

αυτοσχέδιες

αστικές πρακτικές

πόλη, πολιτικές

και

στη σύγχρονη Αθήνα

ΠΑΝΟΣ ΔΡΑΓΩΝΑΣ

ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΧΑΣΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2012 - 2013

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ :

ΠΟΛΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΕΣ ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΘΗΝΑ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ :

ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΧΑΣΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :

ΠΑΝΟΣ ΔΡΑΓΩΝΑΣ

ΠΑΤΡΑ, 3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2013

ΠΑΤΡΑ, 3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2013

Επιτρέπεται η μερική ή ολική αντιγραφή, αναδημοσίευση, διανομή και προβολή, αρκεί να μην εξυπηρετεί εμπορευματικούς σκοπούς και τα παράγωγα έργα που πιθανώς προκύψουν να διατίθενται εξίσου ελεύθερα.

ΠΟΛΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΕΣ ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΘΗΝΑ

/// Στην πόλη δυναμικού πεδίου, τίποτα δεν είναι α-συνείδητο, οποιαδήποτε αστική χειρονομία υπολογίζεται.

Το να αποδεχθούμε αυτήν την εικόνα της πόλης είναι σαν να αποδεχόμαστε τα «άβολα» χαρακτηριστικά του εαυτού μας και τις ψευδαισθήσεις για το πώς θα θέλαμε να ζήσουμε. Η πόλη αναφέρεται τόσο στον εγωισμό και το φόβο, όσο και στην κοινότητα και τη πολιτισμένη ζωή. Πρέπει να δεχτούμε ότι η πόλη έχει και μια σκοτεινή πλευρά, που όμως δεν μειώνει τη ζωτικότητα και τη δύναμη της. Σε τελευταία ανάλυση, αντανακλά τον άνθρωπο και όλες του τις δυνατότητες.

Sudjic, Deyan [1992], *100-mile cities from the 100-mile city* ///

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία εξετάζει την οργάνωση και τον ρόλο των διεθνών και τοπικών παραγόντων, στον οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό μετασχηματισμό του αστικού χώρου των σύγχρονων πόλεων. Η έρευνα, μελετώντας τους ανταγωνισμούς στο αστικό πεδίο των σύγχρονων πόλεων, εστιάζει στις αστικές πρακτικές και τις δράσεις των κοινωνικών κινημάτων/ομάδων/συλλογικοτήτων στον αστικό χώρο, ως έναν από τους πιο δυναμικούς και όμεσα μετασχηματιστικούς παράγοντες του αστικού χώρου και της κοινωνικής συνθήκης τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, στην Αθήνα, κατά τη πενταετία 2008-2013, πραγματοποιήθηκαν ποικίλες συλλογικές δράσεις και αστικές πρακτικές, με μεγάλη συμμετοχή από τους πολίτες. Οι δράσεις αυτές είναι αυθόρυμης, δηλαδή ασχεδίαστες καθώς προέκυψαν καθαρά από την πρωτοβουλία των ίδιων των ομάδων να επέμβουν στον αστικό χώρο και να τον μεταβάλλουν. Οι ομάδες αυτές οργανώνονται και υιοθετούν πολύμορφες και πρωτότυπες πρακτικές επέμβασης, μεταμορφώνοντας αρχικά το αστικό πεδίο τοπιακά, καθώς οι δράσεις τους εντοπίζονται σήμερα διασκορπισμένες στην πόλη της Αθήνας. Από την άλλη όμως πλευρά, οι συλλογικότητες ενώνουν τη δράση τους σχηματίζοντας κοινά δίκτυα, κάνοντας τις πρακτικές τους και τους αστικούς χώρους που τις φιλοξενούν, ορατές σε όλη την πόλη.

ABSTRACT

This thesis, examines the role of international and local (regional) factors in the economic, political and social transformation of urban space in global cities. The research focuses on urban practices and actions of social movements / social groups / collective groups, in urban space, as one of the most dynamic and transformative factors of urban space and its social context in the last years. Especially in the city of Athens, during the last five years (2008-2013), were performed a large variety of collective actions and urban practices, gaining the participation of citizens. These actions are spontaneous, unplanned and arose by the initiative act of the collective groups themselves, in order to intervene in the urban space. These social collective groups, adopt diverse and innovative intervention practices. At first, their actions can transform the urban space locally, as their actions can be identified, scattered in the city of Athens. But on the other hand, the city's collective groups unite their action by forming common networks, making these urban practices and the spaces that host them, visible throughout the city.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

8

Πόλις - Polis**1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΗ**

1.1 Η παγκόσμια πόλη	16
1.1.1 Η βιομηχανική πόλη	18
1.1.2 Οι μετασχηματισμοί του αστικού χώρου	20
1.1.3 Χώροι ροών και χώροι τόπων	22
1.2 Ο κοινωνικός χώρος της παγκόσμιας πόλης	24
1.2.1 Ο κατακερματισμός του αστικού χώρου	26
1.2.2 Η παθητικότητα της δημόσιας παρουσίας	28
1.2.3 Η απομόνωση της ιδιωτικής σφαίρας	30
1.3 Η θεωρία της «εξόδου»	32
1.3.1 Το πλήθος	34
1.3.2 Ο κοινός τόπος	36
1.3.3 Η μητρόπολη	38

Πολιτικές - Politics**2. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΝΟΗΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ**

2.1 Παγκόσμια οικονομική και πολιτική συνθήκη	42
2.1.1 Η οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση (1970)	44
2.1.2 Ο νεοφιλελευθερισμός ως δυναμική της αστικής ανάπτυξης	46
2.1.3 Άνιση ανάπτυξη του αστικού πεδίου 48	
2.2 Οι επιπτώσεις στη σύγχρονη αστική ζωή (Η κρίση της πόλης)	50
2.2.1 Οι αντιφάσεις του νεοφιλελευθερισμού	52
2.2.2 Η πολιτική διαμάχη	54
2.2.3 Κοινωνική γεωγραφία και χωρικές μονώσεις	56
2.3 Συλλογικές αντιδράσεις στην παγκόσμια πόλη	58
(ή Δίκτυα συλλογικών αντιδράσεων)	
2.3.1 Η πρόκληση από τα κάτω: η αμφισβήτηση στην παγκόσμια πόλη	60
2.3.2 Τα κοινωνικά κινήματα στην νεοφιλελεύθερη πόλη	64
2.3.3 Το κίνημα των "κοινών"	68

3. ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΤΟ ΤΟΠΙΚΟ: Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

3.1 Ο ρόλος των κρατικών πολιτικών στον αστικό χώρο	72
3.1.1 Η παραγωγή του αστικού χώρου στην μεταπολεμική Αθήνα	74
3.1.2 Αστικές πολιτικές ανάπτυξης για μια μητροπολιτική Αθήνα	76
3.1.3 Αστικός σχεδιασμός εν μέσω κρίσης	78
3.2 Η κοινωνική γεωγραφία της αθηναϊκής πόλης	80
3.2.1 Κοινωνικές ανακατατάξεις και ανισότητα	82
3.2.2 Οι μεταβολές του αθηναϊκού κέντρου	84
3.2.3 Ετερογένεια αιτημάτων και πλήθους	86
3.3 Αντίδραση μέσω καταλήψεων και διεκδικήσεων	88
3.3.1 Η Αθήνα μετά το Δεκέμβρη του 2008	90
3.3.2 Χώροι συλλογικής διεκδίκησης	92
3.3.3 Νέες μορφές δράσης για τα "κοινά" στην Αθήνα	94

Πρακτικές - Practice

4. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΩΣ ΠΕΔΙΟ

4.1 «Από τα κάτω»: το πλαίσιο που γεννήθηκαν τα κινήματα πόλης στην Αθήνα και πώς άρχισαν να πυκνώνουν	98
4.2 Πρωτοβουλίες και πρακτικές των συλλογικοτήτων στην πόλη	102
4.3 Καταγραφή και παρουσίαση πρωτοβουλιών	
4.3.1 Πρωτοβουλίες κατοίκων - επιτροπές πολιτών	106
4.3.2 Κοινωνική Οικονομία - Άλληλέγγυα Οικονομία	108
4.2.3 Κοινωνικοί χώροι 110	
4.2.4 Αυτοδιαχειριζόμενοι χώροι	112
4.2.5 Αστικές καλλιέργειες	114
4.2.6 Φύση - Φυσική Δόμηση	116
4.2.7 Οικοκοινότητες	118
4.3.8 Ακτιβιστική δράση συλλογικοτήτων στον δημόσιο χώρο	120
4.2.9 Ακτιβιστική δράση καλλιτεχνικών ομάδων στο δημόσιο χώρο	124

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

126

Βιβλιογραφία-Αναφορές

133

Παράτημα

140

0. Εισαγωγή

Η εδραίωση μιας παγκοσμιοποιημένης καπιταλιστικής οικονομίας και κοινωνίας έχει ως κύριο χαρακτηριστικό της την εγκαθίδρυση δικτύων υπερεθνικής διάχυσης (κεφαλαίου, πληροφορίας, γνώσης) και τη δημιουργία σχέσεων κυριαρχίας ανάμεσα στις πόλεις. Τα τελευταία χρόνια, συγκεκριμένες πόλεις αναδύθηκαν ως κέντρα της διοίκησης και του ελέγχου της νέας αναδιαρθρωμένης παγκόσμιας οικονομίας, ενώ παράλληλα άλλες πόλεις γίνονται αντικείμενα ανάλογων μορφών πολιτικής, οικονομικής και χωρικής αναδιαρθρωσης. Έτσι, οι πόλεις που δεν είναι παγκόσμια κέντρα διοίκησης και ελέγχου, υπόκεινται σε μετασχηματισμούς μέσα από τις καταναλωτικές συνήθειες, τον πολιτισμό και την οικονομία. Όλες αυτές οι πόλεις αποτελούν τις παγκόσμιες, σύγχρονες, πόλεις.

Η εργασία έχει ως αντικείμενο τις σύγχρονες πόλεις και τους βασικούς παράγοντες που συμμετέχουν στην παραγωγή του αστικού χώρου. Δίνεται έμφαση στο μέγεθος των πόλεων, στο ρόλο των διεθνών και τοπικών παραγόντων και στους οικονομικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς που προκύπτουν από αυτούς. Το αστικό δομήμένο περιβάλλον παρουσιάζεται ως ένα πεδίο, μέσα στο οποίο ανταγωνίζονται κοινωνικές δυνάμεις και οικονομικά συμφέροντα. Οι δυνάμεις και οι παράγοντες του αστικού πεδίου ποικίλουν από τις πολυεθνικές εταιρείες και τους επενδυτές μέχρι τα κοινωνικά αστικά κινήματα, που αγωνίζονται για ζητήματα όπως η χρήση γης και ο δημόσιος χώρος. Η εργασία εστιάζει στις ομάδες και τα κινήματα πολιτών καθώς και σε ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο διεκδίκησης σε όλες σχεδόν τις σύγχρονες πόλεις, όπως η ιδιότητα του πολίτη, οι κοινωνικό-οικονομικές ανισότητες και η καθημερινή ζωή στην πόλη. Εξετάζεται η οργάνωση και ο ρόλος που έχουν σήμερα οι κοινωνικές ομάδες και τα κινήματα και τα αποτελέσματα των επεμβάσεων και των πρακτικών τους στην παραγωγή και το μετασχηματισμό του παγκοσμιοποιημένου αστικού χώρου.

Η έρευνα εστιάζει στις μεγάλες πόλεις που, ανεξάρτητα από την ιστορική παράδοση, τη γεωγραφική θέση και γενικά το επίπεδο της οικονομικής τους ανάπτυξης, συνδέονται όλο και περισσότερο με τις παγκόσμιες ροές και τα δίκτυα με παρόμοιους τρόπους. Αρχικά διερευνώνται η προέλευση, τα χαρακτηριστικά και οι συνέπειες της παγκόσμιας συνδεσιμότητας των σύγχρονων αστικών κέντρων. Στη συνέχεια αναλύονται ο σχηματισμός της παγκόσμιας αστικής ιεραρχίας, ο καπιταλιστικός χαρακτήρας των σύγχρονων διαδικασιών αστικοποίησης, και τα φαινόμενα ανισότητας που δημιουργούνται μεταξύ των παγκόσμιων πόλεων. Τέλος λόγω της διεθνοποίησης των πόλεων, διερευνάται η εμφάνιση νέων μορφών δράσης των πολιτών.

Η εργασία θέτει μια σειρά από αλληλένδετους στόχους και έχει τέσσερεις κατευθύνσεις:

Πρώτον, επιχειρείται η επισκόπηση των σύγχρονων θεωρητικών προσεγγίσεων για τις πόλεις και τη παγκοσμιοποίηση. Η μελέτη της έννοιας της παγκόσμιας πόλης συνδέεται με το μεταβαλλόμενο χαρακτήρα της αστικής ζωής στα τέλη του εικοστού και τις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα. Για το λόγο αυτό ορίζονται οι έννοιες της δημόσιας σφαίρας, της ιδιωτικής σφαίρας, της αστικής κοινωνιολογίας και της παραγωγής του χώρου στην παγκόσμια πόλη.

Δεύτερον, παρουσιάζεται μια γενική επισκόπηση των αστικών πολιτικών της παγκόσμιας πόλης. Έμφαση δίνεται στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στον καπιταλισμό, την αστικοποίηση και την παραγωγή των κοινωνικό-χωρικών διαμορφώσεων. Έτσι, ένα μεγάλο μέρος της έρευνας εξετάζει το ρόλο των μεγάλων οργανισμών, όπως οι πολυεθνικές εταιρείες και οι κρατικοί θεσμοί. Ενώ ένα άλλο, εξίσου σημαντικό μέρος, παρουσιάζει το ρόλο των κοινωνικοπολιτικών αγώνων και συλλογικών κινητοποιήσεων στην παραγωγή και τη μετατροπή των παγκοσμιοποιημένων αστικών χώρων.

Τρίτον, επιλέγεται η πόλη της Αθήνας ως πεδίο μελέτης των αστικών μετασχηματισμών που προκαλούν οι μεταβολές της οικονομίας. Επισημαίνονται οι εθνικές και τοπικές ιδιαιτερότητες και οι αποκλίσεις από τα συνήθη διεθνή φαινόμενα. Η Αθήνα παρουσιάζεται ως μια σύγχρονη πόλη, που επηρεάζεται από τη παγκόσμια οικονομία και τα δίκτυα ιεραρχίας, ενώ παράλληλα επισημαίνονται τα γεωπολιτικά, χωρικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά που κάνουν την περίπτωσή της ξεχωριστή.

Τέταρτον, εξετάζεται το έργο των κοινωνικών κινημάτων / ομάδων / συλλογικοτήτων που δραστηριοποιούνται στον αθηναϊκό αστικό χώρο, και αποτελούν παράγοντες μετασχηματισμού του κατά τη τελευταία πενταετία (2008-2013). Σε αυτό το διάστημα, οι πολίτες συμμετέχουν ενεργά σε πολυάριθμες αυτοσχέδιες αστικές πρακτικές. Σε αυτό συμβάλει το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τη χώρα.

Η ερευνητική εργασία δομείται τελικά σε τρείς ενότητες. Η πρώτη ενότητα -η Πόλη-περιλαμβάνει ορισμούς και βασικές έννοιες για τη παγκόσμια πόλη και για τη σύγχρονη αστική ζωή. Η δεύτερη ενότητα -οι Πολιτικές- επικεντρώνεται στις παγκόσμιες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες των σύγχρονων πόλεων αλλά και στις τοπικές ιδιαιτερότητες. Η τρίτη ενότητα -οι Πρακτικές- περιλαμβάνει τις αστικές πρακτικές

και τις πρωτοβουλίες διάφορων συλλογικοτήτων που δραστηριοποιούνται στον αθηναϊκό αστικό χώρο κατά τη πενταετία 2008-2013. Αρχικά παρουσιάζεται η κοινωνική-οικονομική-πολιτική κατάσταση, που έδωσε το έναυσμα για τη μαζική εμφάνιση συλλογικών δράσεων και πρωτοβουλιών στον αστικό χώρο της Αθήνας. Ενώ στη συνέχεια καταγράφονται οι διαφορετικές συλλογικότητες που δρουν στην Αθήνα, οι δομές της οργάνωσής τους και η φύση των δράσεων τους.

Το υλικό για τις δυο πρώτες ενότητες συγκεντρώθηκε μέσα από τη βιβλιογραφική έρευνα, ενώ για την τρίτη ενότητα ακολουθήθηκε διαφορετική μεθοδολογία. Πραγματοποιήθηκε διαδικτυακή έρευνα ώστε να καταγραφούν, ομαδοποιηθούν και κατηγοριοποιηθούν οι συλλογικές δράσεις. Επιπλέον έγιναν συνεντεύξεις με μέλη συλλογικοτήτων.

Πιο συγκεκριμένα:

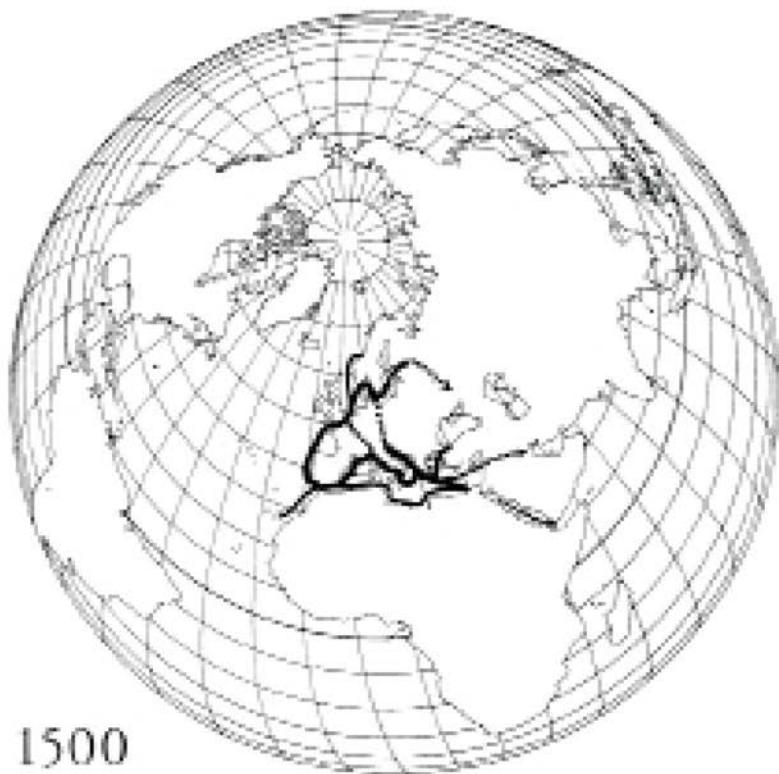
Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει τον ορισμό τριών βασικών εννοιών: της παγκόσμιας πόλης (κατά Lefebvre, Sassen), της πληροφοριακής πόλης (Castells) και των κοινών (Hardt, Negri). Αρχικά προσδιορίζεται το πέρασμα από τη βιομηχανική πόλη στη παγκόσμια πόλη και την εποχή των ροών και των δικτύων. Στη συνέχεια προσδιορίζονται οι αλλογές στη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα που επιφέρουν οι νέες τεχνολογικές καινοτομίες. Τέλος, αναλύεται η έννοια των κοινών.

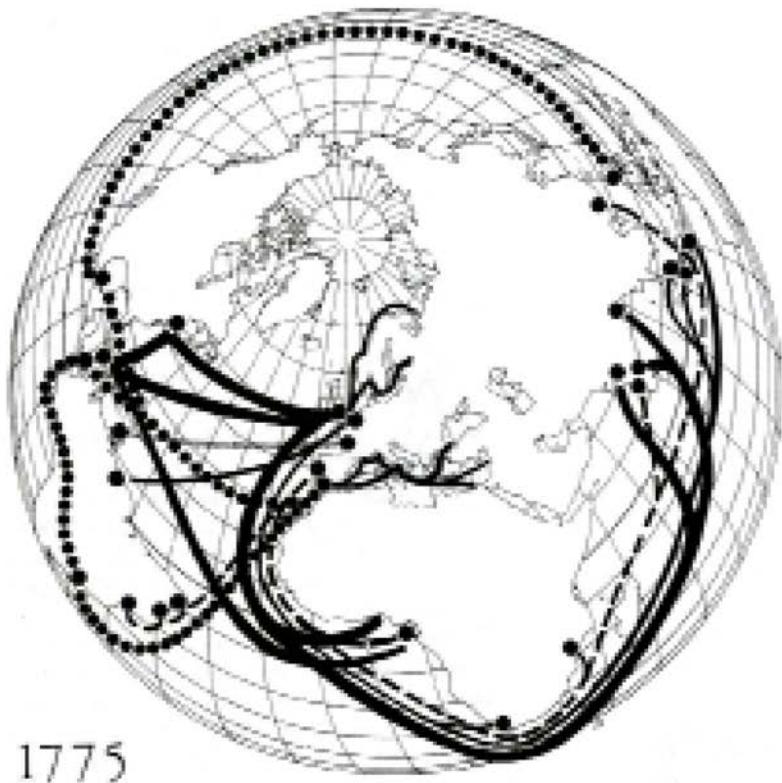
Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται η παγκόσμια οικονομική, πολιτική και κοινωνική συνθήκη, από τα μέσα του εικοστού αιώνα μέχρι σήμερα. Αρχικά γίνεται αναφορά στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο οικονομικό σύστημα της ελεύθερης αγοράς και ορίζεται η έννοια του νεοφιλελευθερισμού. Στη συνέχεια αναλύονται οι αντιφάσεις του νεοφιλελευθερου συστήματος. Τέλος εξετάζονται τα φαινόμενα κοινωνικό-οικονομικής ανισότητας και οι συλλογικές αντιδράσεις που οδήγησαν στις πρόσφατες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας και την εμφάνιση νέων συλλογικοτήτων και κινημάτων πόλης.

Στη συνέχεια η έρευνα επικεντρώνεται στη σύγχρονη Αθήνα. Αρχικά γίνεται αναφορά στις χωρικές και κοινωνικές ανακατατάξεις που επέφερε η πληθυσμιακή αύξηση από τη δεκαετία του '60. Στη συνέχεια γίνεται λόγος για το πρόγραμμα ανάπτυξης από τη δεκαετία του '90 μέχρι και τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Ακολουθεί μια παρουσίαση της αποσταθεροποιητικής κατάστασης που οδήγησε στην κρίση δημόσιου χρέους το 2010 και η ανάλυση των κοινωνικών και χωρικών μεταβολών του κέντρου της πόλης. Τέλος παρουσιάζονται τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008 και η διατύπωση νέων κοινωνικών διεκδικήσεων και απαιτήσεων.

Στην τελευταία ενότητα της εργασίας παρατίθενται δύο συνεντεύξεις. Η συνέντευξη με τον Ν. Αναστασόπουλο περιγράφει το πλαίσιο που γεννήθηκαν οι συλλογικότητες πόλης και μας εισάγει στην έννοια και τη δημιουργία του κινήματος «από τα κάτω» στην ελληνική πραγματικότητα. Στη συνέχεια η Ε. Τζιρτζιλάκη, αναφέρεται στον τρόπο δράσης των συλλογικοτήτων στην Αθήνα, τη μεταξύ τους συνεργασία και τη σύνδεσή τους με το κίνημα των κοινών. Τέλος, οι ομάδες και οι δράσεις τους, παρουσιάζονται ομαδοποιημένες σε εννέα κατηγορίες: πρωτοβουλίες πολιτών, αλληλέγγυα οικονομία, κοινωνικοί χώροι, αυτοδιαχείριση, αστικές καλλιέργειες, φύση και φυσική δόμηση, οικοκοινότητες, ακτιβιστική δράση συλλογικοτήτων στον δημόσιο χώρο και ακτιβιστική δράση καλλιτεχνικών ομάδων στο δημόσιο χώρο. Οι κατηγορίες αυτές αναλύονται με τρεις βασικούς άξονες: ιδέες και στόχοι, μορφή οργάνωσης, πλαίσιο δράσης και παραδείγματα.

Η εργασία περιλαμβάνει ακόμη σε παράρτημα την αναλυτική παρουσίαση επιλεγμένων ομάδων/συλλογικοτήτων και των δράσεών τους. Στο σημείο αυτό δίεται μια συνολικότερη εικόνα του έργου τους και επιχειρείται η καδικοποίηση των δράσεων τους.

ΕΙΚ. 2: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟ 1775

π

ó

λ l ς

TELE
COM
SEE US IN HALL NO. 4

THIS IS THE YEAR THE WORLD GOT SMALLER.

A L C A T E L

On January 1st, a major new force in communications systems was born. The merger of Alcatel with ITT telecommunications manufacturing companies formed a network spanning 110 countries worldwide, which provides a unique ability for local partnerships and the transfer of technology.

On your MCI Business Line 400-3-1938-BusLine-Bus

FIG. 3: "THE SHRINKING GLOBE- BETWEEN SPACE AND TIME", ΔΙΑΦΗΜΗΣΗ ΤΗΣ ALCATEL (1987)

Η π α γ κ ó- σ μ ί α π ó λ η

Οι πόλεις είναι οι τόποι όπου γεννήθηκαν όλες οι μεγάλες κοινωνικές και χωρικές αλλογές. Οι αλλογές αυτές υπήρξαν γρήγορες και έντονες, αποτελώντας βασικά χαρακτηριστικά της αστικής ζωής. Ο Edward Soja αναφέρει πώς ο ρυθμός των αλλογών είναι τόσο ασύλληπτα γρήγορος, που με δυσκολία μπορούμε να εντοπίσουμε αυτό που κάποτε μας ήταν οικείο. Θεωρεί πώς είναι ακόμη πολύ νωρίς για να προσδιορίσουμε το που θα οδηγήσουν οι αλλογές αυτές τις πόλεις αλλά και να κατανοήσουμε τι ακριβώς συνέβη στις πόλεις στα τέλη του 20ου αιώνα. Αν ήταν η αρχή μιας επαναστατικής αλλογής ή απλά όλλο ένα μέρος της ιστορίας της αστικής ζωής.¹ Προκειμένου να προσεγγίσουμε την έννοια της παγκόσμιας πόλης, είναι απαραίτητο να διερευνήσουμε τους οικονομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς που προκλήθηκαν κατά τον 19ο αιώνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

¹ Soja, Edward W. [2000], *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*, Oxford: Blackwell, preface σελ. XII

1.1.1 Η βιομηχανική πόλη

Στις αρχές του 19^{ου} αι. έχουμε την έλευση των καπιταλιστικών επιχειρήσεων που οδήγησε στη σταδιακή διόγκωση των πόλεων. Ο καπιταλισμός προκάλεσε τη μαζική παραγωγή αγνώστων και ήρθε σε ρήξη με καθετί οικείο. Ο Mumford μας επισημαίνει τη σημαντική αλλαγή στην έννοια της «ελευθερίας» που παρουσιάστηκε από τη στιγμή που οι καπιταλιστές επιχειρηματίες ανέλαβον το ρόλο των βασικών υπερασπιστών της ελευθερίας στη νέα εποχή: «τον Μεσαίωνα ελευθερία σήμαινε ελευθερία από τους φεουδαρχικούς περιορισμούς, στις νέες εμπορικές πόλεις, σήμαινε ελευθερία για τις ιδιωτικές επενδύσεις, για το ιδιωτικό κέρδος, χωρίς καμία αναφορά στην ευημερία της κοινότητας ως ένα σύνολο...».²

Τις πρώτες δεκαετίες του δέκατου ένατου αιώνα μεταμορφώθηκε ριζικά η χωρική δομή των πόλεων μέσα από τα διάφορα διατάγματα που επιτάχυναν την απελευθέρωση του εμπορίου (κατάργηση των συντεχνιών), ενώ παράλληλα οδηγούσαν στη σταδιακή κατάργηση της κοινωνικής περιουσίας.³

Η κινητοποίηση αυτή των επιχειρηματών, επηρέασε τόσο τις κοινωνικές σχέσεις όσο και την αστική δομή. Ο πληθυσμός διαιρέθηκε σε δυο κατηγορίες: μια που ήταν εγκατεστημένη σε μια περιοχή (στατική) και μια άλλη που ήταν ιδιαίτερα κινητική και μεταφερόταν όπου υπήρχε ευκαιρία εργασίας. Η δεύτερη κατηγορία, ενίσχυσε την αστική τάξη σε σχέση με την αριστοκρατία. Η μεταβολή αυτή αντανακλάται στον αστικό χώρο με τη διαφοροποίηση μεταξύ των σχετικά σταθερών και μακροπρόθεσμων χρήσεων και των περισσότερο

ευέλικτων, βραχυπρόθεσμων, χρήσεων, που κατανέμονται μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών τάξεων.⁴ Για τις κατώτερες τάξεις, για παράδειγμα, η αλλαγή των προσφερόμενων θέσεων εργασίας και οι επανειλημμένες αυξήσεις των ενοικίων οδήγησαν σε συχνές αλλαγές κατοικίας, συχνά σε τριμηνιαία βάση, έτσι ώστε οι μετακινήσεις ήταν μια κοινή εικόνα σε δημόσιους δρόμους. Για ένα μεγάλο τμήμα του αστικού πληθυσμού, η «κανονική» χρήση ενός διαμερίσματος αποδεδείχθηκε να είναι σχετικά προσωρινή.

Κατά τον Baumert η περίοδος αυτή, όπου η βιομηχανία ήταν κυρίαρχη, αποτέλεσε και την εποχή της «στέρεας» νεωτερικότητας. Λόγω της εδαφικής σταθερότητας, αυτή ήταν η εποχή της επιτόπιας επιτήρησης και της απόπλων-προς-τα-κάτω διαχείρισης.⁵ Τις επόμενες δεκαετίες και μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αι. η οικονομική ανάπτυξη και η εκβιομηχάνιση επεκτείνουν τις επιδράσεις τους σε ολόκληρα εδάφη, περιοχές και έθνη. Ο αστικός ιστός μεγαλώνει, επεκτείνει τα σύνορά του, και διαβρώνει τα υπολείμματα της αγροτικής ζωής οδηγώντας προς την πλήρη αστικοποίηση.⁶ Η έννοια του «αστικού χώρου» δεν καθορίζει μόνο την δομημένη περιοχή των πόλεων αλλά τη συνολική κυριαρχία τους στον χώρο.

Στο σημείο αυτό, θα αναλύσουμε ένα παράδοξο φαινόμενο. Γνωρίζουμε ότι η βιομηχανία αναπτύχθηκε αρχικά σε απόσταση από τη πόλη (κοντά στις πηγές ενέργειας και τις πρώτες ύλες), δηλαδή στη **μη-πόλη** (non-city). Επίστις, ακριβώς όπως η «πολιτική πόλη» (ή αρχαία πόλη) «αντιστάθηκε» στην κατάκτηση των εμπόρων, έτσι και η «εμπορική πόλη» (ή μεσαιωνική/βιοτεχνική πόλη) υπερασπίστηκε τον εαυτό της από την αναδυόμενη βιομηχανία και το βιομηχανικό κεφάλαιο. Αυτό το πέτυχε μέσω της δημιουργίας νέων σχέσεων,

συλλογικοτήτων και συντεχνιών (corporatism), δηλαδή μια μορφή **αντί-πόλης** (counter-city).⁷ Η μη-πόλη και η αντί-πόλη όρχισαν να κατακτούν την πόλη, να διεισδύουν σε αυτήν, να την κατακερματίζουν, και να προκαλούν τη συνεχή επέκταση της. Με τον τρόπο αυτό η αστική πραγματικότητα ενισχύεται και εκρήγνυται ταυτόχρονα. Η διαδικασία της ενδόρρηξης – έκρηξης⁸ χαρακτηρίστηκε από την τεράστια συγκέντρωση (ανθρώπων, δραστηριοτήτων, αγαθών, μέσων και σκέψης) και τη διασπορά πολλών και διαφορετικών θραυσμάτων στο χώρο (όπως οι περιφέρειες και τα προάστια).

Η βιομηχανική πόλη, συχνά μια άμορφη πόλη, μια αστική περιοχή ετερογενών δραστηριοτήτων, αποτελεί το προσίμιο της πλήρους αστικοποίησης, της «παγκόσμιας πόλης»¹⁰ και της πλανητικής κοινωνίας έξω από τα σύνορα του παλαιού κόσμου.¹¹ Αυτή είναι η στιγμή που τα αποτελέσματα της διαδικασίας «ενδόρρηξης – έκρηξης» γίνονται πλήρως αισθητά με τη συγκέντρωση στα αστικά κέντρα και την ολοκληρωτική υποταγή του αγροτικού στο αστικό.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

² Mumford, Lewis [1970], *The culture of cities*, New York: Harcourt Brace & Company, σσ. 413-5

³ Ο.π., σσ. 440-6

⁴ Συλλογικό [2006], *Temporary Urban Spaces, Concepts for the Use of City Spaces*, Basel: Birkhäuser, σελ. 28

⁵ Μπάουμαν, Ζίγκμουντ [2007], *Ρευστός φόβος*, (μετφρ. Γιάργος Καράμπελας), Αθήνα: Πολύτροπον, σελ.47

⁶ Ο Lefebvre ήταν πεπεισμένος ότι ο «ύπαιθρος κόσμος» δεν θα μπορούσε να αντισταθεί στον αστικό πυρήνα, ιδιαίτερα υπό τις δραστικές μορφές της καπιταλιστικής αστικοποίησης του δεύτερου μισού 20ου αι.

⁷ Lefebvre, Henri [2007], *Το δικαίωμα στην πόλη, Χώρος και πολιτική*, Αθήνα: Κουκίδα, σελ.22

⁸ Η ενδόρρηξη-έκρηξη (implosion-explosion), είναι μια αλληγορία δανεισμένη από την πυρηνική φυσική.

⁹ Η πόλη στην παγκοσμιοποίηση έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών ακαδημαϊκών και θεωρητικών. Ο Lefebvre αναφέρεται στη «κρίσιμη ζώνη», ο Giddens κάνει την αρχή αναφερόμενος στη «νεωτερικότητα» (κοινωνία παραγωγής) θέτοντας τη βάση για τον Bauman που περιγράφει τη «κμετανεωτερικότητα» (κοινωνία κατανάλωσης) η «ρευστή νεωτερικότητα», ο Castells στην «Informational City» (Πληροφοριακή πόλη) και η Sassen στην «global city» (Παγκόσμια πόλη).

¹⁰ Ο Lefebvre συναντιώνεται σθεναρά στη θεωρία που θέλει τη μεγάλης κλίμακας αστικοποίηση ικανή να σταματήσει μέσω μιας επανάστασης που μπορεί να ξεκινήσει από τις αγροτικές περιφέρειες. Είναι ενδιαφέρον ότι οι Michael Hardt και Antonio Negri στο *Multitude* υποστηρίζουν πως η αναμέτρηση των επαναστατικών αγροτικών μαζών με τον αστικοποιημένο πυρήνα του παγκόσμιου συστήματος θεωρείται ως βασική πινακή της αντίστασης στον ιμπεριαλισμό και την αυτοκρατορία.

1.1.2 Οι μετασχηματισμοί του αστικού χώρου

Τη δεκαετία του '60 έχουμε την εδραίωση μιας παγκόσμιας ιμένης οικονομίας και κοινωνίας, με χαρακτηριστικό της στοιχείο την εγκατάσταση δικτύων υπερεθνικής διάχυσης, του κεφαλαίου, της πληροφορίας αλλά και των σχέσεων κυριαρχίας. Τη περίοδο αυτή συγκεκριμένες πόλεις αναδύθηκαν ως κέντρα της διοίκησης και του ελέγχου της νέας αναδιαρθρωμένης παγκόσμιας οικονομίας, και παράλληλα άλλες πόλεις γίνονται επίσης αντικείμενα ανάλογων μορφών πολιτικής, οικονομικής και χωρικής αναδιάρθρωσης.¹¹

Σε αυτό το πλαίσιο της παγκόσμιας πόλης η κοινωνία είναι εντελώς αστικοποιημένη με πολύπλευρους κοινωνικό-χωρικούς μετασχηματισμούς. Πρόκειται δηλαδή για το φαινόμενο που ο Henri Lefebvre περιέγραψε ως «αστική επανάσταση». Αντί να βασιστεί στις κυριαρχεί τότε έννοιες της «βιομηχανικής» και «μεταβιομηχανικής» κοινωνίας, ο Lefebvre υποστήριξε ότι μια νέα φάση της ανθρώπινης ανάπτυξης εκτυλισσόταν, η οποία βασιζόταν στην παγκόσμια (χωρική) επέκταση και την (χρονική) επιτάχυνση των διαδικασιών της αστικοποίησης. Ο όρος «αστική επανάσταση» από μόνος τους δεν αναφέρεται σε δράσεις που είναι βίαιες άλλα ούτε και τις αποκλείει. Μερικές από αυτές τις μεταμορφώσεις είναι αιφνίδιες, ενώ άλλες είναι σταδιακές και προγραμματισμένες.¹²

Για να προσδιοριστούν οι επιπτώσεις που έχουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στην αστική δομή είναι απαραίτητο να προσεγγίσουμε τον χώρο ως παράγωγο της κοινωνικής

δραστηριότητας.¹³ Αυτός ο συλλογισμός συστηματοποιήθηκε από τον Lefebvre, για τον οποίο ο αστικός χώρος θεωρείται ταυτόχρονα αποτέλεσμα και μέσο. Καθώς δημιουργείται από μια κοινωνική πράξη (πρακτική) ο αστικός χώρος δομεί ταυτόχρονα και τη κοινωνία. Για να προσδιορίσει τη κοινωνικό-χωρική διαδικασία ο Lefebvre ανέπτυξε ένα πολύπλοκο σχήμα το οποίο περιλαμβάνει τρεις διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση αφορά τον «αντιληπτικό χώρο» και συνδέεται με τη συλλογική παραγωγή της αστικής πραγματικότητας. Με άλλα λόγια τους ρυθμούς δουλειάς, την οικιακή ζωή και τις δραστηριότητες αναψυχής με τις οποίες η κοινωνία αναπταράγει τη χωρικότητά της. Η επόμενη διάσταση είναι αυτή του «φαντασιακού χώρου» που δομείται από τις μορφές γνώσης, τους κώδικες και τα συστήματα. Αυτό το επίπεδο περιέχει τις «αναπαραστάσεις του χώρου» ή με άλλα λόγια, τις κατασκευές των πολεοδόμων, αρχιτεκτόνων και άλλων ειδικών που σπάνε το χώρο σε ανεξάρτητα στοιχεία και μετά τα συναρμολογούν εκ νέου. Τέλος ακολουθεί ο «εμπειρικός χώρος». Αυτό το επίπεδο συνδιαλέγεται με τους «χώρους της αναπαράστασης» που είναι οι χώροι όπως αποδόθηκαν από την εμπειρία των χρηστών μέσω των εικόνων και συμβόλων της καθημερινής ζωής. Αυτός ο χώρος περιέχει τη δυνατότητα της αντίστασης.¹⁴

Όμως, όπως διαπιστώσαμε παραπάνω, η παγκόσμια πόλη έχει ήδη αρχίσει να κατακερματίζεται (Ενδόρρηξη-Εκρηξη), δημιουργώντας ακόμα μικρότερα «θραύσματα» χώρων, συχνά μέσα στην ίδια περιοχή, ακόμα και στην ίδια γειτονιά. Επιπλέον, οι αντιφάσεις που προκύπτουν πλέον, δεν

λαμβάνουν χώρα μεταξύ της πόλης και της χώρας. Η κύρια αντίφαση μετατοπίζεται προς το αστικό φαινόμενο από μόνο του, μεταξύ της «κεντρικότητας» της εξουσίας και των άλλων μορφών κεντρικότητας που δημιουργούνται μεταξύ των μικρότερων «θραυσμάτων», όπως μεταξύ του κέντρου εξουσίας και της περιφέρειας, μεταξύ χώρων ένταξης και διαχωρισμού κ.α.¹⁵

Για τον Lefebvre, η «έκρηξη» της πόλης αποτελούσε και την κρίση της πόλης. Η κρίση-έκρηξη της πόλης γεννά ένα νέο πεδίο δυνατοτήτων. Στο σημείο αυτό, εισάγει την έννοια των χώρων ετεροτοπίας (*heterotopies*).¹⁶ Οι χώροι αυτοί χαρακτηρίζονται από τη συνύπαρξη «θραυσμάτων» που ανήκουν σε διαφορετικές διαστάσεις (ταξινομήσεις) και, καθώς συναρμολογούνται (από μια τάξη) ανόλογα με τις διαφορές τους, παράγουν νέους χώρους ετερότητας. Με τη διαδικασία αυτή λαμβάνουν μορφή και έρχονται στο προσκήνιο. Με αυτή την έννοια, το αστικό φαινόμενο περιέχει μια πράξη (αστική πρακτική) που ενοποιεί και μετατρέπει ως μορφή αυτά που φέρνει μαζί (αντικείμενα, γνώση, ανθρώπους, ανθρώπινη συμπεριφορά).¹⁷

Από αυτή την άποψη, το αστικό δημιουργεί καταστάσεις και δράσεις μετασχηματίζοντας διαφορώς τον κοινωνικό-χωρικό δίκτυο των σύγχρονων πόλεων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹¹ Sassen, Saskia [2002], *The Global City: New York, London, Tokyo*, 2nd edition, New Jersey (NJ): Princeton University Press, σελ. 32

¹² Lefebvre, Henri [2003 (1968)], *The Urban Revolution*, trans. R. Bononno, Minneapolis: University of Minnesota Press, σελ. 23. Το βιβλίο του Lefebvre, *Η Αστική Επανάσταση* (The Urban Revolution [1968]), ολοκληρώθηκε στη μέση της εξέγερσης του Μάη του 1968 στο Παρίσι, όταν οι μαθητές και οι εργαζόμενοι εξεγέρθηκαν μαζικά κατά του γαλλικού κράτους και της καπιταλιστικής τάξης. Πέρα από την εθνική πολιτική κρίση που πλαισίωσαν την εξέγερση, οι αποικιακές και μετα-αποικιακές επαναστάσεις δεν ήταν ποτέ μακριά: γιατί ήταν η εν μέρει ιστορική ήττα της γαλλικής αποικιοκρατίας στην Αλγερία πριν από μερικά χρόνια που είχε θέσει τη βάση για τη μητροπολιτική αυτή εξέγερση.

¹³ Η άποψη αυτή διατυπώθηκε αρχικά τη δεκαετία του 1950 από τους Καταστασιακούς (Situationists International) στο Παρίσι, οι οποίοι στόχευαν με τις προτάσεις τους να δίνουν τη δυνατότητα στους κατοίκους να συμμετέχουν και να μεταβάλλουν το χώρο.

¹⁴ Haydn, F., Temel, R., (επιμ.) [2006], *Temporary Urban Spaces, Concepts for the Use of City Spaces*, Basel: Birkhauser, σελ. 47-9

¹⁵ Η κεντρικότητα (*centrality*) είναι μια έννοια που ο Lefebvre χρησιμοποιεί για να περιγράφει το κέντρο της δύναμης. Δεν υπάρχει ένα κέντρο, όπως δεν υπάρχει μια δύναμη.

¹⁶ Οι χώροι ετεροτοπίας είναι βασικοί για να κατανοήσουμε τον σύγχρονο αστικό χώρο και τις δυνάμεις (πειθαρχίας και απειθαρχίας) που τον παράγουν. Η περιγραφή του τρόπου δημιουργίας της ετεροτοπίας και η εκτενέστερη ανάλυση της έννοιας ξεφεύγει από το στόχο της εργασίας. Εκτός από τον Lefebvre, εκτενή αναφορά στην τάξη (1987), την πειθαρχημένη κοινωνία (1995) και την ετεροτοπία (2008) έχει κάνει ο Foucault.

¹⁷ Lefebvre, δ.π., σελ. 130

Εικ. 4: THE EXPLOSION OF METROPOLIS (DRAWINGS)

1.1.3 Χώροι ροών και χώροι τόπων

Κύρια συνέπεια της παγκοσμιοποίησης είναι η ταχέως αυξανόμενη απόσταση μεταξύ της «δύναμης», που αναπτύσσεται παγκόσμια μέσω του εικονικού ή κυβερνο-χώρου και της πολιτικής που παραμένει τοπική και δεσμευμένη σε συγκεκριμένη περιοχή.

Βασική είναι η τοποθέτηση του Manuel Castells που αναφέρει ότι η νέα χωρική λογική της παγκόσμιας πόλης καθορίζεται από την υπερίσχυση του «χώρου ροών» έναντι του «χώρου των τόπων».¹⁸ Πιο συγκεκριμένα, ο χώρος ροών αναφέρεται στο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και δύναμης που αποτελούν τις βασικές διαδικασίες μεταξύ διαφορετικών κοινωνιών, οικονομιών και κρατών. Περιγράφεται ως «χώρος» διότι έχει χωρική υπόσταση, καθώς τα διοικητικά κέντρα των συστημάτων αυτών, τοποθετούνται σε επιλεγμένες περιοχές ανά τον κόσμο, δημιουργώντας δίκτυα. Αυτά τα δίκτυα αποτελούν ροές ισχύος που δημιουργούν την ισχύ των ροών. Οι άνθρωποι ζουν σε τόπους ενώ η ισχύς κυριαρχεί μέσω των ροών.¹⁹

Ο διαχωρισμός της (παγκόσμιας) ισχύος από την (τοπική) πολιτική, έχει αντίκτυπο στην αστική ζωή καθώς αυξάνει τη διαφορά μεταξύ δύναμης και εμπειρίας, νοήματος και λειτουργίας.²⁰ Μια συνέπεια είναι η αυξανόμενη πόλωση και η διακοπή επικοινωνίας μεταξύ των δύο κόσμων της πόλης. Η ανώτερη τάξη, που αποτελείται

από τους εκπροσώπους του χώρου ροών, συνδέεται με ένα παγκόσμιο δίκτυο επικοινωνίας και με ένα τεράστιο δίκτυο για την ανταλλαγή. Στο άλλο άκρο του φάσματος, τα τοπικά δίκτυα, είναι εδαφικά καθορισμένα και εστιάζουν στις «τοπικές υποθέσεις», καθώς για αυτά ο αγώνας για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, δίνεται μέσα στην πόλη που κατοικούν.²¹ Κάνοντας μια ανασκόπηση, οι πραγματικές δυνάμεις που διαμορφώνουν τις συνθήκες σύμφωνα με τις οποίες λειτουργούν όλα, ρέουν στον παγκόσμιο χώρο, ενώ τα θεσμικά όργανα της πολιτικής δράσης παραμένουν σε μεγάλο βαθμό στο έδαφος, είναι τοπικά. Αυτό που συνεπάγεται, είναι ότι οι πολίτες στρέφονται στην αντιμετώπιση των τοπικών θεμάτων και πώς ζητήματα με παγκόσμιο χαρακτήρα, εισέρχονται στην πολιτική τους σφαίρα μόνο μέσω των τοπικών επιπτώσεών τους. Το παράδοξο όπως διαπίστωσε ο Castells είναι ότι έχουμε όλο και περισσότερη τοπική πολιτική, σε ένα κόσμο δομημένο από όλο και αυξανόμενες παγκόσμιες διαδικασίες.²²

Οι σύγχρονες πόλεις είναι το πεδίο μάχης στο οποίο οι παγκόσμιες δυνάμεις, τα τοπικά νοήματα και οι ταυτότητες συναντιούνται, συγκρούονται και αναζητούν ικανοποίηση ή έναν διακανονισμό. Από αυτή την άποψη, τίποτα δεν έχει αλλάξει γιατί τώρα, όπως και πριν, ο χώρος της πόλης είναι μια συνάντηση και μια σύγκρουση αντιδράντων δυνάμεων. Αυτό που είναι καινούριο σήμερα, είναι ο κατάλογος των μαχόμενων

και διαπραγματευτικών δυνάμεων που αναζητούν τη διευθέτηση.²³ Είναι αυτή η αντιπαράθεση, και όχι κάποιος μεμονωμένος παράγοντας, που θέτει σε κίνηση και καθιδηγεί τις δυναμικές της πολικόσμιας πόλης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹⁸ Castells, Manuel [1991], *The informational city: information technology, economic restructuring, and the urban-regional process*, Oxford: Basil Blackwell, σελ. 16

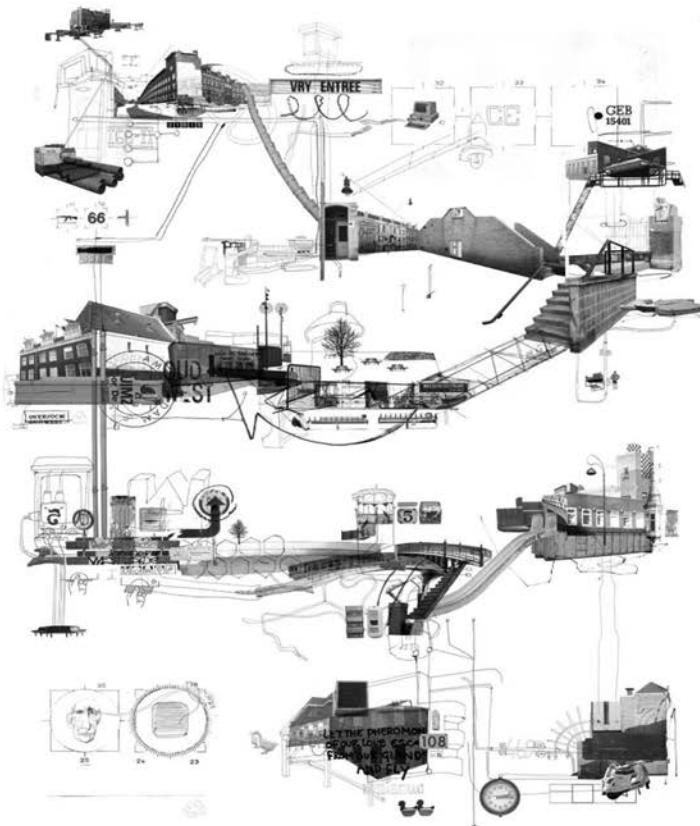
¹⁹ Castells, ίδ.π., σελ. 349

²⁰ Castells, Manuel [1997], *The Power of Identity*, Oxford: Basil Blackwell, σελ.61

²¹ Castells [1991], ίδ.π., σελ.228

²² Castells [1997], ίδ.π.

²³ ί.π. Μπάουμαν, Ζιγκμουντ [2007], *Ρευστή αγάπη*, σσ. 178-9

εἰκ. 5: "MAPPING ROTTERDAMS CITY CENTER",
FRANK DRESMÉ.

NARCOTICS
ENFORCEMENT
AREA

OPEN TO
**RESIDENTS
ONLY**

COMMERCIAL VEHICLES

CITY OF ST.
STREET MAINTENANCE

ST.

Ο κοινωνικός χώρος της παγκόσμιας πόλης

Στο προηγούμενο κεφάλαιο διαπιστώσαμε πώς το αστικό δίκτυο της σύγχρονης πόλης δεν είναι ομοιογενές αλλά αντίθετα δημιουργούνται σ' αυτόν χώροι διαφορετικότητας (ετερότητας). Οι χώροι αυτοί αποσπώνται από το παγκόσμιο δίκτυο (ριών) και δημιουργούν τοπικά δίκτυα. Στο κεφάλαιο αυτό θα εστιάσουμε στο κοινωνικό δίκτυο της πόλης και τους χώρους ετερότητας, που για τη διατήρησή τους έρχονται αντιμέτωποι και συγκρούονται με την τοπική εξουσία ή άλλες τοπικότητες. Ένα στοιχείο που πρέπει να λάβουμε υπόψη, είναι πως στην παγκοσμιοποίηση υποχρεούμαστε να λάβουμε υπόψη μας τον «αποστασιοποιημένο όλλο». Ο όλλος, ο έτερος είναι εδώ, εφόσον η συστηματική διασύνδεση του κόσμου αίρει τα σύνορα και τις πολιτισμικές μονώσεις. Στην ενότητα αυτή λοιπόν θα επιχειρήσουμε να προσδιορίσουμε τις πολλαπλές σχέσεις χρήσεων και χρηστών που αναπτύσσονται σήμερα στον αστικό χώρο. Το δίπολο που συγκροτείται από τις έννοιες δημόσιο και ιδιωτικό διευρύνεται. Οπότε, πέρα από την υλικότητα αναφερόμαστε και στις δραστηριότητες που φιλοξενεί ο αστικός χώρος, στις σχέσεις εξουσίας και αντίστασης που δημιουργούνται, καθώς και στα άτομα και συλλογικότητες που τον «κατοικούν», αναδεικνύοντας τα ζητήματα της δημόσιας παρουσίας και της ελεύθερης πρόσβασης στους χώρους της πόλης.

1.2.1 Ο κατακερματισμός του αστικού χώρου

Ο σύγχρονος αστικός χώρος χαρακτηρίζεται από μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ κοινωνικού και χωρικού. Αναγνωρίζεται ότι το χωρικό κατασκευάζεται κοινωνικά αλλά και το κοινωνικό συγκροτείται επίσης χωρικά.²⁵ Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάσαμε αυτή τη διαλεκτική σχέση όπως είχε τεθεί από τον Henri Lefebvre.²⁶

Οι αναλυτές του χώρου έφεραν στο προσκήνιο την πολλαπλότητα των κοινωνικών ταυτοτήτων σε σχέση με τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους βιώνουν τους αστικούς χώρους, και συνδέονται με αυτούς, διαφορετικές ομάδες και άτομα. Το αποτέλεσμα ήταν αρχικά να θεωρηθεί η κατασκευή του χώρου, είτε από κυρίαρχες είτε από περιθωριοποιημένες ομάδες, ως πεδίο άσκησης σχέσεων εξουσίας.²⁷ Η γεωγραφία του χώρου έχει μεγάλη σημασία γιατί δεν αποτελεί απλά αποτέλεσμα των κοινωνικών σχέσεων, αλλά εμπλέκεται στην κατασκευή τους.²⁸ Οι γεωγραφικές περιοχές στο εσωτερικό μιας πόλης (κτήρια, δρόμοι, γειτονιές, μνημεία, πάρκα κ.λπ.), ή ακόμα και η ίδια η πόλη ως ολότητα, αποτελούν πεδία εκδήλωσης κοινωνικών και πολιτισμικών συγκρούσεων με στόχο τον έλεγχο, τη χρήση, τη διαχείριση και την οικειοποίησή τους.²⁹

Για να κατανοήσουμε τη διεκδίκηση του χώρου της πόλης πρέπει να επισημάνουμε τρία βασικά σημεία. Αρχικά θεωρούμε ότι ο χώρος δεν αποτελεί ένα συνεκτικό,

κλειστό, σύστημα αλλά είναι σε συνεχή διαδικασία γίγνεσθαι.³⁰ Επιπλέον ο χώρος γίνεται αντιληπτός ως αποτέλεσμα πολλαπλών σχέσεων οι οποίες μπορεί άλλοτε να είναι συγκρουσιακές με στόχο τη χωρική κυριαρχία και άλλοτε συναίνετικές.³¹ Τέλος, πρέπει να αντιληφθούμε την εξουσία συσχετικά καθώς οι σχέσεις εξουσίας υπάρχουν μόνο σε συνάρτηση με μια πολλαπλότητα σημείων αντίστασης, δηλαδή δεν νοείται καμιά μορφή εξουσίας έξω από τη χωρική κατανομή της.³²

Για να εμβαθύνουμε στην έννοια της αντίστασης σε σχέση με το χώρο θα κάνουμε μια αναφορά στον Michel de Certeau, που επικεντρώνεται στις πρακτικές εκείνες μέσω των οποίων ατομικά και συλλογικά υποκείμενα επανοικειοποιούνται ένα χώρο που δεν τους ανήκει και δεν τον ελέγχουν, την ίδια στιγμή που τα ίδια βρίσκονται σε δίκτυα επιτήρησης.³³ Από τη μία πλευρά πρόκειται για στρατηγικές ατομικών και συλλογικών υποκειμένων με θέληση και δύναμη επιβολής σε έναν ευδιάκριτο εξωτερικό «Άλλο». Από την άλλη, όμως, πλευρά όσοι είναι «αδύνατοι» δεν συγκροτούν ομάδες υποτελών που «παθητικά» υφίστανται την εξουσία του χώρου από τους «δυνατούς». Αντίθετα, επιχειρώντας να αμφισβητήσουν τη χωρική κυριαρχία, υιοθετούν πρακτικές χωρίς καμία συνοχή, διάσπαρτες και κατακερματισμένες. Πρόκειται για τακτικές, όπως παρακάμψεις ή ρωγμές, που τους επιτρέπουν να αποσυνδέονται από τους πειθαρχημένους χώρους της εξουσίας συνθέτοντας δίκτυα απειθαρχίας. Σε αντίθεση με τις στρατηγικές, οι τακτικές

εξαρτώνται από το χρόνο.³⁴

Καταλήγοντας, αφού υποστηρίξαμε ότι η αντίσταση γίνεται κατανοητή εκεί όπου συμβαίνει, προσθέτουμε ότι οι υποκειμενικότητές της δεν συγκροτούνται μόνο σε σχέση με την εξουσία αλλά και σε σχέση με τα συναισθήματα, τα όνειρα και τη λήθη. Οι τακτικές της αντίστασης έχουν τουλάχιστον δύο επιφάνειες, η μία κοιτάζει προς τη γεωγραφία της εξουσίας και η άλλη προς το ακαθόριστο, το ασυνείδητο, τις επιθυμίες, τις απολαύσεις, τους φόβους, το θυμό και τις ελπίδες.³⁵ Με αυτή την έννοια οι χώροι αντίστασης και εξουσίας δεν διαχωρίζονται με σαφήνεια. Άλλοι χώροι εμφανίζονται ανόμεσά τους, χώροι ασαφείς, κρυφοί, διαποτισμένοι από μνήμες. Η αντίσταση λοιπόν δεν συμβαίνει μόνο χωρικά, αλλά παράλληλα αναζητεί να οικειοποιηθεί χώρους, να φτιάξει χώρους, να επινοήσει χώρους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

²⁵ Soja, Edward W. [2000], *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*, Oxford: Blackwell, σελ. 129

²⁶ Ο Γάλλος θεωρητικός Henri Lefebvre (1901-1991), ήταν ίσως ο πιο σημαντικός αστικός στοχαστής από τις αρχές του 1960. Το έργο του για το χώρο, την καθημερινή ζωή και την αστικοποίηση, έχει επηρεάσει γενιές κριτικών και μελετητών του αστικού χώρου και ακτιβιστών.

²⁷ Γιαννακόπουλος, Κ., Γιαννιτσιώτης, Γ. (Επιμ.) [2010], *Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια και Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σελ. 14

²⁸ Ό.π., σελ. 14

²⁹ Soja, ίδ.π., σελ.221

³⁰ Massey, Doreen [2005], *For Space*, London: Sage, σσ. 152-162

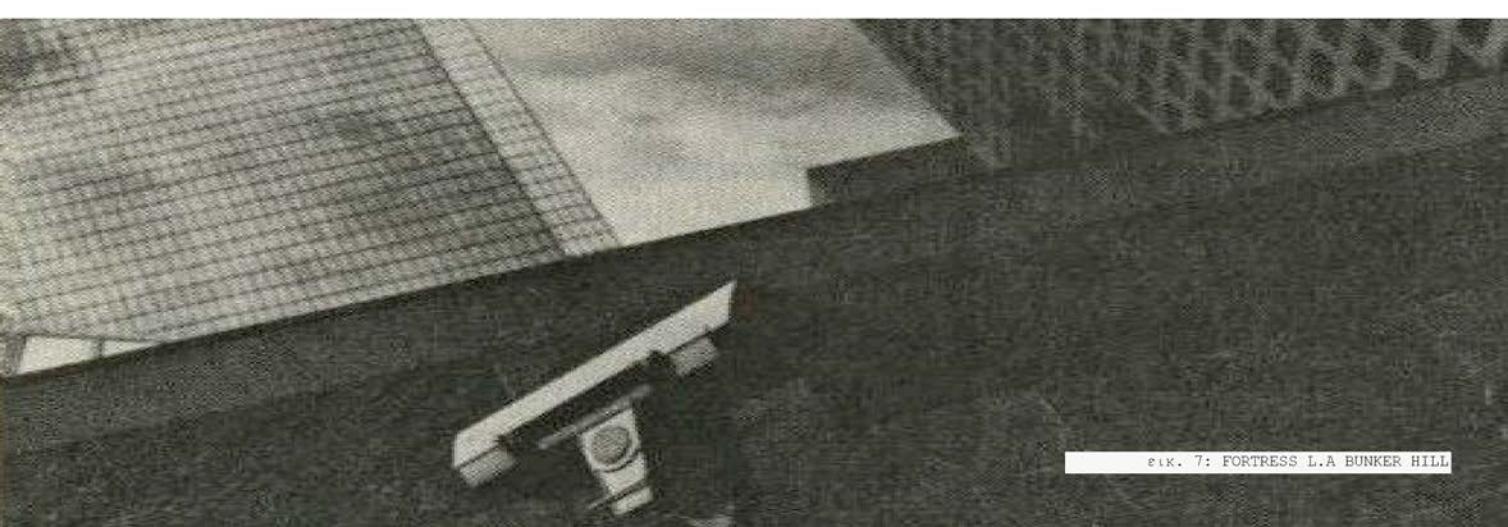
³¹ Γιαννακόπουλος, Γιαννιτσιώτης, ίδ.π., σελ. 15

³² Φουκά, Μισέλ [1987], *Εξουσία, γνώση και ηθική* (μετφρ. Ζήσης Σαρίκας), Αθήνα: Υψηλον, σελ. 65

³³ Certeau, Michel de [1984], *The practice of everyday life*, (trans. Steven Rendall), Berkeley: University of California Press, σσ. 34-39

³⁴ Βλ. Παράτημα, σελ.χ

³⁵ Certeau, Michel de, ίδ.π.

1.2.2 Η παθητικότητα της δημόσιας παρουσίας

Από τη συζήτηση για τον αστικό χώρο και τη συλλογική δράση/αντίδραση δεν θα μπορούσαν να αποστιάσουν οι αναλύσεις του Richard Sennett³⁶ και η ιδιαίτερη συμβολή του στην κατανόηση του δημόσιου χώρου και της δημόσιας παρουσίας των υποκειμένων του.

Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ως κοινωνικά όντα ζούμε δύο ζωές, μία ιδιωτική και μία δημόσια. Άλλα τα κριτήρια τα οποία τηρούμε στην ιδιωτική ζωή δεν γίνεται να βρουν εφαρμογή στη δημόσια σφαίρα. Στη βάση αυτής της διάκρισης, ο Sennett προσπαθεί να κατασκευάσει μια «θεωρία της έκφρασης».³⁷ Αποδέχεται ότι ως ξένοι ανόμεσα σε ξένους και τηρώντας μιαν απόσταση τόσο από το εγώ όσο και από τους άλλους είναι δυνατόν να αντλήσουμε ικανοποίηση από τις συναναστροφές μας στο δημόσιο χώρο και να τους δώσουμε ηθικό περιεχόμενο, αρκεί βέβαια σ> αυτό το περιεχόμενο να μην αναμεταδίδονται οι ηθικές δεσμεύσεις που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις οικειότητας του ιδιωτικού μας χώρου. Σήμερα όμως έχουμε την πρόταξη του ιδιωτικού στοιχείου απέναντι στο δημόσιο, πράγμα που καθιστά αδύνατη την ομαλή λειτουργία της δημόσιας σφαίρας. Σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο, από τη σύμμειξη ιδιωτικού και δημόσιου χώρου καταστρέφονται αμφότεροι.³⁸

Η διαπίστωση αυτή του Sennett γίνεται επίκαιρη, με τις οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, που οδήγησαν σε κοινωνικές και χωρικές μεταβολές. Αρχικά αναγνωρίζουμε το δημόσιο χώρο ως ένα χώρο στον οποίο φιλοξενείται ο

πολιτικός διάλογος (ομιλία/ discourse).³⁹ Σε αυτό το διάλογο οι συμμετέχοντες πρέπει να συνδιαλέγονται ο ένας με τον άλλον με όμεσο τρόπο, γεγονός που προϋποθέτει τη δικτύωση και τη διάδραση στην ανθρώπινη επικοινωνία. Η αντίληψη αυτή για το δημόσιο χώρο, συμπίπτει για παράδειγμα με την υλική διάσταση μιας πλατείας ή ενός καφέ (τοπικά ορισμένος). Όμως αυτή η παραδοσιακή προσέγγιση που έδινε χωρική έκφραση στην αστική δημόσια σφαίρα επινοιορριζεται μέσα από τις σύγχρονες τεχνολογίες της πληροφορικής και σήμερα περιλαμβάνει χώρους όπως διαδικτυακές αίθουσες συζήτησης (chat-rooms), συστήματα τηλεδιάσκεψης και λογισμικά συζήτησης (blogs, msn, skype) μέσω υπολογιστών και «έξυπνων» κινητών τηλεφώνων (smartphones), που επιτρέπουν σε ανθρώπους απομακρυσμένους μεταξύ τους και από διάσπαρτους γεωγραφικά τόπους να εμπλακούν επικοινωνιακά.⁴⁰ Υπό αυτή την έννοια, είναι δυνατό οι πολίτες να εκτίθενται σε μια σειρά δημοσίων θεμάτων από το ιδιωτικό τους περιβάλλον, δηλαδή το ιδιωτικό να εισβάλλει στο δημόσιο και αντιστρέφωσ.

Επομένως, στη σύγχρονη πόλη γίνεται ακόμα πιο έντονο αυτό που ο Sennett είχε περιγράψει ως «κοινωνία της οικειότητας» αναφερόμενος στην εικόνα μιας κατακερματισμένης κοινωνίας της εξατομίκευσης, καθώς στο νέο αστικό περιβάλλον αυξάνεται η ορατότητα και μειώνεται η κοινωνικότητα.⁴¹ Τα χαρακτηριστικά αυτά σήμερα, όπου οι επιδράσεις των νέων μέσων επικοινωνίας και πληροφόρησης είναι σημαντικές τόσο για τη δημόσια σφαίρα όσο και την πολιτική συμπεριφορά, αναφέρονται

στους νέους τύπους πολιτικών υποκειμένων, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από φόβο για ακούσια έκθεση του χαρακτήρα, αμυντική αναδίπλωση από αισθήματα και παθητικότητα.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, πως η δημόσια παρουσία στο νεώτερο αστικό χώρο είναι παθητική καθώς έχουμε «ξεμάθει» την τέχνη της διαπραγμάτευσης κοινών νοημάτων και έχουμε επίσης «ξεμάθει» τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη συμβίωση με τη διαφορετικότητα. Τα αίτια αυτής της συμπειριφοράς μπορούν να αναζητηθούν στην υπαρξιακή κατάσταση των σύγχρονων ανδρών και γυναικών που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στον απορρυθμισμένο, εξατομικευμένο κόσμο της επιταχυνόμενης αλλοιογής. Η όψη των δρόμων της πόλης και οι χρήσεις του αστικού χώρου, όσο σημαντικές κι αν είναι για την ποιότητα της καθημερινής ζωής, είναι μόνο κάποιοι από τους πολλούς παράγοντες που συνεισφέρουν σε αυτή την αποσταθεροποιητική κατάσταση που γεννά αβεβαιότητα. Περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, τα αισθήματα δημιουργούνται και τροφοδοτούνται από την κυρίαρχη αίσθηση ανασφάλειας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

³⁶ Ο Richard Sennett είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Κέντρο Ανθρωπιστικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης και εκπρόσωπος της γενιάς της New Left. Η Τυραννία της Οικειότητας [1999] είναι η απόδοση του πρωτότυπου *The Fall of Public Man* [1976].

³⁷ Μέσω της θεωρίας της έκφρασης ο συγγραφέας προσπαθεί να ανασυγκροτήσει μια τέχνη χειρισμού της παρουσίας στο δημόσιο χώρο, η οποία δεν στερείται «εναίσθηση». Ουσιαστικά αποτελεί την έκφραση της αυθεντικότητας στο δημόσιο χώρο, κάτι στο οποίο το υποκείμενο θα δρειλε να ασκηθεί.

³⁸ Sennett, Richard [1999], *Η Τυραννία της Οικειότητας*, Αθήνα: Νεφέλη: Μέρος Πρώτο, I- Ο δημόσιος χώρος, σελ. 37

³⁹ Mouffe, Chantal [2004], Το δημοκρατικό παράδοξο (μτφρ. Α. Κιουπκιολής), όπως αναφέρθηκε στο: Σταυρακάκης, Σταφυλάκης (επιμ.) [2008], *Το Πολιτικό στη σύγχρονη Τέχνη*, Αθήνα: Εκκρεμές, σελ. 51

⁴⁰ Haydn, F., Temel, R., (επιμ.) [2006], *Temporary Urban Spaces, Concepts for the Use of City Spaces*, Basel: Birkhauser-Publishers for Architecture, σελ.33

⁴¹ Sennett, ίδ.π., σσ.31-42

1.2.3 Η απομόνωση της ιδιωτικής σφαίρας

Η πανταχού παρουσία αγνώστων, ως μόνιμο συστατικό της αστικής ζωής, προσθέτει έναν βαθμό αδιάκοπης αβεβαιότητας σε όλες τις επιδιώξεις των κατοίκων των πόλεων.

Στον σύγχρονο αστικό χώρο η ιδιωτική σφαίρα ταυτίστηκε με τη δημιουργία κλειστών κοινοτήτων ασφαλείας που αποτελούν ξεχωριστούς κόσμους, με φράχτες, τοίχους και συνεχή έλεγχο. Η αισθητική της ασφάλειας χαρακτηρίζεται από την απομόνωση και απόσταση από την πόλη και τον επιδεινούμενο δημόσιο χώρο της, αλλά και τις διαφημίσεις και τα ΜΜΕ που προτείνουν έναν συνολικό «τρόπο ζωής».

Στις πόλεις των τοίχων τα φυσικά εμπόδια έχουν κατασκευαστεί παντού: γύρω από σπίτια, πολυκατοικίες, πάρκα, πλατείες, κτήρια γραφείων και σχολεία. Όπως περιγράφει ο Mike Davis, η τοποθέτηση καμερών στους δημόσιους κοινόχρονους χώρους προκύπτει ως κάτι αυτονόητο, καθώς το ζήτημα της ασφάλειας αποκτά πρωτεύουσα σημασία, καταστρατηγώντας τις ελευθερίες των πολιτών, μετατρέποντας την πόλη σε «πόλη-φρούριο» και συγκροτώντας μια νέα «κοικολογία του φόβου». ⁴² Το γεγονός αυτό δεν μπορεί παρά να επιδεινώνει την ποιότητα του δημόσιου χώρου, να τον κατακερματίζει ή ακόμα χειρότερα να τον απομακρύνει και να τον διαχωρίζει εντελώς από τις περιοχές κατοίκισης. Όπως εύστοχα διαπιστώνει η Nan Elin, ο παράγοντας του φόβου στη

δόμηση και αποδόμηση των πόλεων έχει σαφέστατα αυξηθεί. ⁴³ Η αβεβαιότητα για το μέλλον και η ευπάθεια της κοινωνικής θέσης, συνοδευτικά της ζωής στον «ρευστό νεωτερικό» κόσμο, παραμένουν υπεράνω του ατομικού ελέγχου και διοχετεύονται στις ανησυχίες για την προσωπική ασφάλεια. Αυτού του είδους οι ανησυχίες είναι που εκφράζονται με ορμές διαχωρισμού και αποκλεισμού, οδηγώντας σε πολέμους του αστικού χώρου.

Ο Baumant μας παρουσιάζει τη μελέτη του Αμερικανού κριτικού αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας, Steven Flusty, που περιγράφει αυτή την κατάσταση ως πόλεμο με όπλο τον συγκεκριμένο σχεδιασμό του χώρου. ⁴⁴ Αναφέρει πως ο σχεδιασμός τρόπων αποκλεισμού της πρόσβασης στον διεκδικούμενο χώρο και τρόπων διατήρησης των «αντιπάλων» σε ασφαλή απόσταση από αυτόν, αποτελούν τις πιο εμφανείς και γρήγορα επεκτεινόμενες ενασχολήσεις της αρχιτεκτονικής καινοτομίας και της αστικής ανάπτυξης στις αμερικανικές πόλεις. Οι περισσότερο διαφημισμένες κατασκευές είναι «απαγορευτικοί χώροι» σχεδιασμένοι για να παρεμποδίζουν, να απωθούν ή να φιλτράρουν τους εν δυνάμει χρήστες, και όχι γέφυρες, εύκολα περάσματα ή τόποι συνάντησης. Οι αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές εφευρέσεις που παραθέτει ο Flusty είναι τα τεχνολογικά εκσυγχρονισμένα αντίστοιχα των προ-νεωτερικών πυργίσκων και πολεμιστρών στα τείχη των πόλεων. Μόνο που, αντί να προστατεύουν την πόλη και όλους τους κατοίκους της από τον εξωτερικό εχθρό, κτίζονται για να διαχωρίσουν τους

κατοίκους της πόλης και, εφόσον τους έχουν στιγματίσει ως αντιπάλους, να προστατέψουν τους μεν από τους δε.

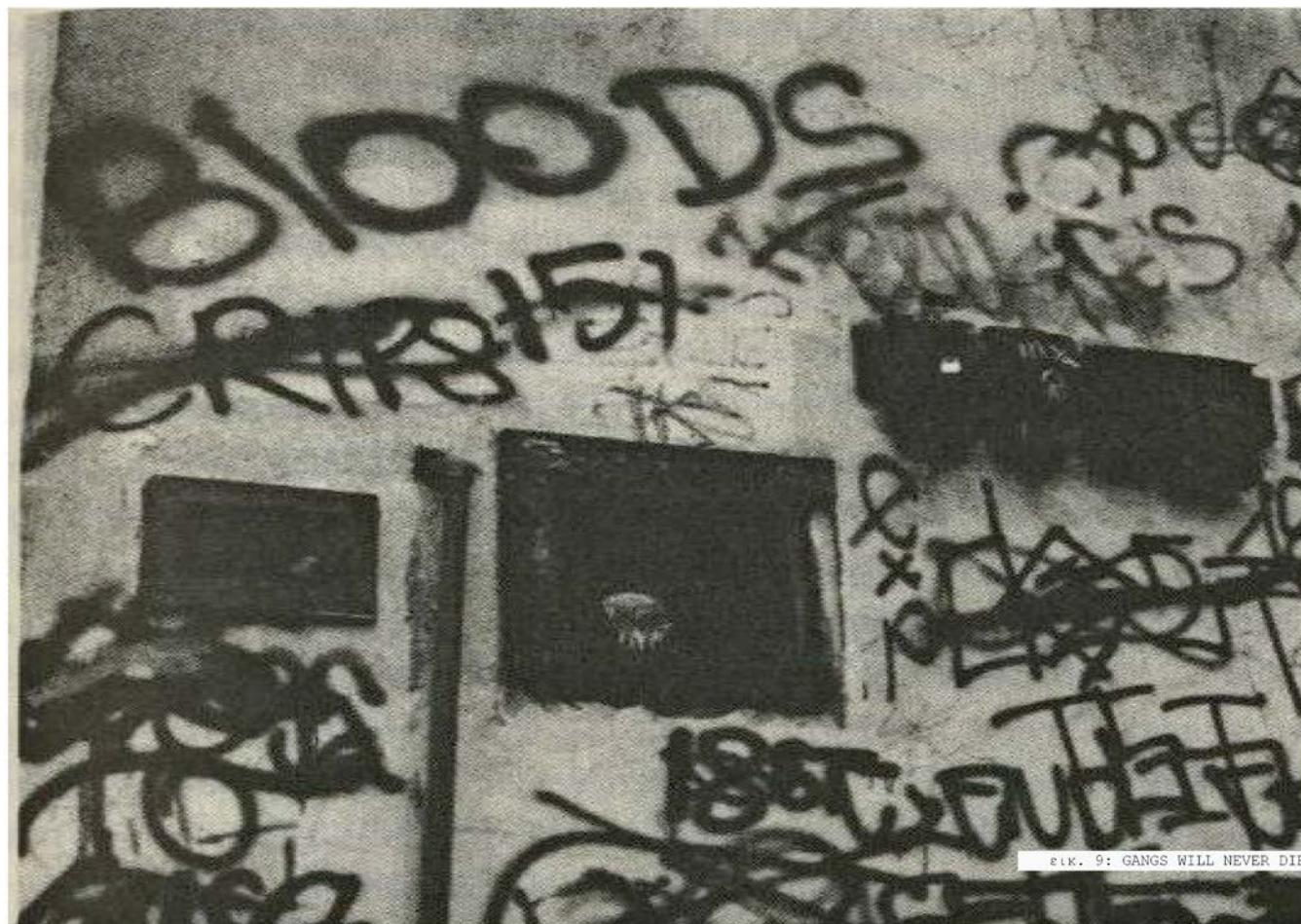
Στη σύγχρονη, λοιπόν, πόλη κυριαρχεί η δημιουργία ορόσημων της αποσύνθεσης της τοπικής κοινής ζωής σε ένα αστικό τοπίο που έχει ανάγκη για το ακριβώς αντίθετο. Αυτό το ανοίκειο σκηνικό δεν μπορεί παρά να συνεχίσει να ξυπνά ορμές διαχωρισμού εντείνοντας μια ανήσυχη συμβίωση, γεμάτη οργή και διεκδικήσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁴² Davis, Mike [1990], *City of Quartz*, London: Vintage, σελ. 224,226

⁴³ Elin, N. [1997] "Form Follows Fear and Vice Versa", στο Nan Elin, *Architecture of Fear*, Princeton Architectural Press, σσ. 13, 26

⁴⁴ Flusty, S. [1997] 'Building Paranoia', στο *Architecture of Fear*, σσ. 48-52

Εικ. 9: GANGS WILL NEVER DIE

εικ. 10: ΤΟ "ΓΕΙΜΑ" ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2013

H

Θεωρία της «εξόδου»

Στις προηγούμενες ενότητες έγινε λόγος στο πέρασμα από τη βιομηχανική εποχή παραγωγής στην εποχή των ροών και των δικτύων, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Στην ενότητα αυτή θα αναδείξουμε μια προσπάθεια διαφορετικής ανάγνωσης αυτής της μεταβολής, επικεντρώνοντας στο έργο των Antonio Negri και Michael Hardt.⁴⁵ Για τους συγγραφείς η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από εκτεταμένα δίκτυα επικοινωνίας και πληροφορίας, που επιτρέπουν σε ένα όλο και μεγαλύτερο πλήθος ατόμων να έχει τις ικανότητες και τα εργαλεία για να συνεισφέρει στην παραγωγή αξίας. Οι ίδιοι κάνουν λόγο για το πέρασμα από τη βιομηχανική οικονομία (φορντισμός) στη δικτυακή οικονομία (άνλη εργασία), που επιτρέπει τόσο την παραγωγή όσο και την αναπαραγωγή. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο στη σκέψη τους είναι πως πρέπει να πορευτούμε με τη πεποίθηση πως μια από τις σημαντικότερες επιπτώσεις των παγκοσμίων πόλεων είναι η δημιουργία ενός κοινού κόσμου, ενός κόσμου που όλοι μοιραζόμαστε, που είμαστε «αναγκασμένοι» να ζήσουμε και που ουσιαστικά δεν έχει «έξω». Επομένως η «έξοδος» από τα αρνητικά φαινόμενα αυτού κόσμου θα δημιουργηθεί μόνο στη βάση του κοινού, τόσο με τη πρόσβαση στο κοινό όσο και με τη δυνατότητα χρήσης του. Με δεδομένα τα θεωρητικά εργαλεία της θεωρίας των Negri και Hardt θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την παραπόνω τοποθέτηση.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

⁴⁵ Ο Antonio Negri είναι ανεξάρτητος ερευνητής και συγγραφέας και ο Michael Hardt διδάσκει Λογοτεχνία στο Duke University. Το Commonwealth είναι το τρίτο βιβλίο των Antonio Negri και Michael Hardt: [2000], *Empire*, Harvard University Press/[2004], *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*, The Penguin Press/[2009], *Commonwealth*, Harvard University Press

1.3.1 Το πλήθος

Η παγκοσμιοποίηση έχει δυο όψεις σύμφωνα με τους Negri και Hardt. Αρχικά, εξαπλώνεται μέσα από την οργάνωση δικτύων τεραρχιών και εξουσίας. Επιπλέον, επιτρέπει τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας που εκτείνονται παγκόσμια και επιτρέπουν μια πληθώρα αντιδράσεων.⁴⁶ Αυτές οι πλευρές της παγκοσμιοποίησης μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα διότι δίνουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουμε, ενώ παραμένουμε διαφορετικοί και σε διαφορετικό τόπο, τα σημεία που μας επιτρέπουν να επικοινωνούμε και να δρούμε από κοινού. Εδώ λοιπόν θα εισάγουμε τις δυο βασικές έννοιες του συλλογισμού μας, με πρώτη αυτή του «πλήθους» και δεύτερη αυτή του «συμήνους».

Το πλήθος⁴⁷ ως έννοια χρησιμοποιείται ευρέως από τους Hardt και Negri για να περιγράψουν το κοινό υποκείμενο της «μεταμοντέρνας» παραγωγής.⁴⁸ Η μεταμοντέρνα παραγωγή χαρακτηρίζεται από την οικονομία της πληροφόρησης και την παραγωγή γνώσης, δηλαδή εμπορευμάτων με διανοητικό ή πολιτιστικό περιεχόμενο. Το κοινό υποκείμενο αυτής της παραγωγής συγκροτείται από τους πολίτες, το εργατικό δυναμικό και το επιστημονικό δυναμικό που εμπλέκονται στην παραγωγή, αναπαραγωγή, αξιοποίηση και διάθεση του εμπορεύματος της γνώσης. Η βασική αλλαγή που παρατηρείται εδώ είναι στην παρουσία του ανθρώπινου δυναμικού, η οποία δεν είναι στατική σε ένα συγκεκριμένο ελεγχόμενο χώρο, όπως συμβαίνει στην φορντική περίοδο, αλλά

αναπτύσσεται μέσα από υπερτοπικά δίκτυα (συν) εργασίας, καθώς η γνώση ξεφεύγει από τα όρια της επιχείρησης (άσλη εργασία/άσλη παραγωγή).⁴⁹ Η συνεργασία (διασύνδεση) αυτών των απομακρυσμένων υποκειμένων, δηλαδή του πλήθους, στοχεύει στην αξιοποίηση και διάθεση των παραγόμενων γνώσεων, περά από τα όρια της καπιταλιστικής επιχείρησης και του υπάρχοντας θεσμικού πλαισίου και αποκτά έναν σαφή κοινωνικό χαρακτήρα (κοινή γνώση).⁵⁰

Το πλήθος συναντάται ως έννοια ως μια πολλαπλότητα ετεροτήτων. Πιο αναλυτικά ως πολλαπλότητα εννοείται ένας μεγάλος αριθμός ξεχωριστών σωμάτων που έχουν συγκεντρωθεί ώστε να αποτελούν ένα σύνολο. Αυτό που κρατά το πλήθος από το να γίνει «ένα» είναι ότι προσδιορίζεται από ένα σύνολο διαφορετικών ενδιαφερόντων και σχέσεων, ότι δηλαδή είναι εσωτερικά διαφορετικό αλλά συγχρόνως ικανό να δράσει από κοινού. Αντίθετα με ένα πολιτικό σώμα όπου κάποιος δίνει εντολές και οι υπόλοιποι τις υπακούν, το πλήθος διοικεί τον εαυτό του και αυτοοργανώνεται (*living flesh*). Ουσιαστικά το πλήθος αποτελεί ένα ενεργό κοινωνικό υποκείμενο, που δρα στη βάση αυτών που οι μοναδικότητες μοιράζονται από κοινού.⁵¹

Συνεχίζοντας, θα ορίσουμε την έννοια του συμήνους, που μαζί με αυτή του δικτύου, συμπληρώνουν την έννοια του πλήθους. Αρχίζοντας από την βιολογική του σύλληψη, το σμήνος περιγράφει τους, αποτελούμενους από μονάδες, σχηματισμούς που διαθέτουν στοιχειώδη εσωτερική οργάνωση και περιορισμένη δυνατότητα δράσης (*local*).

Ωστόσο, μέσα από τις σχέσεις που αυτές οι μονάδες αναπτύσσουν επιτυγχάνουν ένα αποτέλεσμα πολύ μεγαλύτερης κλίμακας από της δικιάς τους.⁵² Επεκτείνοντας την έννοια μπορούμε να αναγνωρίσουμε πως το σμήνος δεν είναι αντικείμενο αλλά συλλογικότητα (έχει σκοπό/πρόθεση) η οποία αναδύεται από τις τοπικές δράσεις μικροκλίμακας. Οι σχέσεις είναι το βασικό χαρακτηριστικό του σμήνους και η παραγωγή κοινών τόπων έχει χαρακτηριστικά αυτοοργάνωσης.⁵³

Με την υπάρχουσα κρίση, όπου η οργάνωση του έθνους-κράτους αμφισβητείται⁵⁴, η έννοια του πλήθους επανέρχεται ως προοπτική και αντιπροσωπεύει: την πολιτική μεταστροφή παραμερίζοντας τις έννοιες του λαού, της μάζας ή του όχλου, την οικονομική μεταστροφή επαναπροσδιορίζοντας την οικονομική παραγωγή και την εργατική τάξη στο πλαίσιο της όμηρης παραγωγής και τέλος την κοινωνική μεταστροφή δημιουργώντας σχέσεις και δίκτυα που αποκαλύπτουν νέες κοινωνικές δομές.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁴⁶ Negri, Hardt [2004], *Multitude. War and Democracy in the Age of Empire*, New York: The Penguin Press: preface-Life in common, σελ.8

⁴⁷ Η έννοια του πλήθους, δεν είναι καινούρια καθώς συναντάται στους Machiavelli, Hobbes, Spinoza και αργότερα στον Bergson και στον Deleuze.

⁴⁸ Negri, Hardt δ.π., σελ.8

⁴⁹ Το κεντρικό θέμα του *Empire* [2000] ήταν η ανάδυση της άυλης παραγωγής, ενώ βασικό θέμα του *Commonwealth* [2009] είναι η έκρηξη αυτής της παραγωγής.

⁵⁰ Η κοινή γνώση αναφέρεται στη μη ανταγωνιστική, μη αποκλειστική και σωρευτική διάχυση των γνώσεων, δηλαδή η χρήση τους από κάποιον δεν έρχεται σε αντίθεση στην χρήση τους από άλλους αλλά ακόμα περισσότερο, αυξάνει την χρήση τους από άλλους. Μακριά από μονοπάλιο του ιδιωτικού τομέα, έχουν πλέον εμφανιστεί οι «κοινότητες γνώσεων» οι οποίες είναι οργανώσεις οι οποίες ασχολούνται ειδικά με την παραγωγή και αναπαραγωγή της γνώσης. Τα «ψηφιακά κοινά» είναι μια μορφή κοινής γνώσης.

⁵¹ Negri, Hardt δ.π., σελ.97-103

⁵² Βλ. Eugene Thacker, 'Networks, Swarms, Multitudes' στο www.ctheory.net/articles.aspx?id=423 Μέρος II.

⁵³ Παπαλεξόπουλος, Δημήτρης [2006], *Ψηφιακός Τοπικισμός*, Αθήνα: Libro, σε. 157-158

⁵⁴ Οι συγγραφείς υποστηρίζουν πως η πολιτική θεωρία της μεταμοντέρνας εποχής χαρακτηρίζεται από τη μετάλλαξη της κυριαρχίας και της παραγωγής, οπότε κανένα μοντέλο βασισμένο στο έθνος κράτος δεν δύναται να παραμείνει κυρίαρχο για πολύ ακόμα. Όλο το *Empire* [2000] δομήθηκε γύρω από αυτή τη μεταβολή και η θέση αυτή αναλύθηκε και στα δύο πρώτα μέρη του *Multitude* [2004]

1.3.2 Κοινός τόπος

Το πλήθος λοιπόν, μπορεί να θεωρηθεί ως δίκτυο αφού προτείνει την συνεργασία απομακρυσμένων μοναδικοτήτων. Πρόκειται για ένα δίκτυο μοναδικοτήτων που συνεργάζονται για την συνεχή παραγωγή ενός κοινού τόπου (*common*). Ο κοινός τόπος δεν ανακαλύπτεται αλλά παράγεται συνεχώς.⁵⁵ Περνόμε λοιπόν, στην πρώτη επαφή με την έννοια των κοινών (*commons*) και του κοινού τόπου (*common*).

Η έννοια των κοινών αναφέρεται αρχικά στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις γης των προκαπιταλιστικων κοινωνιών, που ανήκαν σε όλη την κοινότητα (κοινές) και όλοι συνέβαλαν στην καλλιέργειά τους. Σταδιακά, όπως παρατηρήσαμε στο πρώτο κεφάλαιο, οι ανοιχτές αυτές περιοχές ιδιωτικοποιήθηκαν μέσω περιφράξεων και κατακερματίστηκαν σε μικρότερες ιδιοκτησίες.

Σήμερα, τα κοινά εμπεριέχουν περισσότερες νοηματοδοτήσεις και αναδεικνύονται σε ένα από τα πλέον καίρια πεδία των κοινωνικών διεκδικήσεων και ανταγωνισμών. Υπάρχουν διάφορες ταξινομήσεις τους και οι περισσότερες επιμερίζονται στους κοινούς πόρους, στις κοινότητες και στις ίδιες τις σχέσεις που δημιουργούνται από τα κοινά (*common resources- communities- communing*). Οι Negri και Hardt στο τελευταίο τους βιβλίο *Commonwealth* δίνουν έναν πρώτο ορισμό για το κοινό.⁵⁶ Στα φυσικά κοινά ανήκουν ο αέρας, το νερό, το έδαφος, η άγρια ζωή, τα δάση, τα ποτάμια, οι λίμνες, οι φυσικοί

πόροι. Ό,τι δηλαδή προσδιορίζεται στα κλασσικά ευρωπαϊκά πολιτικά κείμενα ως κληρονομιά για την ανθρωπότητα συνολικά, την οποία όλοι μοιραζόμαστε από κοινού. Στα δημόσια κοινά ανήκουν οι υποδομές, οι τηλεπικοινωνίες, τα οδικά δίκτυα, τα δίκτυα μεταφορών, τα δίκτυα κοινής αφέλειας, το σύστημα υγείας. Στα αστικά κοινά ανήκουν οι ελεύθεροι, κοινόχρηστοι και κοινωφελείς χώροι, οι δημόσιοι κήποι, τα πάρκα και τα αστικά δίκτυα υποδομών. Σε αυτά τα κοινά αγαθά συμπεριλαμβάνονται και εκείνα τα κοινά που είναι αποτελέσματα κοινωνικής παραγωγής και, σύμφωνα με τους συγγραφείς, είναι τα σημαντικότερα: δηλαδή η πολιτισμική και καλλιτεχνική παραγωγή, οι γνώσεις, οι γλώσσες, οι πληροφορίες, οι εικόνες, οι κοινωνικές σχέσεις, ακόμη και οι συναισθηματικοί δεσμοί και οι τρόποι κοινωνικότητας που προσδιορίζουν τις διαπροσωπικές συμπεριφορές.⁵⁷

Ουσιαστικά κανένα αντικείμενο δεν είναι από την φύση του «κοινό αγαθό». Αυτή η άποψη για το κοινό δεν τοποθετεί τον άνθρωπο χωριστά από τη φύση. Αντιθέτως εστιάζει στις πρακτικές διάδρασης, φροντίδας και συνύπαρξης των ενεργών κοινωνικών υποκειμένων, σε έναν κοινό χώρο. Το κοινό παράγει κοινό πλούτο (φύση, γνώση, γλώσσα, σχέσεις) και παράγεται από το πλήθος μοναδικοτήτων που μέσα από την σύγκλισή τους στην παραγωγή του κοινού, συγκροτούνται ως συλλογικότητα χωρίς να χάνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.⁵⁸

Παρόλα αυτά, με τα εμπόδια που θέτουν σήμερα οι κυριαρχείς ιδεολογίες

(καπιταλιστική λογική, ανταλλακτική αξία χρήματος) είναι δύσκολο να αναγνωρίσουμε πλέον το κοινό. Οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές το εκμεταλλεύονται και επιχειρούν να το ιδιωτικοποιήσουν. Για να εξυπηρετήσουν τη μηχανή της παγκόσμιας αγοράς που αντιμετωπίζει τη φύση ως εμπόρευμα, αποσυναρμολογούν τα κοινά, με συνέπεια οι κοινότητες των χρηστών τους να κατακερματίζονται και να αναδιαμορφώνονται ως στρατιές καταναλωτών.⁵⁹ Τα κοινά όμως δεν είναι αγαθά με την στενή έννοια, αλλά συστήματα κανόνων που ρυθμίζουν τις συλλογικές δράσεις και τρόπους ύπαρξης κοινοτήτων.⁶⁰

Οι Hardt και Negri θέτουν δυο στόχους: αρχικά το πλήθος να διδαχθεί την «τέχνη» της αυτό-κυβέρνησης και να εφεύρει δημοκρατικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης διαρκείας, και στη συνέχεια να αναγνωρίσει την ύπαρξη του κοινού και των δυνατοτήτων του με στόχο την ανάκτηση και επέκταση του.⁶¹

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁵⁵ Negri, Hardt σ.π., σσ. 127-8

⁵⁶ Negri, Hardt [2009], *Commonwealth*, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press

⁵⁷ σ.π., σσ.8-10

⁵⁸ σ.π., σσ.121-8

⁵⁹ Bollier, David, Helfric, Silke [2012], *The Wealth of the Commons: a world beyond market and state*, The Commons Strategies Group under the Creative Commons Licence, preface. Ο David Bollier είναι Αμερικανός συγγραφέας και ακτιβιστής. Με τη δουλειά του εστιάζει στην επαναδιεκδίκηση των κοινών και στην κατανόηση του τρόπου που οι ψηφιακές τεχνολογίες αλλάζουν τη δημοκρατική κουλτούρα και αντιμάχονται τις πολιτικές περί πνευματικής ιδιοκτησίας

⁶⁰ Negri, Hardt, *Commonwealth* σ.π., σσ.121-8

⁶¹ σ.π., σσ.165-170

εικ. 12: ΧΑΡΤΗΣ-ΚΟΙΝΑ ΚΑΙ "ΠΕΡΙΦΡΑΞΕΙΣ" ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

1.3.3 Η μητρόπολη

Τελευταία στάση του συλλογισμού των Hardt και Negri είναι ο σύγχρονος αστικός χώρος, η μητρόπολη⁶², στην οποία η ζωή και η παραγωγή επικαλύπτουν η μία την άλλη, καθώς σήμερα δεν υπάρχουν τα αυτηρά όρια του παρελθόντος. Η μητρόπολη είναι ο τόπος όπου το κοινό παράγει και παράγεται συνθέτοντας τελικά τη ζωή της ίδιας της πόλης.

Το μεταφορτικό μοντέλο παραγωγής βρίσκει εφαρμογή στην μητρόπολη, που αντικαθιστά ως έννοια το βιομηχανικό εργοστάσιο και είναι το περιβάλλον που υποστηρίζει την δραστηριότητα του πλήθους. Η αναφορά των Hardt και Negri στις παραγωγικές δραστηριότητες του πλήθους που «ξεχειλίζουν από τα όρια του εργοστάσιου για να κατακλύσουν όλη την μητρόπολη»⁶³ οδηγούν σε ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις για τις νέες ιεραρχίες που δημιουργούνται στον χώρο της μητρόπολης.⁶⁴

Η οικονομική παραγωγή στη μητρόπολη είναι η «βιοπολιτική» παραγωγή που χαρακτηρίζεται από το ότι δεν είναι αποκλειστική άλλα ανοιχτή στη συμμετοχή και δεύτερον δεν καταστρέφει τις πρώτες ύλες από τις οποίες παράγεται. Η νέα αυτή μορφή παραγωγής, περιλαμβάνει εργασία που παράγει όχι μόνο υλικά αγαθά άλλα και σχέσεις, και, όπως δηλώνει και η ίδια η λέξη, την (κοινωνική) ζωή.⁶⁵ Πλέον η παραγωγή δε συμβαίνει μέσα στον ορισμένο χώρο του εργοστασίου, άλλα διαχέεται και κατανέμεται σε δίκτυα μέσα σε όλο τον μητροπολιτικό χώρο. Το κοινό είναι αποτέλεσμα της βιοπολιτικής παραγωγής.

Η επικοινωνία και η συνεργασία γίνονται οι κανόνες της παραγωγής και το δίκτυο η κυρίαρχη δομή της οργάνωσης. Επίσης, μέσα από την οπική της θεωρίας του κοινού, η έννοια της οικονομικής ελευθερίας που διέπει την καπιταλιστική θεωρία, είναι εντελώς ανεστραμμένη. Σύμφωνα με την καπιταλιστική θεωρία, η ιδιωτική ιδιοκτησία είναι ο εκπρόσωπος της ελευθερίας που ενοντιώνεται στο δημόσιο έλεγχο. Για τη θεωρία των κοινών, το κοινό είναι ο εκπρόσωπος της ελευθερίας - ελεύθερη πρόσβαση, ελεύθερη χρήση, ελεύθερη έκφραση, ελεύθερη αλληλεπίδραση - που ενοντιώνεται στον ιδιωτικό έλεγχο, ο οποίος υποκινείται από τις δυνάμεις της αγοράς. Η ελευθερία σ' αυτό το πλαίσιο μπορεί να υπάρχει μόνο ως η ελευθερία των κοινών.⁶⁶ Το κοινό υπάρχει και παράγεται στη μητρόπολη μόνο με την ύπαρξη διευρυμένων, ανοιχτών και κοινωνικών δικτύων. Τα παραγωγικά δίκτυα του κοινού πρέπει να είναι αυτόνομα από τον καπιταλιστικό έλεγχο (αγοράς, κράτους) οπότε η κοινωνική πάλη συνήθως παίρνει τη μορφή της εξόδου, αποφεύγοντας τον έλεγχο (αρνούμενη τις σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ των διαφόρων οικονομικών παραγόντων και των κοινωνικών τάξεων) και εγκαθιστώντας την αυτονομία.⁶⁷

Κατά τους Hardt και Negri η μητρόπολη σηματοδοτεί, όπως και πάντα, την ιεραρχία, αλλά η γεωγραφία της έχει γίνει πιο πολύπλοκη. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πως η μητρόπολη είναι ο χώρος της συνάντησης, της αντιπαράθεσης και της εξέγερσης, όπως ήταν αντίστοιχα κάποτε το βιομηχανικό εργοστάσιο της Φορντικής περιόδου. Σημαντικές ανισότητες μεταξύ των σύγχρονων μητροπόλεων

παραμένουν και αντηχούν τις παλιές αποικιακές σχέσεις. Σε αυτές τις εραρχίες, όμως, έχουν επίσης προστεθεί και εκείνες που υπάρχουν εσωτερικά των μητροπόλεων, μερικές φορές σε εξαιρετικά μεγάλη εγγύτητα, ανόμεσα σε διαφορετικές γειτονιές ή ακόμα και μέσα στις ίδιες γειτονιές.⁶⁸ Η αγανάκτηση και η οργή του πλήθους κατευθύνεται έτσι εναντίον της βίας της εραρχίας, του ελέγχου, της ανισότητας αλλά και προς την υπεράσπιση της παραγωγικότητας του κοινού και της «ελευθερίας των συναντήσεων». Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό που προσδιορίζει τη μητρόπολη είναι η απροσδόκητη, τυχαία συνάντηση ή καλύτερα η συνάντηση με την ετερότητα. Ο μεγάλος πλούτος της μητρόπολης, παρατηρούν στη συνέχεια οι Hardt και Negri, αποκαλύπτεται όταν η συνάντηση είναι «επιτυχής» δηλαδή καταλήγει στην παραγωγή ενός νέου κοινού.⁶⁹ Όταν, για παράδειγμα, οι άνθρωποι επικοινωνούν χρησιμοποιώντας τις διαφορετικές γνώσεις τους ώστε να δημιουργήσουν συνεργατικά κάτι νέο. Ας θυμηθούμε πως μόνο η πράξη συγκρότησης των κοινών τα κάνει να υπάρχουν.

Στη σύγχρονη μητρόπολη οι κυρίαρχες οικονομικές πολιτικές και ο συστηματικός έλεγχος έχουν οδηγήσει σε άνιση ανάπτυξη και σε μάχες για την επικράτηση των διάφορων ομάδων του πλήθους στον χώρο. Από την άλλη πλευρά, η ανάγκη για συναντήσεις, συνεργασία και κοινούς στόχους, γίνεται όλο και πιο επιτακτική. Οι συνιστώσες αυτές συγκροτούν την εικόνα της τωρινής αστικής προγραμματικότητας, η οποία θα μας οδηγήσει στο επόμενο κεφάλαιο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁶² Negri, Hardt, *Commonwealth* δ.π., σσ.249-262. Οι Negri και Hardt αφιερώνουν στο *Commonwealth* [2009] ένα κεφάλαιο στη μητρόπολη το οποίο παρέχει την ολοκληρωμένη θέση τους για τη σύγχρονη μητρόπολη, με αναφορές στις θεωρίες των Marx, Spinoza, Deleuze και Guattari.

⁶³ Negri, Hardt, δ.π., σσ.249-262

⁶⁴ Οι συγγραφείς εστιάζουν στη βιοπολιτική παραγωγή και όχι στον οικονομικό τομέα, παρουσιάζοντας μια αρκετά διαφορετική οπτική της ζωής και της δυναμικής της σύγχρονης μητρόπολης. Σήμερα η οικονομική παραγωγή είναι βιοπολιτική, παράγονται δηλαδή άνλα προϊόντα όπως γνώσεις, ιδέες, πληροφορία, γλώσσες, κώδικες, συναισθηματικές σχέσεις, εικόνες. Με άλλα λόγια η σύγχρονη οικονομία στρέφεται προς την παραγωγή κοινωνικών σχέσεων και μορφών ζωής.

⁶⁵ Negri, Hardt, δ.π., σελ. 109

⁶⁶ δ.π., σελ. 282

⁶⁷ δ.π., σελ. 282-83

⁶⁸ δ.π., σσ.249-262

⁶⁹ «Οι επιτυχείς συναντήσεις παράγουν ένα νέο κοινωνικό σώμα που είναι πιο ικανό από κάθε μεμονωμένο άτομο». Οι Hardt και Negri στηρίζουν αυτή την άποψη στον Spinoza και την εξελίσσουν συνδέοντάς την με τις έννοιες της συλλογικής νοημοσύνης και τη νοημοσύνη σμήνους.

π

ο

λ

l

T **I** **K** **E** **S**

WESTERN EUROPE

SOVIET
UNION

ASIA

NORTH AMERICA

CHINA

Hong Kong

Bangkok

Singapore

Seoul

Tokyo

Taipei

Manila

INDIA

AUSTRALIA

San Francisco

Chicago

Toronto

Los Angeles

Houston

New York

Miami

Mexico

Caracas

Buenos Aires

Rio

São Paulo

SOUTH

AMERICA

London

Paris, etc.

Vienna

Madrid

Milan

AFRICA

Johannesburg

Core: Primary City.

Semi-periphery: Primary City.

Core: Secondary City.

ΕΙΚ. 1: ΠΑΡΟΧΕΙΑ ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ

Παγκόσμια οικονομική και πολιτική συνθήκη

Το κεφάλαιο αυτό δίνει έμφαση στις μεγάλες πόλεις, οι οποίες, ανεξάρτητα από την ιστορική παράδοση, τη γεωγραφική θέση, και γενικά το επίπεδο της οικονομικής τους ανάπτυξης, δένονται όλο και περισσότερο στις παγκόσμιες ροές και τα δίκτυα, με πολύ παρόμοιους τρόπους. Αρχικά θα δούμε πώς οι μορφές της παγκόσμιας κοπιταλιστικής αναδιάρθρωσης που άρχισε να ξετυλίγεται από το 1970, οδήγησαν στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο σύστημα πόλης. Οι σύγχρονες μορφές αστικής ανάπτυξης παγκοσμίως καθορίζονται από τις προσπάθειες των πόλεων για την αναβάθμιση της θέσης τους στο διεθνή ανταγωνισμό για τους επενδυτές. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε πώς οι τοπικοί πολιτικοί παράγοντες ακολουθώντας τους κανόνες του νεοφιλελευθερισμού, δίνουν έμφαση στην οικονομική καινοτομία, αναζητούν την επιχειρηματική κουλτούρα και εφαρμόζουν την ευελιξία στην αγορά εργασίας, προκειμένου να ανταποκριθούν στον εντεινόμενο διεθνή ανταγωνισμό. Τέλος θα παρουσιάσουμε, πώς ο έντονος τριτογενής τομέας στις κεντρικές επιχειρηματικές περιοχές και η κατασκευή τεράστιων νέων έργων υποδομής είχαν ανεπιθύμητες συνέπειες για μεγάλα μέρη του μόνιμου πληθυσμού, γιατί το αποτέλεσμά τους ήταν ο εξευγενισμός (gentrification) και ο εκτοπισμός, η συμφόρηση και η ρύπανση. Έχουμε περιοχές που μετατρέπονται σε περιοχές πολυτελείας, άλλες γειτονιές μετατρέπονται σε τοποθεσίες για μη επιθυμητές λειτουργίες, ενώ άλλες εγκαταλείπονται.

2.1.1 Η οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση τη δεκαετία του 1970

Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε πως η αλληλεπίδραση ανάμεσα στον καπιταλισμό και την αστικοποίηση καθώς και η νέα αστική κοινωνιολογία παγιώθηκαν κατά τη διάρκεια μιας περιόδου στην οποία οι πόλεις και οι περιφέρειες υποβάλλονται σε κοινωνικό-χωρικούς μετασχηματισμούς που συνδέονται άμεσα με την κρίση του Βορείου Ατλαντικού Φορντισμού¹ και κεύνσιανού μοντέλου ρύθμισης.² Την ίδια περίοδο έχουμε την εδραίωση μιας νέας διεθνούς διαφοροποίησης (διεθνοποίησης) της παραγωγικής διαδικασίας που κυριαρχείται από τις διακρατικές εταιρείες.

Η κατάρρευση του κεύνσιανού μοντέλου ρύθμισης στις καπιταλιστικές χώρες και η κρίση των φορντικών προτύπων παραγωγής της δεκαετίας του 1970 οφείλονται στη πρώτη πετρελαϊκή κρίση και τη κατάρρευση της συνθήκης του Bretton Woods³ καθώς και στον αυξημένο πληθωρισμό και τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας. Η κατάρρευση αυτή, σήμανε και την απαρχή του λεγόμενου ευέλικτου καθεστώτος συσσώρευσης, το οποίο χαρακτηρίζεται από την ανάδυση εντελώς νέων παραγωγικών τομέων, νέων τρόπων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, νέων αγορών και πόνω από όλα, από τους πλήρως εντατικοποιημένους ρυθμούς εμπορικής, τεχνολογικής και οργανωτικής καινοτομίας.⁴

Παράλληλα από τα τέλη του 1960 έχουμε την ανάδυση της νέας διεθνούς διαφοροποίησης της εργασίας. Ενώ το παλιό

μοντέλο βασίστηκε στην παραγωγή των πρώτων υλών στην περιφέρεια και της βιομηχανικής παραγωγής στις χώρες του πυρήνα, το νέο μοντέλο οδήγησε στην εγκατάσταση των βιομηχανιών σε περιφέρειακά κράτη προς μείωση του κόστους παραγωγής.⁵ Αυτό επέφερε τη συγκέντρωση των επιχειρηματικών και διοικητικών υπηρεσιών μέσα στα αστικά κέντρα. Αυτή η αστική συγκέντρωση των παγκόσμιων ροών κεφαλαίου συνοδεύθηκε από την αύξηση των διασυνδέσεων μεταξύ των διαφόρων χωρών και από την ανάπτυξη του ανταγωνισμού σε παγκόσμια κλίμακα.⁶ Αυτές οι διαφοροποιήσεις της παραγωγικής διαδικασίας οδήγησαν και στη διαφοροποίηση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης των αγορών εργασίας, δηλαδή στη λεγόμενη μεταβιομηχανική κοινωνία.⁷

Η μεταφορντική/μεταβιομηχανική εποχή, σημαδεύεται από την οριστική αμφισβήτηση του διαχωρισμού ανάμεσα στην χειρωνακτική και τη διανοητική εργασία. Βασικός παράγοντας σε αυτή τη ρήξη ήταν η συνεχής άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των εργαζομένων. Η συμμετοχή στη τριτοβάθμια εκπαίδευση και η επέκταση των ερευνητικών δραστηριοτήτων εκτός των πανεπιστημίων, τροφοδότησαν διαδικασίες απόκτησης και παραγωγής γνώσεων, οι οποίες δεν αφορούσαν πλέον το χώρο των επιχειρήσεων.⁸ Η μεταστροφή αυτή, έγινε εμφανής αρχικά στα μεγάλα κινήματα που σημάδεψαν την μεταπολεμική περίοδο, όπως το αντιαποικιακό, το κίνημα για τα ονθρώπινα δικαιώματα και το κίνημα για το περιβάλλον. Σε αυτά δεν συμμετείχαν μόνο οι φοιτητές, αλλά και ένα σημαντικό

μέρος του επιστημονικού δυναμικού, που σε συνδυασμό με πρωτοβουλίες μορφωμένων πολιτών, μπορούσαν πλέον μαζικά να αξιοποιήσουν γνώσεις προερχόμενες από τον επιστημονικό κόσμο. Η περίοδος αυτή σήμανε την ισχυρή τάση απελευθέρωσης των κινημάτων από τις κομματικές ιεραρχίες και αυτονόμησής τους με την αξιοποίηση των θεσμών παραγωγής γνώσης.⁹ Σήμανε επίσης και την ανάπτυξη αυτόνομων κοινωνικών πρωτοβουλιών. Πιο συγκεκριμένα, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι πρωτοβουλίες πολιτών, τα εναλλακτικά δίκτυα συνεργασίας και διατύπωσης προτάσεων σε τοπικό επίπεδο και οι ανεξάρτητες «κοινότητες γνώσης», αποτελούν στον ένα ή στον άλλο βαθμό οντότητες που αξιοποιούν τις διαθέσιμες γνώσεις συλλογικά ενώ ταυτόχρονα παράγουν δικές τους, αναπτύσσοντας αυτόνομες και κριτικές δραστηριότητες απέναντι στους θεσμούς του καπιταλιστικού κράτους και της οικονομίας της αγοράς.

Στη συζήτηση λοιπόν σήμερα για τη μετα-Φορντική βιομηχανική και κοινωνική γεωγραφία, αναγνωρίζει κανείς τον δυναμισμό των ευέλικτων συστημάτων παραγωγής αλλά και τη συγκρότηση ενός επίσης δυναμικού νέου κοινωνικού στρώματος πολιτών, ενώ τα τοποθετεί μέσα σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από τις συνεχιζόμενες γεωποικονομικές και γεωπολιτικές διαταραχές, την όντων γεωγραφική ανάπτυξη και την νεοφιλελεύθερη ιδεολογική ηγεμονία που θα αναπτύξουμε εκτενέστερα παρακάτω.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Σύμφωνα με τον Giddens [1991], «ο φορντισμός είναι μια βιομηχανική εποχή» η οποία χαρακτηρίζεται από νέα «συστήματα παραγωγής» (που εγκαινίασε ο H. Ford). Παράλληλα, όμως, ο φορντισμός επέβαλε την κεντρική διαχείριση και ιεραρχία.

² Σύμφωνα με το κεύνσιανό μοντέλο ρύθμισης, η οικονομική παρέμβαση του κράτους πρέπει να στοχεύει, όχι μόνο στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και στην δικαιότερη κοινωνική αναδιανομή του πλούτου.

⁴ Harvey, David [1989], *The condition of Postmodernity*, Oxford: Blackwell, σελ.147

⁵ Το μοντέλο της «ανάλασης του παγκόσμιου συστήματος» που αναπτύχθηκε από τον Immanuel Wallerstein (1974, 1980), τις σχέσεις παραγωγής και τις συνθήκες διαβίωσης κάτω από τον καπιταλισμό ανάμεσα σε τρεις ξεχωριστές ζώνες: του πυρήνα, ημι-περιφερειακές ζώνες και περιφερειακές ζώνες. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι περιοχές του πυρήνα (core areas) περιλαμβάνουν τις σημαντικές αγορές για την παγκόσμια παραγωγή. Οι ημι-περιφέρεια περιλαμβάνει τις γρήγορα εκβιομηχανοποιημένες περιοχές. Το Μεξικό, η Βραζιλία, η Ισπανία, η Αίγυπτος, η Ελλάδα, η Σιγκαπούρη είναι παραδείγματα των ημι-περιφερειακών περιοχών (semi-periphery). Ήπως αναφέρθηκε στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σσ.58-9

⁶ Castells, Manuel [2000], *The Rise of the Networked Society*, Oxford: Blackwell, preface

⁷ Ο όρος μεταβιομηχανική κοινωνία που εισήχθη από τον Daniel Bell το 1960, αποτυπώνει την μετατόπιση του κέντρου βάρους της παραγωγικής διαδικασίας από τη βιομηχανία στους τομείς παροχής υπηρεσιών. Στο κοινωνικό πεδίο, ευνοεί στην ανάπτυξη της νέας μεσαίας τάξης.Bell [1999], Harvey [1989], Giddens [1991] και Bauman [2000].

⁸ Bell,Daniel [1999], Ο πολιτισμός της μεταβιομηχανικής δύσης, (μιφρ. Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος, επιμ. Στέφανος Ροζάνης), Αθήνα: Νεφέλη

⁹ Η αυτονόμηση αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην «άσυλη εργασία» που αποτελεί πλέον αντικείμενο της δραστηριότητας μεγάλης μερίδας μισθωτών. «Αυτές οι δραστηριότητες που ήταν κάποτε το προνομιακό πεδίο της αστικής τάξης, έχουν από τα τέλη της δεκαετίας του '70 μετατραπεί στο πεδίο αυτού που έχουμε ονομάσει «μαζική διανοητικότητα» (intellectualité de masse)». Ήπως αναφέρθηκε στο: Ρυλμόν Ρινάδος: «Γνώση ,Εργασία και Συλλογική δράση», <http://withinthemultitude.tελευταία ενημέρωση: 18-04-10>

2.1.2 Ο νεοφιλελευθερισμός ως δυναμική της αστικής ανάπτυξης

Η γεωγραφική διασπορά της παραγωγής στον σύγχρονο καπιταλισμό έχει οδηγήσει σε μια συγκέντρωση του ελέγχου και της διαχείρισης εντός των οικονομιών των αστικών κέντρων. Για τη Saskia Sassen οι πόλεις παρέχουν μια τοπικά (locationally) συγκεκριμένη οικονομική στρατηγική και μια αποτελεσματική υποδομή για τις πολύκοσμιες δραστηριότητες των πολυεθνικών εταιριών. Σύμφωνα με την ίδια η στερεότητα του κεφαλαίου και τα «σμήνη» των εταιρικών υπηρεσιών είναι απαραίτητα για την πολυκοσμιοποίηση της καπιταλιστικής παραγωγής και ανταλλαγής.¹⁰

Επισημάνωμε πως ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, πολλές αναπτυσσόμενες χώρες έχουν υιοθετήσει, ή έχουν αναγκαστεί να υιοθετήσουν, πολιτικές της «ελεύθερης αγοράς». Σήμερα οι πολιτικές αυτές εκφράζονται με περικοπές στους προϋπολογισμούς και τους φόρους, περιορισμό της δραστηριότητας των συνδικάτων, απελευθέρωση των αγορών, συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαιαγορών, ή ακόμα και με ιδιωτικοποίηση των κρατικών και δημοτικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων κοινής αρφέλειας.¹¹ Συχνά, αυτές οι πολιτικές επιβάλλονται ως προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής (ΠΔΠ) από τους διεθνείς οργανισμούς, αλλά μπορούν επίσης να πρωθηθούν μέσω των εγχώριων πολιτικών του κάθε κράτους.¹² Αυτές οι «πολιτικές του νεοφιλελευθερισμού» όπως ονομάζονται αποτελούν ουσιαστικά άλλη μία τάση των ρυθμιστικών αλλοιών που έχει πρωθήσει το πολύκοσμο καπιταλιστικό σύστημα από το 1970 μέχρι σήμερα με στόχο να δώσουν προτεραιότητα στην αγορά και να

εντείνουν την αγοραϊστική (marketization) σε όλες τις πλευρές της κοινωνικής ζωής. Ως εκ τούτου, μιλάμε για νεοφιλελευθερο-ποίηση αντί για νεοφιλελευθερισμό, τονίζοντας ότι δεν έχουμε να κάνουμε με μια σταθερή κατάσταση ή συνθήκη, αλλά μάλλον με μια ανοιχτή διαδικασία ρυθμιστικής αναδιάρθρωσης προσανατολισμένης στην αγορά.¹³

Η πολυκοσμιοποίηση της καπιταλιστικής παραγωγής και οι πολιτικές του νεοφιλελευθερισμού είναι οι δύο κεντρικές δυναμικές της σημερινής αστικοποίησης. Αρχικά η αστική διαδικασία, υπερέβη την τοπική/εθνική κλίμακα και έγινε πολύκοσμη.¹⁴ Υπολογίζεται ότι οι πολύκοσμιες πόλεις αναμένεται να αυξηθούν σε ένα όνευ προηγουμένου μέγεθος. Με λίγα λόγια οι πόλεις του κόσμου εκρήγνυνται δυναμικά. Πρόκειται για μητροπόλεις μέχρι πρώτινος της περιφέρειας, οι οποίες αποσπώνται από το στενό εθνικό πλαίσιο και εξελίσσονται σε πολύκοσμιες μητροπόλεις, με ανάπτυξη στραγμένη προς το εξωτερικό.¹⁵ Η κυριαρχία του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η απεδαφικοποίηση των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών εταιρειών, σε πολύκοσμο επίπεδο, τις κάνει ιδιαίτερα ελκυστικές σε επενδύσεις υψηλής απόδοσης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η αστικοποίηση της Κίνας τα τελευταία είκοσι χρόνια όπου ακόμα και μικρά χωριά έχουν γίνει τεράστιες μητροπόλεις με πάνω από πέντε εκατομμύρια κατοίκους: «Η Κίνα μετακινεί τα βουνά χάριν των πόλεων. Στην μακρινή Δύση της Κίνας, 700 κορυφογραμμές ισοπεδώνονται για να χτιστούν μητροπόλεις».¹⁶ Παρόμοιους ρυθμούς ανοικοδόμησης ακολουθούν και άλλες πόλεις της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής (Πόλη του Μεξικού, Ρίο, Μουμπάι, Σεούλ) όπου έχουμε τεράστιες επενδύσεις κεφαλαίων στην

αστικοπόλεις. Στις πόλεις αυτές η αύξηση της ανοικοδόμησης σε συνδυασμό με το πληθυσμό των φτωχών και των μεταναστών που στοιχίζονται στις φαβέλες ή τα καταλύματα, δημιουργούν μια κατάσταση που ο Mike Davis αποκάλεσε πλανήτη των παραγκουπόλεων (*planet of slums*).¹⁷ Ταυτόχρονα οι εκρήξεις των πόλεων είναι φανερές και σε όλη την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες (Ισπανία, Λονδίνο, Λος Αντζελες, Νέα Υόρκη) όπου βρίσκονται σε εφαρμογή πολλά αστικά projects μεγάλης κλίμακας. Παράλληλα, οι εκρήξεις της αγοράς ακινήτων σε πολλές χώρες (νέες κατασκευές κατοικιών και χώρων γραφείων στο κέντρο της πόλης και στα προάστια), απορρόφησαν μεγάλο ποσό του πλεονάζοντος κεφαλαίου και έδωσαν ώθηση στην εσωτερική αγορά καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών.¹⁸

Επομένως το αστικό πεδίο επεκτείνεται, αλλά επεκτείνεται άνισα, σύμφωνα με τους κανόνες της αγοράς και του κέρδους, ανεξάρτητα από τον εφαρμόζει λειτουργικά, κοινωνικά ή οικονομικά κριτήρια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹⁰ Sassen, Saskia [2002], *The Global City: New York, London, Tokyo*, (2nd edition), New Jersey(NJ): Princeton University Press, σελ. 130

¹¹ Χαρακτηριστικά τη δεκαετία του 1980, οι κυβερνήσεις Thatcher M. (Αγγλία) και Reagan R. (ΗΠΑ) ηγήθηκαν της εφαρμογής αυτών που σήμερα ονομάζονται «φιλελεύθερες πολιτικές». Απέδωσαν τα προβλήματα της δεκαετίας του 1970 στην παρέμβαση του κράτους και υποστήριξαν ότι η λύση βρισκόταν στην πολιτική της ελεύθερης αγοράς, όπως αναφέρθηκε στο: Keil, Roger [1998], *Los Angeles: Globalization, Urbanization and Social Struggles*, Chichester: John Wiley and Sons, σελ. 126

¹² Διάφοροι διεθνείς οργανισμοί, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ, τα Ηνωμένα Έθνη, συχνά ασκούν μια τσχυρή επιρροή στα μοντέλα αστικής ανάπτυξης στον παγκόσμιο Νότο. Όπως αναφέρθηκε στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σελ.192

¹³ Brenner, Neil, Theodore, Nik [2002], *Spaces of Neoliberalism*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σελ.58

¹⁴ Harvey, David [2008], *The right to the city*, New Left Review 53

¹⁵ Friedmann, J., Wolff, G. [1982], *World city formation: an agenda for research and action*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σελ.59

¹⁶ Le Monde, 14-2-2013, όπως αναφέρθηκε στο: Μαργαρίτη, Φωτεινή, Από το άρθρο «Το Ταξίμ και η υπεράσπιση του δημόσιου χώρου», 21-07-2013

¹⁷ Davis, Mike [2006], *Planet of Slums*, London: Verso, preface

¹⁸ Harvey, David [2008], *The right to the city*, New Left Review 53

2.1.3 Άνιση ανάπτυξη του αστικού πεδίου

Αυτή είναι μια περίοδος με μαζικές αλλαγές για τις πόλεις και τις κοινωνίες. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας χαρακτηρίζεται τόσο από μια δυναμική της διασποράς όσο και μια δυναμική του συγκεντρωτισμού.¹⁹ Οι μαζικές τάσεις προς τη χωρική διασπορά των οικονομικών δραστηριοτήτων σε μητροπολιτικό και παγκόσμιο επίπεδο συνέβαλον σε μια ζήτηση για νέες μορφές εδαφικής συγκέντρωσης των μορφών διαχείρισης (*management*) και κατανάλωσης αλλά και σε τεράστιες συγκεντρώσεις πλούτου και προνομίων. Επομένως η ίδια δυναμική της διασποράς και της συγκέντρωσης, εκτός από μια οικονομική αποκτά και μια έντονα κοινωνική διάσταση.

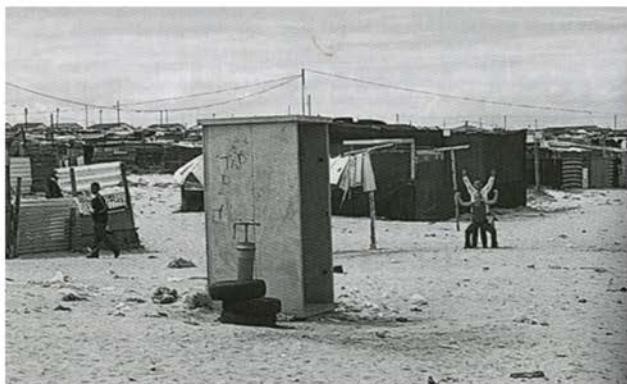
Η ενοποίηση των παγκόσμιων πόλεων συνεπάγεται σημαντικούς χωρικούς μετασχηματισμούς σε αστική/τοπική κλίμακα μέσα στις ίδιες τις πόλεις. Χαρακτηριστική έκφραση αυτού είναι οι έδρες των εταιρικών επιχειρήσεων και πολυεθνικών υπηρεσιών, που υπερφορτώνουν τον πυρήνα/κέντρο της πόλης, οδηγώντας σε νέες, συχνά κερδοοκοπικές, real estate στρατηγικές. Εποι έχουμε ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα κτηρίων γραφείων που κατασκευάζονται τόσο εντός όσο και πέρα από τις καθορισμένες περιοχές του κέντρου της πόλης. Μπορεί επίσης να δημιουργήσει σημαντικές αλλαγές στις τοπικές αγορές κατοικιών. Κατά συνέπεια, ο εξευγενισμός ακολουθεί τις πρώην εργατικές συνοικίες, και ο εκτοπισμός του πληθυσμού προκαλείται λόγω της αύξησης των ενοικίων και των τιμών των κατοικιών.²⁰

Οι σύγχρονες πόλεις για να παραμείνουν ανταγωνιστικές εξευγενίζουν όλο και περισσότερες κεντρικές περιοχές τους. Μια μορφή της πολιτικής του εξευγενισμού αποτελούν οι λεγόμενες πολιτικές «μητρικής χρήσης» που χρησιμοποιούνται για την «βελτίωση» των φτωχών γειτονιών με την εισροή περισσότερων εύπιορων ανθρώπων. Τα προγράμματα αυτά εφαρμόζονται σε επιλεγμένες γειτονιές για να ανακόψουν τα φαινόμενα παθογένειας που παρουσιάζουν, που όμως ξαναγεννιούνται αφέως κάπου αλλού και συνήθως στην πιο κοντινή γειτονιά. Στην πιο ακραία μορφή τους, αυτές οι πολιτικές έχουν αντικατασταθεί από στρατηγικές εκτοπισμού πιέζοντας τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά έξω από τις κεντρικές αστικές περιοχές, πιο συνηθισμένα στη περιφέρεια.²¹ Μια διαδικασία που βρίσκεται στον πυρήνα των αστικών διαδικασιών στον καπιταλισμό και που ο David Harvey αποκαλεί «συσσώρευση μέσω της έξωσης».²² Στόχος αυτής της στρατηγικής είναι να απαλλαγεί ο «πολύτιμος» χώρος της πόλης, από οποιονδήποτε θα μπορούσε να απειλήσει την ανταλλακτική του αξία ή να διαταράξει την αποκλειστική επιχειρηματική δραστηριότητα ή την κατανάλωση που πρέπει να λαμβάνει χώρα εκεί. Στις περιοχές αυτές τοποθετούνται «ανώτερες» χρήσεις γης που περιλαμβάνουν κτήρια γραφείων, πολυκατοικίες με ιδιόκτητα διαμερίσματα και μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων.²³

Συνεπώς οι πόλεις έχουν γίνει ο τόπος για νεοφιλελεύθερες πολιτικές μετασχηματισμού του αστικού χώρου που οδηγούν στη δημιουργία γεωγραφικών περιοχών αποκλεισμού που εκτείνονται από τους

οικονομικά νεκρούς χώρους «deadlands» των πολαιιότερων βιομηχανικών περιοχών τους μέχρι τις περιθωριοποιημένες περιοχές/ζώνες μέσα στα κέντρα τους. Αυτός ο διαχωρισμός αποτυπώνεται έντονα στον αστικό ιστό των πολυκοσμίων πόλεων, αρχικά στον κάθετο άξονα της πόλης, με τα πολυώροφα κτήρια γραφείων και καταστημάτων όπου συγκεντρώνονται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή των διαδικασιών αυτών στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων εκφράζεται στην οριζοντιότητα (οριζόντιο άξονα) της αστικής περιοχής, σε ένα εξαιρετικά ποικίλο κοινωνικό, πολιτιστικό και πολιτικό χώρο στον οποίο οι ταξικές, πολιτιστικές και φυλετικές διαφορές παράγονται συνεχώς, αμφισβήτουνται και επαναδιατυπώνονται στην κλίμακα της γειτονιάς.²⁴

Διαπιστώνουμε πως η πόλη επεκτείνεται και «θρυμματίζεται» ταυτόχρονα ακριβώς τη στιγμή που η οικονομική σημασία και το μέγεθος των αστικών συγκεντρώσεων γίνονται όλο και μεγαλύτερα. Το πιο ενδιαφέρον είναι πως πίσω από την αντιφατική αυτή κατάσταση των αστικών κέντρων υπάρχει μια συνειδητή πολιτική θρυμματισμού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹⁹ Sassen, Saskia [2002], *The Global City: New York, London, Tokyo*, (2nd edition), New Jersey(NJ) : Princeton University Press, σελ. 122

²⁰ Zukin, Sharon [1992], *The City as a landscape of power*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σελ.139

²¹ Από την ομιλία: Mayer, Margit: "Crises regimes and emerging urban social movements in cities of Southern Europe", στο: Against and beyond the crisis: the role of urban social movements, Athens: Encounter workshop, 09-02-13

²² Harvey, David [2008], *The right to the city*, New Left Review 53

²³ Harvey, David [1996], *Justice, nature and the geography of difference*, Malden(MA): Blackwell Publishers, σελ.326

²⁴ ί. π., σελ.327

FIG. 3: LOS ANGELES

Οι επιπτώσεις στη σύγχρονη αστική ζωή (Η κρίση της πόλης)

Εστιάζοντας στις πόλεις και την αστική ζωή, δίνεται η δυνατότητα να καθοριστεί μια γεωγραφία με στρατηγικά σημεία σε παγκόσμια κλίμακα, και ταυτόχρονα να διευκρινιστούν οι «μικρογεωγραφίες» (*microgeographies*) και οι πολιτικές που εκτυλίσσονται μέσα σε αυτά τα μέρη.²⁵ Αυτό με τη σειρά του φέρνει στο προσκήνιο τις νέες ταξικές συνθέσεις και δίκτυα δυνάμεων που προκύπτουν από τις νέες μορφές κινητικότητας του κεφαλαίου και τις νέες τεχνολογίες μέσω των οποίων είναι οργανωμένη η παραγωγή και η εργασία. Με βάση τα παραπάνω, αρχικά θα επικεντρωθούμε στις αντιφάσεις του μέχρι τώρα νεοφιλελεύθερου συστήματος που αφορούν κυρίως στις προκλήσεις της αστικής διακυβέρνησης, σε πόλεις που προσπαθούν, από τη μια να δικτυωθούν με την παγκόσμια οικονομία και ταυτόχρονα να διατηρήσουν την εσωτερική κοινωνικό-χωρική συνοχή τους. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε πώς η παγκόσμια πόλη είναι εντέλει εγγενώς πολύπλοκη, δυναμική και κοινωνικά διαφοροποιημένη. Είναι ταυτόχρονα επεκτατική και συγκεντρωτική, και χαρακτηρίζεται περισσότερο από διαχωρισμούς και αποκλεισμούς από ό, τι από στενές σχέσεις κοινωνικής αλληλεγγύης.

2.2.1

Οι αντιφάσεις του νεοφιλελευθερισμού

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας πόλης δημιουργεί αντιφάσεις ανόμεσα στις πολιτικές της νεοφιλελευθερης ανάπτυξης και την υφιστόμενη πραγματικότητα της κοινωνίας της. Οι πόλεις αποτελούν πλέον ταυτόχρονα τους τόπους των ρυθμιστικών «προβλημάτων» (όπως είναι η φτώχεια, η εγκληματικότητα, η ανεργία κλπ.), και τους τόπους των πιθανών ρυθμιστικών «λύσεων», όπου τα νέα πρότυπα πολιτικής και κανόνων, πειραματίζονται και είναι αποτελεσματικά, εφαρμόζονται και σε όλλες πόλεις ανά τον κόσμο.

Στην παρούσα συγκυρία, η αστικοποίηση έχει πάρει παγκόσμιες διαστάσεις μέσω της ενοποίησης των χρηματοπιστωτικών αγορών που χρησιμοποίησαν την ευελιξία τους, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν την αστική ανάπτυξη σε όλο τον κόσμο. Αυτή, έγινε ο κύριος μηχανισμός με τον οποίο τα αστικά νοικοκυριά και οι κυβερνήσεις τροφοδότησαν τους ρυθμούς ανάπτυξης στην εγχώρια αγορά και που τελικά είχαν ως συνέπεια την κρίση αποκλεισμού (foreclosure crisis), η οποία σταδιακά μετατράπηκε σε τραπεζική κρίση.²⁶ Αυτό οδήγησε σε μια παγκόσμια οικονομική κρίση, που κατέληξε σε κρίση χρέους και η οποία τώρα μεταφέρθηκε στο κράτος (κρίση του κράτους). Λόγω αυτών, ο τρέχων γύρος του νεοφιλελευθερισμού χαρακτηρίζεται από μια μορφή ακραίων δημοσιονομικών περιορισμών (πολιτική λιτότητας), που στη Νότια Ευρώπη εφαρμόζονται από την ΕΕ και το ΔΝΤ σε θνητική κλίμακα με σοβαρές συνέπειες για

τις πόλεις.²⁷ Παρόλαυτα, το νεοφιλελευθερο πρόγραμμα, ενώ έχει απαξιωθεί από την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και την επακόλουθη οικονομική κρίση, είναι κάθε άλλο παρά αποδυναμωμένο.

Στην τρέχουσα φάση της, η νεοφιλελευθερη αστικοποίηση εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από την επιδίωξη του πλούτου και της ανταγωνιστικότητας. Βασική γραμμή είναι η προώθηση των επιχειρηματικών μορφών διακυβέρνησης. Αυτά τα μοντέλα διακυβέρνησης προσπαθούν να πραγματοποιούν έργα ή πρωτοβουλίες που εστιάζουν σε συγκεκριμένους στόχους, όπως την προσέλκυση ενός ορισμένου γεγονότος ή την ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου τμήματος της πόλης.²⁸ Σημαντικές στρατηγικές αφορούν την ανάληψη και διεξαγωγή σημαντικών θεαμάτων και εκδηλώσεων για την επίτευξη επενδυτικών ροών κεφαλαίων στην πόλη τους (πχ Ολυμπιακοί Αγώνες) καθώς και τη προσέλκυση των «δημιουργικών τάξεων» ώστε να πρωθήσουν την πολιτιστική και παραλληλα την οικονομική αναβάθμιση μιας συγκεκριμένης περιοχής. Άλλες επικεντρώνονται στην εντατική ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών (κοινωνικής στέγασης, μέσα μαζικής μεταφοράς, κοινής αφέλειας) και του δημόσιου τομέα.²⁹ Αυτή η εντατικοποίηση των ιδιωτικοποιήσεων αφορά εξίσου το χώρο, καθώς δημιουργούνται όλο και περισσότεροι ιδιωτικοί χώροι αφιερωμένοι στην ελιτιστική κατανάλωση (κλειστές κοινότητες), ενώ η μερική ιδιωτικοποίηση όλων δημόσιων χώρων είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της πρόσβασης σε αυτά (ψευδόδημόσιοι χώροι).

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό, είναι το χάσμα μεταξύ των πόλεων που ακμάζουν

οικονομικά και των οικονομικά αγωνιζόμενων πόλεων. Έχουμε ήδη δει αυτή τη διαφοροποίηση μέσα από τα δίπολα: πολυκύπριος Νότος / Βοράς, Νότιας / Βόρειας Ευρώπης χώρες πυρήνα / περιφέρειας. Σήμερα οι χώρες με ισχυρή θέση στην αγορά ευημερούν παρόλο που συνεχίζουν να αναπταράγουν στο εσωτερικό τους έντονες μορφές όντσης κοινωνικό-χωρικής ανάπτυξης, ενώ οι πόλεις σε ύφεση αγωνίζονται συνεχώς για να ενισχύσουν την ανάπτυξή τους. Λόγω του νεοφιλελεύθερου μετασχηματισμού του αστικού χώρου ωστόσο, η «κανταγωνιστικότητα» έχει αρχίσει να γίνεται όλο και περισσότερο μια μάχη μεταξύ πόλεων και περιοχών (ζωνών) από ό,τι μεταξύ εθνών-κρατών.³⁰ Η απόσταση, στην εικόνα και στη ζωή, μεταξύ της ζώνης αστικής πολυτέλειας και της αστικής «εμπόλεμης» ζώνης έχει γίνει τεράστια. Η ακραία διαφόρεια και η δημόσια προβολή της διαφοράς αυτής σε οποιαδήποτε κλίμακα (μεταξύ χωρών/πόλεων/ζωνών), οδηγεί σε μορφές σύγκρουσης.

Το συνολικό αποτέλεσμα είναι μια σταθερή κατάσταση δημοσιονομικής και κοινωνικής κρίσης στην οποία το βάρος της καπιταλιστικής συσσώρευσης συστηματικά μετατοπίζεται προς τα πολιτικά ασθενέστερα και πιο αποδιοργανωμένα τμήματα του πληθυσμού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

²⁵ Sassen, Saskia [2002, 1991], *The Global City: New York, London, Tokyo, 2nd edition, New Jersey: Princeton University Press*, σελ. 256

²⁶ Harvey, David [2008], *The right to the city, New Left Review* 53

²⁷ Από την ομιλία: Massimo De Angelis, «Κοινά, Περιφράξεις, Κρίσεις», στο: Εργαστήριο για το κέντρο της Αθήνας τώρα, Αθήνα: Ελεύθερο Διαχειριζόμενο Θέατρο Εμπρός, 21-06-13

²⁸ Keil, Roger [1998], *Los Angeles: Globalization, Urbanization and Social Struggles*, Chichester: John Wiley and Sons, σελ. 142

²⁹ Από την ομιλία: Mayer, Margit: «Crises regimes and emerging urban social movements in cities of Southern Europe», στο: *Against and beyond the crisis: the role of urban social movements*, Athens: Encounter workshop, 09-02-13

³⁰ Friedmann, J., Wolff, G. [1982], *World city formation: an agenda for research and action*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σσ. 64-5

2.2.2 Πολιτική διαμάχη

Η αντίληψη της πόλης ως μέσο για τον έλεγχο της παραγωγής και της οργάνωσης της αγοράς σημαίνει ότι η παγκόσμια οικονομία, που χωρικά αρθρώνεται μέσα από τις πόλεις του κόσμου, είναι σε διαλεκτική σχέση με τις εθνικές οικονομίες των χωρών των πόλεων αυτών. Αυτό από μόνο του ξεκινά με μια εγγενή αντίφαση μεταξύ των συμφερόντων των διακρατικών κεφαλαίων και των εθνικών κρατών.³¹ Συνεπώς οι πόλεις του κόσμου καλούνται να διαδραματίσουν έναν διπλό ρόλο. Βασικά να κάνουν τον κόσμο ασφαλές για το κεφαλαίο, αλλά και να συνδέουν τις εθνικές οικονομίες με το παγκόσμιο σύστημα. Σύμφωνα με τον David Harvey και οι δυο ρόλοι συμβάλουν στην κατανόηση της παγκόσμιας τάξης.³²

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας κινητοποίησε διαδικασίες αναδιάρθρωσης των «χώρων της ζωής» των ανθρώπων και των «οικονομικών χώρων». Οι οικονομικοί χώροι υπακούουν στη λογική του κεφαλαίου: έχουν ως κίνητρο το κέρδος και είναι εξατομικευμένοι. Οι χώροι ζωής είναι εδαφικοί: είναι οι τόποι που οι άνθρωποι καταλαμβάνουν, στους οποίους πραγματοποιούνται τα όνειρά τους και ξεδιπλώνεται η ζωή τους. Είναι δηλαδή οι περιοχές για τις οποίες νοιάζονται πραγματικά. Οι δύο αυτοί χώροι διασταυρώνονται καθώς για τους ανθρώπους οι οποίοι είναι συλλογικά κυρίαρχοι στους χώρους ζωής, ο χώρος της οικονομικής λογικής είναι η βάση για τη φυσική επιβίωσή τους.³³

Οι αναδιαρθρώσεις που έλαβαν χώρα τη τελευταία δεκαετία συνέβαλαν στην άμβλυνση της ανισότητας που παρατηρείται στη διαδικασία της οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Αυτό συνεπάγεται σύγκρουση και κοινωνικές αναταράξεις. Υπάρχουν οι συγκρούσεις για το ζην, όπως η αναδιάρθρωση του οικονομικού χώρου αφαιρεί τις θέσεις εργασίας από το ένα μέρος για να τις επαναφέρει σε ένα άλλο. Υπάρχουν φυλετικές και εθνοτικές συγκρούσεις, οι οποίες επίσης παίρνουν αφορμή στην πρόσβαση στις λίγες θέσεις εργασίας που υπάρχουν. Υπάρχουν συγκρούσεις για τους χώρους μέσα στην πόλη, καθώς οι άνθρωποι ζητούν πρόσβαση στη στέγαση που να μπορούν να αντέξουν οικονομικά, να υπερασπιστούν τις γειτονιές τους από την εισβολή της καπιταλιστικής λογικής, ή απλώς αγωνίζονται για να απολαμβάνουν την ελευθερία να ακολουθούν το δικό τους τρόπο ζωής. Τέλος, σύμφωνα με τα πρόσφατα γεγονότα υπάρχουν ανυποχώρητοι αγώνες για μεγαλύτερη πρόσβαση και συμμετοχή, ουσιαστικά απαίτηση για κοινωνική δύναμη: το δικαίωμα να οργανώσουν, να καλέσουν σε λογαριασμό, να αποκτήσουν τον έλεγχο πάνω στις συνθήκες της πόλης τους και στις πηγές για τα μέσα προς το ζην. Όλοι αυτοί οι αγώνες συμβαίνουν ταυτόχρονα και επικεντρώνονται στις αντιφάσεις που προκύπτουν από την διασύνδεση του οικονομικού χώρου και του χώρου ζωής.³⁴ Οι διεκδικήσεις αυτές, φυσικά, είναι μια μακρά ιστορία, αλλά η κάθε νέα εποχή δημιουργεί τις ειδικές συνθήκες για τον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται κάθε

φορά. Επίσης αυτή η σύγκρουση θέτει νέα ερωτήματα για το κράτος. Περισσότερο από ποτέ, το κράτος αντανακλά μέσα στην ίδια τη δομή του πολλές από τις συγκρούσεις στο εσωτερικό της κοινωνίας των πολιτών και της οικονομίας.

Η παγκόσμια πόλη όντας απαραίτητη τόσο για τα διακρατικά κεφάλαια όσο και για τα εθνικά πολιτικά συμφέροντα, αποτελεί τον τόπο των πολιτικών συγκρούσεων. Επειδή εμπλέκονται πολλά συμφέροντα που αποκλίνουν, είναι ένας πολύπλευρος αγώνας. Υπάρχει, βεβαίως, το κλασικό παράδειγμα της πόλης ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία. Αυτό παραμένει. Επιπλέον, τώρα υπάρχει ένας αγώνας μεταξύ του διεθνούς κεφαλαίου και της εθνικής αστικής τάξης, δηλαδή μεταξύ των πολιτικά οργανωμένων εθνικών κρατών και των διακρατικών κεφαλαίων, και μεταξύ των ανθρώπων μιας συγκεκριμένης πόλης και της εθνικής πολιτείας/εξουσίας. Το κεφάλαιο είναι σε σύγκρουση με τον εαυτό του και με τις πολιτικές εδαφικές οντότητες όπου πρέπει να ακουμπάει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

³¹ Brenner, Neil [1998], *Global Cities, "Glocal" states: Global City formation and state territorial restructuring in contemporary Europe*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σελ.263

³² Harvey, David [1996], *Justice, nature and the geography of difference*, Malden(MA): Blackwell Publishers, σελ.102

³³ Friedmann, John [1986], *The World city Hypothesis*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σελ.67

³⁴ ί.π., σελ.69

2.2.3 Κοινωνική γεωγραφία και χωρικές μονώσεις

Η κρίση των αστικών κέντρων είναι η προβολή της κρίσης της δημόσιας αρχιάρας της κοινωνίας. Όλο και περισσότερο, οι πόλεις κατοικούνται από ομάδες πληθυσμού που δεν συναντιούνται πλέον: αυτοί που περιφέρονται, αυτοί που εργάζονται και αυτοί που διευθύνουν.³⁵

Τις περασμένες δεκαετίες, η νεαφιλελεύθερη στροφή αποκατέστησε την ταξική ισχύ των πλουσίων ελίτ. Η άρχουσα τάξη και οι μεσαίοι τομείς που εξαρτώνται από αυτήν έχουν μόνιμη απασχόληση, ένα σταθερό εισόδημα, νομιμότητα και με λίγα λόγια για όλους τους πρακτικούς σκοπούς, αυτοί είναι η πόλη.³⁶ Επίσης μεταξύ των σημαντικότερων νέων χρηστών είναι οι ξένες εταιρείες καθώς και οι διεθνείς επιχειρηματίες.³⁷ Αυτές οι κατηγορίες χρηστών έχουν συχνά μια τεράστια απαίτηση για την πόλη και έχουν (ανα) συσταθεί σε στρατηγικούς χώρους της πόλης. Παράλληλα η ανάπτυξη των προσαστίων, συνεχίζει να κυριαρχεί σε πολλές πόλεις, προσάγοντας την αίσθηση της κοινότητας ως αναπτυξιακό προϊόν. Σύμφωνα με τον Mike Davis, οι ενώσεις ιδιοκτητών κατοικίας στην πολιτεία της Καλιφόρνιας γίνονται προμαχώνες πολιτικής αντίδρασης, εκφράζοντας την έννοια της κοινότητας, που στο Λος Άντζελες σημαίνει ομοιογένεια φυλής και τάξης.³⁸

Οι αντιθέσεις ανόμεσα στις κοινωνικές τάξεις εμφανίζονται πλέον απλά ως αντιθέσεις μεταξύ διαφορετικών περιοχών, συσκοτίζοντας τις πραγματικές κοινωνικές αντιθέσεις, που συνίστανται στον κοινωνικό αποκλεισμό που σηματοδοτεί η ανεργία, στην καταστροφή των καθεραμένων μορφών αλληλεγγύης και στην αποστρέψη από κάθε δυνατότητα συμμετοχής στη διαμόρφωση των όρων της προσωπικής, συλλογικής και κοινωνικής ζωής.³⁹ Επιπλέον εάν λάβουμε υπόψη ότι οι μητροπόλεις συγκεντρώνουν ένα μεγάλο ποσοστό των μειονεκτούντων πληθυσμών

- μεταναστών στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες και τις «φάζες» των κατοίκων των παραγκουπόλεων στις μεγαλουπόλεις του αναπτυσσόμενου κόσμου - τότε οι κοινωνικές αντιθέσεις αμβλύνονται λόγω της εθνοπολιτισμικής πολυμορφίας. Στις περιπτώσεις αυτές το άτομο χωρίς συλλογικό όραμα, ζώντας σε υποβαθμισμένα προσάστια ή σε κτήρια «στρατώνες» των κεντρικών περιοχών, δεν μπορεί να ενωθεί με τους άλλους παρά μόνο στη βάση του κοινού μίσους προς κάποιον τρίτο. Ο φόβος του άλλου προσδίδει ταυτότητα όχι μόνο στις υποβαθμισμένες περιοχές αλλά και σε ολόκληρη την κοινωνία.⁴⁰ Οι διαχειριστές αυτών των φόβων βλέπουν την επιρροή τους να αυξάνεται: Οι ακροδεξιές παρατάξεις παρατηρείται να κερδίζουν έδαφος και συμμάχους με γοργούς ρυθμούς.

Ο ίδιος ο φόβος οδηγεί στην αύξηση της χωρικής και κοινωνικής μόνωσης. Η δημοτική πολιτική εστιάζει στη ζήτηση για ασφάλεια από τη μεσαία τάξη και την υποστήριξη μιας εταιρικά προσδιορισμένης πολιτικής αστικού σχεδιασμού. Σκοπός της, όπως επισημαίνει ο Mike Davis, είναι να αποφύγει τη μίξη των πεζών διαφόρων ηλικιών και τάξεων στα κέντρα των πόλεων, δηλαδή να κάνουν τέτοιες μορφές ετερογένειας σχεδόν αδύνατες (όχι μόνο να «σκοτώσει το δρόμο» αλλά και να «σκοτώσει το πλήθος», να εξαλειφθεί αυτή η δημοκρατική ανάμνηξη).⁴¹ Χαρακτηριστικά αναφέρει στο βιβλίο του «The city of quartz», ότι σε πόλεις όπως το Λος Άντζελες, παρατηρεί κανείς μια πρωταρχή τάση για συγχώνευση του αστικού σχεδιασμού, της αρχιτεκτονικής και του εξοπλισμού της αστυνομίας σε μια ενιαία, ολοκληρωμένη προσπάθεια για ασφάλεια.⁴² Μέσα στις νέες υπερκατασκευές των εμπορικών κέντρων που συγκεντρώνονται πλέον στο κέντρο των πόλεων, η δημόσια δραστηριότητα ταξινομείται σε αυτηρά λειτουργικούς χώρους και η κυκλοφορία εσωτερικεύεται στους διαδρόμους, κάτω από το βλέμμα της ιδιωτικής αστυνομίας (security police).⁴³

Συμπεραίνουμε πως η ταξική φύση της καπιταλιστικής κοινωνίας και η αναλυτική σκέψη της πολεοδομίας οδηγούν στους χωρικούς διαχωρισμούς. Η οργανική ενότητα της πόλης, τέμνεται σε διαχωρισμένους και οριοθετημένους χώρους οι οποίοι συντονίζονται και διευθύνονται από τα εξωτερικά «κέντρα ελέγχου» έχοντας χάσει τις δικές τους ικανότητες σύνθεσης. Ειδικά με την τρέχουσα κρίση, η πόλη διαιρείται σε ακόμη περισσότερα χωρισμένα τμήματα, με τη φαινομενική διαμόρφωση πολλών «κρικό-κρατών». ⁴⁴ Ας μην ξεχνόμεις πως η κρίση των αστικών κέντρων γίνεται κατάδηλη με την αδυναμία ένταξης των προβληματικών περιοχών στον κοινωνικό ιστό της πόλης. Η περιπλάνηση της παρέας των τριών νεαρών στους κεντρικούς δρόμους του Παρισιού, στην ταινία του Κασσιβίτης «Το Μίσσα», ή της παρέας «Απ' την άκρη της πόλης» του Γιάνναρη στους δρόμους της Αθήνας, στα τέλη της δεκαετίας του 1990 δεν παρουσίαζαν παρά τη συνάντηση δύο εχθρικών κόσμων. ⁴⁵ Ωστόσο τη τελευταία πενταετία, η φυλετική ή η ταξική σύγκρουση είναι μία μόνο πτυχή της γενικής αύξησης της αντιπαράθεσης και της βίας που προκαλείται μέσα στις πόλεις. Πλέον κοινές μορφές έκφρασής τους αποτελούν οι οδικές διαδηλώσεις, οι ταραχές, οι καταλήψεις και η κοινωνική δράση, που χρησιμοποιούν τον αστικό χώρο για να προβάλλουν τις απαιτήσεις τους για την πόλη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

³⁵ Από την ομιλία: Sennett, Richard [2013], «Η Πόλη και οι Πολίτες», Η εκδήλωση εντάσεως στον Κύκλο «Παγκόσμια πόλη - Ξανασκέψου την Αθήνα», Αθήνα: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, 21-01-13

³⁶ Friedmann, J., Wolff, G. [1982], *World city formation: an agenda for research and action*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σελ.63

³⁷ Sassen, Saskia [2002, 1991], *The Global City: New York, London, Tokyo*, 2nd edition, New Jersey: Princeton University Press, σελ. 256

³⁸ Davis, Mike [1990], *City of Quartz*, London: Vintage, σελ.140

³⁹ Sennett [2013], δ.π.

⁴⁰ Sennett [2013], δ.π.

⁴¹ Davis [1990], δ.π, σελ.231

⁴² Ό.π, σελ.223

⁴³ Ό.π, σελ.226

⁴⁴ Από την ομιλία: Massimo De Angelis, «Κοινά, Περιφράξεις, Κρίσεις», στο: Εργαστήριο για το κέντρο της Αθήνας τώρα, Αθήνα: Ελεύθερο Διαχειριζόμενο Θέατρο Εμπρός, 21-06-13

⁴⁵ Ο Κ. Γιάνναρης τοποθετήθηκε σε μια συνέντευξή του «[...] Απεχθάνομα τον όρο περιθώριο. Τα προβλήματα του περιθώριου δεν είναι ξένα για τον μέσο Ελληνα. Προβλήματα όπως δουλειά, μόρφωση, ασφάλεια, ναρκωτικά, βασανίζουν όλη την ελληνική νεολαία, κακά τα φέματα. Απλώς αυτά τα παιδιά τα βιώνουν με έναν πολύ πιο ακραίο τρόπο, επειδή η οικονομική τους κατάσταση είναι δυσκολότερη».

εικ. 5: SCREENSHOT ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΙΝΙΑ "LA Haine"

Protesters in Sao Paulo

84% back no political party

77% have higher education

22% students

53% aged under 25

71% first-time protesters

Reasons

56% to protest against increased fares

40% against corruption

31% against violence/repression

27% for a better transport system

24% against politicians

Συλλογικές αντιδράσεις στην παγκόσμια πόλη

Σύμφωνα με τη Saskia Sassen η εμφάνιση ενός νέου είδους πολιτικών στις πόλεις δεν είναι εντελώς καινούργιο φαινόμενο, αλλά αυτό που βλέπουμε σήμερα είναι ο πολλαπλασιασμός των τόπων όπου συμβαίνει. Η ίδια θεωρεί ότι οι πιθανότητες της φιλελεύθερης δημοκρατίας εξαντλούνται με πολλούς διαφορετικούς τρόπους και δημιουργούν χώρο για ποικιλόμορφες άτυπες πρωτοβουλίες. «Διαφαρτύρονται εδώ και καιρό. Κάνουν πολιτική εδώ και πολύ καιρό. Άλλα τώρα υπάρχει ένας συνδυασμός συνθηκών που τους επιτρέπει να τοποθετηθούν με συγκεκριμένο τρόπο. Δεν είναι καινούργιος. Διαχέεται και χαρακτηρίζεται από τον πολλαπλασιασμό των λέξεων, των συμβόλων και τον πολλαπλασιασμό των τόπων. Με αυτήν την έννοια, δημιουργείται μια παγκοσμιότητα που δεν έχει σχέση με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο».⁴⁶

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

⁴⁶ Από τη συνέντευξη της Saskia Sassen στον Πάνο Παπούλια με τίτλο "Η Πολιτική της ακινησίας, μέρος 2^ο" , δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα Re-public: <http://www.re-public.gr/?p=72>

2.3.1 Η πρόκληση από τα κάτω: η αμφισβήτηση στην παγκόσμια πόλη

///Η αμφισβήτηση είναι το όνομα του παιχνιδιού στο μεγαλύτερο μέρος των πολιτικών της παγκόσμιας πόλης. Αυτό δημιουργεί αντιπολιτικές (counterpublics) των «ανταρτών» της κοινωνίας των πολιτών στις παγκόσμιες πόλεις.⁴⁷

-Keil,

R., 1998 ///

Αρχικά ας θυμηθούμε πώς μια πόλη είναι σε μεγάλο βαθμό ένα αυτοοργανωμένο (selforganizing) σύστημα που παράγεται από μια ποικιλία πολιτιστικών, κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων. Η αστικότητα στην ευρύτατη δυνατή έννοια της υπονοεί αποεδαφικοποιημένες (deterritorialized) σχέσεις μεταξύ ανθρώπων σε διαφορετικά μέρη του κόσμου. Με αυτή την έννοια, η πόλη δεν είναι σταθερή και σε ένα συγκεκριμένο μέρος. Επομένως η αστικότητα συνεπάγεται ένα είδος νομαδικού βίου⁴⁸: μια παρουσία μέσα σε ένα χώρο των ροών που θα συνδέει και θα επανασυνδέει διαφορετικά μέρη του κόσμου. Προφανώς, η αγορά δομεί πολλές από αυτές τις ροές. Ωστόσο, οι κοινωνικές και πολιτιστικές ροές που συμβαίνουν μέσα στους αστικούς χώρους δεν είναι αναγώγιμα στη λογική της αγοράς. Έχουν πιο πολύπλοκα αίτια και πολλές αυτόνομες επιπτώσεις.

Λόγω των θέσεων των πόλεων μέσα στις παγκόσμιες ιεραρχίες, αναδύεται μια ποικιλία τύπων πόλεων, με διαφορετικά πρότυπα συγκρούσεων, που σημαίνει ότι το

ομοιογενές μοτίβο των συγκρούσεων και των κινημάτων της φορντικής εποχής είναι υπό διάλυση. Σήμερα οι μητροπολιτικές περιοχές της παγκόσμιας ιεραρχίας αναπτύσσουν ιδιαίτερα έντονα πρότυπα διένεξης κατά μήκος της διεθνοποίησης της εργατικής τάξης και των γειτονιών τους, τις επισφαλείς σχέσεις εργασίας και της διάβρωσης της δημοτικής εξουσίας τους. Την ίδια στιγμή, οι μεγάλες μητροπόλεις διευκολύνουν την εμφάνιση μιας νέας μορφής πολιτικού υποκειμένου, του πλήθους, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργία του περιβάλλοντος των κινημάτων και την κατασκευή συλλογικών έργων (projects) και ταυτοτήτων. Αυτό που συμβαίνει ουσιαστικά είναι πως απέναντι στις στρατηγικές σχεδιασμού που θέλουν να μεταμορφώσουν το ετερόκλητο ανθρώπινο πλήθος σε «πειθαρχική» κοινωνία, αναπτύσσεται ήδη μια νέα αστική κουλτούρα πολιτικής ανυπακοής. Στο σημείο αυτό είναι που τα κινήματα κατά της ανάπτυξης της κεντρικής πόλης υπέρ των παγκοσμίων επιχειρήσεων αποκτούν όλο και περισσότερο τόσο υποστήριξη όσο και οργάνωση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁴⁷ Τα «counterpublics» εξ ορισμού, σχηματίζονται από τη σύγκρουσή τους με τους κανόνες και τα πλαίσια του πολιτιστικού περιβάλλοντός τους, και αυτό συνεπάγεται αναπόφευκτα αντίθεση με το υφιστάμενο πλαίσιο κυριαρχίας. Τα «publics» και «counterpublics» του πλήθους, είναι ουσιαστικά η δημόσια παρουσία του.

⁴⁸ Άν ο «ήρωας» του 19ου αιώνα, δηλαδή της εποχής της στέρεας νεωτερικότητας, ήταν ο πλάνης, ο ήρωας της ρευστής νεωτερικότητας είναι ο νομάς, ο οποίος εμβληματοποιεί την απόλυτη απεξάρτηση από τα δεσμά του τόπου, μια εξάρτηση που εμφανίζεται ως η αιτία της ανελευθερίας των εδραίων πληθυσμών και των μόνιμα εγκατεστημένων δραστηριοτήτων τους.

Πιο συγκεκριμένα, οι τελευταίες διαδηλώσεις και ταραχές συνέβησαν είτε σε χώρες στις οποίες η παγκόσμια οικονομική κρίση άρχισε να γίνεται αισθητή σε ολόκληρη την κοινωνία, όπως οι αναταραχές στη Βρετανία και τη νότια Ευρώπη το 2011 όπου μια ολόκληρη γενιά νέων ανθρώπων είδε οικονομικές υποσχέσεις να ακυρώνονται. Είτε σε μερικές από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες στη γη, όπως η Βραζιλία και η Τουρκία, που όμως βίωναν τη λεγόμενη «οικονομική ανάπτυξη χωρίς θέσεις εργασίας».⁴⁹ Αυτό που συμβαίνει στις μεγαλουπόλεις της λεγόμενης ημι-περιφέρειας είναι πως ο κοινωνικός αναβρασμός πυροδοτήθηκε από μικρά αιτήματα που υπογραμμίζουν τη σκληρότητα της υλικής καθημερινότητας, αλλά και την αντίθεση με την φαντασμαγορία της προόδου. Στην Αίγυπτο ήταν η αύξηση τιμών στα είδη πρώτης ανάγκης λόγω πληθωρισμού του αμερικανικού δολαρίου, στην Κωνσταντινούπολη η υπεράσπιση του πάρκου Γκεζί (Gezi), στη Βραζιλία η αύξηση των εισιτηρίων στα ΜΜΜ. Οι ταραχές σε όλα αυτά τα κράτη αναφέρονται στα θέματα που ενώνουν το πλήθος που βγαίνει στους δρόμους σε πολλές χώρες: δεν πρόκειται απλά για τη φτώχεια, λένε οι διαδηλωτές, πρόκειται για τη διαφθορά, την απάτη της φύσης της δημοκρατίας, της πολιτικής κλίκας και μιας διεφθαρμένης ελίτ στην οποία καταλήγει ο πλούτος που παράγεται από την οικονομική ανάπτυξη.⁵⁰

Αλλά ταυτόχρονα αυτό το κύμα των αναταραχών γίνεται μοναδικό καθώς πρόκειται για τη πρώτη γενιά ανθρώπων των

οποίων η ζωή έχει διαμορφωθεί από την άμεση πρόσβαση στην τεχνολογία της πληροφορίας και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.⁵¹

Αυτό έχει μερικές πολύ σημαντικές επιδράσεις. Αρχικά κάνει την κρατική προπαγάνδα και τη λογοκρισία από τα κατευθυνόμενα από τη κυβέρνηση μέσα μαζικής ενημέρωσης πολύ εύκολα να παρακαμφθούν (τον περασμένο Μάιο, όταν τα τουρκικά τηλεοπτικά κανάλια προσπάθησαν να αγνοήσουν και να μην κάνουν αναφορά των ταραχών, βομβαρδίστηκαν με καταγγελίες). Παράλληλα όλοι σχεδόν οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί έχουν ιστοσελίδες σε πλατφόρμες όπως το «Twitter», μέσω των οποίων καλούν κάθε απλό πολίτη να συμμετάσχει στις δημοσιογραφικές εκστρατείες τους μετατρέποντάς μας όλους σε εντεταλμένους ρεπόρτερ ανά την υφήλιο.⁵² Σε σημεία όπου δε θα μπορούσε να φτάσει έγκαιρα ένας επαγγελματίας ανταποκριτής, ο απλός πολίτης χρησιμοποιεί το «πολύ - κινητό» του, τραβώντας μια φωτογραφία (ή βίντεο) από το συμβόν και έπειτα το αποστέλλει μέσω του διαδικτύου στους πάντες (η μετάδοση εικόνων και βίντεο αστυνομικής βίας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα). Επίσης βοηθάει τις οριζόντιες σχέσεις, καθώς η τεχνολογία καθιστά εύκολη την ανατροπή των κάθετων ιεραρχιών. Λόγω αυτού παρατηρούμε πως το δίκτυο ως έννοια γίνεται πιο ισχυρή από την ιεραρχία. Επιπλέον το ad-hoc δίκτυο έχει γίνει πιο εύκολο να σχηματιστεί καθώς λόγω των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης όλοι φαίνεται να γνωρίζουν ο ένας τον άλλο. Μάλιστα, μέσω των ιστοσελίδων αυτών, διοργανώθηκαν πρόσφατα ολόκληρες

πορείες και συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας από τέσσερα με πέντε άτομα-χρήστες.⁵³ Μια άλλη σημαντική επίπτωση όλων αυτών είναι η δημιουργία ρεπλικών / μιμήσεων (*memes*) που λειτουργούν ως μονάδες για πολιτιστικές ιδέες ή πρακτικές, που μπορούν να μεταδοθούν μέσα από τη γραφή, την ομιλία, τα σύμβολα ή άλλα μιμητικά (*imitable*) φαινόμενα. Έτσι αυτό που συμβαίνει είναι ότι οι ιδέες που προκύπτουν, αυτό-αναπαράγονται και μεταδίδονται από τη μια πόλη στην άλλη.

Οι φωτογραφίες που προέρχονται από το πάρκο Gezi στην Κωνσταντινούπολη, το Σάο Πάολο, τη Βουλγαρία και όλες τις «αμφισβητούμενες» πολικότητες μητροπόλεις λένε μια παρόμοια ιστορία. Σε όλες αυτές τις πόλεις, οι άνθρωποι που γεννήθηκαν σε μια μετα-ιδεολογική εποχή, χρησιμοποιούν ό, τι σύμβολα μπορούν για να πουν ότι είναι σύγχρονοι, αστικοί και δυσαρεστημένοι. Τα γεγονότα των τριών τελευταίων ετών έχουν δείξει ότι είναι οι άνθρωποι, χωρίς συγκεκριμένο ιδεολογικό ή κοινωνικό προσανατολισμό αυτοί που βρήκαν τα μέσα για να αντισταθούν.⁵⁴ Κοινός παρανομαστής είναι πως όλοι τους έχουν βιώσει τη ραγδαία αύξηση του ελέγχου και της παρακολούθησης του αστικού χώρου τα τελευταία δέκα χρόνια (ο αστυνομικός έλεγχος έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια μαζί με τις κάμερες CCTV σε δημόσιους χώρους, μια εικόνα που σκόπιμα ωθείται στο υποσυνείδητο των ανθρώπων).

Οι τελευταίες αστικές εξεγέρσεις έχουν μια πρακτική της διεκδίκησης των κοινών μας, όπως ανοιχτούς χώρους, πλατείες, δρόμους, της ελευθερίας της γνώσης, της ελευθερίας της αντιπαράθεσης, καθώς και

των ανθρωπιστικών αξιών. Οι άνθρωποι σε διαφορετικές πόλεις του κόσμου βγήκαν στους δρόμους και τις πλατείες για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στην φτώχεια, την κοινωνική και οικονομική ανισότητα και σε πολλές περιπτώσεις ενάντια στην αυταρχική στάση των κυβερνήσεων. Παρά το γεγονός ότι όλα ξεκίνησαν είτε με οδικές διαμαρτυρίες και καταλήψεις πλατειών καταγγέλλοντας την οικονομική/κοινωνική ανισότητα και τη διαφθορά, οι διαδηλώσεις αυτές κατέληξαν να σημαίνουν πολλά περισσότερα για τους πολίτες. Τελικά όλα κατέληξαν να είναι μια πολιτική αντίσταση με τις εκατοντάδες χιλιάδες των ανθρώπων να δίνουν το παρόν για πολλές συνεχόμενες ημέρες σε διαφορετικές πόλεις του κόσμου.

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτών των διαδηλώσεων είναι πως προέκυψαν μορφές αυτο-οργάνωσης, που διεξάγονται με μεγάλη συμμετοχή. Χαρακτηριστικά, στην Πλατεία Ταξίμ (Taksim) της Κωνσταντινούπολης υπήρχαν 60 συμμορικά οργανωμένες ομάδες που συντόνιζαν τις δράσεις στο χώρο. Οι διαδηλώσεις στο Σάο Πάολο ακολούθησαν το ίδιο μοτίβο συντονισμού και δράσης με πολλές μικρές ομάδες οργάνωσης άλλα και ένα άμορφο δίκτυο ανθρώπων να επιλέγουν οι ίδιοι ανεξάρτητα πώς θα συμμετάσχουν και πώς θα δράσουν. Οι άνθρωποι προκειμένου να απολαύσουν έναν αυτόνομο αστικό χώρο στο κέντρο της πόλης τους όπου θα μπορούν να ασκούν την ελευθερία του λόγου, της συνάθροισης και του παιχνιδιού, με πλήρη σεβασμό ο ένας προς τον άλλο σε διαφράστικο όλο και πιο ελεγχόμενες πόλεις, επιδίδονται σε μορφές αστικής συμμετοχής. Το κοινό χαρακτηριστικό των εξεγέρσεων

είναι ότι ο πολιτικός αγώνας γίνεται συγχρόνως ψυχαγωγία και συνάθροιση. Για παράδειγμα το πάρκο Γκεζί μετεξελίχθηκε σε «γιορτινό χωριό»,⁵⁵ με ευρηματική αυτοσχέδια αρχιτεκτονική (σκηνές, εγκαταστάσεις διανομής φαγητού και ρούχων, βιβλιοπωλείο, θεατρείο κλπ). Είναι η εικόνα μιας γιορτής η οποία αντιστέκεται στην παθητική κατανόλαση και την επιδεικτική σπατάλη του δημόσιου πλούτου. Αντίθετα ωθεί σε αυτοσχέδιασμούς, που χαρακτηρίζουν τις παραδοσιακές γιορτές ή έχουν καλλιτεχνικό προσανατολισμό, και συγγενεύουν με το χάπεντινγκ (όπως το κίνημα των «ακίνητων ανθρώπων» στην Τουρκία).

Τέλος, οι πρόσφατες μορφές των αστικών κινημάτων γεννούν ελπίδες όχι απλά για την υπεράσπιση των εργατικών δικαιωμάτων όπως είχαμε συνηθίσει, αλλά για την κατάργηση των στεγανών, την ανασύνθεση του κοινωνικού ιστού με νέο περιεχόμενο και με άλλη προοπτική. Είδαμε διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων να συναντιούνται και να πράττουν κοινά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁴⁹ Mason, Paul, Shared symbolism of global youth unrest, BBC news, 8/06/13: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-22976409>

⁵⁰ Ο.π.

⁵¹ Ο.π.

⁵² Τεγκελίδης, Άδαμαντιος [2011], Στρατηγικές ελέγχου, (ερευνητική εργασία του Πανεπιστημίου Πατρών), Πάτρα, σελ. 68

⁵³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι πορείες και οι οι καταλήψεις των κινημάτων Occupy/Indignados/Αγανακτισμένων το 2011, που οργανώνονταν και συντονίζονταν από τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης.

⁵⁴ Εντυπωσιακό ήταν το γκάλοπ της τουρκικής Hurriyet Daily News, που ανέφερε πως το 70% των εξεγερμένων δεν αισθάνονται δεσμευμένοι σε κανένα πολιτικό κόμμα.

⁵⁵ Tan, Pelin [2013], A report from Gezi Park, όπως ανακτήθηκε από: http://www.domusweb.it/en/architecture/2013/06/1/gezi_park_occupation.html.html

εικ. 6 : ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ "ΣΤΑΣΟΥ ΑΚΙΝΗΤΟΣ" ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

2.3.2 Τα κοινωνικά κινήματα στην νεοφιλελεύθερη πόλη

Η κοινωνικό-χωρική αναδιάρθρωση της παγκόσμιας πόλης συνέβαλε στην εμφάνιση νέων πολιτικών διεκδικήσεων που αφορούν την ιδιότητα του πολίτη, την ταυτότητα, τις κοινωνικό-οικονομικές ανισότητες και την καθημερινή ζωή. Στο πλαίσιο αυτό, διάφορα αστικά κοινωνικά κινήματα για την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική δικαιοσύνη άρχισαν να αυτό-χαρακτηρίζονται ως ενεργοί πολιτικοί συμμετέχοντες στη διεθνοποίηση της πόλης.⁵⁶ Για τον Giorgio Agamben η πρωτοκαθεδρία της έννοιας του κινήματος συνίσταται στο ότι από-πολιτικοποιεί την έννοια του λαού. Έτσι ο λαός μετατρέπεται σήμερα από συντακτικό πολιτικό σώμα σε πληθυσμό: μια δημογραφική βιολογική συνότητα, απολιτική καθεαυτή. Εμείς ζόμε σε μια εποχή όπου ο μετασχηματισμός του λαού σε πληθυσμό είναι τετελεσμένο γεγονός και αυτό καθιστά την έννοια του κινήματος αποφαίτητη.⁵⁷

Οι σημερινές μορφές κοινωνικών κινημάτων και πρωτοβουλιών έχουν είτε ενσωματωθεί σε υπάρχοντα δίκτυα ή οργανισμούς, είτε έχουν ξεπηδήσει εκ νέου μέσω στις πόλεις. Αυτά τα κινήματα κυμαίνονται από τις προσπάθειες ομάδων να ώσσουν τις υφιστάμενες ποιότητες ζωής ή προνόμια μέχρι σε άκρως πολιτικοποιημένους αγώνες πάνω στο ποιανού υπότιθεται ότι είναι η πόλη (όπως σε anti-gentrification αγώνες κατά του εξευγενισμού και κινήματα κατά άλλων μορφών απαλλοτριώσεων και ανάπτυξης). Αυτά τα κινήματα (συνήθως με βάση μεσαία τάξη) για την ποιότητα της ζωής, πετυχαίνουν συχνά στην αποτροπή για παράδειγμα μιας ανεπιθύμητης εγκατάστασης όπου στόχο αποτελεί συνήθως μια φτωχή ή μειονοτική γειτονιά (όπως πχ το κίνημα NIMBY -not-in-my backyard-όχι στην

αυλή μου στη Νέα Υόρκη). Οι περιπτωσιολογικές μελέτες δείχνουν ότι οι ομάδες αυτές γρήγορα εξειδικεύονται σε μια ποικιλία από τακτικές, όπως οι μηχανισμοί αναφοράς, τα πολιτικά παρασκήνια, οι αντιπαραθέσεις στο δρόμο και οι νομικές διαδικασίες. Άλλα υπόριχουν επίσης μελέτες περιπτώσεων τοπικών κινημάτων που αποτελούνται από συμμετέχοντες ανώτερης μόρφωσης μαζί με εκπροσώπους της εργατικής και της μεσαίας τάξης, τα οποία κινητοποιούνται για παράδειγμα ενάντια στα σχέδια κατασκευής ενός αυτοκινητοδρόμου ή τις ελλείψεις στην στέγαση. Οι τακτικές της δράσης τέτοιων ομάδων περιλαμβάνουν την όφεση δράση με διαδηλώσεις και συλλογικές εκστρατείες για να θέσουν δημόσια πίεση.⁵⁸ Μπορούν επίσης να αναλάβουν μια ανεξάρτητη ανάλυση των προβλημάτων διαφόρων αστικών περιοχών και να ζητήσουν εκπροσώπηση στα σχετικά συμβούλια λήψης αποφάσεων. Η εργασία τους δεν αποσκοπεί μόνο στο να «επιδιορθώσει» τις διεργασίες αποσύνθεσης που παραδοσιακά οι κρατικοί μηχανισμοί δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν, αλλά συχνά αναπτύσσουν καινοτόμες στρατηγικές αναγνωρίζοντας τις νέες διαιρέσεις μέσω στην πόλη. Επίσης τα τελευταία χρόνια, έχουν ξεπηδήσει και δράσεις από ομάδες και οργανώσεις που συστηριύκτων των κινημάτων των «νέων φτωχών»⁵⁹ ανθρώπων, συχνά μαζί με αντιρατσιστικές πρωτοβουλίες. Αυτές οι ομάδες εναντιώνονται στο καπιταλιστικό σύστημα και προβληματίζονται από την παραγωγή της «νέας φτώχειας» και της έλλειψης στέγης, ενώ επίσης, κινητοποιούνται ενάντια στη δική τους εκδίωξη από καταλήψεις κτηρίων και τις «απελευθερωμένες περιοχές» του κέντρου της πόλης. Τέλος, έχουμε ομάδες συλλογικοτήτων που επιδίδονται στη διάδοση νέων ιδεών για το πώς να ζήσουμε στην πόλη και που παραλληλα ενθαρρύνουν τη συζήτηση και τη συμμετοχή καλώντας τους πολίτες στις δράσεις

τους. Τέτοιες συλλογικότητες δημιουργούν διαδικτυακές πλατφόρμες που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή και τη συνεργατική δράση ανάμεσα στους πολίτες.

Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες έχουν μεγάλη αξία. Οι συλλογικότητες αυτές διατηρώντας δημόσια φόρουμ και διατυπώνοντας απαιτήσεις για την πόλη, μπορούν να αναπτύξουν την αλληλεγγύη, την πολιτική συνείδηση και οργανωτικές υποδομές. Άλλωστε η δημόσια αρχή πολης αποτελεί κατεξοχήν πεδίο πολιτικής συζήτησης και συλλογικής συμμετοχής στα κοινά. Επιπλέον η αναμέτρησή τους με αντιδημοκρατικά και μη οικολογικά αστικά προγράμματα ανάπτυξης μπορεί ακόμη και να συμβάλει σε ένα πιο συμμετοχικό και πιο βιώσιμο μοντέλο σύγχρονης πόλης.

Η εμφάνιση όλο και περισσότερων πρωτοβουλιών συλλογικοτήτων και κινημάτων πόλης μας επισημαίνει πως επείγει σκιαγραφήσουμε τον χώρο της πόλης ως τόπο αλληλο-συσχετισμών και όχι ως τόπο παραγωγής κέρδους. Όπως είχε διατυπώσει ο Lefebvre «Το δικαίωμα στην πόλη αναφέρεται σε μια διαφορετική κοινωνία πόλης, σε μια διαφορετική αστική συνθήκη». Γίνεται λόγος για την επονάδειξη της πόλης ως «έργου», έργου που θα παράγεται συλλογικά από τους κατοίκους της.⁶⁰ Η πόλη-έργο είναι μια πόλη που επονασυλλέγει τις διασκορπισμένες διαφορές, επιτρέπει τις πολλαπλές χρήσεις, άρα ενεργοποιεί την επινοητικότητα της φωντασίας ως δύναμη μετασχηματιστική. Επιπλέον η πόλη-έργο συνιστά δυναμική συνθήκη ανάπτυξης του δικαιώματος στην πόλη. Επομένως, για να αντιληφθούμε την πόλη «έργο», που περιγράφει ο Lefebvre, θα πρέπει να δούμε την πόλη ως δίκτυο χώρων που επικοινωνούν και συνδιαλέγονται. Αυτό το δίκτυο, ίσως τελικά, θα μπορέσει να αποτελέσει μια πολυκεντρική έκρηξη δράσης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

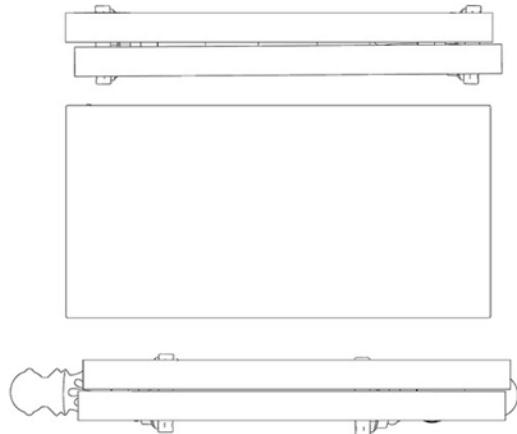
⁵⁶ Keil, Roger [1998], *Los Angeles: Globalization, Urbanization and Social Struggles*, Chichester: John Wiley and Sons, σελ. 203

⁵⁷ Οι απόψεις αυτές προέρχονται από τη διάλεξη του Αγκάμπεν με τίτλο «Che cos' un movimento», στο πλαίσιο σεμιναρίου του δικτύου Uni.Nomade, στις 29 Ιανουαρίου 2005 στην Πάντοβα, με τίτλο «Democrazia e Guerra» (Δημοκρατία και πόλεμος). (Τι είναι κίνημα; Μετάφραση: Άκης Γαβριηλίδης, 29-05-11), http://multitudes.samizdat.net/article.php3?id_article=1914

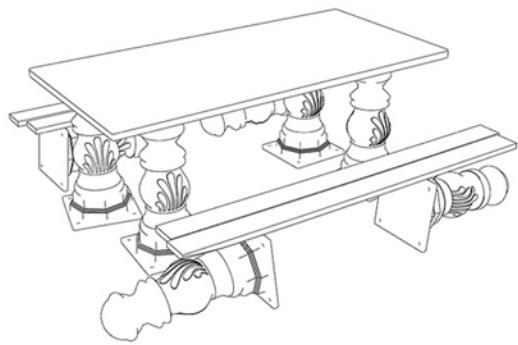
⁵⁸ Mayer, Margit [2000], *Urban social movements in era of globalization*, στο: Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge, σσ: 296-303

⁵⁹ Νέοι φτωχοί: Οι ανταγωνισμοί στον εργασιακό τομέα, η οικονομική ύφεση και οι μειώσεις των θέσεων εργασίας, η αδυναμία εξόφλησης των χρηματοπιστωτικών δανείων, οι εξώσεις κτλ. δημιουργησαν τους «νέους φτωχούς». Για πολλούς ανθρώπους ο αποκλεισμός από τους συνήθεις μηχανισμούς της αγοράς οδήγησε σε προβλήματα στέγασης, απασχόλησης, ή ακόμα και επιβίωσης. (οι Hard και Negri κάνουν επίσης λόγο για τους (νέους) φτωχούς στο Commonwealth)

⁶⁰ Lefebvre, Henri [2007], *To δικαίωμα στην πόλη, Χώρος και πολιτική*, Αθήνα: Κουκίδα, σσ. 11-2

PLAN

PERSPECTIVE

εικ. 7: ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΓΚΕΖΙ

εικ. 8-9:Η ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ STALKER THE ITALIANA

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΠΟΛΩΝ ΧΩΡΩΝ

(ΑΡΙΣΤΕΡΑ: ΡΟΜΗ

ΚΑΤΩ: ΛΙΣΑΒΟΝΑ)

2.3.3 Το κίνημα των "κοινών"

Ο αγώνας για την πόλη μετατρέπεται σε συνιστώσα των πολιτικών αγώνων σε παγκόσμια κλίμακα. Αυτό αποτελεί πλέον δεδομένο καθώς ο αστικός χώρος γίνεται πεδίο σύγκρουσης δύο τάσεων. Η μία κινείται με τις αρχές της νεοφιλελεύθερης επεκτατικότητας και βλέπει τον χώρο ιεραρχικό και πολωτικό, η άλλη διεκδικεί ένα δημοκρατικό και ισονομικό χώρο. Στο σημείο αυτό, η τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση δημιουργήσει την ανάγκη για επιστροφή στην «πραγματική οικονομία» σαν αντίθεση προς την χρηματοοικονομική (πλασματική) οικονομία.⁶¹ Αυτό γιατί η ίδια η άσκηση της καπιταλιστικής συσσώρευσης, για πολλούς, διαλύει κάθε φαντασίωση για επίλυση της κρίσης με την επιστροφή στη βιομηχανία.

Πράγματι, μέσα από την κοινωνία των πολιτών επανεμφανίζεται ο θεσμός των commons, που αποτελούν μια ξεχωριστή μορφή ρύθμισης και ιδιοκτησίας. Σε αντίθεση με την ιδιωτική ιδιοκτησία, που αποκλείει, και την κρατική ιδιοκτησία, όπου το συλλογικό «ιδιοποιείται» το ατομικό, στα commons το ατομικό διατηρεί την κυριαρχία του, αλλά τη μοιράζεται εκούσια.⁶² Ο David Harvey στη διάλεξή του με θέμα «Ενάντια και πέρα από την κρίση» (*Against and beyond crisis*) στην Αθήνα έκανε λόγο προς έναν προσανατολισμό στα commons μέσω ενός προοδευτικού και απλού πολιτικού προγράμματος. Αυτό που χρειαζόμαστε σύμφωνα με τον ίδιο είναι «μια κοινή γλώσσα» που θα μας βοηθήσει να έχουμε πρόσβαση στα αστικά κοινά, για την

διαχείριση των οποίων πρέπει να εφεύρουμε νέες μορφές/δομές οργάνωσης. Στις πόλεις όχι μόνο έχουν γίνει τα πρώτα βήματα δημιουργίας των αστικών κοινών αλλά οι ίδιοι οι πολίτες αναλαμβάνουν συνεργατικά τη διαχείρισή τους.⁶³

Αυτές οι πρακτικές δημιουργησαν σταδιακά το κίνημα των Commons, όπου τα άτομα παλεύουν για μια κοινωνία της πληροφορίας βασισμένη στην ισότητα και ταυτόχρονα επιχειρούν να συνδέονται με τις υπόλοιπες ανοιχτές, συμμετοχικές και προσανατολισμένες στα commons δυνάμεις και κινήματα. Αυτά τα κοινωνικά κινήματα δημιουργήθηκαν από την ανάγκη για μια αποτελεσματική κοινωνική αναπαραγωγή του common. Αυτό αναγενται στην προσπάθεια να διασφαλίσουν ότι υπάρχει ακατέργαστο υλικό για ελεύθερη πολιτιστική παραγωγή και παράλληλα να διασφαλίσουν ότι ο καθένας μπορεί να χρησιμοποιήσει τις ικανότητές του για να συμβάλει στο κοινό πρόγραμμα. Τέλος, το κίνημα των Commons εργάζεται για να προφυλάξει το common από την ιδιωτική ιδιοποίηση, έτσι ώστε η κοινωνική αναπαραγωγή να διασφαλιστεί και η κυκλοφορία του common να συνεχιστεί απρόσκοπτα, καθώς τα Commons με τη σειρά τους δημιουργούν νέα επίπεδα ανοιχτού και ελεύθερου ακατέργαστου υλικού.⁶⁴

Καθώς τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας και οι αυτοδιοικούμενες ομάδες γίνονται ένα σημαντικό σχήμα για τις αλλαγές που επιφέρει ο γνωστικός καπιταλισμός, δημιουργούνται διαδικασίες όπως η κοινή παραγωγή αξίας, η αυτο-διακυβέρνηση τέτοιων προγραμμάτων και η κοινή ιδιοκτησία, δηλαδή ένα σύστημα

που αποτρέπει την ιδιοποίηση των commons από ιδιώτες.⁶⁵ Αναφερόμαστε σε τοπικά και παγκόσμια δίκτυα διακυβέρνησης, σε μεγάλο βαθμό αυτοδιοικούμενα, που προσπαθούν να συμπεριλάβουν ως συμμετέχοντες στη λήψη αποφάσεων όλες τις ομάδες στις οποίες οι δράσεις τους αυτές μπορούν να επιδράσουν. Αυτό το συνεταιριστικό πρότυπο που βασίζεται στην ομάδα είναι διαφορετικό και οι συμμετέχοντες μοιράζονται ένα ήθος συμμετοχής. Πρόκειται για τη δύναμη των ατόμων-σωμάτων που βρέθηκαν μαζί, και τουλάχιστον για μια στιγμή, παρήγαγαν μια δημοκρατική στιγμή. Η πολιτική στον 21ο αιώνα, όπως όλα δείχνουν, συνδυάζει χειραφετημένη ατομικότητα και συλλογική δράση.⁶⁶

Οι τόποι όπως το πάρκο Gezi στην Τουρκία που αποτελεί παράδειγμα της ιδιωτικοποίησης ενός κοινού πάρκου προκειμένου να συμμετάσχει στο σχέδιο ανάπλασης που είχε προωθηθεί από την Τουρκική κυβέρνηση, ή το πάρκο Ναυαρίνου στην Ελλάδα, αποδεικνύεται πως έχουν γενικά πολύ μεγάλη σημασία στη ζωή των ανθρώπων. Αυτές οι ζώνες είναι πολυεπίπεδες και δυναμικά αρθρωμένες, ώστε να εγγραφούν στη συνείδηση των ανθρώπων μόνο μέσα από τη θέσπιση/θεσμοθέτηση και την αναπαράστασή τους (in the enactment).⁶⁷ Αυτοί οι τόποι αποτελούν προσπάθειες δημιουργίας και διαχείρισης αστικών κοινών.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁶⁵ Bollier, David, Helfric, Silke [2012], *The Wealth of the Commons: a world beyond market and state*, The Commons Strategies Group under the Creative Commons Licence, preface. Ο Bollier και η Helfric είναι μέλη του P2P foundation (The Foundation for Peer to Peer Alternatives).

⁶⁶ ί.π.

⁶⁷ Από την ομιλία του David Harvey στο: *Against and beyond the crisis: the role of urban social movements*, Athens: Encounter workshop, 09-02-13

⁶⁸ Bauwens, Michel, «Η πολιτική μεταξύ ομότιμων δικτύων, το κράτος και η ανανέωση της παράδοσης της χειραφέτησης», Re-public

⁶⁹ Bollier, Helfric [2012], ί.π.

⁷⁰ Μαργαρίτη, Φωτεινή, Από το άρθρο «Το Ταξί μ και η υπεράσπιση του δημόσιου χώρου», 21-07-2013

⁷¹ Certeau, Michel de [1984], *The practice of everyday life*, (trans. Steven Rendall), Berkeley: University of California Press, σσ.34-37

Ο ρόλος των κρατικών πολιτικών στον αστικό¹ χώρο

Στην ενότητα αυτή θα γίνει αναφορά στη σύγχρονη πόλη της Αθήνας και θα επιχειρηθεί μια ερμηνεία των χωρικών και κοινωνικών μετασχηματισμών της, μέσω της ανάλυσης των αστικών πολιτικών του κράτους. Αρχικά, η αστικοποίηση της πόλης και οι οικονομικές πολιτικές που την συνόδευσαν αποτελούν βασικό παράγοντα του μετασχηματισμού του αθηναϊκού πεδίου. Τις ανακατατάξεις που επέφερε η πληθυσμιακή αύξηση ακολουθεί μια περίοδος οικονομικής ανάπτυξης και οικονομικών μεταρρυθμίσεων, που θέτουν ως στόχο την ανταγωνιστικότητα της πόλης διεθνώς. Στο πλαίσιο αυτό έχουμε και το γεγονός-ορόσημο των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Τελικά τις πολιτικές ανάπτυξης ακολουθεί μια αποσταθεροποιητική κατάσταση και η επακόλουθη κρίση δημόσιου χρέους.

3.1.1 Η παραγωγή του αστικού χώρου στην μεταπολεμική Αθήνα (1960-1990)

Στη προηγούμενη ενότητα, αναλύσαμε τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της παγκόσμιας πόλης ενώ παράλληλα αναφερθήκαμε στις ιδιαιτερότητες των χωρών της νότιας Ευρώπης, ιδιαίτερα στην οικονομία, τα χωρικά πρότυπα και τις διαδικασίες της αστικοποίησής τους. Σε αυτή την ενότητα θα εστιάσουμε στην πόλη της Αθήνας. Για την κατανόηση και την ερμηνεία των χωρικών και κοινωνικών μετασχηματισμών της πόλης της Αθήνας, θα χρειαστεί να κάνουμε αναφορά στο ιστορικό πλαίσιο, ιδιαίτερα αυτό της μεταπολεμικής περιόδου, καθώς τότε αρχίζει μια παραγωγική περίοδος που θα της δώσει μερικά από τα γνωρίσματα μιας σύγχρονης πόλης.

Αρχικά, η πόλη της Αθήνας, διαμορφώθηκε από μια ταχεία διαδικασία αστικοποίησης, που έλαβε χώρα λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης, η οποία έγινε ιδιαίτερα έντονη κατά τις μεταπολεμικές δεκαετίες του <50, του <60 και του <70. Σε αυτή τη διαδικασία συνέβαλλαν επίσης, η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών και των κατασκευών καθώς και η αγορά κατοικίας, που έγιναν τα κύρια πεδία οικονομικών δραστηριοτήτων. Τη περίοδο αυτή, η παραγωγή του αστικού χώρου είχε ως βασικούς συντελεστές της: τη μικρής κλίμακας ιδιοκτησία γης, τα μικρά κατασκευαστικά κεφάλαια, τις ιδιωτικές κατοικίες και τις μικρές (συνήθως οικογενειακές)

επιχειρήσεις.¹ Παράλληλα, το κράτος παρέχει ένα ευέλικτο νομοθετικό πλαίσιο για την υποστήριξη αυτού του είδους οικονομικής ανάπτυξης, ενώ ο προγραμματισμός για τη δημόσια στέγαση είτε παρέμεινε στάσιμος, είτε μεριμνά μόνο για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες.² Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε πως ήδη με τον ΓΟΚ του 1929, αυξάνονται οι συντελεστές δόμησης και η πολυκατοικία υψώνεται στη θέση του παλαιού σπιτιού, της μονοκατοικίας, με αποτέλεσμα τη «πολυκατοικιοποίηση» του κέντρου της Αθήνας.³ Όμως, με το μοντέλο αστικής ανάπτυξης που πρωθήθηκε κατά τη μεταπολεμική περίοδο, όχι απλώς τέθηκαν οι βάσεις για μια ξέφρενη και «άναρχη» ανοικοδόμηση, αλλά σε συνδυασμό με την αντιπαροχή, οδήγησαν σε μεγαλύτερη αύξηση των πυκνοτήτων δόμησης και ακολούθως στη μείωση των ελεύθερων χώρων της πόλης.⁴

Επιπλέον, η νέα αστική διαδικασία, με τη δημιουργία πολλών ευκαιριών οικονομικής και κοινωνικής κινητικότητας για πολλές κοινωνικές ομάδες, αντικατέστησε σε μεγάλο βαθμό το ήδη αδύναμο κράτος πρόνοιας. Η Αθήνα μετατράπηκε σταδιακά σε ένα συνεκτικό αστικό σύστημα.⁵ Μια ζωντανή πόλη, που οφείλεται στην κοινωνική σύνθεση και τους πολυ-λειτουργικούς αστικούς χώρους της, τόσο στις κεντρικές περιοχές όσο και στην περιφέρεια. Μια πόλη όπου η μεσαία τάξη αποτέλεσε τη βάση της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής. Το κέντρο της πόλης απέκτησε τότε ένα πολλαπλό ρόλο, ήταν το οικονομικό, διοικητικό και πολιτικό κέντρο της χώρας, διατηρώντας ταυτόχρονα το χαρακτήρα του

ως μια κατοικημένη περιοχή. Όμως, από την άλλη πλευρά, η κερδοσκοπία στη γη και η έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού προκάλεσε μια σταδιακή αλλά συνεχή υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος των κεντρικών περιοχών, που με τη σειρά της οδήγησε σε μια διαδικασία προαστικοποίησης από τις αρχές της δεκαετίας του <80 και μετά. Δεν είναι τυχαίο πως τα ζητήματα της Πολεοδομίας και της Χωροταξίας ήρθαν στο προσκήνιο του δημόσιου λόγου για πρώτη φορά στη μεταπολεμική περίοδο, καθώς απουσιάζει μια σαφής πολεοδομική δομή (αποδιαρθρώνεται η γειτονιά ως πολεοδομική και κοινωνική οντότητα) και υποβαθμίζεται σταδιακά ο δημόσιος χώρος, δίνοντας προτεραιότητα στον ιδιωτικό υπαίθριο χώρο της πολυκατοικίας.

Οι προσπάθειες των αρχών της δεκαετίας του <80 για μια προοδευτική μεταρρύθμιση, προκειμένου να πετύχουν έναν «εξορθολογισμό» στην αστική ανάπτυξη δεν έγιναν ποτέ πραγματικότητα.⁶ Δεν υπήρχαν πολιτικές και πρωτοβουλίες που να υλοποιήθηκαν προκειμένου να αντιμετωπιστεί η έλλειψη των ανοικτών χώρων και των δημόσιων υποδομών, καθώς και η συνεχιζόμενη υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος στις κεντρικές αστικές περιοχές. Τα προβλήματα αυτά επισκιάστηκαν από την τότε ακόμα ζωντανή καθημερινότητα στις κεντρικές περιοχές. Έτσι, η πιο σημαντική αλλαγή στις αστικές πολιτικές πραγματοποιήθηκε από τη δεκαετία του <90. Ήσως η πιο εξαίρετη στιγμή τους να έχει τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 στην Αθήνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Αραβαντινός, Α. [2007, 1997], Πολεοδομικός Σχεδιασμός για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη του Αστικού χώρου, Β' έκδοση, Αθήνα: Συμμετρία, σελ. 213

² Ο.π

³ Ο.π, σελ. 103

⁴ Λεοντίδου, Λίλα [2001], Πόλεις της Σιωπής: Εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά, (2^η έκδοση), Αθήνα: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, σελ.126. Η Λεοντίδου περιγράφει αυτή την άναρχη ανοικοδόμηση ως «αυθόρυμπες διαδικασίες αστικοποίησης» (spontaneous urbanism).

⁵ Ο.π, σελ. 134

⁶ Αραβαντινός [2007, 1997], ο.π, σελ. 111,215 Γίνεται αναφορά στην Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης (ΕΠΑ), του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών (ΡΣΑ) του 1985 επί Αντώνη Τρίτση.

εικ. 1: Ο ιδιωτικός υπαίθριος χώρος της πολυκατοικίας (ΜΕΤΑΞΟΥΡΓΕΙΟ)

3.1.2 Αστικές πολιτικές ανάπτυξης για μια μητροπολιτική Αθήνα (1990-2004)

Από τη δεκαετία του '90 και μετά, η συνεχιζόμενη αλλαγή του ρόλου των αστικών πολιτικών αποτέλεσε μέρος μιας γενικότερης μεταρρύθμισης. Η ενσωμάτωση στην Ευρωζώνη και το Ευρώ, σε συνδυασμό με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, θα μπορούσαμε να πούμε πως ήταν μέρος ενός διευρυμένου πολιτικού προγράμματος «εκσυγχρονισμού» και «προσαρμογής» στις νεοφιλελεύθερες οικονομικές και πολιτικές τάσεις.⁷ Ένα πρόγραμμα που περιλάμβανε ριζικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αφορούσαν αρχικά την αγορά εργασίας και στη συνέχεια το χρηματο-πιστωτικό σύστημα και την επέκτασή του σε βασικούς τομείς των οικονομικών δραστηριοτήτων, παράλληλα με τις πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων του δημόσιου τομέα.

Αρχικά, να αναφέρουμε πώς στο χρονικό διάστημα από τη δεκαετία του '90 μέχρι σήμερα θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε τρεις περιόδους με βάση τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας. Έχουμε την προ-Ολυμπιακή Αθήνα, την Αθήνα των «χρυσών χρόνων» των Ολυμπιακών Αγώνων και τη μετα-Ολυμπιακή Αθήνα. Στη συνέχεια να επισημάνουμε πώς όσον αφορά τη σύγχρονη Αθήνα, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη η μαζική εισροή οικονομικών μεταναστών που παρατηρείται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και μετά. Συνεπώς, στα χρόνια αυτά το ετερόκλητο και ετερογενές πλήθος

συνέχιζε να συρρέει στην Αθήνα και να εγκαθίσταται άτακτα και όχι στα πλαίσια κάποιου ευρύτερου πολεοδομικού σχεδίου, όπως ακριβώς και στις προηγούμενες δεκαετίες. Με λίγα λόγια ο πολεοδομικός σχεδιασμός της πόλης γινόταν ακόμα με βάση τη ζήτηση για γη και κατοικία, διαδικασία η οποία έχει ως αποτέλεσμα ένα πολεοδομικό (ιδιωτικό) αστικό συνεχές χωρίς επαρκή δίκτυα υποδομών, με λίγους χώρους πρασίνου.

Η προ-Ολυμπιακή περίοδος προετοιμασίας ήταν μια περίοδος γενικής ευφορίας και οικονομικής ανάπτυξης. Η οργάνωση των Αγώνων έφερε ένα τεράστιο ποσό διεθνών και δημοσίων επενδύσεων σε έργα κατασκευής (δημόσια, ιδιωτικά, υποδομές, δίκτυα μεταφορών, εμπορικά κέντρα κλπ).⁸ Το κράτος με ένα ευέλικτο, «fast track», νομικό πλαίσιο επέτρεψε την κατασκευή των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων.⁹ Η Αθήνα παρουσιάζεται ως μια «διεθνής μητρόπολη» και για να το υποστηρίξει αυτό προώθησε ορισμένες αλλαγές. Μερικές από αυτές τις αλλαγές αφορούσαν πρωτίστως την κατασκευή αστικών υποδομών μεταφοράς, όπως το μετρό, ο προαστιακός και το νέο αεροδρόμιο της Αθήνας. Αυτά τα μεγάλα έργα μετέτρεψαν τη γεωγραφία της ευρύτερης περιοχής της Αττικής (οικονομικά/ κοινωνικά) καθώς οδήγησαν στη μετεγκατάσταση των σημαντικών δραστηριοτήτων (διοικητικών, εμπορικών) από το κέντρο προς την περιφέρεια της Αθήνας.¹⁰

Την περίοδο εκείνη εμφανίστηκε ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον για το κέντρο της πόλης, που περιλάμβανε έργα αστικής

ανάπτυξης.¹¹ Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων είναι το πιο εμβληματικό έργο της εν λόγω περιόδου. Παρόλαυτα λόγω της συνεχιζόμενης αποκέντρωσης και της συνεχούς εισροής μεταναστών μια νέα αστική γεωγραφία της πόλωσης, του κοινωνικού διαχωρισμού και της ανισότητας, άρχισε να εμφανίζεται.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁷ Βατου, Ντίνα, Μαντουβάλου, Μαρία, Μαυρίδου, Μαρία [2004], "Αθήνα 2004, στα μονοπάτια της Παγκοσμιοποίησης;", εισαγωγικό σημείωμα των επιστημονικών άρθρων, Γεωγραφίες, τεύχος 7: 13-25

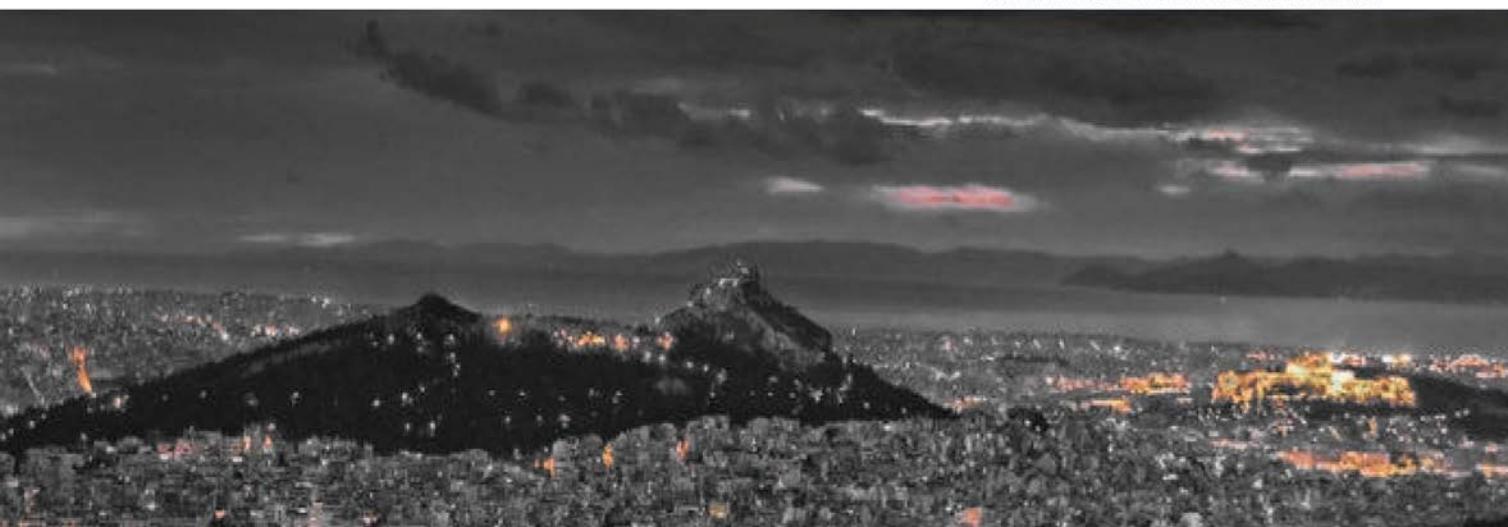
⁸ Σταθάκης, Γ., Χατζημιχάλης, Κ. [2004], "Αθήνα Διεθνής Πόλη: Από την Επιθυμία των Ολίγων στην Πραγματικότητα των Πολλών", Γεωγραφίες, τεύχος 7: σσ. 26-47

⁹ Αφορά του νόμο 3894/2010 με τον τίτλο "Επιτάχυνση και Διαφάνεια Υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων". Πιο γνωστού με την καδική ονομασία "fast - track" για την αντιμετώπιση "γραφεικρατικών εμποδίων".

¹⁰ Σταθάκης, Χατζημιχάλης, [2004], δ.π

¹¹ Βατου, Μαντουβάλου, Μαυρίδου [2004], δ.π

Εικ. 2 :ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

3.1.3 Αστικός σχεδιασμός εν μέσω κρίσης

Η μετα-ολυμπιακή Αθήνα διανύει μια περίοδο ραγδαίων μεταβολών. Μετά το 2004 η χώρα οδηγείται σε δανεισμούς από το εξωτερικό. Από το 2008 η χώρα επιβαρύνεται ακόμα περισσότερο στο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Τελικά το 2010 η Ελλάδα προσφέγει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Οι μεταρρυθμίσεις στις αγορές εργασίας, στην εκπαίδευση και το φορολογικό σύστημα που υποβάλλονται, οδήγησαν σε φαινόμενα κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας, αποσταθεροποίησης και αυξανόμενα ποσοστά φτώχειας.¹²

Λόγω των παραπάνω ο κρατικός μηχανισμός άρχισε να δίνει προσοχή στα θέματα που αφορούν το κέντρο της Αθήνας.¹³ Από τις αρχές του 2010, μια σειρά από επιτροπές σχηματίστηκαν και πολλές εκθέσεις δημοσιεύθηκαν για τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το αθηναϊκό κέντρο. Θέματα όπως το παράνομο εμπόριο (παραικονομία), η παράνομη μετανάστευση, η δημόσια υγεία, η έλλειψη στέγης και τα εγκαταλειμμένα αναξιοποίητα κτήρια του κέντρου, συζητήθηκαν και διάφορες προτάσεις συντάχθηκαν.¹⁴ Επίσης, μια σειρά από αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς για τους δημόσιους χώρους (πχ Πλατεία Θεάτρου) ανακοινώθηκαν και οι προτάσεις

αξιολογήθηκαν.

Όσον αφορά τις αστικές πολιτικές, μια σειρά από αποσπασματικά μέτρα σχηματίζουν το νέο σχέδιο δράσης για το κέντρο της Αθήνας.¹⁵ Βασικό στόχο αποτελεί η αναζωγόνηση της αγοράς γης με τη διευκόλυνση σχεδίων αξιοποίησης ακινήτων σε κεντρικές «απαξιωμένες» περιοχές (πχ φορολογικά κίνητρα για την ανακαίνιση των εγκαταλειμμένων κτηρίων). Επιπλέον άμεση προτεραιότητα δόθηκε στις πολιτικές για την αποκέντρωση των λίγων εναπομεινάντων κοινωνικών υπηρεσιών.

Αυτό το σχέδιο δράσης συνοδεύεται από άλλες πρωτοβουλίες και εστιασμένες παρεμβάσεις στο δομημένο περιβάλλον. Αρχικά οι παραπάνω πολιτικές εφαρμόζονται σε περιοχές που βρίσκονται σε «μεταβατικό» στάδιο, όπως το Γεράνι, ο Ψυρρής, το Γκάζι και το Μεταξουργείο, που συγκεντρώνουν την πλειοψηφία των αστικών και οικονομικών προτάσεων και πρωτοβουλιών. Χαρακτηρίζονται ως «ζώνες ειδικής ανάπλασης» και παραχωρούν οικονομικά κίνητρα στους πιθανούς επενδυτές.¹⁶ Βέβαια υπάρχουν αρκετές παρεμβάσεις μικρής κλίμακας σε δημόσιους χώρους σε διάφορες περιοχές της Αθήνας (επανασχεδιασμός των τοπικών δημόσιων πλατειών, αποσπασματικές πεζοδρομήσεις).¹⁷ Επιπλέον, εξακολουθούν να υπάρχουν προτάσεις για μεγάλης κλίμακας αστικά έργα στο ιστορικό και διοικητικό κέντρο της Αθήνας. Το σχέδιο

για την πεζοδρόμηση της ιστορικής Λεωφόρου Πανεπιστημίου, είναι ίσως το πιο σημαντικό, αν και αμφιλεγόμενο, που μπορεί να αναφερθεί αυτή τη στιγμή.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹² Βαΐου, Ντίνα, Μαντουβάλου, Μαρία, Μαυρίδου, Μαρία [2004], "Αθήνα 2004, στα μονοπάτια της Παγκοσμιοποίησης;", εισαγωγικό σημείωμα των επιστημονικών άρθρων, Γεωγραφίες, τεύχος 7: 13-25

¹³ Ο.π

¹⁴ ΥΠΕΚΑ, 2011, Δράσεις ΥΠΕΚΑ για το κέντρο της Αθήνας, 16/05/2011, <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&sni%5B524%5D=989&language=el-GR>

¹⁵ Ο.π.

¹⁶ ΥΠΕΚΑ, 2011, Ο.π

¹⁷ ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009, Σχέδιο της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό, <http://www.minenv.gr/download\2009-05-02.KYA-eidiko.orotaxiko.plaisio.toyrismoy.doc>

εικ. 3: ΑΡΘΡΟ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΕΡΙΔΑΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ "ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΕΙ Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ" (31/1/10)

Επιδότηση ενοικίου και χαμπλότοκα δάνεια για νέα ζευγάρια και φοιτητές

Κυκλώματα βγάζουν εκατομμύρια, εκμεταλλευόμενα τους μετανάστες

Η κοινωνική γεωγραφία της αθηναϊκής πόλης

Βασικό παράγοντα στη μεταβολή της κοινωνικής γεωγραφίας αποτελεί αρχικά ο τρόπος με τον οποίο πύκνωσε πληθυσμιακά η Αθήνα, αλλά και το χρονικό πλαίσιο εντός του οποίου συνέβησαν οι διαφορετικές φάσεις της πληθυσμιακής αυτής πύκνωσης. Το διαφορετικό κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο έλαβε χώρα ο «εποικισμός» της Αθήνας διαφοροποιεί τόσο τον τόπο όσο και τον τρόπο με τον οποίο εγκαταστάθηκαν οι διάφορες κοινωνικές ομάδες στην πόλη.¹⁸ Στην ενότητα αυτή εστιάζουμε στην κατάσταση οικονομικής ύφεσης και την αστική κρίση του σήμερα, που έφεραν στο προσκήνιο φαινόμενα κοινωνικών και χωρικών ανισοτήτων. Η κοινωνική παθογένεια γίνεται έκδηλη με την άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες αλλά και με την κρίση της μεσαίας τάξης, ενώ παράλληλα ο αστικός χώρος του κέντρου γίνεται πεδίο ανταγωνισμών διαφορετικών συμφερόντων. Τελικά θα δούμε πώς αυτά τα κοινωνικά ζητήματα εκφράζονται χωρικά και που στοχεύουν.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

18 Λεοντίδου, Δίλα [2001], Πόλεις της Σιωπής: Εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά, Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, σελ. 214

3.2.1 Κοινωνικές ανακατατάξεις και ανισότητα

Τη τελευταία πενταετία βιώνουμε μια πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση που έχει σοβαρές επιπτώσεις σε όλες τις χωρικές κλίμακες. Μια κατάσταση που ταυτόχρονα αποτυπώνεται στο χώρο, σχηματίζοντας νέες δυναμικές γεωγραφίες. Το κέντρο της Αθήνας έχει γίνει ο τόπος που εκτυλίσσεται πιο έντονα και γίνεται έκδηλη η αστική κρίση, η οποία βιώνεται με διάφορους τρόπους από τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Τα πρώτα θύματα είναι οι πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως οι παρόνομοι μετανάστες, οι χρήστες ναρκωτικών, οι άστεγοι και γενικά οι χαμηλότερες εισοδηματικές ομάδες που ωθούνται στις πιο υποβαθμισμένες περιοχές του κέντρου της πόλης. Άλλα σταδιακά η κρίση επηρεάζει και την καθημερινή ζωή στις παραδοσιακές μεσοοιστικές γειτονιές.

Αυτό που θα ορίζαμε ως σημαντική αλλαγή στην αστική γεωγραφία της Αθήνας, είναι η μετάβαση από ένα σχετικά συνεκτικό αστικό και κοινωνικό σύστημα σε ένα κατακερματισμένο σύστημα που το χαρακτηρίζει ο κοινωνικός διαχωρισμός.¹⁹ Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη μετάβαση έχουν αρχικά οι αλλαγές στην παραγωγική βάση και κατ’ επέκταση στην κοινωνική διαστρωμάτωση, που σε συνδυασμό με τις αλλαγές που επιφέρουν στα καταναλωτικά πρότυπα, αναδιαμορφώνουν ραγδαία την κοινωνική γεωγραφία και το λειτουργικό ρόλο του κέντρου. Γεγονός αποτελεί πώς το

αθηναϊκό κέντρο εγκαταλείπεται.

Στην αποκέντρωση αυτή, συμβάλλουν η μετεγκατάσταση στην περιφέρεια των δημόσιων υπηρεσιών, που ενισχύεται από το γεγονός ότι και οι πολυεθνικές εταιρίες μεταφέρουν τις έδρες τους εκτός κέντρου. Αυτό παρασέρνει και τα υψηλά επαγγελματικά στρώματα, που επιλέγουν ως τόπο κατοικίας τα πρόστια. Τα παραπόνω σε συνδυασμό με την επέκταση του τραπεζικού δανεισμού στην αγορά έτοιμων κατοικιών, οδήγησαν σε φυγή των παλαιότερων κατοίκων των περιοχών του κέντρου, με αποτέλεσμα την όλο και μεγαλύτερη υποβάθμιση και πληθυσμιακή εγκατάλειψή τους, πράγμα που με τη σειρά του προσέλκυσε μεγάλο τμήμα του εισερχόμενου μεταναστευτικού πληθυσμού για εγκατάσταση.²⁰

Μια σημαντική παράμετρος της νέας αθηναϊκής γεωγραφίας υπήρξε η εγκατάσταση των μεταναστών. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Αθήνα αναδείχθηκε ως μεταναστευτικός προορισμός κυρίως για τους μετανάστες από τα Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη και μετά το 2004 ως προορισμός για τους μετανάστες από τις αφρικανικές και ασιατικές χώρες. Σε γενικές γραμμές η Ελλάδα ήταν, είναι και θεωρείται ως μία από τις βασικές χώρες εγκατάστασης και διέλευσης μεταναστών. Η πλειονότητα των μεταναστών που διαμένουν τελικά στη χώρα, έχουν εγκατασταθεί σε κεντρικές περιοχές της πόλης, όπου προσφέρονται ευκαιρίες για οικονομικά προσιτή στέγαση.²¹

Ενδιαφέρον αποτελεί στο σημείο αυτό, να δούμε τις μετατροπές στο χώρο και τη καθημερινότητα της Αθήνας. Όταν το '90 η

Αθήνα δέχεται το πρώτο μεγάλο μεταναστευτικό πλήθος, ήταν ήδη προαστικοποιημένη, με αρκετές από τις κεντρικές γειτονιές της να έχουν χάσει ένα σημαντικό ποσοστό των κατοίκων τους. Παρόλαυτα, ένα σημαντικό ποσοστό των κατοίκων παρέμεινε στις κεντρικές περιοχές αλλά καταλάμβανε κυρίως τα διαμερίσματα των πάνω ορόφων, με συνέπεια να είναι διαθέσιμα τα φθηνότερα και μικρότερα διαμερίσματα (συνήθως των κάτω ορόφων ή ακόμα και υπόγεια).²² Τότε η κυριαρχημορφή στέγασης της Αθήνας -η πολυκατοικία- παρουσιάζει αυτό που είχε ονομαστεί ως «κάθετη διαφοροποίηση», η οποία συνοδεύτηκε από μια «οριζόντια διαφοροποίηση» στις προσόψεις της. Για μας αυτή η «κάθετη και οριζόντια διαφοροποίηση» έχει δύο σημαντικά αποτελέσματα. Πρώτον, οδήγησε σε μάλλον μικτές γειτονιές (εθνικά και οικονομικά) και αποθάρρυνε τη δημιουργία θυλάκων ή εθνικών γκέτο και δεύτερον διευκόλυνε μια καθημερινή ζωή με καθημερινές αλληλεπιδράσεις (κοινωνικές ή οικονομικές) των κατοίκων. Πιο σημαντικά ακόμα, οι δημόσιοι χώροι της γειτονιάς αναζωγονήθηκαν από τους νέους κατοίκους που τους χρησιμοποιούν.²³

Αλλά μετά το 2004, στο πλαίσιο της οικονομικής ύφεσης και της αυξανόμενης ανεργίας, έχουμε τα ζητήματα της μετανάστευσης και της ξενοφοβίας ανάμεικτα με την προώθηση της διάλυσης της συνοχής των μεσαίων τάξεων, γεγονός που δημιουργεί μια πολύπλοκη κοινωνική κατάσταση. Το κέντρο της Αθήνας οναδείχθηκε ως ο βασικός τόπος του κοινωνικού μετασχηματισμού και των αστικών διεκδικήσεων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 19 Ό.π., σελ. 132
- 20 Αραβαντινός, Α. [2007, 1997], Πολεοδομικός Σχεδιασμός για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη του Αστικού χώρου, Β' έκδοση, Αθήνα: Συμμετρία, σελ. 285
- 21 Ψημένος, Ιορδάνης [2004], "Μετανάστες και κοινωνικός αποκλεισμός στη σύγχρονη πόλη: η περίπτωση της Αθήνας", στο Γεωγραφίες, τεύχος 7, 2004
- 22 Βαΐου, Ντίνα, Καλαντίδης, Άρης [2011], Πόλεις των «άλλων»: Δημόσιος χώρος και καθημερινές πρακτικές, στο: Δημόσιος χώρος ... Αναζητείται, (επιμ. Αδηλενίδου, Γιώτα κά.), Θεσσαλονίκη: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας
- 23 Ό.π.

εικ. 4-5: ΕΙΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΤΑΙΝΙΑ "ΔΙΟΡΘΩΣΗ" (2007) ΤΟΥ Θ.ΑΝΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ (ΠΑΝΩ)
ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "HIDDEN ATHENS" (2010) INSTALLATION, TAF (ΚΑΤΩ)

3.2.2 Οι μεταβολές του αθηναϊκού κέντρου

Στην Αθήνα τα πρώτα σημάδια των οικονομικών προβλημάτων συνοδεύτηκαν από τις αλλαγές στο κέντρο της Αθήνας που οφείλονται σε διάφορους παράγοντες. Γεγονός αποτελεί η συνολική αύξηση της φτώχειας και της ανεργίας (ακόμη περισσότερο για τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες), ενώ η κατάσταση διατηρείται αγνοώντας τις κοινωνικές και χωρικές ανάγκες των περιοχών του κέντρου που παρουσιάζουν τα περισσότερα φαινόμενα παθογένειας. Τέτοιες περιοχές, είναι αναγκασμένες να δέχονται τα προβλήματα της πόλης σε υπέρτατο βαθμό (συγκέντρωση πληθυσμού, μετανάστευση, πυκνή δόμηση, κυκλοφοριακό κα).

Από το 2009 και μετά, το κέντρο της Αθήνας, εμφανίζει ακόμα πιο έντονα φαινόμενα παθογένειας. Ως πρωταρχικό ζήτημα τίθεται η αύξηση του αριθμού των μεταναστών. Οι συνθήκες στέγασής τους (συχνά κατοικούν σε διαμερίσματα που ενοικιάζονται κατά κεφαλήν ή είναι άστεγοι) και η θρησκευτική διαφορά, τους κατατάσσουν αυτόματα σε ορατή μειονότητα.²⁴ Ταυτόχρονα, υπήρξε μια αύξηση των δραστηριοτήτων του οργανωμένου εγκλήματος, της πορνείας και της πώλησης/χρήσης ναρκωτικών, που επεκτάθηκαν σε περισσότερες γειτονιές του κέντρου, πέρα από τους «παραδοσιακούς» δρόμους και κατέστησαν περισσότερο εμφανείς. Τα παραπόνω συνθέτουν μία ιδιαίτερα πολύπλοκη

κοινωνική γεωγραφία του Αθηναϊκού αστικού χώρου.

Εκτός όμως από κοινωνικές παρατηρούνται και λειτουργικές και οικονομικές ανακατατάξεις. Βλέπουμε υποβαθμισμένες περιοχές να επανέρχονται η μία μετά την άλλη στο προσκήνιο και σταδιακά να αναδιαμορφώνουν το κοινωνικό και λειτουργικό χάρτη της πόλης.²⁵ Οι παραδοσιακές εργατικές γειτονιές με τα συμπαγή κοινωνικά και παραγωγικά δίκτυα, δέχονται την εισροή νέων δυναμικότερων δραστηριοτήτων και κοινωνικών στρωμάτων στα «κρήγματα» που προκαλεί η οικονομική συγκυρία και η αποβιτιμηχάνισή τους.²⁶ Η εισροή αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη σημερινή εικόνα των περιοχών αυτών, η οποία χωρικά στοχεύει στην πλήρη αναδιαμόρφωση του προφύλ τους. Δεν είναι τυχαίο πως λίγα χρόνια πριν, ο Ψυρρής, το Γκάζι, το Μεταξουργείο, πρωθήθηκαν ως νέα SoHo του αθηναϊκού downtown, που δείχνει ότι «κάτι συμβαίνει στο κέντρο της πόλης».²⁷ Παρόλαυτα σήμερα δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για μια καθολική αστική ανάπλαση μιας περιοχής του κέντρου. Πιο συγκεκριμένα η εμπειρία από περιοχές όπως το Γκάζι, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας «ατελής ή εκλαϊκευμένος εξευγενισμός», καθώς τα απομεινάρια της παλαιάς γειτονιάς, τα θραύσματα των νέων οικιστικών παρεμβάσεων, και η βιομηχανία της διασκέδασης συνυπάρχουν σε μια κατάσταση ασταθούς ισορροπίας.²⁸

Τελικά η αθηναϊκή γεωγραφία διαμορφώνεται από ετερόκλητες κοινωνικές ομάδες, διαφορετικά οικονομικά συμφέροντα

και πολλαπλές ατομικές φωνές, που αφορούν ξεχωριστά κομμάτια του αστικού πεδίου, συνήθως σε εγγύτητα μεταξύ τους. Αναφερόμαστε επομένως σε αστικές πολιτικές που υιοθετούνται από διαφορετικούς παράγοντες και στοχεύουν σε διαφορετικά αιτήματα για την πόλη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

²⁴ Αράπογλου, Βασίλης, Σαγιάς, Ιωάννης [2008], “Διαδικασίες αστικής ανάπτυξης και χωρικά πρότυπα διαχωρισμού των μεταναστών στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας”, Γεωγραφίες, τεύχος 14: 24-45

²⁵ Ο όρος «gentrification» αναφέρεται στις πολιτικές εξευγενισμού και αστικής ανάπλασης μιας περιοχής προκειμένου να προσελκύσει κοινωνικές ομάδες ανάτερου εισοδήματος. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο όρος gentrification εμφανίζεται όλο και περισσότερο στην ελληνική βιβλιογραφία και αρθρογραφία.

²⁶ Βαΐου, Μαντουβάλου, Μαυρίδου [2004], δ.π

²⁷ Βαϊμάκη, Πηλίδου [2006], “Στο... ΣΟΧΟ της τέχνης”, Athens Voice, free-press

²⁸ Δραγώνας, Πάνος [2011], “Από τη φαντασίωση στη διεκδίκηση. Στοιχεία ταυτότητας του αθηναϊκού δημόσιου χώρου, 2004 - '11”, ανάκτηση από: <http://panosdragonas.net/?p=561>

εικ. 6: “ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ”, ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟ POST των ΔΟΚΑΛ ATHENS

εικ. 7: Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑ

3.2.3 Ετερογένεια αιτημάτων και πλήθους

Στην Ελλάδα η οικονομική ύφεση που ξέσπασε είχε ως αποτέλεσμα την δανειακή σύμβαση και τα συνακόλουθα μέτρα λιτότητας το 2010. Κατά τη διάρκεια της τριετίας 2009 - 2011, το κέντρο της Αθήνας χαρακτηρίστηκε όχι μόνο σε κρίσιμο σημείο ή σε κρίση, αλλά σε κατάσταση έκτακτης ανόγκης. Την ίδια περίοδο, οι αστικές πολιτικές απουσιάζουν από το κέντρο της Αθήνας. Στο σημείο αυτό είναι που το αθηναϊκό πλήθος επιδίδεται σε μια χωρική αντιμετώπιση/έκφραση των κοινωνικών ζητημάτων.

Με την οικονομική κατάσταση να επιδεινώνεται συνεχώς, τα προβλήματα αφορούν πλέον την πλειοψηφία της κοινωνίας και επηρεάζουν όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής.³² Για το λόγο αυτό, κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών, έχουμε βιώσει μια άνοδο των κοινωνικών αγώνων και των απαιτήσεων. Γεγονότα όπως ο Δεκέμβρης του 2008, έφεραν στο προσκήνιο φοιτητές και νέους ανθρώπους που βιώνουν την έλλειψη των μελλοντικών προοπτικών μαζί με κοινωνικές ομάδες που διεκδικούν με πρωτότυπες δράσεις το

δημόσιο χώρο της πόλης. Αυτή η αντίδραση έφερε στο φως όλες αυτές τις αντιφάσεις και την κοινωνική δυσαρέσκεια που βίωνε το αθηναϊκό πλήθος και που επί ένα μήνα εκδηλώθηκαν στους δρόμους της Αθήνας. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που η ελληνική κοινωνία ήρθε αντιμέτωπη με όλες τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και τις απαιτήσεις τους για την πόλη.

Αλλά το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου τα κοινωνικά ζητήματα εκφράστηκαν χωρικά, ήταν η κατάληψη της πλατείας Συντάγματος το 2011, για δύο μήνες συνεχόμενα. Η σημασία της έγκειται όχι μόνο στην μαζική προσέλευση μπροστά από το κοινοβούλιο, αλλά και στο επίπεδο της δομής και οργάνωσης των διαδικασιών του πλήθους, που επέτρεψαν να ακουστούν οι φωνές τους. Αυτό κατέστη δυνατό, ακριβώς επειδή έλαβε χώρα στο δημόσιο χώρο και έγινε μέρος της καθημερινής ζωής στην πόλη.³³ Με την εξάπλωση σε πολλές πλατείες πολλών διαφορετικών γειτονιών αποτέλεσε το «κίνημα των πλατειών».

Παρατηρούμε πως υπήρξαν αρκετές προσπάθειες από ετερόκλητες ομάδες να εκφράσουν αιτήματα για μεγαλύτερη συμμετοχή και να υπερασπιστούν τα ανθρώπινα, κοινωνικά, πολιτικά και

πολιτιστικά δικαιώματα, ιδίως σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας όπως σήμερα. Στην επόμενη ενότητα θα δούμε τα γεγονότα που συντέλεσαν στην επιτυχία τους σε τοπικό ή συνοικιακό επίπεδο, και πώς οι προσπάθειες αυτές οδήγησαν στη δημιουργία παράλληλων δικτύων υποστήριξης, αλληλεγγύης και δράσης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

³¹ David [2011], "Κυρίαρχες πολιτικές και διεκδικήσεις «από τα κάτω» για τη ζωή στην πόλη", ανάκτηση από Κομπρεσέρ: <http://kompreser.espivblogs.net/2011/11/18/harvey-encounterathens/>

³² Ο.π. Πιο συγκεκριμένα ο Harvey τοποθετείται: «Σίγουρα υπάρχουν προβλήματα αστικής φτώχειας και υποβάθμισης του αστικού χώρου, αλλά αυτά πλήττουν πολλούς από τους κατοίκους».

³³ Δραγώνας, Πάνος [2011], "Καλοκαίρι 2011: Η ανάκτηση της πλατείας Συντάγματος", ανάκτηση από:

<http://panosdragonas.net/?p=481>

εικ. 8: Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΑΓΑΝΑΚΤΙΖΕΝΤΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Αντίδραση μέσω καταλήψεων και διεκδικήσεων

Τα γεγονότα των αστικών συγκρούσεων που έλαβον χώρα στα τέλη του 2008 και των αστικών «πρακτικών» όλη τη τριετία 2009-2011, έφεραν την ελληνική κοινωνία αντιμέτωπη με την απαίτηση για αλλαγή και για διεκδίκηση του αστικού χώρου. Η κοινωνική δράση του πλήθους αναδείχθηκε ως ο βασικός παράγοντας μετατροπής της πόλης και μετασχηματισμού του δημόσιου χώρου της. Στη ενότητα αυτή θα δούμε γιατί οι άνθρωποι προσπάθησαν να οργανωθούν, να εφεύρουν νέες μορφές συλλογικής δράσης και να δημιουργήσουν ένα δικό τους ανοιχτό χώρο στην πόλη. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η δράση - η πρακτική - η ιδέα συγκεκριμένων διεκδικήσεων στο αθηναϊκό πεδίο, που με τη σειρά τους οδήγησαν σε περισσότερες νέες μορφές διεκδίκησης και πρακτικών, χωρίς να επικεντρώνουμε στη χρονική τους διάρκεια ή το μόνιμο αποτέλεσμα.

3.3.1 Η Αθήνα μετά το Δεκέμβρη του 2008

Οι ταραχές του Δεκέμβρη του 2008 αποτέλεσαν μια αστική σύγκρουση με επίκεντρο την πόλη της Αθήνας. Ο όρος «αστική σύγκρουση» μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει όλες τις μορφές του κοινωνικού ανταγωνισμού, όταν οι αγώνες συμβαίνουν σε ένα αστικό χωρικό πλαίσιο.³⁴ Είτε έμμεσα είτε άμεσα οι αστικές συγκρούσεις συνδέονται με τις απαιτήσεις που σχετίζονται με τις συνθήκες ζωής στην πόλη και μετατρέπουν ενεργά την πόλη.

Στις 6 Δεκεμβρίου του 2008 έχουμε το θάνατο του 15χρονου μαθητή Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου στα Εξάρχεια από πυροβολισμό αστυνομικού. Μετά το συμβόν χρειάστηκαν μόλις λίγες ώρες για τους ανθρώπους και κυρίως τη νεολαία, να οργανώσουν διάφορες μορφές διαμαρτυρίας και δράσης. Το ίδιο βράδυ ξέσπασαν πολλές ταραχές και ακολούθησαν βίαια επεισόδια. Ταυτόχρονα, τα σύμβολα της κατανάλωσης άρχισαν να γίνονται στόχοι σε όλη την πόλη. Το επόμενο πρωί όλα τα σχολεία στην Αθήνα και σε πολλές άλλες πόλεις στην Ελλάδα έκλεισαν από τους μαθητές, που συντονίστηκαν μέσω email. Οι δράσεις τις ημέρες που ακολούθησαν ήταν είτε ειρηνικές

είτε βίαιες. Το πλήθος αρχικά ενώθηκε στο συγκεκριμένο γεγονός αλλά στη συνέχεια η δράση του επεκτάθηκε σε ένα γενικότερο πλαίσιο δυσαρέσκειας και διεκδίκησης.

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό αυτής της εξέγερσης ήταν ότι δεν είχε ένα κέντρο, ούτε ένα πολιτικό κέντρο, ούτε ένα κέντρο με τους όρους του αστικού χώρου. Οι περισσότερες από τις συλλογικές πράξεις του Δεκεμβρίου άρχισαν να απλώνονται σε όλη την πόλη ως χώρο συλλογικής δράσης.³⁵ Κάθε τοπική πρωτοβουλία είχε τα δικά της μέσα για οργάνωση και έκφραση. Ήταν μια κοινή προσπάθεια να εκφράσουν ενεργά την απαίτηση για ένα διαφορετικό κοινό πολιτισμό, που περιέχει μορφές συλλογικής και εκ νέου ανάκτησης της πόλης. Οι ημέρες και οι δράσεις που ακολούθησαν του Δεκέμβρη του 2008 είχαν το χαρακτηριστικό του απροσδόκητου, του αυθόρμητου αλλά και του γιορτινού, θα μπορούσαμε να πούμε, καθώς ο κόσμος βγήκε στο δρόμο και συμμετείχε σε συμβολικές δράσεις.

Επομένως, για να μιλήσουμε για τις διαφορετικές μορφές των αστικών συλλογικών διεκδικήσεων πρέπει να αντιμετωπίσουμε τον χώρο ως το αποτέλεσμα και την προϋπόθεση της κοινωνικής δράσης. Η συλλογική δράση και οι αστικές πρακτικές παρέχουν το έδαφος

για μια ενδεχόμενη αλληλεγγύη μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων ώστε να μπορούν να ανακτήσουν τον έλεγχο της ζωής τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

³⁴ Harvey, David [2011], "Κυρίαρχες πολιτικές και διεκδικήσεις «από τα κάτω» για τη ζωή στην πόλη", ανάκτηση από Κομπρεσέρ: <http://kompreser.espivblogs.net/2011/11/18/harvey-encounterathens/>

³⁵ Συλλογικό [2011], Δημόσιος χώρος ...Αναζητείται, (επιμ. Αδηλενίδου, Γιώτα κά.), Θεσσαλονίκη: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας

³⁶ Ό.π.

3.3.2 Χώροι συλλογικής διεκδίκησης

Οι αστικές δράσεις, όπως η Δεκεμβριανή εξέγερση του αθηναϊκού πλήθους, μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία μιας διαφορετικής αντίληψης του αστικού χώρου. Όταν οι άνθρωποι συλλογικά διεκδικούν έναν αστικό χώρο, δεν χρησιμοποιούν απλώς τον χώρο της πόλης, αλλά τον μεταμορφώνουν. Οι ενέργειές τους δεν αναζητούν απλώς χώρο, αλλά εφευρίσκουν χώρο. Αυτοί οι χώροι της αναπαράστασης, της δράσης, της άσκησης, «συμβαίνουν» κατά τη διαδικασία της διεκδίκησης και αποτελούν τους τρόπους με τους οποίους οι συμμετέχοντες φαντάζονται τους χώρους που θα στεγάσουν τη ζωή τους, ενώ την ίδια στιγμή αντικατοπτρίζουν τους τρόπους με τους οποίους η συλλογική δράση επιχειρεί να δημιουργήσει το δικό της χώρο.³⁷ Οι ημέρες του Δεκέμβρη έδωσαν το έναυσμα για διάφορες αστικές διεκδικήσεις και πρακτικές. Αυτοί οι πρακτικές αναφέρονται σε μετασχηματισμένους δημόσιους χώρους ή στην εφεύρεση συλλογικών δράσεων.

Ένα χαρακτηριστικό παρόδειγμα επηρεασμένο από την εξέγερση του Δεκέμβρη, είναι ο αγώνας να μετατραπεί ένας μεγάλος χώρος στάθμευσης στα Εξάρχεια σε αστικό πάρκο. Άνθρωποι από τη γειτονιά καθώς και ακτιβιστές και περιβαλλοντολόγοι από όλες γειτονιές αποφάσισαν να διεκδικήσουν αυτή την αστική περιοχή και κατάφεραν να δημιουργήσουν έναν πραγματικά εναλλακτικό δημόσιο χώρο, ανοιχτό σε όλους. Στο πάρκο Ναυαρίνου, όλοι μπορούν να συμμετάσχουν στις ανοικτές συναντήσεις, όπου συζητιέται

η διαμόρφωση του πάρκου, αποφασίζονται οι κανόνες χρήσης του, συζητούνται τα προβλήματα που δημιουργούνται και οι διαφορετικές απόψεις βρίσκουν τρόπους διαπραγμάτευσης. Στον χώρο αυτό, οι κανόνες της συνύπαρξης και του αμοιβαίου σεβασμού είναι συλλογικοί και τίθενται σε δοκιμασία κάθε μέρα. Όλοι έχουν πρόσβαση στο χώρο του πάρκου και κανείς ή καμία ομάδα δεν αναγνωρίζεται ως ιδιοκτήτης ή μοναδικός χρήστης. Το Πάρκο Ναυαρίνου είναι ένα πείραμα σχετικά με το πώς μπορεί να εκφραστεί το δικαίωμα στην πόλη σήμερα. Άλλα ακόμα περισσότερο αποτελεί ίσως την πρώτη προσπάθεια λειτουργίας και διαχείρισης ενός αστικού κοινού, που συνεχίζει να είναι ανθηρή.

Μετά από το πρώτο κύμα των διαδηλώσεων του Δεκέμβρη, ένα δεύτερο κύμα των δράσεων περιλάμβανε διάφορες μορφές κατάληψης των δημοσίων κτηρίων.³⁸ Υπήρχε η περίπτωση του κτηρίου της Εθνικής Λυρικής Σκηνής που έγινε ένας χώρος συλλογικού πειραματισμού, δράσεων και πληροφόρησης. Αυτή η πρωτοβουλία είχε ως αποκορύφωμα μια σειρά από καλλιτεχνικές δράσεις στη σκηνή αλλά και στο δρόμο. Σημαντική αναφορά αποτελεί και η κατάληψη της Αγοράς της Κυψέλης, που αποτελεί την προσπάθεια δημιουργίας ενός κοινού χώρου. Η Αγορά αποτέλεσε ένα χώρο που φιλοξενούσε ένα πλήθος από δρώμενα, με ανοιχτό πρόγραμμα. Επίσης υπήρξαν περιπτώσεις κατάληψης των δημοτικών κτηρίων σε διάφορους δήμους της Αθήνας (όπως του Γαλαξία στη Νέα Σμύρνη) που είχαν προσωρινά μετατραπεί σε κοινοτικά κέντρα.³⁹ Οι καταλήψεις αυτές είχαν στόχο να δημιουργήσουν χώρους συνάντησης στη γειτονιά όπου αυτό-οργανωμένες πολιτιστικές

εκδηλώσεις θα λόγιζουν χώρα.

Επίσης έχουμε μορφές δράσεων με ένα πιο συμβολικό χαρακτήρα. Τέτοια περίπτωση αποτελεί η αθηναϊκή γειτονιά του Αγ. Παντελεήμονος, όπου έχουμε την αντιπαράθεση για το ποιος θα επικρατήσει στη πλατεία της γειτονιάς. Το 2009 η κεντρική πλατεία μετατράπηκε σε ένα αμφισβητούμενο και συμβολικό έδαφος. Η οδός Αχαρνών κόβεται στα δυο, από τη μια οι «αγανακτισμένοι πολίτες» μαζί με άτομα προσκείμενα σε ακροδεξιές οργανώσεις, από την άλλη ομάδες μεταναστών, αντιρατσιστικών οργανώσεων και ανάμεσά τους η αστυνομική δύναμη.

Συμπεραίνουμε αρχικά, πώς πρόκειται για αστικές πρακτικές για την υποστήριξη του «δικαιώματος στην πόλη». Επιπλέον παρατηρούμε πώς οι αστικές πρακτικές που έλαβαν χώρα μπορούν να μετατρέψουν πραγματικά την πόλη, χωρίς να έχει σημασία πόσο προσωρινός μπορεί να είναι αυτός ο μετασχηματισμός.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

³⁷ Συλλογικό [2011], Δημόσιος χώρος ...Αναζητείται, (επιμ. Αδηλενίδου, Γιώτα κά.), Θεσσαλονίκη :Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας
³⁸ δ.π.

³⁹ Για την κατάληψη της Αγοράς της Κυψέλης βλ. το άρθρο: Βαΐου, Ντίνα [2012], Με αφορμή την Αγορά της Κυψέλης, δημοσίευση 09-09-12, ανάκτηση από: Η Αυγή online: <http://www.avgi.gr/ArticleActions.show.action?articleID=712299>. Για την κατάληψη του Γαλαξία στη Νέα Σμύρνη βλ. το άρθρο: Καμπούρη, Νέλλη, Χατζόπουλος, Παύλος [2011], Ένας μεταναστευτικός οδηγός για το Γαλαξία: Καταλαμβάνοντας τον δημόσιο χώρο, ανάκτηση από: <http://www.re-public.gr/?p=2501>

3.3.3 Νέες μορφές δράσης για τα κοινά στην Αθήνα

Είδαμε πως η πόλη της Αθήνας δεν είναι απλώς ο τόπος των συλλογικών δράσεων και πρωτοβουλιών, αλλά αποτέλεσε, όλο και περισσότερο, μια πιθανή συλλογική διεκδίκηση. Στον αστικό χώρο έλαβαν χώρα αποσπασματικές πρωτοβουλίες και πρακτικές, που εξέφρασαν τη συλλογική βιούληση των νέων ανθρώπων να πάρουν τη ζωή τους στα χέρια τους. Αυτή η αντιμετώπιση του αστικού στηρίζεται στο ότι «η καθημερινή ζωή δεν είναι μόνο ο τόπος της κοινωνικής αναπαραγωγής, αλλά περιέχει επίσης πρακτικές της προσωπικής και συλλογικής δράσης που μπορούν να βρεθούν διάσπαρτες στο χώρο της πόλης».⁴⁰ Αυτή η εικόνα περιέχει μια όποιψη του κατοικημένου χώρου ως μια διαδικασία και όχι ως μια σταθερή κατάσταση. Σε αυτή τη διαδικασία οι χώροι της ετερότητας πολλαπλασιάζονται στην πόλη, λόγω της διαφοροποίησης ή της απόκλισης των πρακτικών που εφαρμόζονται.⁴¹

Στην πόλη μας λοιπόν, είναι οι άνθρωποι που δημιουργούν τέτοιους χώρους/τόπους, είτε παρατηρώντας κάποια δυνατότητα σε ορισμένες περιοχές ή δημιουργώντας οι ίδιοι τις δυνατότητες αυτές. Είδαμε να οικειοποιούνται συλλογικά ένα δρόμο, ένα κτήριο ή μια πλατεία, μετατρέποντάς τα σε περιοχές δράσεων και δημιουργικών συναντήσεων. Τέτοιοι χώροι μπορούν να γίνουν ο τόπος των συγκρίσεων, ο τόπος της επικοινωνίας και της αμοιβαίας ευαισθητοποίησης αλλά και ο τόπος της

παραγωγής των κοινών. Στους τόπους αυτούς το κοινό διεκδικεί με τη σειρά του αστικό χώρο.⁴² Με τη προσπάθεια δημιουργίας κοινών όλες οι πρακτικές και πρωτοβουλίες από αποσπασματικές, διασυνδέονται και εντάσσονται σε ένα κοινό δίκτυο. Τα δίκτυα αυτά είναι εικονικά αλλά και χωρικά. Πιο αναλυτικά, οι αστικές πρακτικές αποτελούν δράσεις διαφορετικών ομάδων και συλλογικοτήτων. Οι συλλογικότερες αυτές εμφανίζουν στους διαδικτυακούς τους ιστότοπους όλες τις υπόλοιπες ομάδες που ανήκουν στο δικό τους δίκτυο και τις περισσότερες φορές κατηγοριοποιημένες. Παράλληλα όμως προωθούν το έργο των ομάδων αυτών δηλώνοντας την υποστήριξή τους ή προτρέποντας τους επισκέπτες σε συμμετοχή στις δράσεις τους. Αυτό είναι κάτι που αποτυπώνεται και χωρικά καθώς στον ίδιο χώρο μπορεί να λογιάνει χώρα μια δράση που έχει οργανωθεί από δυο και παραπόνω ομάδες ή η ίδια ομάδα να πραγματοποιεί τη δράση της σε διαφορετικούς χώρους μέσα στη πόλη. **Συνεπώς η δημιουργία αστικών κοινών δημιουργεί ταυτόχρονα δίκτυα του κοινού, είτε αυτά είναι εικονικά δίκτυα, δίκτυα ανθρώπων ή δίκτυα τόπων.**

Οι ομάδες αυτές οργανωμένες σε δίκτυα, επιδιώκουν μέσω της δράσης τους να έχουν έναν ενεργό ρόλο στα ζητήματα της Αθήνας και χρησιμοποιούν πολύμορφες πρακτικές. Βέβαια, κοινή συνιστώσα όλων αποτελεί το ενδιαφέρον για τη διερεύνηση των μορφών συνεργασίας και εμπλοκής, για την παραγωγή συλλογικών δραστηριοτήτων.⁴³ Με τη προσπάθεια αυτή, αναπτύχθηκαν τα τελευταία χρόνια πολλές νέες μορφές

δράσης και πρωτοβουλιών που υποστηρίζουν τη δημιουργία αστικών κοινών στη πόλη, σε μια περίοδο που αυξάνονται οι αποκλεισμοί. Έχουν καταγραφεί ποικίλες πρακτικές στον αθηναϊκό χώρο, όπως για παράδειγμα η διοργάνωση διάφορων δρώμενων σε πλατείες των γειτονιών του κέντρου της Αθήνας (μουσικά, χορευτικά, κινηματογραφικά), οι προτάσεις για αξιοποίηση των κενών οικοπέδων (που συνήθως ανήκουν στον δήμο) από ομάδες κατοίκων ή ακόμα και η δημιουργία χώρων στη γειτονιά που ενθαρρύνουν τη συζήτηση και διάδοση νέων ιδεών, η δημιουργία δικτύων και πλατφόρμες για ενολακτικές μορφές οικονομίας (τράπεζες χρόνου/ανταλλαγής) αλλά και η εμφάνιση ομάδων υποστήριξης μιας οικολογικής αντιμετώπισης με την διευρυμένη έννοια της οικολογίας.

Συνεπώς, οι πρακτικές που έλαβαν χώρα τα τελευταία πέντε χρόνια, αντλώντας εικόνες από τη σύγχρονη ζωή στην πόλη, εφεύρων δικές τους μορφές οργάνωσης και δράσης, απαντώντας στα νέα κοινωνικά προβλήματα και τη νέα αστική γεωγραφία. Σήμερα, μπορούμε να μιλήσουμε για συγκεκριμένες κατηγορίες (κατευθύνσεις) δράσης των πρακτικών αυτών στον αστικό χώρο. Επίσης μπορούμε να αναγνωρίσουμε το ότι επικεντρώνονται στους πολύμορφους και σε διαδικασία μετάλλαξης χώρους, επιδιώκοντας την πολλαπλότητα και την πολυμορφία. Στο τελευταίο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην κάθε κατηγορία ξεχωριστά αλλά και θα παρουσιάσουμε παραδείγματα προκειμένου να δούμε την εφαρμογή τους στον αστικό χώρο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

⁴⁰ Certeau, Michel de [1984], *The practice of everyday life*, (trans. Steven Rendall), Berkeley: University of California Press, σελ. 93

⁴¹ Ο.π., σελ. 93

⁴² Αναστασόπουλος, Νίκος [2012], «ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΤΕ!», από το Πάνος Δραγώνας, Άννα Σκιαδά (Επιμ.), *Made in Athens*, Αθήνα: ΥΠΕΚΑ, σελ. 91

⁴³ Τζιρτζιλάκη, Ελένη [2010], "Με τις κοινότητες στην Αθήνα", συνέδριο με θέμα: δημιουργική οικονομία -creative Athens-ευκαιρίες και προκλήσεις σε μία εποχή κρίσης, 26-03-10, Μουσείο Μπενάκη, συνδιοργάνωση: British Council, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

ΕΙΚ. : ΒΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ ΣΤΑ ΕΣΑΡΧΕΙΑ (2013)

π ρ α κ

τ l κ ε ζ

4.1 «Από τα κάτω»: το πλαίσιο που γεννήθηκαν τα κινήματα πόλης στην Αθήνα και πώς άρχισαν να πυκνώνουν.

Ε.Χ: Ας μιλήσουμε για το γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο γεννήθηκαν τα πρόσφατα κοινωνικά κινήματα στην Αθήνα και τη διαδικασία με την οποία άρχισαν να πυκνώνουν.

Ν.Α: Το 2004 ακολούθησε μια περίοδος ξεφουσκώματος, θα το περιέγραφα, απόσυρσης του κοινωνικού φαντασιακού. Γιατί υπήρχε μια περίοδος μέχρι και τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 που κινητοποιήθηκε ο μέσος άνθρωπος με την απήχηση στο φιλότιμό του να βοηθήσει, να προσφέρει εθελοντικά, να συνδράμει σε αυτή την «εθνική» προσπάθεια. Με τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων, η χώρα πήρε τα εύσημα για μερικούς μήνες και μετά ήταν σα να πέσουν οι διακόπτες. Το διάστημα μετά τους Ολυμπιακούς ήταν σαφώς μια κατάπτωση σε σχέση με το πριν. Σε αυτό συνέβαλε μια ολόκληρη ομοβροντία από χώρους και εγκαταστάσεις, στα οποία μπήκανε λουκέτα και ήταν σαν να μην υπήρχαν. Τότε άρχισε να δημιουργείται σταδιακά ένα κλίμα έντονης δυσαρέσκειας.

Ε.Χ: Το 2008 ήταν η καθοριστική ημερομηνία για μια συνολικότερη έκφραση αυτής της δυσαρέσκειας και την σταδιακή αυτοοργάνωση των ανθρώπων;

Ν.Α: Σίγουρα. Γιατί πριν το 2008 υπήρχαν ήδη κινήματα πολιτών που διεκδικούσαν για παράδειγμα τη πρόσβαση στο δημόσιο χώρο, ειδικά σε περιοχές όπως το παραλιακό μέτωπο που έγιναν πολλά έργα με τους Ολυμπιακούς. Στους χώρους αυτούς όμως έπαιψε να υπάρχει πρόσβαση με το που τελείωσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Για παράδειγμα η ομάδα Μεσοποταμία του Μοσχάτου άρχισε να λειτουργεί αρκετά σύντομα μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες και άρχισε να διεκδικεί μια δημοκρατική πρόσβαση στις εγκαταστάσεις, μια ανεμπόδιστη πρόσβαση από το ένα άκρο στο άλλο και να αμφισβητεί τη διαχείρισή τους που είναι ιδιωτική. Οπότε υπάρχουν ομάδες που λειτουργούν μεμονωμένα και σε μικρή κλίμακα αμέσως μετά τους Ολυμπιακούς για ένα διάστημα περίπου τριών χρόνων, μέχρι

Το παρακάτω απόσπασμα είναι μέρος της συνέντευξης που πραγματοποιήθηκε με τον Νίκο Αναστασόπουλο, μέλος της οικοκοινότητας «Το Δέντρο», στο γραφείο του στις 6 Ιουνίου το 2013, στις 17.30 μμ.

να συμβούν κάποια γεγονότα που έχουν ιστορική πλέον σημασία και είναι καθοριστικά. Εκεί είναι που γίνεται αυτή η έκρηξη. Αυτά είναι αρχικά πολιτικής φύσης αλλά μετά αποκτούν μια καθολικότητα σε σχέση με την οικονομική κρίση (που μας έρχεται σαν απόηχος της οικονομικής κρίσης που έγινε στην Αμερική και μετά μεταφέρθηκε και στην Ευρώπη με επίκεντρο τις χώρες της νότιας Ευρώπης και την Ελλάδα.)

Ε.Χ: Αυτή η καθολικότητα σε σχέση με την κρίση είναι που κάνει αυτές τις συλλογικότητες ενεργές σήμερα;

Ν.Α: Οι ομάδες και οι δράσεις τους αυξήθηκαν μετά το Δεκέμβριο του 2008 και είναι γεγονός πως αυξήθηκαν ακόμα περισσότερο μετά την κρίση. Απλά σήμερα πια, για όλες αυτές τις ομάδες, τίθεται θέμα επικαιροποίησης των δράσεών τους. Η επικαιροποίηση αυτή εκκρεμεί. Δηλαδή το πόσες από αυτές δρουν ακόμα. Εννοώ μιας καταγραφής που πρέπει να γίνει. Ποιες είναι ενεργές σήμερα; Τι δράσεις γίνονται σήμερα; Μοιράζονται κοινά στοιχεία μεταξύ τους; Τέτοια θέματα.

Ε.Χ: Αυτό που έχω παρατηρήσει είναι πως οι ομάδες που ξεκίνησαν από τον Δεκέμβρη του '08 και μετά, οι οποίες συνεχίζουν να είναι ενεργές και να δρουν στη πόλη, είναι αυτές που έχουν δημιουργήσει και διατηρήσει ένα δίκτυο επικοινωνίας, αρχικά με τα μέλη τους και μετά με τις υπόλοιπες ομάδες. Οι τράπεζες χρόνου, τα δίκτυα παραγωγών ή οι ποδηλάτες, είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα που ανθίζουν. Η τακτική είναι πως επικοινωνούν με τις υπόλοιπες ομάδες και αναπτύσσουν έναν αλληλοσυσχετισμό. Η επικοινωνία, το δίκτυο μεταξύ τους, εκφράζει το ότι υπάρχει μια κοινή ιδέα αλλά η κάθε συλλογικότητα την εμπλουτίζει με διαφορετικές δράσεις. Αυτή η σχέση μεταξύ τους νομίζω τις βοηθάει να συνεχίζουν να δίνουν το παρόν.

Εσείς πιστεύετε πως υπάρχει αυτή η έννοια του δικτύου;

Ν.Α: Είναι γεγονός. Ένα αίτημα που έχει μπει και είναι κατανοητό από πολύ κόσμο είναι η ανάγκη κάποιας καλύτερης δικτύωσης και

επικοινωνίας γιατί στην αρχή τα πρώτα δυο-τρία χρόνια δεν υπήρχε καθόλου κάτι τέτοιο. Η μια ομάδα μπορεί να μην ήξερε την ύπαρξη της άλλης και να την ήξερε δεν υπήρχε επικοινωνία. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που σήμερα συνεχίζει αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό, καθώς έχουν ξεκινήσει να γίνονται προσπάθειες, όπως το Πρώτο Φεστιβάλ Εναλλακτικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας το προηγούμενο φθινόπωρο στο Ελληνικό, όπου έγινε ένα ανοιχτό κάλεσμα σε ομάδες / συλλογικότητες, και πράγματι έδωσαν το παρόν οι εκπρόσωποι από τις περισσότερες. Σε αυτό το γεγονός για ένα τριήμερο γίνονταν καθημερινά εκδηλώσεις, συζητήσεις, εισηγήσεις και προέκυψε ένα ντοκιμαντέρ με αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία. Το ντοκιμαντέρ αυτό άρχισε να προβάλλεται, ας πούμε τώρα θα προβληθεί στο καφενείο της Ακαδημίας Πλάτωνα. Αυτό είναι μια τακτική αυτού που περιγράφεις.

Ε.Χ: Μια τακτική από τα κάτω. Στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί η έννοια «από τα κάτω»;

Ν.Α: Αρχικά αυτή η έννοια είναι πολιά, δεν έχει βρεθεί τώρα και υπάρχουν διάφοροι όροι που την εκφράζουν. Κυρίως στην αγγλική, είναι το bottom-up και το grassroots. Για παράδειγμα το grassroots είναι ένας όρος που εκφράζει **τις οποιεσδήποτε πρωτοβουλίες ή κινήσεις που λαμβάνονται αυθόρυμητα σε επίπεδο κοινότητας/συλλογικότητας/ομάδας**. Αυτή τη στιγμή αυτές οι δύο έννοιες χρησιμοποιούνται εναλλάξ. Η αλήθεια είναι πώς στα ελληνικά είναι μια σχετικά πρόσφατη έννοια γιατί σαν χώρα στερούμασταν, πιστεύω, για πολλές δεκαετίες μιαν αίσθηση κοινωνικής κινητοποίησης και συμμετοχής. Δηλαδή ο Έλληνας υπήρξε πρώτα πολιτικό όν, με την έννοια ότι παθιαζόταν με τις πολιτικές συζητήσεις, τις παρατάξεις και τις εκλογές. Άλλα αυτό είναι κάτι άλλο, είναι πολύ διαφορετικό. Μάλιστα αυτή τη στιγμή είναι ενδιαφέρον γιατί με την διεκδίκηση που παρακολουθούμε στην Κωνσταντινούπολη, μπήκε σαν ζήτημα ευθέως από τον κόσμο. Διότι ο Ερντογάν λέει στους πολίτες της Τουρκίας «-τι θέλετε και φωνάζετε, σε λίγους μήνες θα έχουμε εκλογές και αν θέλετε ψηφίστε με ή όχι». Τότε απάντησε ο κόσμος: «Δεν μας αρκεί η ψήφος με την οποία δίνουμε εξουσία στο κόμμα. Για

ζητήματα τα οποία είναι σοβαρά και αφορούν τη ζωή μας και την πόλη μας θέλουμε να είμαστε συμμέτοχοι». Αυτή ακριβώς είναι η λογική που μπαίνει αυτή τη στιγμή και δεν υπήρχε παλαιότερα. Μια λογική που μπαίνει τώρα καθολικά και σε άλλες κοινωνίες, όπως η τουρκική που είναι πιο αυταρχική όπως και να το κάνουμε. Στην Ελλάδα αντίστοιχα δεν υπήρχε αυτή η λογική εκτός από μια πολύ μικρή κλίμακα, τόσο μεμονωμένη που ήταν αμελητέα. **Αυτό είναι κάτι πολύ καινούριο για την ελληνική κοινωνία.**

εικ. 1: ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΑΡΔΕΝΙΑΣ ΣΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΛΑΤΕΙΕΣ-ΠΑΡΚΙΝΙΚ (2013)

4.2 Πρωτοβουλίες και πρακτικές των συλλογικοτήτων στην πόλη

Ε.Χ: Με τι συνδέετε την αύξηση του αριθμού των διεκδικήσεων και των συλλογικοτήτων στον ελληνικό χώρο τα τελευταία πέντε χρόνια;

Ε.Τ: Η αύξηση του αριθμού των διεκδικήσεων και των δράσεων στον αστικό χώρο, έχει μεγάλη σχέση με την κατάσταση που βρίσκεται η χώρα μας. Με το ότι δεν μπορούμε σήμερα πια να μην κάνουμε κάτι σε αυτήν την πόλη. Δεν μπορούμε να μένουμε αμέτοχοι. Συνεπώς καλούμαστε να πάρουμε θέση και να είναι ένα βήμα μπροστά. Με το άνοιγμα του χώρου του Θεάτρου Εμπρός, πίγαμε ένα βήμα μπροστά και δώσαμε ένα χώρο στους κατοίκους της πόλης και βέβαια στις συλλογικότητες και τους καλλιτέχνες.

Ε.Χ: Άρα η δράση σας ως συλλογικότητα, ήταν το να δημιουργήσετε τελικά ένα ανοιχτό, κοινό αγαθό;

Ε.Τ: Ακριβώς. Ο χώρος του Εμπρός, προσπαθεί να είναι όσο γίνεται πιο ανοιχτός στην πόλη και στα δρώμενα. Να εκφράζει την έννοια του common – του κοινού αγαθού. Γιατί εδώ βρίσκουν ενδιαφέρον και χώρο πολλές διαφορετικότητες της πόλης, όπως η Ανταλλακτική βιβλιοθήκη από το Σύνταγμα και πολλές άλλες ομάδες όπως και πολλοί νέοι καλλιτέχνες, μετανάστες κα, που όμως εντάσσονται σε όλα αυτά. Είναι ένας διάλογος που συνεχίζεται και γίνεται διαρκώς. Η διάρκεια είναι κάτι πάρα πολύ δύσκολο αλλά είναι κάτι που το πλάθεις καθημερινά και δεν έχει πρόγραμμα. Επίσης γίνεται έξω από τον καπιταλισμό.

Ε.Χ: Είναι τελικά ο συνδυασμός όλων αυτών που μου αναφέρατε που δίνει διάρκεια στη προσπάθεια ή κάποιο υπερισχύει και είναι πιο σημαντικό;

Ε.Τ: Είναι όλα μαζί. Βλέπεις ότι αναζητάς κάτι άλλο, τη συλλογικότητα, μια ανοιχτή κοινότητα, τα δικαιώματά σου στον

Το παρακάτω απόσποσμα είναι μέρος της συνέντευξης που πραγματοποιήθηκε με την Ελένη Τζιρτζιλάκη, μέλος των συλλογικοτήτων "Δίκτυο Νομαδική Αρχιτεκτονική", "Άστικο Κενό" και "Κολεκτίβα Ομόνοια". Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο Αυτοδιαχειριζόμενο Θέατρο Εμπρός, στου Ψυρρή, στις 21 Μαρτίου 2013, στις 17.00 μμ.

χώρο, γιατί ναι μεν γίνονται όλα αυτά αλλά από την άλλη γίνονται φοβερές παραβάσεις. Τώρα όμως, παρατηρούμε και αλλαγές στον σχεδιασμό, ότι δηλαδή μπορούμε να σχεδιάσουμε την πόλη με τα γεγονότα που γίνονται. Το Πάρκο των Εξαρχείων είναι ένα τέτοιο παράδειγμα.

Ε.Χ: Αποτελεί πια έναν σταθμό στην ιστορία της πόλης. Που θα το αποδίδατε αυτό;

Ε.Τ: Αποτέλεσε μεγάλο σταθμό, γιατί μέσα στα Εξάρχεια σχεδιάστηκε ένα πάρκο και σε αυτή την πρωτοβουλία συμμετείχαμε αρχιτέκτονες, κάτοικοι, συλλογικότητες, καλλιτέχνες και πολλές άλλες ομάδες και άτομα. Είναι ένας χώρος που σχεδιάζεται συνεχώς μέχρι και σήμερα. Παρατηρούμε δηλαδή, πως έχουμε μπει σε έναν άλλο τρόπο να ζούμε την πόλη και αυτό δεν μπορεί να σταματήσει τώρα γιατί δεν έχουμε άλλη διέξοδο. Σε αυτή την προσπάθεια είναι σημαντικό να αναπτυχθεί η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων συλλογικοτήτων της πόλης. Εμείς αυτό προσπαθούμε να κάνουμε με τις δράσεις της Νομαδικής Αρχιτεκτονικής, δηλαδή να συνεργαστούμε με τις διάφορες κοινότητες που έχουν δημιουργηθεί ή που δημιουργούνται. **Αυτές οι συνεργασίες σου δίνουν νέα στοιχεία για το πώς θα μπορούσες να επέμβεις στην πόλη.** Γιατί και το άλλο είναι πως τώρα, δημιουργούνται συνεχώς συλλογικότητες γύρω από τα ζητήματα της πόλης. Για παράδειγμα, οι άνθρωποι του συλλόγου στην Ακαδημία Πλάτωνος, με δική τους πρωτοβουλία και ευαισθησία ασχολούνται με τα ζητήματα του Πάρκου και το φροντίζουν. Για να το κάνουν ακόμα πιο ζωντανό επικοινωνούν με άλλες συλλογικότητες και οργανώνουν μαζί δράσεις.

Ε.Χ: Πώς γίνεται αυτή η επαφή με τις υπόλοιπες ομάδες και κυρίως με τους κατοίκους; Τι στόχο έχει;

Ε.Τ: Εδώ στο Εμπρός, ξεκινήσαμε με συνελεύσεις και δράσεις στη πλατεία (Ψυρρή) οπότε μας γνώρισαν οι κάτοικοι και άρχισαν να έρχονται. Μια άλλη περίπτωση είναι πως είχαμε καλέσει εδώ διάφορες ομάδες όπως η Νέα Γουινέα, που μας μίλησε για τις καλλιέργειες και μας δημιουργήθηκε η ιδέα για τη μετατροπή ενός

κενού οικοπέδου σε πάρκο και λαχανόκηπο, πάλι εδώ στου Ψυρρή. Άφού λοιπόν μιλήσαμε για άλλες εμπειρίες από λαχανόκηπους σε πολλά μέρη του κόσμου καταλήξαμε στην πράξη για το λαχανόκηπο του Ψυρρή. Βγάλαμε ένα κάλεσμα στο Facebook και ήρθανε οι κάτοικοι της περιοχής αλλά και πολλοί άνθρωποι από όλη την Αθήνα. Εκεί τα μέλη της Νέας Γουινέας κάνανε βιολογική καλλιέργεια και οι υπόλοιποι σχεδιάσαμε τον κήπο. Το οικόπεδο απέκτησε αμέσως χρήση και οι κάτοικοι το επισκέπτονταν, είχανε μαζέψει και τα πρώτα λαχανικά. Ήταν ένας τόπος συνάντησης αλλά και παραγωγής λαχανικών. **Ήταν μια πρόταση για ένα νέο τρόπο ζωής αυτός.** Αυτό προσπαθούμε να κάνουμε εμείς αλλά και οι υπόλοιπες συλλογικότητες, να παράγουμε νέες μορφές ζωής.

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, στο χώρο του Εμπρός πραγματοποιούνται ταυτόχρονα, μια μικρή συνέλευση κατοίκων, οι συναντήσεις δυο διαιροφετικών θεατρικών ομάδων, οι εργασίες για τον χώρο που θα στεγάσει την βιβλιοθήκη, η συνέντευξη μας και συζητιόταν το πρόγραμμα για την επόμενη εβδομάδα. Όλα αυτά σε διαιροφετικούς χώρους του θεάτρου.

εικ. 2: Εργασία της "ΟΡΑΣ ΤΗΣ ΓΗΣ" (2012) στη ΣΩΚΙΓΝΩΣ ΝΕΙΤΡΗ-ΚΥΤΤΕΛΗ, από τη συλλογικότητα των κατοίκων

4.3.1 Πρωτοβουλίες κατοίκων – επιτροπές πολιτών

Σε συνθήκες περιορισμού των κοινωνικών παροχών, ένα ευρύ φάσμα κινημάτων αναδύεται, επιχειρώντας να ανταποκριθεί στις ανάγκες της κοινωνίας που βιώνει τις επιπτώσεις της κρίσης. Μετά την προσφυγή της χώρας στο ΔΝΤ, κυρίως όμως μετά την εφαρμογή του μνημονίου και τα επακόλουθα μέτρα λιτότητας, νέες συλλογικότητες δημιουργούνται στις γειτονιές.

Η συμμετοχή στις διεκδικήσεις των νέων συλλογικοτήτων είναι δυναμική. Σήμερα, περισσότερες από 20 επιτροπές, πρωτοβουλίες κατοίκων και ανοιχτές συνελεύσεις από γειτονιές της Αθήνας, συνεχίζουν εντατικά τη δράση τους και ενώνουν τις δυνάμεις τους με συντονισμένες παρεμβάσεις. Οι επιτροπές γειτονιάς είναι σήμερα ανοιχτές στη συμμετοχή και τη συνεργασία, ανεξάρτητα από την ιδεολογική ταυτότητα των μελών τους, καθώς στόχος τους είναι η κοινή δράση. Οι επιτροπές γειτονιάς διαθέτουν στην πλειονότητά τους ιστότοπους (blog) όπου γίνεται η ανάρτηση των δράσεων, των θέσεων της ομάδας, των πρακτικών των συνελεύσεων αλλά και των επίσημων κειμένων που τις αφορούν (νομοσχεδίων, νόμων). Οι διαδικτυακές σελίδες των ομάδων κατοίκων ενημερώνονται τακτικά, μερικές από αυτές σε καθημερινή βάση και επιπλέον καλούν τον επισκέπτη σε περίπτωση που ενδιαφέρεται να ενημερώνεται μέσω email. Οι συνελεύσεις των επιτροπών γίνονται συνήθως σε ανοιχτούς δημόσιους χώρους της γειτονιάς τους (πλατείες, πάρκα). Σε οποιαδήποτε περίπτωση, η κάθε συλλογικότητα έχει συνήθως έναν σταθερό χώρο συνεύρεσης. Για παράδειγμα η συνέλευση της επιτροπής κατοίκων Ακαδημίας Πλάτωνος γίνεται στο πάρκο της Ακαδημίας, της επιτροπής κατοίκων Εξαρχείων στη πλατεία Εξαρχείων κτλ.

Τα θέματα με τα οποία καταπιάνονται αφορούν σε μεγάλο βαθμό ζητήματα ιδιωτικοποίησης δημόσιων χώρων ή προώθησης σχεδίων μετατροπής τους. Παραδείγματα αποτελούν οι απόπειρες για τη δημιουργία υπογείων γκαράζ σε κεντρικές πλατείες του Ζωγράφου, του Γαλατσίου (πάρκο Ηνιόχου), το Πάρκο Κύπρου, το Πάρκο Ναυαρίνου, το πάρκο της Ακαδημίας Πλάτωνος, η περίφραξη του λόφου του Φιλοπόπου, το κτήμα Δρακοπούλου, η αγορά Κυψέλης

και σε μεγαλύτερη κλίμακα οι υποθέσεις του Ελληνικού, του Ελαιώνα, των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων και του παρόκτιου μετώπου από το Δέλτα Φαλήρου μέχρι το Νέο Φάληρο. Στις περισσότερες από αυτές τις περιπτώσεις, οι δράσεις των πολιτών συνεχίζονται και πολλές φορές δικαιώνονται (προσωρινά ή μόνιμα). Άλλες μορφές δράσεων αφορούν την έλλειψη κυκλοφοριακής μελέτης στις γειτονιές, την καταπάτηση των πεζοδρόμων από τροχοφόρα και τραπεζοκαθίσματα, την έλλειψη πρασίνου. Επίσης λόγω των οικονομικών συνθηκών γίνονται μια σειρά από συζητήσεις και παρεμβάσεις αλληλεγγύης, που αφορούν τις απολύσεις, την υγειονομική περίθαλψη και την στήριξη ανθρώπων που έχουν ανάγκη.

εικ. 3: ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΚΡΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΑΠΟ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ "Η ΓΕΙΤΟΝΙΑ", ΓΑΛΑΤΕΙ

4.3.2 Κοινωνική Οικονομία - Αλληλέγγυα Οικονομία

Τα τελευταία τρία χρόνια παρατηρείται και στην Ελλάδα η εμφάνιση ολοένα και περισσότερων ομάδων και δικτύων αλληλέγγυας και ανταλλακτικής οικονομίας. Σύμφωνα με διάφορες καταγραφές¹ εντοπίζονται σήμερα περίπου χίλιες τέτοιες προσπάθειες οι οποίες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων τοπικά δίκτυα ανταλλακτικής οικονομίας, τράπεζες χρόνου, δίκτυα παραγωγών-καταναλωτών, τράπεζες και ανταλλακτήρια σπόρων, Οικογιορτές κ.ά. Ήδη έχουν διοργανωθεί το 1ο και 2ο Εναλλακτικό Φεστιβάλ Αλληλέγγυας και Συνεργατικής Οικονομίας (στο Ελληνικό το 2012 και στην Ακαδημία Πλάτωνος το 2013).

Για τα χαρακτηριστικά της αλληλέγγυας οικονομίας να αναφέρουμε πως πρόκειται για έναν ορισμό της κοινωνικής οικονομίας, σύμφωνα με τον οποίο επιδιώκεται συλλογικό όφελος και όχι οικονομικό κέρδος. Όπου – καταστατικά – επιδιώκεται και επιτυγχάνεται οικονομικό κέρδος, αυτό διανέμεται στους εταίρους. Τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής και της γενικότερης κρίσης του συστήματος αναπτύσσεται σε πολλά μέρη του κόσμου, και στην Ελλάδα, μια ποικιλία δραστηριοτήτων κοινωνικής οικονομίας από κατά τόπους διαφόρων φορέων. Η εναλλακτική ή αλληλέγγυα οικονομία πειραματίζεται με ανταλλαγές, νομίσματα, χαριτικά δίκτυα, ενώ αναζητά ανθρώπινες λύσεις, σε μια δύσκολη οικονομική κατάσταση ή ως μια απόντηση ενός εναλλακτικού τρόπου ζωής. Είναι μια οικονομική δραστηριότητα που ξεκινάει «από κάτω». Πρόκειται κατά κύριο λόγο για μια πρωτοβουλία των πολιτών («οικονομία των πολιτών», δηλαδή από τους πολίτες και για τις ανάγκες αυτών) που δεν αποσκοπεί στο κέρδος. Στόχος της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι η κατανάλωση ως αυτοσκοπός αλλά η κάλυψη βασικών αναγκών, μέσω ισοδίκαιης κατανομής των πόρων και σχέσεων αλληλεγγύης. Επίσης, θα πρέπει να τονίσουμε ότι είναι μια οικονομία ήπιων ανθρώπινων και οικολογικών μεγεθών, που δραστηριοποιείται σε μικρό τοπικό επίπεδο. Τέλος, εκφράζει μια άλλη ηθική, δηλαδή ένα άλλο αξιακό σύστημα διαφορετικό από το σύστημα αξιών της καπιταλιστικής οικονομίας.

Ας δούμε πιο συγκεκριμένα το παράδειγμα της Τράπεζας

1. Καταγραφή της συλλογικότητας Ηλιόσποροι που περιλαμβάνει: ανταλλακτικό και αλληλέγγυο εμπόριο, τράπεζες χρόνου, καταναλωτικύς συνεταιρισμός, συνεταιριστικές επιχειρήσεις, αγροτικές κολεκτίβες, ανταλλαγή ανοιχτού λογισμικού, ελεύθερη παιδεία, χαριτικά παζάρια, τράπεζες σπόρων, ανταλλακτήρια σπόρων.

χρόνου Αθήνας (Συντάγματος), που εκφράζει με τον τρόπο λειτουργίας της και τις υπόλοιπες τράπεζες χρόνου και δίκτυα ανταλλαγής. Αρχικά ο ρόλος της συντονιστικός και βοηθά τους συμμετέχοντες στο δίκτυο της, να διεξάγουν ευκολότερα τις μεταξύ τους συναλλαγές. Πρόκειται για ένα δίκτυο μελών, που ανταλλάσσουν υπηρεσίες χωρίς τη μεσολάβηση χρημάτων. Το κάθε μέλος του δικτύου προσφέρει στους άλλους υπηρεσίες και προϊόντα. Οι προσφορές του ανακοινώνονται στο δίκτυο μέσα από ταξινομημένες αγγελίες. Η πληρωμή του γίνεται σε μονάδες/ώρες. Στην περίπτωση των δίκτυων ανταλλαγής σε εικονικό νόμισμα. Ενώ στα δίκτυα παραγωγών καταναλωτών έχουμε ως μονάδα το καλάθι με τα λαχανικά που πάει από το παραγωγό στον καταναλωτή. Γενικά όμως πρόκειται για μια μονάδα που η χρήση της συνήθως περιορίζεται μέσα στο δίκτυο).

Όσον αφορά στα παραδείγματα της αλληλέγγυας οικονομίας αξίζει να επισημάνουμε πώς σκοπός τους δεν είναι η υποκατάσταση της επαγγελματικής δραστηριότητας ή η κατάργηση των χρημάτων αλλά η δημιουργία σχέσεων αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών στην καθημερινότητά τους και, κυρίως, η υλοποίηση μιας νέας μορφής οργάνωσης και ενεργοποίησης των πολιτών. Τέλος με τις πρακτικές αυτές δημιουργούνται συνεχώς πολλά δίκτυα ανθρώπων, εικονικά και διαπροσωπικά, όπου οι ανθρώπινες σχέσεις αποκτούν εκ νέου νόημα.

ΤΡΙΑ

εικ. 4: ΟΙΚΟΠΟΡΤ ΚΑΙ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΑ ΠΕΤΡΑΚΩΝ ΆΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ

4.2.3 Κοινωνικοί χώροι (Συνεταιριστικοί-αυτοοργανωμένοι πολυχώροι)

Οι κοινωνικοί χώροι είναι συνεταιριστικές/ εργασιακές συλλογικότητες που στεγάζουν τις επιθυμίες και τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Οι δραστηριότητές τους γίνονται από τη γειτονιά για τη γειτονιά και έχουν ως στόχο να αναδείξουν τις ιδέες και τις πρακτικές ενός αυτοοργανωμένου τρόπου ζωής βασισμένου σε σχέσεις αλληλεγγύης και συνεργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό, και επηρεασμένοι έντονα από τα προηγούμενα παραδείγματα αλληλέγγυας οικονομίας, προσπαθούν ταυτόχρονα να προωθήσουν την ανταλλαγή πρακτικών, γνώσεων και δεξιοτήτων που αφορούν στην κάλυψη των βασικών αναγκών, ώστε να επιτύχουν μεγαλύτερο βαθμό αυτάρκειας στην καθημερινή ζωή και να στηρίξουν τη δημιουργία δομών συνεργατικής οικονομίας. Αν δούμε τα παραδείγματα στην Αθήνα, όπως ο κοινωνικός χώρος *Nosotros*, το καφενείο της Ακαδημίας Πλάτωνα αλλά και άλλους κοινωνικούς χώρους γειτονιάς στην Ηλιούπολη, το Χαϊδάρι, το Γαλάτσι κι αλλού, το πρόγραμμα τους συνήθως περιλαμβάνει δημιουργική απασχόληση παιδιών, συλλογικές κουζίνες, προβολές στο καφενείο/στέκι, ανοιχτές συζητήσεις που αφορούν θέματα της γειτονιάς, δράσεις αλληλεγγύης και συνεργατικής τροφίμων, μαθήματα ζωγραφικής και μουσικές ομάδες, ομάδα ανέργων, δημιουργία βιβλιοθήκης και αναγνωστήριο. Οι δράσεις αυτές υλοποιούνται από ομάδες εργασίας με την ισότιμη συμμετοχή και τη συνεισφορά όλων των μελών.

Η λειτουργία των κοινωνικών χώρων γίνεται με βάση την αυτοδιαχείριση, την προσωπική συμμετοχή και με μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Πραγματοποιείται γενική συνέλευση με διαδικασίες άμεσης δημοκρατίας η οποία είναι διαχειριστική, δηλαδή αποφασίζει για την εσωτερική λειτουργία και τις δράσεις του χώρου. Όλες αυτές οι δράσεις είναι αντιεμπορευματικές, με την έννοια πως οποιαδήποτε οικονομική συναλλαγή αποσκοπεί αποκλειστικά στη συντήρηση και ανάπτυξη του χώρου και των δραστηριοτήτων του, και αφετέρου αντιεραρχικές, καθώς όλα τα άτομα συμμετέχουν και συναποφασίζουν ισότιμα.

Αυτό που παρατηρούμε είναι πως η ανάγκη των ανθρώπων να λειτουργήσουν και να διαχειριστούν ένα δικό τους χώρο σε συνεργασία με άλλα άτομα γίνεται σήμερα όλο και πιο έντονη. Τα περισσότερα από τα μέλη αυτών των συλλογικοτήτων συμμετέχουν παράλληλα σε επιτροπές κατοίκων, δράσεις συλλογικοτήτων και άλλες δράσεις. Επιθυμία τους είναι να έχουν ένα χώρο στη γειτονιά τους όπου θα μπορούν να γνωριστούν, να συζητήσουν, να προβληματιστούν, να μάθουν, να γιορτάσουν, με την προϋπόθεση ότι θα μπορούν να φτιάξουν οι ίδιοι αυτό που επιθυμούν και τους εκφράζει. Στους χώρους αυτούς οι κάτοικοι, οι συλλογικότητες και οι φορείς της γειτονιάς μαζεύονται από κοινού και συζητούν για τις δράσεις τους.

Εικ. 5: ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΧΩΡΟ "ΙΕΣΤΟΣ" ΣΤΟ ΧΑΙΔΑΡΙ

4.2.5 Αστικές καλλιέργειες

Οι αστικές καλλιέργειες ή αστικοί λαχανόκηποι ή αστικοί αγροί, αποτελούν προσπάθειες δημιουργίας κοινοτικών κήπων στην πόλη. Ομάδες κατοίκων της πόλης σε συνεργασία ή όχι με τις τοπικές αρχές, μετατρέπουν οικόπεδα μέσα στη πόλη σε λαχανόκηπους. Τα οικόπεδα αυτά είτε είναι άδεια, οπότε καταλαμβάνονται, καθαρίζονται και καλλιεργούνται, όπως στο παρόντες ιγμα των αστικών καλλιέργειών του Ελληνικού. Είτε παραχωρούνται (δωρεά, ενοικίαση), όπως ο αστικός αγρός Χαλανδρίου και πιο πρόσφατο, το εγχείρημα της ομάδας «Το Μπόλι». Αυτή η δράση έχει πάρει το όνομα *guerilla gardening* και δίνει τη δυνατότητα στους αστικούς καλλιεργητές να ασχοληθούν με κάτι δημιουργικό αλλά και να εξοικονομούν χρήματα από τον οικιακό προϋπολογισμό. Πρόκειται για μια εναλλακτική πρόταση για την αξιοποίηση του ελεύθερου χώρου που έχει απομείνει στις πόλεις και γύρω από αυτές.

Η καλλιέργεια αστικών λαχανόκηπων αποτελεί για πολύ κόσμο έναν τρόπο επιβίωσής δεδομένης της αυξημένης ανεργίας. Σε πολλούς άλλους εξασφαλίζει το δικαίωμά παραγωγής της δικής τους τροφής χωρίς εξάρτηση από ένα απρόσωπο σύστημα. Τέλος, αποτελεί μία εγγύηση ποιοτικής διατροφής. Οι «αγρότες» καλλιεργούν μαρούλια, μπρόκολα, κουνουπίδια, αρακά, καρότα, κουκιά κα, όλα καλλιεργημένα χωρίς χημικά. Στη διαδικασία αυτή οι ίδιοι, πριν το φαγητό τους, επισκέπτονται το λαχανόκηπο της γειτονιάς και κόβουν ό,τι είναι απαραίτητο για το μαγείρεμα. Επιπλέον, οι κάτοικοι του Ελληνικού, τονίζουν ότι ο λαχανόκηπος βοηθά και στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των γειτόνων αφού συγκεντρώνονται εκεί και συζητούν για τα θέματα που τους απασχολούν. Η συλλογική καλλιέργεια σε αστικούς κήπους διαδραματίζει και παιδαγωγικό ρόλο. Στους αστικούς αγρούς δεν διεξάγονται σεμινάρια ή μαθήματα αλλά γίνεται βιωματική διδασκαλία. Στον αστικό αγρό Χαλανδρίου, Πάρκου Τρίτη και Ελληνικού, οι πιο έμπειροι καλλιεργητές δείχνουν την τεχνική τους στους νέους.

Οι χρήστες σχεδιάζουν οι ίδιοι τη διαμόρφωση του αστικού τους κήπου. Στο παρόντες ιγμα του αστικού λαχανόκηπου «το Μπόλι», λίγο έω απ' την Πεντέλη, κάποιος με τις απαραίτητες γνώσεις που ανέλαβε τη μελέτη του εδάφους για να το εμπλουτίσουν με ειδικό χώμα αλλά και τη μελέτη της υδροδότησης. Στη συνέχεια όλοι μαζί όρισαν τα κηποτεμάχια (αγροτεμάχια), σε μέγεθος και αριθμό, ενώ πολλοί συμπεριέλαβαν και παιδικά κηποτεμάχια.

Στην λειτουργία των αστικών κήπων υπάρχουν επίσης κανονισμοί και συνήθως μια οργανωτική ομάδα. Ο κάθε καλλιεργητής έχει υποχρεώσεις, όπως να φυτέψει τα λαχανικά που ο ίδιος επιλέγει μέχρι συγκεκριμένη ημερομηνία, να διατηρεί φυτεμένο το κηποτεμάχιό του, να μαζεύει μόνο τη δική του σοδειά, να καθαρίζει τακτικά το κηποτεμάχιό του κα. Για παράδειγμα στους αγρούς στου Ελληνικού και του Χαλανδρίου έχουμε τη συνέλευση των μελών για τον απολογισμό του μήνα.

Στην Αθήνα, οι σχετικές πρωτοβουλίες πολιτών έχουν προχωρήσει στη διεκδίκηση χώρων εντός της πόλης, ώστε να δημιουργήσουν κάτι εντελώς δικό τους από το μηδέν. Στην πόλη της Αθήνας τα τελευταία τρία χρόνια νέοι αστικοί λαχανόκηποι από ομάδες κατοίκων κάνουν συνεχώς την εμφάνισή τους, όπως στην περίπτωση του πάρκου Αντώνη Τρίτση, το Χαλάνδρι, τα Βριλήσσια, ενώ η Πρωτοβουλία Πολιτών για Αυτοδιαχειριζόμενο Αγρό στο πρώην Ελληνικό Αεροδρόμιο επιχειρεί την εξασφάλιση χώρου για καλλιέργεια.

εικ. 7: ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΠΟ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΣΤΟΝ ΆΓΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

4.2.6 Φύση - Φυσική Δόμηση

Οι συλλογικότητες που ασχολούνται με τη φύση και τη φυσική δόμηση αναζητούν μεθόδους σχεδιασμού που βασίζονται επίσην σε αρχές ηθικής (φροντίδα στη γη, φροντίδα στον άνθρωπο και δίκαιη κατανομή) και αρχές σχεδιασμού παραμένες από την παρατήρηση της φύσης. Οι ομάδες αυτές υιοθετούν μεθόδους και πρακτικές που μπορούν να εφαρμοστούν σε οποιοδήποτε σύστημα που θα ήθελε να λειτουργήσει ο άνθρωπος, από έναν κήπο ή ένα αγρόκτημα, μέχρι ένα διαμέρισμα ή ένα σχολείο. Αρχικά οι πρακτικές αυτές χρησιμοποιήθηκαν (και ακόμα χρησιμοποιούνται) κατά κύριο λόγο στον σχεδιασμό αγροκτημάτων, αλλά τα τελευταία χρόνια οι σχεδιαστικές και οι ηθικές αρχές που προσφέρουν αξιοποιούνται και στον σχεδιασμό άλλων συστημάτων όπως στις σύγχρονες οικο-κοινότητες, σε ενολλακτικές τρόπεζες, σε συστήματα ανταλλαγής και αλληλεγγύης, κ.α.

Όσον αφορά τη φύση, η βασική πρακτική που υιοθετούν οι συλλογικότητες είναι η «Διαρκής καλλιέργεια - Permaculture» ή Άειφόρος Καλλιέργεια ή απλά περμακουλτούρα. Σε ένα επίπεδο η περμακουλτούρα μιλά για φυτά, ζώα, ανθρώπους, κτήρια και δομές (επικοινωνία, νερό, ενέργεια). Δεν μιλά όμως για αυτά καθαυτά τα πρόγματα, αλλά για τις μεταξύ τους σχέσεις. Αυτός είναι ο ρόλος και των συλλογικοτήτων της φύσης όπως «Η Καλλιέργεια της Γης», της Permaculture Greece, της Going Green κα. Επικεντρώνονται στο πώς μπορούμε να σχεδιάσουμε και να δημιουργήσουμε σχέσεις μεταξύ τους στον χώρο που διαθέτουμε, ώστε να φτιάξουμε συστήματα που να είναι αφενός βιώσιμα οικονομικά και αφετέρου ευεργετικά για το περιβάλλον.

Στο ίδιο πλαίσιο, η φυσική δόμηση είναι ένας αρκετά νέος δρός για τις συλλογικότητες στην Ελλάδα και χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια δομική προσέγγιση προσανατολισμένη στη χρήση τοπικών, προσεκτικά επιλεγμένων ή και ανακυκλωμένων υλικών, με απλά εργαλεία και τεχνικές. Τις συλλογικότητες φυσικής δόμησης τις γοητεύει η δημιουργία και κατασκευή με τα χέρια, με φυσικά υλικά. Βασίζουν τη προσπάθειά τους και την ιδέα τους στο ότι σε όλους σχεδόν τους τόπους η φύση μας εξασφαλίζει τα δομικά υλικά που χρειαζόμαστε (όπως τα δένδρα το άχυρο, η πέτρα και το χώμα).

Για παρόδειγμα η συλλογικότητα Σαλιγκάρι στην Αθήνα, με τη χρήση πρώτων υλών από την γύρω περιοχή (πέτρες, ξύλα, αργιλόχωμα) και την συλλογική εργασία των χρηστών - χτιστών της, δύο ρόλοι που ιδανικά ταυτίζονται, κατασκεύασε τον «Σαλιγκαρό» στο πάρκο Ναυαρίνου, το φούρνο στο κτήμα Δρακοπούλου και πολλά παγκάκια στο πάρκο Τρίτση. Για τα μέλη του Σαλιγκαρου, η σωματική εποφή με τα ίδια τα υλικά και η βιωματική σχέση που αναπτύσσεται απεγκλωβίζουν τη φαντασία.

Οι συλλογικότητες που ασχολούνται με τη φυσική δόμηση επιδιώκουν μια πιο πρακτική, ουσιαστική, όμεση και οργανική σχέση με τη στέγαση και τη διατροφή. Βασίζουν τη λειτουργία τους στο ότι οι δυνατότητες ελεύθερης δημιουργίας είναι απεριόριστες και η γνώση μοιράζεται ελεύθερα. Διεξάγουν βιωματικά μαθήματα όπου οι συμμετέχοντες διδάσκονται το θεωρητικό υπόβαθρο (τις αρχές σχεδιασμού, την έννοια της αυτοδιαχείρισης της τροφής, της ενέργειας κτλ) αλλά και πρακτικές εφαρμογές (δημιουργία λαχανόκηπου χωρίς σκάψιμο, εφαρμογές μέσα στο σπίτι, ανακύκλωση). Η εμπειρία της κατασκευής με τα χέρια δημιουργεί μια βιωματική σχέση με τα υλικά και τα προβλήματα τους, ενώ αναζητούν ιδέες στην βιβλιογραφία και στη δουλειά άλλων ανθρώπων και ομάδων, ώστε τελικά να συνθέσουν απ' αυτήν την εμπειρία μια γνώση προσιτή, που μπορεί χρησιμοποιηθεί από μη ειδικούς και να συνεισφέρει ουσιαστικά στο κοινωνικό σύνολο.

Εικ. 8: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΕΞΩ ΣΤΗΝ ΠΕΝΤΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΔΑ "ΠΕΡΜΑΚΟΥΛΤΥΡΑ"

4.2.7 Οικοκοινότητες

Οι κοινότητες των ανθρώπων μετατρέπονται σε οικοκοινότητες όταν οι σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους, η σχέση τους με τον τόπο και το ενδιαφέρον τους για τη φύση αντανακλάται έμπρακτα στην καθημερινότητα. Οι οικοκοινότητες είναι συνήθως μικρού μεγέθους μορφές οργάνωσης της καθημερινής ζωής. Οι πρακτικές τους αφορούν τη διατροφική και ενεργειακή αυτονομία, την κριτική αντιμετώπιση της τεχνολογίας (εναλλακτικές μορφές), την τοπικότητα της παραγωγής (αναβίωση γεωργίας και παραδοσιακών επαγγελμάτων), την ισορροπημένη ένταξη στο περιβάλλον, την αυτοδιαχείριση και αυτοκυβέρνηση (όμεση δημοκρατία, κοινό ταμείο). Βέβαια πέρα από αυτές τις κοινές θέσεις, υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τους βασικούς στόχους που θέτει η κάθε μία. Το βέβαιο είναι πως αναζητούν μία καλύτερη κοινωνία και εργάζονται για την δημιουργία της. Στην Ελλάδα έχουν εμφανιστεί διαφορετικές μορφές κοινοτήτων που αποτελούν εργαστήρια για την έρευνα και την εφαρμογή ανάλογων πρακτικών.

Ανάμεσα στους στόχους των παραπάνω κοινοτήτων είναι η εξερεύνηση και προώθηση εναλλακτικών τρόπων συμπεριφοράς και διαβίωσης, που αντιμετωπίζουν αφ' ενός τα προβλήματα μίας κρίσης τόσο επίκαιρης όπως η οικονομική και πολιτικο-κοινωνική, όσο και μακροχρόνιας όπως η ενεργειακή κρίση και η κλιματική αλλαγή. Ένα παράδειγμα οικοκοινότητας είναι «Το Δέντρο». Το Δέντρο αποτελείται κυρίως από φοιτητές αρχιτεκτονικής που με τις δράσεις τους προσπαθούν να ενθαρρύνουν την επαφή με τη φύση, την ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά ζητήματα, τη γνωριμία με οικολογικές πρακτικές και συνήθειες ζωής. Η τελευταία δράση τους περιλάμβανε το μεγάλο στεγασμένο κοινωνικό χώρο της 2ης Οικογιορτής Μαραθώνα με μεταχειρισμένα πανιά ιστιοπλοϊκών, όπως επίσης και το καλούπι για τη δημιουργία ενός περιπτέρου ενημέρωσης με «πατητό πηλό».

Παράλληλα οι οικοκοινότητες επιδιώκουν να μοιραστούν όλες τις πρακτικές γνώσεις, τις πληροφορίες, τις τεχνολογίες και εν τέλει τις λύσεις τις οποίες θα διερευνήσουν και θα εφαρμόσουν, δηλαδή την ανάπτυξη μιας συλλογικής ευφυΐας. Η

οικοκοινότητα «Τελαίθριον-free and real» έχει ως στόχο να εκπαιδεύσει και να εμπνεύσει όλους θα συμμετάσχουν στις δράσεις τους, που περιλαμβάνουν διάφορες κατασκευές, οικο-κατασκευές, συμμετοχή σε οικογιορτές, εργαστήρια φυσικής καλλιέργειας και φυσικής δόμησης, εργαστήρια αυτάρκειας, καλλιέργεια λαχανόκηπου, εκδρομές κα.

Οι οικοκοινότητες θεωρούν πως με τις δράσεις τους αναπτύσσονται ανθρώπινες κοινότητες και τρόποι ζωής που θα μπορούσαν να βρουν εφαρμογή και σε συνθήκες μεγαλύτερων αστικών συγκεντρώσεων άλλα και σε ήδη υπάρχουσες κοινότητες, τόσο αγροτικές όσο και αστικές. Ουσιαστικά μια οικοκοινότητα εκφράζει στη δομή, στη λειτουργία και στη δράση της, τις θέσεις και τους προβληματισμούς όλων των προηγούμενων πρωτοβουλιών και πρακτικών που συναντήσαμε. Μπορεί, δηλαδή, να ξεκινήσει ως πρωτοβουλία μιας ομάδας κατοίκων, να λειτουργήσει στα πλαίσια της αλληλέγγυας οικονομίας, να έχει δικό της χώρο, να είναι αυτοοργανωμένη και, τέλος, να εφαρμόζει μεθόδους φυσικής καλλιέργειας και φυσικής δόμησης. Αυτό που διακρίνει όμως αυτή τη μορφή συλλογικότητας είναι η επιδίωξή της να αποτελέσει ένα συνολικό πρότυπο/παράδειγμα οργάνωσης ενός τρόπου ζωής.

εικ. 9: ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΟΙΚΟΓΙΟΡΤΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ "ΤΕΛΑΙΘΡΙΟΝ"

4.3.8 Ακτιβιστική δράση συλλογικοτήτων στον δημόσιο χώρο

Από το 2008 εμφανίζονται όλο και περισσότερο στην Αθήνα νέες τυπικές ή «άστυπες» συλλογικότητες, όπως οι ποδηλάτες, τα σωματεία για την προστιστή των δικαιωμάτων των πεζών, οι παρέες που αξιοποιούν το δημόσιο χώρο, οι ομάδες για την περιβαλλοντική αλλοιγή κλπ. Η διάδοση των συλλογικοτήτων αυτών σηματοδοτεί την εμφάνιση νέων μορφών κοινωνικότητας που αποδεικνύονται δημοφιλείς κυρίως ανάμεσα στους νεότερους σε ηλικία Αθηναίους. Παρότι οι κοινοί παρονομαστές στη σύνθεση των ομάδων αυτών δύσκολα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως πολιτικοί, ο διεκδικητικός χαρακτήρας ορισμένων από τις δράσεις προσδίδει σε αρκετές από τις συλλογικότητες έναν πολιτικό χαρακτήρα.

Η κλίμακα των δράσεων και των πρακτικών των περισσότερων συλλογικοτήτων της πόλης είναι μικρή, τοπική θα λέγαμε, αλλά λόγω της επανάληψης τους και σε όλλα σημεία της πόλης, δημιουργείται ένα δίκτυο δράσεων το οποίο διαδίδεται σε όλη την πόλη. Για παράδειγμα η συλλογικότητα *Lunch Street Party* πραγματοποιεί τη δράση της-ουσιαστικά ένα πικ-νικ σε διάφορους αστικούς χώρους- κάθε φορά σε διαφορετική περιοχή (Μεταξουργείο, Γκάζι, Εξάρχεια, Ομόνοια, Νέος Κόσμος, Ταύρος κα.). Οι περισσότερες συλλογικότητες αυτής της μορφής έχουν συγκεκριμένο αριθμό μελών άλλα είναι ανοιχτές στη συμμετοχή στις δράσεις τους. Στόχος τους αποτελεί αρχικά η μαζικοποίηση του κινήματός τους, η αντίδραση στη μη δυνατότητα χρήσης των δημόσιων χώρων και η έκφραση δυσαρέσκειας στην αδράνεια των θεωρών που τις αφορούν. Πιο συγκεκριμένα συλλογικότητες όπως η Ένωση Πεζών και οι *Street Panthers*, πραγματοποιούν δράσεις για κινητοποιήσουν τις αρμόδιες αρχές για τα δικαιώματα των πεζών και τα παράνομα σταθμευμένα οχήματα. Ειδικά οι *Street Panthers*, ντυμένοι με στολές γαϊδάρων βγαίνουν προς αναζήτηση παρόνομα σταθμευμένων οχημάτων και τους κολάνε ένα αυτοκόλλητο με σήμα τον γάιδαρο. Επίσης πετυχημένες ήταν οι δράσεις των ποδηλατών για να επιτραπούν τα ποδήλατα στο μετρό.

Οι δράσεις και οι πρακτικές τους στον αστικό χώρο έχουν αντίκτυπο στην αναχάραξη της «γεωγραφίας της διαμαρτυρίας» στην Αθήνα, μέσα από την καθιέρωση νέων χώρων, ζωνών και μορφών αντίδρασης. Στο σημείο αυτό είναι που η δράση τους μπορεί να

χαρακτηριστεί ως «*ακτιβιστική*» και τα μέλη τους ως «*δράστες*» (*activists*) καθώς διεκδικούν με εμφανή και δυναμικό τρόπο το δικαίωμά τους στη διαμόρφωση του αστικού χώρου. Για παράδειγμα οι Αντάρτες κηπουροί δρουν με τη φύτευση καλλωπιστικών φυτών εντός αστικών κέντρων. Συνήθως η δράση των μελών είναι μεταφεσονύκτια και με ύφος μυστικότητας και δεδομένου ότι η δράση τους ενδέχεται να χαρακτηριστεί φθορά δημόσιας περιουσίας, φροντίζουν ώστε οι επεμβάσεις τους να διαφρούν ελάχιστα λεπτά της ώρας. Από την άλλη οι *Clean junkies*, βγαίνουν στους δρόμους και «*κατεβάζουν*» παράνομες διαφημιστικές πινακίδες, από δέντρα, συρματοπλέγματα, τοίχους. Οι συλλογικότητες των ποδηλατών κάνουν μαζικές ποδηλατοπορείες και «*καταλαμβάνουν*» με τα ποδήλατά τους κεντρικούς δημόσιους χώρους, ενώ η συλλογικότητα *Lunch Street Party* μετατρέπει σε γιορτή των κατοίκων τους δημόσιους χώρους της πόλης.

Η διαφορά με άλλες μορφές διαμαρτυρίας, έγκειται στο ότι οι δράσεις των συλλογικοτήτων αυτών εισηγούνται «*εναλλακτικές*» μορφές παρουσίας στον δημόσιο χώρο. Εδώ είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως η κάθε συλλογικότητα έχει το δικό της περιεχόμενο και χαρακτήρα, ο οποίος τις περισσότερες φορές είναι πολύ συγκεκριμένος (εξειδικευμένος) και αποτελεί ουσιαστικά το κοινό σημείο αναφοράς των μελών της. Επίσης σε σχέση με άλλες δράσεις που έχουν προσαναφερθεί, οι συγκεκριμένες συλλογικότητες επιδίδονται πολλές φορές σε συμβολικές πράξεις προκειμένου να εκφράσουν το αίτημά τους. Για παράδειγμα τα μέλη της συλλογικότητας *Λόκαλ Athens* μοιράζονται το ενδιαφέρον τους για τη ποδηλασία και για τα δικαιώματα του ποδηλάτη στην πόλη. Πέρα από αυτό όμως επιδίδονται συχνά σε συμβολικές ποδηλατοδρομίες, συνήθως μασκαρεμένοι για να επιστήσουν την προσοχή. Η ενεργοποίηση του φαντασιακού είναι μια χαρακτηριστική τακτική των συλλογικοτήτων αυτής της μορφής.

Αυτό που τις συλλογικότητες που περιγράφουμε με τις υπόλοιπες μορφές κινημάτων και συλλογικότητες είναι ότι παίρνουν την πόλη στα χέρια τους και θέλουν ο αστικός χώρος να γίνει βιώμά τους. Τόσο το μέσον όμως όσο και η κατάληξη είναι διαφορετικά. Από το 2008 που τέθηκαν δυναμικά τα αιτήματα του αθηναϊκού πλήθους και αφέθηκαν ανοιχτά για ερμηνεία, η κάθε συλλογικότητα τα ερμηνεύει και απαντάει με πολύ προωπικό τρόπο εφαρμόζοντας πολύμορφες πρακτικές στον χώρο της πόλης.

εικ. 10: PARKING DAY -ΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ LUNCH STREET PARTY, ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΕΚΟΥΦΑ

ΕΙΚ. 11: ΔΙΑΒΑΣΗ ΠΕΖΟΝ-ΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΤΕΣ ΕΝΟΣΗ ΠΕΖΟΝ ΚΑΙ STREET PANTHERS

4.2.9 Ακτιβιστική δράση καλλιτεχνικών ομάδων στο δημόσιο χώρο

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 θα παρατηρηθεί στον ελληνικό χώρο η δραστηριοποίηση νέων καλλιτεχνών και καλλιτεχνικών ομάδων γύρω από τα ζητήματα της αστικής δόμησης και της δημόσιας ζωής. Την τελευταία πενταετία μαζί με τα υπόλοιπα κινήματα πόλης, η δραστηριοποίηση ορισμένων καλλιτεχνικών ομάδων θα λάβει τη μορφή αντίδρασης, φέρνοντας στο προσκήνιο μια άλλη πλευρά της ελληνικής εικαστικής πραγματικότητας.

Οι πρακτικές των συλλογικοτήτων με καλλιτεχνικό υπόβαθρο, έχουν πολιτιστικό, θεωρητικό και πολιτικό χαρακτήρα, με σκοπό τη κριτική της καθημερινής ζωής, την αμφισβήτηση, την ανάδειξη της κριτικής σκέψης, τη συλλογική παρέμβαση και την δημιουργική έκφραση της διαφορετικότητας μέσα από την πολύμορφη δράση τους. Είναι χώροι εικαστικής και θεωρητικής παρέμβασης που οργανώνουν και φιλοξενούν projects. Μια τέτοια συλλογικότητα είναι η Νομαδική Αρχιτεκτονική, που τα μέλη της συντονίζουν και οργανώνουν παρεμβάσεις και δράσεις υπογραμμίζοντας τη διάσταση κοινωνικής ευθύνης της τέχνης. Πραγματοποιούν δράσεις με τους κατοίκους των γειτονιών, τους μοιράζουν ερωτηματολόγια και χαρτογραφούν τη περιοχή δράσης τους. Παράλληλα συμμετέχουν στις ευρύτερες αστικές πρακτικές και δράσεις των υπόλοιπων συλλογικοτήτων, την δημιουργία δικτύων και κοινών δράσεων με άλλες συλλογικότητες, τη συμμετοχή με τις δράσεις τους σε κοινωνικά κέντρα, καταλήψεις και αυτοδιαχειριζόμενους χώρους. Η συλλογικότητα Νομαδική Αρχιτεκτονική, πραγματοποίησε τη δράση Water Girls Water Boys, με θέμα τον Κηφισό ποταμό και την παραλία του Μοσχάτου, σε συνεργασία με την συλλογικότητα κατοίκων Μεσοποταμία του Μοσχάτου, την συλλογικότητα Αστικό Κενό και την ομάδα Flux Factory. Για τη δράση ταξιδεύουν μαζί με το κοινό στο φαληρικό όρμο στις εκβολές του ποταμού Κηφισού και προς τη νήσο Ψυτάλλεια. Ενώ σε μια πιο πρόσφατη δράση τους, «Camino Comune», στην οποία διαβάζουν κείμενα στο πάρκο της Ακαδημίας Πλάτωνα, συμμετέχουν σε ένα τριήμερο δράσεων για τη στήριξη του έργου των συλλογικοτήτων της Ακαδημίας Πλάτωνα.

Η λειτουργία των συλλογικοτήτων αυτών εκφράζει τις αρχές της αυτοδιαχείρισης καθώς βασίζονται στην ιδέα της μη-ιεραρχικής συμμετοχής και αλληλεπίδρασης των μελών τους λειτουργώντας ως βήμα ανταλλαγής απόψεων και συν-δημιουργίας. Παίρνουν τη μορφή ανοικτών ερευνητικών εργαστηρίων, τα οποία διερευνούν θέματα τα οποία αφορούν ζητήματα όπως το αστικό έδαφος, τη μετανάστευση,

τις περιοχές σε κρίση, το κοινωνικό φύλο, τη συμμετοχή των πολιτών στις καλλιτεχνικές δράσεις κα. Το πιο σημαντικό στοιχείο τους είναι η ανάγκη να δραστηριοποιούνται μέσα στο χώρο της πόλης με κύριο μέσο το σώμα. Για παράδειγμα τα μέλη της Belleville Collective πραγματοποίησαν για αρκετές μέρες την δράση «Ασκήσεις Ύφους» στην κατασκήνωση των Αγανακτισμένων στο Σύνταγμα. Τα μέλη ντυμένα στα μαύρα ζητούσαν από τους περαστικούς να καθίσουν σε μια καρέκλα για ορισμένα λεπτά, και να εκφραστούν με οποιονδήποτε άλλο τρόπο εκτός από λεκτικά. Πιο πρόσφατα ακόμα, η ομάδα πραγματοποίησε τη δράση «Γη κι Ελευθερία», όπου βγήκε στους δρόμους του Μεταξουργείου και πραγματοποίησε μια διαδρομή μέχρι την πλατεία Συντάγματος. Στη διαδρομή αυτή τα μέλη της έκαναν στάσεις και χρησιμοποιώντας άδεια καρέσια και την κίνηση του σώματος αυτοσχεδίαζαν και «πάγωναν» σε συγκεκριμένες στάσεις του σώματος για ένα λεπτό.

Οι δράσεις τους ασχολούνται με την διεκδίκηση αστικών ζητημάτων και τη κατασκευή χωρικών καταστάσεων και δρώμενων. Η διαδικασία πραγματοποιείται μέσα από το σώμα, τον αυτοσχεδιασμό και την κίνηση είτε από τη συνεργασία διαφορετικών υποκειμένων, είτε την εμπλοκή μεταξύ τους ακόμα και την εμπλοκή με τις συλλογικότητες των κατοίκων. Για το λόγο αυτό έχουν αστικό χαρακτήρα, καθώς επεμβαίνουν με δράσεις σε διαφορετικές χωρικές καταστάσεις τις οποίες και μετασχηματίζουν. Όπως είδαμε οι μορφές των δράσεων ποικίλουν, έχουμε χαρτογραφήσεις, δράσεις που αποτελούν περιπλάνηση των συμμετεχόντων σε έναν τόπο, άλλες κάνουν μία επισήμανση ή διαμαρτυρία με συμβολικό τρόπο, και ενίστε θα εκφραστούν με τη μορφή της περφόρμανς (performance) ή την κατασκευή καταστάσεων (event) στον δημόσιο χώρο.

Εικ. 12: "ΓΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ", ΣΚΗΝΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΦΟΡΜΑΝΣ ΣΕ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΜΕΤΑΒΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΤΑ BELLEVILLE COLLECTIVE

Συμπεράσματα

Η εργασία εστίασε σε τρία διαφορετικά πεδία: την πόλη, τις πολιτικές και τις πρακτικές. Η κάθε ενότητα έθεσε διαφορετικούς στόχους και απάντησε σε αυτούς με διαφορετική μέθοδο.

Αρχικά διερευνήθηκαν οι έννοιες της σύγχρονης πόλης και της παγκοσμιοποίησης. Ακολούθησε η ανάλυση των μεταβολών στη σύγχρονη αστική ζωή στις παγκόσμιες πόλεις. Στη συνέχεια αναγνωρίστηκε η πολιτική φύση του σχηματισμού της παγκόσμιας πόλης και περιγράφηκαν οι εγγενείς αντιφάσεις του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, ως αφορμές σύγκρουσης και διεκδίκησης.

Από τη μελέτη του Lefebvre και του Castells διαπιστώνουμε ότι η σύγχρονη πόλη χαρακτηρίζεται από την τεράστια συγκέντρωση (ανθρώπων, δραστηριοτήτων, αγαθών, μέσων, γνώσης) αλλά και τη διασπορά πολλών και διαφορετικών «θραυσμάτων» στο χώρο. Αυτή η διαδικασία κατακερματισμού του αστικού χώρου, ανατρέι την ύπαρξη ενός ενιαίου κέντρου (ελέγχου) μέσα στην πόλη και δημιουργεί ένα πολυκεντρικό σύστημα. Στο σύστημα αυτό οι πόλεις ενώνονται μεταξύ τους μέσω των ροών της ισχύος (κεφάλαια, πληροφορίες, γνώση, επικοινωνία), ενώ οι κάτοικοι τους δημιουργούν τοπικά δίκτυα, που είναι εδαφικά καθορισμένα. Συνεπώς η πόλη δεν είναι σταθερή αλλά η αστικότητα, στην ευρύτατη δυνατή έννοια της, υπονοεί αποεδαφικοποιημένες (deterritorialized) σχέσεις μεταξύ ανθρώπων σε διαφορετικά μέρη του κόσμου.

Διαπιστώνουμε πως η πολιτική σφαίρα της σύγχρονης πόλης φαίνεται να διαφοροποιείται σε δύο διαφορετικούς τομείς. Στον έναν συγκεντρώνονται οι πολιτικές και οι οικονομικές δυνατότητες ελέγχου ενώ ο άλλος κυριαρχείται από τις πολιτικές της κοινωνικής αναπαραγωγής και της καθημερινής επιβίωσης. Οι οικονομικοί παράγοντες ελέγχου, όπως οι διεθνείς οργανισμοί και οι διακρατικές εταιρίες, αποτελούν τον πρώτο βασικό παράγοντα μετασχηματισμού του αστικού τοπίου.

Επιπλέον, οι πόλεις χαρακτηρίζονται, από μια διαλεκτική τοπικού / παγκόσμιου που θέτει τις παγκόσμιες εταιρείες έναντι στα διαφορετικά, γεωγραφικά/ εδαφικά συμφέροντα που συνδέονται με τον χώρο ζωής. Αυτή η εγγενής αντίφαση προκαλεί έναν αγώνα μεταξύ των διεθνούς κεφαλαίου και της κρατικής εξουσίας και ταυτόχρονα έναν αγώνα μεταξύ των ανθρώπων μιας συγκεκριμένης πόλης και της εθνικής πολιτείας/ εξουσίας. Σήμερα, το κεφάλαιο, περισσότερο από ποτέ, είναι σε σύγκρουση με τον εαυτό του και με τις πολιτικές εδαφικές οντότητες όπου εφαρμόζεται. Αυτές οι πολιτικές

εδαφικές οντότητες (δηλαδή η κρατική εξουσία, η αστική τάξη και οι κάτοικοι των πόλεων) αποτελούν και τον δεύτερο σημαντικό παράγοντα που έχει επιπτώσεις στη διαμόρφωση του αστικού χώρου. Η επίδραση των παραπόνω παραγόντων στον αστικό χώρο γίνεται εύκολα αντιληπτή, επειδή ακριβώς συμβαίνει σε τοπική κλίμακα, την οποία μπορούμε να αντιληφθούμε όλοι μας.

Οι δυο παραπόνω παράγοντες αναπτύσσουν είτε διαλεκτική σχέση όταν υπάρχει συμφωνία των συμφερόντων τους, είτε συγκρουσιακή, όταν αυτά αποκλίνουν. Η συγκρουσιακή σχέση αναπτύσσεται κυρίως από τις σχέσεις μεταξύ των αναδυόμενων κοινωνικών ανισοτήτων, όπως οι μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες, οι συνθήκες αυξημένης ανεργίας και οι διαφορές ισχύος, που παρουσιάζουν οι περισσότερες παγκόσμιες πόλεις.

Σύμφωνα με τις τελευταίες εξεγέρσεις σήμερα γίνεται λόγος για πολλές νέες μορφές άτυπων πολιτικών του πλήθους, όπως η χρήση κοινών συμβόλων, η αυτό-οργάνωση και οι αυτοσχέδιες πρακτικές στο δημόσιο χώρο.

Διαπιστώνουμε πώς γίνεται λόγος για μια νέα αστική κουλτούρα πολιτικής ανυπακοής. Όχι μόνο παρουσιάζεται ένας πολλαπλασιασμός των τόπων των αστικών ταραχών, αλλά λόγω των θέσεων των πόλεων μέσα στις παγκόσμιες ιεραρχίες, εμφανίζονται διαφορετικά πρότυπα συγκρούσεων αλλά ταυτόχρονα παρόμοιες μορφές έκφρασης του πλήθους. Λόγω των νέων μέσων επικοινωνίας μέσω του διαδικτύου, οι δράσεις αυτές πολλαπλασιάζονται και υποστηρίζονται από απομακρυσμένες συλλογικότητες.

Στις σύγχρονες πόλεις, ο ρόλος της κοινωνικής δράσης των πολιτών με βάση την αυτό-οργάνωση και τα δίκτυα έχει ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό. Αυτό οφείλεται στην άμεση πρόσβαση στην τεχνολογία της πληροφορίας και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, που βοηθούν στις οριζόντιες σχέσεις και τσχυροποιούν την έννοια του δικτύου έναντι της έννοιας της ιεραρχίας.

Στο ίδιο πλαίσιο διαπιστώνουμε πως έχουν πολλαπλασιαστεί τα κινήματα νέων ανθρώπων, συχνά μαζί με πρωτοβουλίες κατοίκων γειτονιάς. Οι ομάδες αυτές αναπτύσσουν μορφές αυτοοργάνωσης (selforganization) ανεξάρτητες από τους κρατικούς/πολιτικούς παράγοντες. Μια ιδιαίτερη μορφή αστικού κινήματος είναι το κίνημα των κοινών.

Οι τελευταίες διεκδικήσεις των αστικών κινημάτων στις σύγχρονες πόλεις επικεντρώνονται στην διεκδίκηση των κοινών, στους ανοιχτούς δημόσιους χώρους, τα πάρκα, την πρόσβαση στις υποδομές και στη γνώση, την ελευθερία έκφρασης κα. Στις πόλεις έχουν γίνει σημαντικά βήματα διεκδίκησης των αστικών κοινών. Ακόμη περισσότερο παρουσιάζονται παραδείγματα δημιουργίας νέων αστικών κοινών, όπου οι ίδιοι οι πολίτες αναλαμβάνουν συνεργατικά τη διαχείρισή τους.

Διαπιστώνουμε τελικά, πως οι διεκδικήσεις μέσω των αστικών πρακτικών αποτελούν δυναμικό παράγοντα στη μετατροπή του αστικού παγκόσμιου χώρου. Σε σχέση με τους υπόλοιπους παράγοντες, οι αστικές διεκδικήσεις δεν έχουν ένα σταθερό πρότυπο εκδήλωσης στον αστικό χώρο. Η κάθε νέα εποχή καθορίζει τις διαφορετικές μορφές έκφρασης στον αστικό χώρο αλλά και τις επιπτώσεις τους στον μετασχηματισμό των πόλεων. Αυτό το χαρακτηριστικό προσδίδει το στοιχείο του απροσδόκητου και του αυθόρυμητου σε όλες αυτές τις δράσεις.

Η Αθήνα αποτελεί μια σύγχρονη πόλη που επηρεάζεται από τη παγκόσμια οικονομία και τα παγκόσμια δίκτυα ιεραρχίας. Από τη δεκαετία του '90 γίνονται προσπάθειες για την αναβάθμιση της θέσης της πόλης στο διεθνή χάρτη. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 έφεραν ένα σημαντικό ποσό επενδύσεων σε έργα υποδομής. Η χώρα επηρεάζεται βαθύτατα από την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 που οδήγησε στην κρίση δημόσιου χρέους το 2010 και τον δανεισμό από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεν υπάρχει αμφιβολία λοιπόν πως η σύνδεση της πόλης με τα παγκόσμια δίκτυα οικονομίας και ιεραρχίας είναι άμεση.

Μια σημαντική αλλαγή στην αστική γεωγραφία της Αθήνας, είναι η μετάβαση από ένα σχετικά συνεκτικό αστικό και κοινωνικό σύστημα σε ένα κατακερματισμένο σύστημα που το χαρακτηρίζει ο κοινωνικός και χωρικός διαχωρισμός. Διαπιστώνουμε, πως ο κατακερματισμός του αστικού χώρου της πόλης ακολουθεί την διεθνή εμπειρία, καθώς χαρακτηρίζεται από την κοινωνική και χωρική ανισότητα, αν και η κοινωνική/οικονομική διαφορά ανάμεσα στις περιοχές της Αθήνας δεν εμφανίζεται ποτέ σε απόλυτο και ολοκληρωτικό βαθμό. Δηλαδή δεν έχουμε περιοχές που εγκαταλείφθηκαν τελείως, ούτε απόλυτα εξευγενισμένες περιοχές. Κατά κανόνα υπάρχουν περιοχές με ανάμικτα χαρακτηριστικά, όπου κάποιο κυριαρχεί έναντι των άλλων. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι η υποβάθμιση ορισμένων περιοχών της πόλης δεν επηρεάζει μια συγκεκριμένη κατηγορία του πληθυσμού, αλλά γίνεται αισθητή στη καθημερινότητα ενός μεγάλου μέρους του.

Το κέντρο της Αθήνας αναδείχθηκε κατά την τελευταία πενταετία ως ο βασικός τόπος του κοινωνικού μετασχηματισμού και των αστικών διεκδικήσεων. Αυτό οφείλεται αρχικά στις διαδηλώσεις της νεολαίας το Δεκέμβριο του 2008, που έλαβαν χώρα στους δρόμους της πόλης. Τότε το αθηναϊκό πλήθος ακολούθησε αρκετές πρωτότυπες αστικές πρακτικές προκειμένου να εκφράσει τη δυσαρέσκειά του απέναντι στο κράτος. Από τότε επιδίδεται σε μια χωρική αντιμετώπιση/έκφραση των κοινωνικών ζητημάτων και εμφανίζονται πολλές αυθόρυμητες συλλογικές δράσεις διεκδίκησης του αστικού χώρου.

Έκτοτε οι Αθηναίοι συνέθεσαν τις δικές τους μορφές αστικής διεκδίκησης και διαμαρτυρίας. Ορισμένες από αυτές είναι επηρεασμένες από το διεθνές παράδειγμα (Αγανακτισμένοι, αστικοί κήποι κα) ενώ άλλες αποτελούν αυθόρυμητες δράσεις των πολιτών, που χαρακτηρίζουν τη συγκεκριμένη περίοδο στην Ελλάδα (αγορά Κυψέλης, πάρκο Ναυαρίνου κα).

Διαπιστώνουμε ότι οι διαδηλώσεις του Δεκέμβρη, δημιουργησαν ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον για τη δημόσια σχέση με τη δημοκρατία, την ιδιότητα του πολίτη και τη διεκδίκηση του δημόσιου χώρου της πόλης. Την περίοδο μετά το 2008, οι Αθηναίοι διδάχθηκαν με (συμβολικές) δράσεις σε όλη τη πόλη, τη διάσταση της κοινωνικής συνύπαρξης και τη διάσταση της συλλογικής δράσης. Αν κάτι μεταβλήθηκε μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου είναι η στάση ενός μεγάλου μέρους του κόσμου ως προς τη σχέση τους με τον αστικό δημόσιο χώρο της πόλης τους.

Η σχέση των πολιτών με τον αστικό χώρο, επαναπροσδιορίστηκε για ακόμη μια φορά, όταν η πραγματικότητα της οικονομικής κρίσης, έφερε κοντά ανθρώπους που ήθελαν να δημιουργήσουν συλλογικά και συνεργατικά κάτι νέο στον αστικό χώρο. Μακριά από τα καταναλωτικά πρότυπα, οι άνθρωποι άρχισαν να αυτο-οργανώνονται, στην προσπάθειά τους να καθορίσουν οι ίδιοι το πώς θέλουν να ζήσουν και ταυτόχρονα να οικειοποιηθούν το χώρο που ζουν.

Οι αυτοοργανωμένες ομάδες/συλλογικότητες επιδίδονται σε αυτοσχέδιες δράσεις συνδυάζοντας συλλογική διαχείριση, οικολογία, ποδηλασία, τέχνη του δρόμου, ακτιβισμό με συμβολικές δράσεις κα. Το βασικό στοιχείο που ενοποιεί αυτές τις διαφορετικές δράσεις, είναι πως τοποθετούν στο επίκεντρο της δράσης τους την οικειοποίηση του αστικού χώρου που τις φιλοξενεί. Επιδιώκουν ουσιαστικά μια βιωματική εμπειρία της σημερινής πόλης.

Η επιλογή των μέσων που θα δράσει η κάθε ομάδα διαφέρει. Συνήθως όμως έχουν τόσο πρακτικό χαρακτήρα (όπως η καλλιέργεια ενός κενού οικοπέδου για την γειτονιά) όσο και συμβολικό (όπως το να ποδηλατείς ντυμένος με μια αποκριάτικη στολή για να επιστήσεις την προσοχή). Στο πλαίσιο αυτό, και ανά τακτά διαστήματα, οι ομάδες απευθύνουν ανοιχτά καλέσματα για συλλογικές κοινές δράσεις με άλλες ομάδες/συλλογικότητες. Αυτή είναι μια τακτική δράσης που υιοθετούν πλέον οι περισσότερες ομάδες πόλης.

Τέλος οι αστικές πρακτικές δεν έχουν ως αυτοσκοπό να δώσουν απαντήσεις στην κρίση. Άλλα μέσω των πρακτικών που υιοθετούν στοχεύουν στην αλλαγή νοοτροπίας. Με την αποχή από τα αυτοκίνητα, τα ανταλλακτικά παζάρια, τη DIY (Do It Yourself) δημιουργία, την εναλλακτική οικονομία, τη καλλιέργεια και παραγωγή του φαγητού, δίνουν τη δυνατότητα αυτό-διαχείρισης της καθημερινότητάς στην πόλη.

Η αναφορά στις πρακτικές των συλλογικοτήτων, αποτελεί αναφορά σε δομές αυτοργάνωσης των ανθρώπων προς μια κοινή πορεία και έναν πολιτισμό με βάση τα κοινά. Αρχικά διότι συμπίπτει με την ανάγκη της κοινωνίας για περισσότερους ελεύθερους χώρους, πάρκα και χώρους συνεύρεσης των ανθρώπων. Άκολουθώντας τον ορισμό των κοινών από τους Negri και Hardt, θα δούμε πως με τις δράσεις των συλλογικοτήτων στην Αθήνα έχουμε την υπεράσπιση: των φυσικών κοινών, των δημοσίων κοινών (υποδομές, των οδικά δίκτυα κα.), των αστικών κοινών (κοινόχρηστοι χώροι, πάρκα, πλατείες κα), των κοινών που είναι αποτέλεσμα κοινωνικής παραγωγής (όπως οι γνώσεις, οι πληροφορίες, οι κοινωνικές σχέσεις, οι τρόποι κοινωνικότητας που προσδιορίζουν τις διαπρωσωπικές συμπεριφορές). Οι Hardt και Negri έχουν θέσει δυο στόχους, αρχικά το πλήθος να διδαχθεί την «τέχνη» της αυτό-κυβερνησης και να εφεύρει δημοκρατικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης διαρκείας, και στη συνέχεια να αναγνωρίσει την ύπαρξη του κοινού και των δυνατοτήτων του με στόχο την ανάκτηση και επέκταση του. Οι συλλογικότητες στην Αθήνα, μέσα από τις αστικές πρακτικές που εφαρμόζουν στον αστικό χώρο της πόλης και μέσα από δημιουργία εναλλακτικών μορφών οργάνωσης με βάση την άμεση δημοκρατία για τη διαχείρισή τους, ακολουθούν αυτήν τη κατεύθυνση. Αυτό που μένει να το αποδείξει είναι η διάρκεια.

Οι πολιτικές δομές και οι παράγοντες που καθορίζουν και αναδιοργανώνουν συνεχώς τις σύγχρονες πόλεις είναι η παγκόσμια οικονομία μέσω των διακρατικών οργανισμών και των πολυεθνικών εταιριών, το τοπικό κράτος, η αστική τάξη κάθε χώρας και οι κάτοικοι των πόλεων. Τέλος, οι αστικές διαμαρτυρίες του πλήθους και οι αστικές πρακτικές των κοινωνικό-πολιτικών κινημάτων. Οι παράγοντες αυτοί και οι πολιτικές που τους ακολουθούν είναι ίδιοι για όλες τις σύγχρονες πόλεις, αλλά το ποιος υπερισχύει τελικά, και σε τι βαθμό, διαφέρει σε κάθε σύγχρονη πόλη. Αυτό εξαρτάται από τις τοπικές ιδιαιτερότητες και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση τη δεδομένη χρονική στιγμή. Αυτό που παραμένει σίγουρο είναι πως μόνο οι αστικές πρακτικές του πλήθους (είτε πρόκειται για διαμαρτυρία, είτε για κατάληψη κτλ) είναι τόσο δυναμικά αρθρωμένες ώστε να «μεταδοθούν» στον αστικό χώρο και να τον μετασχηματίσουν. Δεν πρόκειται, λοιπόν, τόσο για παγκόσμιο μετασχηματισμό του αστικού χώρου (η παγκόσμια οικονομία το επιτυγχάνει αυτό πολύ καλύτερα), όσο για μια κοινή ιδέα ή καλύτερα μια κοινή γνώση που μεταδίδεται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Arendt, Hannah [1986], *Η Ανθρώπινη Κατάσταση*, (μετφρ. Σ. Ροζάνης, Γ. Λυκιαρδόπουλος), Αθήνα: Γνώση
- Bauman, Zygmunt [2000], *Liquid modernity*, Cambridge :Polity Press
- Bell, Daniel [1999], *Ο πολιτισμός της μεταβιομηχανικής δύσης*, (μετφρ. Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος, επιμ. Στέφανος Ροζάνης), Αθήνα: Νεφέλη
- Brenner, Neil, Keil, Roger [2006], *The Global Cities Reader*, London: Routledge
- Castells, Manuel [1997], *The Power of Identity*, Oxford: Basil Blackwell
- Castells, Manuel [1991], *The informational city: information technology, economic restructuring, and the urban-regional process*, Oxford: Blackwell
- Castells, Manuel [2000], *The Rise of the Networked Society*, Oxford : Blackwell
- Certeau, Michel de [1984], *The practice of everyday life*, (trans. Steven Rendall), Berkeley: University of California Press
- Giddens, A. [1991], *The Consequences of Modernity*, Cambridge: Polity
- Davis, Mike [1990], *City of Quartz*, London: Vintage
- Haydn, F., Temel, R., (επιμ.)[2006], *Temporary Urban Spaces, Concepts for the Use of City Spaces*, Basel: Birkhauser-Publishers for Architecture
- Harvey, David [1989], *The condition of Postmodernity*, Oxford: Blackwell
- Keil, Roger [1998], *Los Angeles: Globalization, Urbanization and Social Struggles*, Chichester: John Wiley and Sons
- Lefebvre, Henri [2003 (1968)], *The Urban Revolution*, (trans. R. Bononno), Minneapolis: University of Minnesota Press
- Lefebvre, Henri [1991], *The production of space*, (trans. Donald Nicholson-Smith), Oxford: Blackwell
- Lefebvre, Henri [2007], *Το δικαίωμα στην πόλη, Χώρος και πολιτική*, Αθήνα: Κουκίδα
- Leondidou, L. [1990], *The Mediterranean city in transition*, Cambridge: Cambridge University Press

- Massey, Doreen [2005], *For Space*, London: Sage
- Mumford, Lewis [1970], *The culture of cities*, New York: Harcourt Brace & Company
- Negri, Antonio, Hardt, Michael , [2004], *Multitude. War and Democracy in the Age of Empire*, New York: The Penguin Press
- Negri, Antonio, Hardt, Michael, [2009], *Commonwealth*, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press
- Sassen, Saskia [2002], *The Global City: New York, London, Tokyo, 2nd edition*, New Jersey(NJ) : Princeton University Press
- Sennett, Richard [1999], *Η Τυραννία της Οικειότητας*, Αθήνα : Νεφέλη
- Soja, Edward W. [2000], *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*, Oxford: Blackwell
- Stavrides, Stavros [2010], *Towards the city of Thresholds*, published under Creative-Commons licence 3.0 by professionaldreamers
- Αδηλενίδου, Γιώτα (επιμ.) [2012], *Δημόσιος χώρος ...Αναζητείται*, Θεσσαλονίκη: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας
- Αίσωπος, Γιάννης [1998/99], *Η έκλειψη του δημόσιου χώρου*, Αθήνα: Futura
- Αραβαντινός, Α. [2007,1997], *Πολεοδομικός Σχεδιασμός για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη του Αστικού χώρου, Β' έκδοση*, Αθήνα: Συμμετρία
- Γιαννακόπουλος, Κ. ,Γιαννιτσιώτης, Γ., (επιμ.)[2010], *Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια και Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- Δραγώνας, Πάνος, Σκιαδά, Άννα (Επιμ.) [2012], *Made in Athens*, Αθήνα: ΥΠΕΚΑ
- Κούρος, Πάνος [2008], *Πράξεις συνεκφώνησης: κείμενα για την αρχιτεκτονική της τέχνης*, Αθήνα: Futura
- Λεοντίδου, Λίλα [2001], *Πόλεις της Σιωπής: Εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά*, Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς
- Μπάουμαν, Ζίγκμουντ [2007], *Ρευστή αγάπη*, για την ευθραυστότητα των ανθρωπίνων δεσμών, (μετφρ. Γιώργος Καράμπελας), Αθήνα: Εστία

- Μπάουμαν, Ζίγκμουντ [2007], *Ρευστός φόβος*, (μετφρ. Γιώργος Καράμπελας), Αθήνα: Πολύτροπον
- Μπίρης, Κώστας [2005], *Αι Αθήναι: Από τον 19ον εις τον 20ον αιώνα*, 5η έκδοση, Αθήνα: Μέλισσα
- Παπαλεξόπουλος, Δημήτρης, [2006], *Ψηφιακός Τοπικισμός*, Αθήνα: Libro
- Σαρήγιαννης, Γεώ ργιος[2000], *Αθήνα 1830-2000, Εξέλιξη - Πολεοδομία - Μετα φορές*, Αθήνα: Συμμετρία
- Σταυρακάκης, Σταφυλάκης (επιμ.) [2008], *Το Πολιτικό στη σύγχρονη Τέχνη*, Αθήνα: Εκκρεμές
- Τουρνικιώ της, Παναγιώτης [2006], *Η αρχιτεκτονική στη σύγχρονη εποχή*, Αθήνα: Futura
- Φουκώ, Μισέλ [1984], *Ιστορία της σεξουαλικότητας*, (μετφρ. Γιώργος Κωνσταντινίδης), Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα
- Φουκώ, Μισέλ [1987], *Εξουσία, γνώση και ηθική*, (μετφρ. Ζήσης Σαρίκας), Αθήνα: Ύψιλον

ΑΡΘΡΑ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΑ

- Bauwens, Michel, «Η πολιτική μεταξύ ομότιμων δικτύων, το κράτος και η ανανέωση της παράδοσης της χειραφέτησης», στο Re-public: <http://www.re-public.gr/?p=100>.
- Bollier, Helfric [2012], *The Wealth of the Commons: a world beyond market and state*
- Mason, Paul, *Shared symbolism of global youth unrest*, BBC news, 8/06/13, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-22976409>
- Tan, Pelin [2013], *A report from Gezi Park*, http://www.domusweb.it/en/architecture/2013/06/1/gezi_park_occupation.html.html
- Δραγώνας, Πάνος [2011], "Από τη φαντασίωση στη διεκδίκηση. Στοιχεία ταυτότητας του αθηναϊκού δημόσιου χώρου, 2004 - '11", <http://panosdragonas.net/?p=561>
- Δραγώνας, Πάνος [2011], "Καλοκαίρι 2011: Η ανάκτηση της πλατείας Συντάγματος", <http://panosdragonas.net/?p=481>
- Ζέγγελης Ηλίας, Ο δημόσιος χώρος δεν μπορεί να δημιουργείται για μια γενιά, <http://tinyurl.com/7laaw2w>
- Μαργαρίτη, Φωτεινή, Από το άρθρο «Το Ταξίμ και η υπεράσπιση του δημόσιου χώρου», 21-07-2013
- Πορτάλιου Ελένη, Αστικός ανασχεδιασμός στην Αθήνα και την ευρύτερη περιφέρεια της Αττικής , 30/4/2007, <http://tinyurl.com/7quzyvy>
- Ρυλμόν Ρινάδος: «Γνώση ,Εργασία και Συλλογική δράση», http://withinthemultitude.blogspot.com/p/blog-page_4815.html, τελευταία ενημέρωση: 18-04-10

ΑΡΦΟΡΓΡΑΦΙΑ

- Harvey, David [2008], *The right to the city*, New Left Review 53
- Αίσωπος, Γιάννης [2001], Μετάλλαξη ταυτότητας, στο: Η σύγχρονη (ελληνική) πόλη, Αίσωπος, Γ., Σημαιοφορίδης, Γ. (επιμ) Αθήνα: Metropolis Press
- Αίσωπος Γ., Ση ματιοφορίδης Γ., Από τη μητρόπολη στη μετάπολη, Το Βήμα (7/12/1997)
- Αναστασόπουλος, Νίκος [2012], «ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΤΕ!», στο: Πάνος Δραγώνας, Άννα Σκιαδά (Επιμ.), *Made in Athens*, Αθήνα: ΥΠΕΚΑ, σελ. 91
- Αράπογλου, Βασίλης, Σαγιάς, Ιωάννης [2008], "Διαδικασίες αστικής ανάπτυξης και χωρικά πρότυπα διαχωρισμού των μεταναστών στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας", *Γεωγραφίες*, τεύχος 14: 24-45
- Βαΐου, Ντίνα, Καλαντίδης, Άρης [2011], Πόλεις των «άλλων»: Δημόσιος χώρος και καθημερινές πρακτικές, στο: Δημόσιος χώρος ...Αναζητείται, (επιμ. Αδηλενίδου, Γιώτα κά.), Θεσσαλονίκη: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας
- Βαΐου, Ντίνα, Μαντουβάλου, Μαρία, Μαυρίδου, Μαρία [2004], "Αθήνα 2004, στα μονοπάτια της Παγκοσμιοποίησης;", *Γεωγραφίες*, τεύχος 7: 13-25
- Δραγώνας, Πάνος [2011], Από τη φαντασίωση στη διεκδίκηση: Στοιχεία ταυτότητας του αθηναϊκού δημόσιου χώρου, στο: "Δημόσιος Χώρος ... Αναζητείται", Θεσσαλονίκη: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας
- Σταθάκης, Γ., Χατζημιχάλης, Κ. [2004], "Αθήνα Διεθνής Πόλη: Από την Επιθυμία των Ολίγων στην Πραγματικότητα των Πολλών", *Γεωγραφίες*, τεύχος 7: σσ. 26-47
- Ψημμένος, Ιωρδάνης [2004], "Μετανάστες και κοινωνικός αποκλεισμός στη σύγχρονη πόλη: η περίπτωση της Αθήνας", στο *Γεωγραφίες*, τεύχος 7, 2004

ΟΜΙΛΙΕΣ/ΔΙΑΦΟΡΑ

- Sassen, Saskia: συνέντευξη στον Πάνο Παπούλια με τίτλο "Η Πολιτική της ακινησίας, μέρος 2ο", όπως δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα Re-public: <http://www.re-public.gr/?p=72>
- Mayer, Margit: "Crises regimes and emerging urban social movements in cities of Southern Europe", ομιλία στο: Against and beyond the crisis: the role of urban social movements, Athens: Encounter workshop, 09-02-13
- Harvey, David [2013], ομιλία στο: Against and beyond the crisis: the role of urban social movements, Athens: Encounter workshop, 09-02-13
- Harvey, David [2011], "Κυρίαρχες πολιτικές και διεκδικήσεις «από τα κάτω» για τη ζωή στην πόλη", ανάκτηση από Κομπρεσέρ: <http://kompreser.espivblogs.net/2011/11/18/harvey-encounterathens/>
- Massimo De Angelis, «Κοινά, Περιφράξεις, Κρίσεις», ομιλία στο: Εργαστήριο για το κέντρο της Αθήνας τώρα, Αθήνα: Ελεύθερο Διαχειριζόμενο Θέατρο Εμπρός, 21-06-13
- Αγκάμπεν [2005], «Che cos' un movimento», στο πλαίσιο σεμιναρίου του δικτύου Uni.Nomade, στις 29 Ιανουαρίου 2005 στην Πάντοβα, με τίτλο «Democrazia e Guerra» (Δημοκρατία και πόλεμος). (Τι είναι κίνημα; Μετάφραση: Ακης Γαβριηλίδης, 29-05-11),
- Τζιρτζιλάκη, Ελένη [2010], "Με τις κοινότητες στην Αθήνα", συνέδριο με θέμα: δημιουργική οικονομία -creative Athens-ευκαιρίες και προκλήσεις σε μία εποχή κρίσης, 26-03-10, Μουσείο Μπενάκη, συνδιοργάνωση: British Council, Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

- Αντωνοπούλου, Έλενα [2011], Κοινό[ς]πλούτος , συλλογική νοημοσύνη, συνεργατικός σχεδιασμός, Διπλωματική Εργασία, ΔΠΜΣ, Ε.Μ.Π
- Τεγκελίδης, Αδαμάντιος [2011], Στρατηγικές ελέγχου, (ερευνητική εργασία του Πανεπιστημίου Πατρών), Πάτρα

ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθήνα: Αναζητώντας τη χαμένη πόλη [1993], σκηνοθεσία: Marc Gastine, Σούλα Δρακοπούλου
- Από την άκρη της πόλης [1998], σκηνοθεσία: Κωνσταντίνος Γιάνναρης
- Η Διόρθωση [2007], σκηνοθεσία: Θάνος Αναστόπουλος
- Wasted Youth [2011], σκηνοθεσία: Αργύρης Παπαδημητρόπουλος, Jan Vogel

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

www.archdaily.com/
www.domusweb.it/en/
www.guardian.co.uk/world/
www.monu-magazine.com/issues/
www.nytimes.com/
www.thepolisblog.org/
http://occupywallst.org/
http://p2pfoundation.net/
http://issuu.com/

www.avgi.gr
www.emst.gr/mappingthecommons/
www.enet.gr
www.kathimerini.gr
www.konteiner.gr
www.reconstruction.gr
www.republic.gr
www.tovima.gr
http://encounterathens.wordpress.com
http://nomadikiarxitektoniki.net
http://panosdragonas.net

π α ρ á ρ τ η μ α

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ :

1. Επιτροπή κατοίκων ακαδημίας Πλάτωνος- Επιτροπή πολιτών Κολωνός

Ιστότοπος: <http://paremvasikatoikon.blogspot.gr> (Τελευταία ενημέρωση 08/13)

2. Επιτροπή πρωτοβουλίας κατοίκων Εξαρχείων

Ιστότοπος: <http://exarchia.pblogs.gr> (Τ.Ε: 09/13)

3. Συντονιστική επιτροπή κατοίκων για τη διάσωση του κτήματος Δρακοπούλου

Ιστότοπος: <http://epitropiktimadrakopoulou.blogspot.gr> (Τ.Ε: 09/13)

4. Η συνέλευση του Ασύρματου στον Άγιο Δημήτριο

Ιστότοπος: <http://asyrmatos.espivblogs.net> (Τ.Ε: 06/13)

5. Επιτροπή κατοίκων Πετρούπολης για το πάρκο Έλλης και Βαλτετσίου

Ιστότοπος: <http://parkoelliskaivaltetsiou.blogspot.gr> (Τ.Ε: 05/13)

6. Τράπεζα χρόνου πλατείας Συντάγματος

Ιστότοπος: <http://www.time-exchange.gr> (Τ.Ε: 09/13)

7. «Σπόρος» : Εναλλακτικό και Αλληλέγγυο Εμπόριο

Ιστότοπος: <http://www.sporos.org/> (Τ.Ε: 09/13)

8. Ελεύθερος κοινωνικός χώρος Nosotros

Ιστότοπος: <http://www.nosotros.gr> (Τ.Ε: 09/13)

9. Καφενείο της Ακαδημίας Πλάτωνα -European Village

Ιστότοπος: <http://www.european-village.ogr/> (Τ.Ε: 09/13)

10. Συνεργείο :Ελεύθερος κοινωνικός χώρος Ηλιούπολης

Ιστότοπος: <http://synergeio-ekx.gr> (Τ.Ε: 09/13)

11. Βοτανικός Κήπος: Αυτοδιαχειριζόμενος κοινωνικός χώρος

Ιστότοπος: <http://www.votanikoskipos.blogspot.com>

12. Νέα Γουινέα: Εργαστήριο Αυτοδιαχείρισης

Ιστότοπος: neaguinea.org (Τ.Ε: 07/13)

13. Πάρκο Ναυαρίνου: Αυτοδιαχειριζόμενο πάρκο

Ιστότοπος: <http://parkingparko.espivblogs.net/> (Τ.Ε: 09/13)

14. Κέντρο Φυσικής Καλλιέργειας

Ιστότοπος: www.naturalfarming.eu (Τ.Ε: 09/13)

15. Going Green-Περμακουλτούρα

Ιστότοπος: <http://permaculture-greece.org> (Τ.Ε: 08/13)

16. Φυσική δόμηση cob

Ιστότοπος: www.cob.gr (Τ.Ε: 09/13)

17. Η συλλογικότητα «Σαλιγκάρι»

Ιστότοπος: www.saligaroi.blogspot.com (Τ.Ε: 06/13)

18. Αστικός Αγρός Χαλανδρίου

Ιστότοπος: www.astikosagrosx.blogspot.com (Τ.Ε: 09/13)

19. Το μπόλι: αστικός αγρός στην άκρη της πόλης

Ιστότοπος: <http://mpoli.espivblogs.net> (Τ.Ε: 09/13)

20. Telaithrion free and real

Ιστότοπος: <http://telaithrion.freeandreal.org> (Τ.Ε: 09/13)

21. Το δέντρο

Ιστότοπος: <http://todendro.blogspot.com> (Τ.Ε: 07/13)

22. Αντάρτες κηπουροί

Ιστότοπος: <http://facebook/antarteskipouroi.com> (Τ.Ε: 09/13)

23. Ένωση για τα δικαιώματα των Πεζών

Ιστότοπος: www.enosipezon.gr (Τ.Ε: 05/13)

24. Ποδηλάτ-ισσ-ες

Ιστότοπος: www.podilates.gr (Τ.Ε: 08/13)

25. Λόκαλ Athens

Ιστότοπος: <http://localathens.blogspot.com> (Τ.Ε: 09/13)

26. Lunch Street Party

Ιστότοπος: <http://lunchstreetparty.blogspot.com> (Τ.Ε: 09/13)

27. Δίκτυο νομαδική αρχιτεκτονική

Ιστότοπος: <http://nomadikiarxitektoniki.net> (Τ.Ε: 09/13)

28. Belleville Collective

Ιστότοπος: (Τ.Ε: 09/13)

Συνέλευση

“Ανοιχτό - Ελεύθερο - Δημόσιο Αρχαιολογικό Πάρκο Πολιτισμού
Προασπίζουμε τα κοινά, δημιουργούμε κοινότητες ενεργητικής άλληλεγγύης”

Το πιο σημαντικό έργο της συλλογικότητας της Ακαδημίας Πλάτωνος είναι η διατήρηση του αρχαιολογικού χώρου της Ακαδημίας του Πλάτωνα ως ανοιχτού και ελεύθερου δημόσιου χώρου αποτρέποντας το κλεισιμό του πάρκου. Στόχος τους είναι να παραμείνει ο αρχαιολογικός χώρος της Ακαδημίας Πλάτωνα, ένας δημόσιος χώρος, κοινωνικό και κοινό αγαθό για την Αθήνα και για όλους τους πολίτες. Τα τελευταία χρόνια το Πάρκο της Ακαδημίας Πλάτωνα αναδείχθηκε μέσα από πολύμορφες δράσεις των κατοίκων της περιοχής, με στόχο την πραγματική και βιώσιμη αναβάθμισή του.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Πρωτοβουλία κατοίκων

-Τοποθεσία: Κολωνός

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συνέλευση κατοίκων

Δράση 2:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Προσπάθειες όμεσης ή έμμεσης ιδιωτικοποίησης του αρχαιολογικού πάρκου της Ακαδημίας Πλάτωνος.

-Λύση (Δράση) :

Το πιο σημαντικό έργο της συλλογικότητας της Ακαδημίας Πλάτωνος είναι η διατήρηση του αρχαιολογικού χώρου της Ακαδημίας του Πλάτωνα ως ανοιχτού και ελεύθερου δημόσιου χώρου αποτρέποντας το κλεισιμό του πάρκου με συνελεύσεις και δράσεις. Στόχος τους είναι να παραμείνει ο αρχαιολογικός χώρος της Ακαδημίας Πλάτωνα, ένας δημόσιος χώρος, κοινωνικό και κοινό αγαθό για την Αθήνα και για όλους τους πολίτες.

Πρακτικές

Δράση 3:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Η ανάδειξη της ζωής στο Πάρκο με στόχο την πραγματική και βιώσιμη αναβάθμισή του.

-Λύση (Δράση) :

Η επιτροπή κατοίκων διοργανώνει συνεχώς μονοήμερα και διήμερα δράσεων ψυχαγωγικού, ενημερωτικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα (στις 30 και 31 Μαρτίου) στο χώρο του πάρκου και πάντα σε συνεργασία με άλλες συλλογικότητες και ομάδες πολιτισμού της πόλης. Το κάλεσμά τους έχει πάντα μεγάλη απήχηση και οι περισσότερες δράσεις παίρνουν τον χαρακτήρα γιορτής λόγω της μεγάλης συμμετοχής.

09
NA
O

Η Επιτροπή των κατοίκων Εξαρχείων λειτουργεί από τα τέλη του 2007 και πιο δυναμικά από το 2008 όπου δημιουργεί και το blog «**Παίρνουμε τη γειτονιά στα χέρια μας**». Στο διάστημα αυτό πέρα από τη συσπείρωση ενεργών πολιτών της γειτονιάς και την ανάλυση προβλημάτων που καθημερινά αντιμετωπίζουν ζώντας στα Εξάρχεια, πραγματοποίησε εκδηλώσεις κι ανέλαβε δράση για διάφορα θέματα. Οι πιο σημαντικές δράσεις της αφορούν τη ζωή στη πλατεία Εξαρχείων, τη δημιουργία του Πάρκου Ναυαρίνου, την κινητοποίηση για την κατάληψη των πεζοδρομίων από αυτοκίνητα και την ύπαρξη πολλών οικοπέδων-πάρκινγκ στην περιοχή, την κινητοποίηση κατά της μόνιμης και συνεχόμενης αστυνομικής παρουσίας στη περιοχή, τη βιωσιμότητα του Λόφου του Στρέφη. Όλα αυτά όμως με δημιουργικές και πρωτότυπες δράσεις που κέρδισαν την συμμετοχή πολλών άλλων συλλογικοτήτων και ανθρώπων όλων των ηλικιών.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Πρωτοβουλία πολιτών

-Τοποθεσία: Εξάρχεια

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 300

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συνέλευση κατοίκων

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Δράση 1:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διοικήσεων/αντίθεσης):

Η «διεκδίκηση» της Πλατείας Εξαρχείων / Η ζωή στην πλατεία Εξαρχείων.

-Λύση (Δράση):

Διοργανώνει ημέρες εκδηλώσεων με θεατρικά δρώμενα, παιδικά παιχνίδια, παρεμβάσεις (φύτεμα λουλουδιών και βάψιμο των πάγκων) κα.

Δράση 2:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Η πολιτιστική ζωή στην πλατεία Εξαρχείων.

-Λύση (Δράση) :

Στο χώρο της πλατείας Εξαρχείων έχουμε την οργάνωση κινηματογραφικών προβολών σχεδόν κάθε Κυριακή βράδυ, με σκοπό το ζωντάνεμα και την επανοικειοποίηση του χώρου από τους κατοίκους.

Δράση 3:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Η ανάπτυξη της αλληλεγγύης μεταξύ των κατοίκων των Εξαρχείων.

-Λύση (Δράση) :

Κάθε χρόνο οργανώνεται μέσα στην πλατεία Εξαρχείων από την επιτροπή κατοίκων, ανταλλακτικό-χαριστικό παζάρι σε συνεργασία με το χαριστικό παζάρι του Σπόρου και παιχνίδια με θέμα την ανακύκλωση για παιδιά κάθε ηλικίας. Για παράδειγμα το 2009 η εκδήλωση είχε τίτλο «Δεν καταναλώνω-Επαναχρησιμοποιώ-Ανακυκλώνω». Φέτος πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά η πώληση προϊόντων χωρίς μεσάζοντες με μεγάλη προσέλευση κατοίκων. Παράλληλα η επιτοπή κατοίκων Εξαρχείων διαθέτει τη δική της τρόπεζα χρόνου.

Δράση 4:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Η κατάληψη των πεζοδρομίων από αυτοκίνητα.

-Λύση (Δράση) :

Τη διοργάνωση δράσεων με μορφή γιορτής-παρέμβασης, για μικρούς και μεγάλους στους πεζόδρομους (πχ Θεμιστοκλέους και Δερβενίων) τις Κυριακές ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι οι πεζόδρομοι πρέπει να γίνουν χώροι ζωής που θα ανήκουν στους κατοίκους κι όχι στα αυτοκίνητα και στα τραπέζια καθίσματα. Τα παιδιά έπαιξαν, χόρεψαν, ζωγράφισαν, φύτεψαν στα παρτέρια, παρακολούθησαν αφήγηση παραμυθιών, ταχυδακτυλουργούς, μίμους, ζογκλέρ και ξυλοπόδαρους, άκουσαν μουσικές από μεγάλη μπάντα κρουστών.

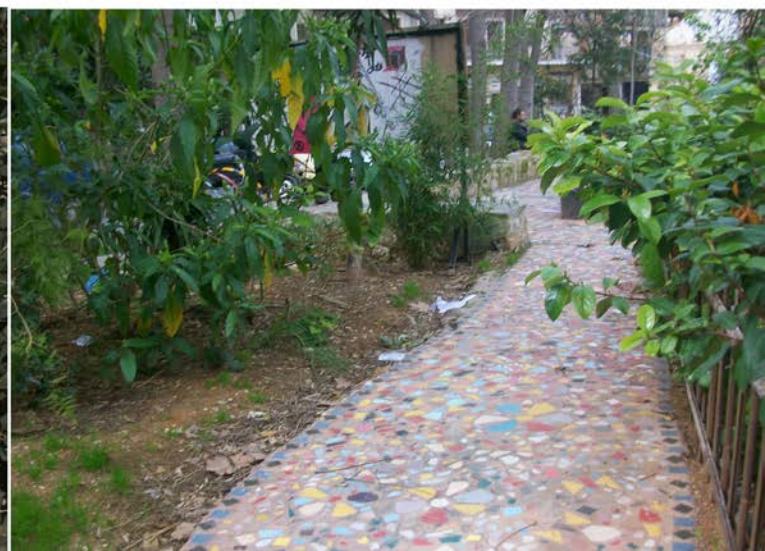
Δράση 5:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Η μετατροπή πολλών οικοπέδων στη περιοχή σε πάρκινγκ. Το παράδειγμα του οικοπέδου στη συμβολή των οδών Χ.Τρικούπη-Ναυαρίνου-Ζ.Πηγής

-Λύση (Δράση) :

από τις 21 Φεβρουαρίου 2009 η επιτροπή κατοίκων ξεκίνησε μεγάλη ενημερωτική καμπάνια και εικαστικές παρεμβάσεις στο χώρο του πρώην πάρκινγκ ιδιοκτησίας ΤΕΕ. Στόχος ήταν η μετατροπή του χώρου σε πάρκο. Κυκλοφόρησε αφίσα και δυο κείμενα, ένα ενημερωτικό για το ιστορικό του οικοπέδου κι ένα για τη συλλογή υπογραφών με αίτημα τον χαρακτηρισμό του (στο ρυμοτομικό) ως χώρου υψηλού πρασίνου. Παράλληλα προχώρησε σε διαρκή καλέσματα (προκηρύξεις, συνεχείς ενημερώσεις κάθε Σάββατο στη λαϊκή αγορά) για μαζική παρουσία του κόσμου στις εκδηλώσεις που διοργάνωσε στο χώρο του διεκδικούμενου οικοπέδου στις 7 Μαρτίου. Στις 7 Μαρτίου τα μέλη της συλλογικότητας μπήκαν δυναμικά στο χώρο του πρώην πάρκινγκ, το οποίο με τη μαζική παρουσία και εργασία εκατοντάδων φίλων και περιοίκων αρχίζει να μεταμορφώνεται σε πάρκο. Η Επιτροπή Πρωτοβουλίας Κατοίκων Εξαρχείων αποφασίζει να στηρίξει τις δράσεις του πάρκου που από την δεύτερη ήδη μέρα λειτουργεί αυτόνομα, με τη δική του ανοιχτή συνέλευση στην οποία συμμετέχουν και αρκετά μέλη της. Κυκλοφορεί αφίσα με σύνθημα «Το πάρκινγκ έγινε πάρκο και θα μείνει». Το Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου αποτελεί πλέον μια δυναμική συλλογικότητα των Εξαρχείων και συμμετέχει στα ζητήματα της περιοχής.

2013

αυτοδιαχειρίζομενο πάρκο ναυαρίνου
parkingparko.espivblogs.net

Δράση 6:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Να ευαισθητοποιήσουν τους κατοίκους και επισκέπτες της περιοχής για τα προβλήματα της γειτονιάς.

-Λύση (Δράση) :

Η δράση έλαβε τη μορφή αυτοσχέδιας έκθεσης φωτογραφίας με θέμα την υποβάθμιση της γειτονιάς και του λόφου του Στρέφη που στήθηκε στο κέντρο της πλατείας.

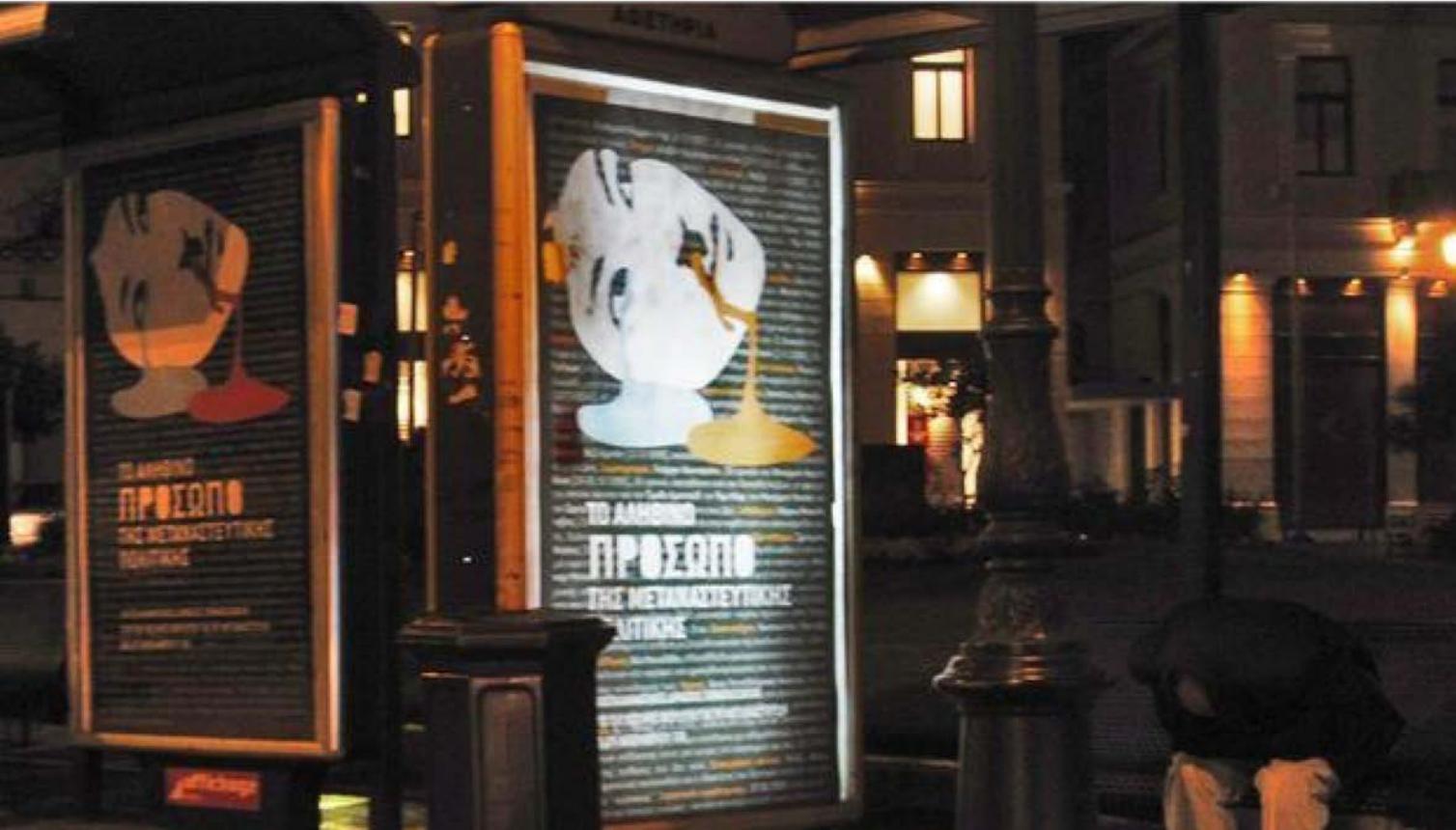
Δράση 7:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Τα φαινόμενα ξενοφοβίας στο κέντρο της Αθήνας.

-Λύση (Δράση) :

Τη Δευτέρα 2 Νοεμβρίου του 2012, εικατοντάκοσι διαφημιστικές αφίσες σε στάσεις λεωφορείων στην Αθήνα αντικαταστάθηκαν από αφίσα που σχεδίασε η Επιτροπή κατοίκων των Εξαρχείων με μήνυμα " Το άλλο πρόσωπο της μετανάστευσης".

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2012
ΣΤΗΝ
ΠΛΑΤΕΙΑ

12:00 ΠΑΖΑΡΙ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σάββατο 28 Μαΐου στην πλ. Εξαρχείων

5.30μ.μ. Εργαστήρι κατασκευής παιχνιδών με ανακυκλώσιμα υλικά

6.30μ.μ. Ταχυδακτυλουργικό κόλπο με τον μάγο Ατούκα 7μ.μ. Απονομή Βραβείου στον φωτογράφο της πιο βρόμικης φωτογραφίας

7.30 μ.μ. Ανάγνωση παραμυθιού για την ανακυκλώση από την ηθοποιό Έλενα Αρβανίτη

8.00μ.μ. Juggling & acrobat με τους pere & tsitsi "circus duet"

Τελη Ιουλίου προβολή στο πάρκο Βουτιέ

Η Παρέμβαση Κατοίκων είναι μια συλλογικότητα των γειτονιών γύρω από του Φιλοπάππου και φτιάχτηκε το Νοέμβριο του 2002 με αφορμή τις κινητοποιήσεις ενάντια στην περίφραξη του λόφου. Η συλλογικότητα αυτή έχει καταφέρει να είναι μια από τις πιο δυναμικές και δραστήριες ομάδες γειτονιάς στη Αττική. Οι προτάσεις της συλλογικότητας για δράση εφαρμόζονται στο χώρο που μας αφορά όλους, τη γειτονιά.

«Ο Φιλοπάππου αποτελεί αυτό το ιδιαίτερο και ξεχωριστό κομμάτι της περιοχής μας, των παιδικών μας χρόνων και της ζωής που μας ένωσε. Μας ένωσε όχι μόνο για να τον υπερασπιστούμε απέναντι σε αυτούς που τον θέλουν κερδοφόρο εμπόρευμα, αλλά και απέναντι σε όλα τα άλλα προβλήματα που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή μας και την πόλη μας».

Βασικές πληροφορίες

-**Κατηγορία:** Πρωτοβουλία κατοίκων

-**Τοποθεσία:** Κουκάκι, Πετράλωνα, Θησείο, Φιλοπάππου

Συλλογικότητα/δίκτυο

-**ανοιχτή/κλειστή:** ανοιχτή

-**αριθμός συμμετεχόντων (περίπου):** 300

Οργάνωση/Διαχείριση

-**οργάνωση τυπική/άτυπη:** τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-**διαδικασία λήψης αποφάσεων:** συνέλευση κατοίκων

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Δράση 1:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Η οργάνωση των διαφορετικών επιτροπών κατοίκων (Πετράλωνα, Κουκάκι, Θησείο)

-Λύση (Δράση) :

Η δράση των κατοίκων για του Φιλοπάππου περνά μέσα τόσο από την ατομική συμμετοχή όσο και από τη συλλογική δράση. Η κεντρική διαδικασία αποφάσεων είναι οι συνελεύσεις κατοίκων μέσα από τις οποίες βγαίνει πάντα μια συντονιστική επιτροπή. Επιπλέον οι συνελεύσεις πραγματοποιούνται σε διαφορετικούς χώρους των περιοχών κάθε φορά.

Δράση 2:

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Ζητήματα που αφορούν τις γειτονιές τους, όπως η ανύπαρκτη δεντροφύτευση της οδού Δημητρακοπούλου στο Κουκάκι, η οποία δεν έχει καθόλου δέντρα, «σκέτο τσιμέντο»

-Λύση (Δράση) :

Οι κάτοικοι έσπασαν πλάκες πεζοδρομίου και φύτεψαν δέντρα.

Συντονιστική επιτροπή κατοίκων για τη διάσωση του κτήματος Δρακοπούλου

Το Κτήμα Δρακοπούλου είναι μια έκταση περίπου 9 στρεμμάτων στα Άνω Πατήσια και αποτελεί εμβληματικό τόπο συνδεδεμένο με τους αγώνες των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής για ελεύθερους χώρους, χώρους πρασίνου και πολιτισμού. Από το καλοκαίρι του 2009 η Επιτροπή Κατοίκων απαιτεί ουσιαστικά την εφαρμογή του Προεδρικού Διατάγματος (573/83) το οποίο χαρακτηρίζει το σύνολο του κτήματος Δρακοπούλου ως χώρο πρασίνου και διατηρητέα τα κτήρια που βρίσκονται μέσα σε αυτό. Με τις δράσεις της στοχεύει στην οριστική άρση όλων των αποφάσεων κρατικών φορέων, με βάσει τις οποίες επιχειρείται να αλλοιωθεί ο χαρακτηρισμός του ως χώρου πρασίνου προκειμένου να χρησιμοποιηθεί μεγάλο μέρος του χώρου για εμπορικές χρήσεις.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Πρωτοβουλία κατοίκων

-Τοποθεσία: Άνω Πατήσια

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

Πρακτικές

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης):

Να παραμείνει το κτήμα Δρακοπούλου ανοιχτός και ελεύθερος χώρος στην πυκνοδομημένη γειτονιά των Πατησίων.

-Λύση (Δράση):

Η συλλογικότητα με την οικειοποίηση του κτήματος και μια σειρά πρωτοβουλιών και δράσεων άνοιξαν το χώρο του κτήματος στους κατοίκους της περιοχής, ενώ παράλληλα προσπαθούν να διαμορφώσουν τον χώρο σε πάρκο και πόλο πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Στο χώρο του πάρκου πραγματοποιούνται συνεχώς μέχρι σήμερα εκδηλώσεις για παιδιά και κινηματογραφικές προβολές.

Η συνέλευση του Ασύρματου στον Άγιο Δημήτριο επιδιώκει ο χώρος του Ασύρματου να είναι ένας ενιαίος ανοιχτός χώρος πρασίνου και συνεύρεσης των ανθρώπων. Στοχεύουν με τη δράση τους τα 75 περίπου στρέμματα, που είναι η συνολική έκταση του Ασύρματου, να μπορούν να είναι καθημερινά προσβάσιμα σε όλους τους κατοίκους της περιοχής του Αγίου Δημητρίου αλλά και των γύρω περιοχών. Πιστεύουν πως ο Ασύρματος μπορεί να είναι ταυτόχρονα άλσος και κήπος, πλατεία και χώρος εκδηλώσεων, χώρος παιδικής δραστηριότητας αλλά και συνάθροισης των κατοίκων για να συζητήσουν ή να γιορτάσουν.

Βασικές πληροφορίες

-**Κατηγορία:** Πρωτοβουλία πολιτών

-**Τοποθεσία:** Άγιος Δημήτριος/Μπραχάμι

Συλλογικότητα/δίκτυο

-**ανοιχτή/κλειστή:** ανοιχτή

-**αριθμός συμμετεχόντων (περίπου) :** 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συνέλευση κατοίκων

Πρακτικές

-Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης) :

Η εγκατάλειψη του χώρου του Ασύρματου στον Άγιο Δημήτριο ο οποίος ανήκει στην Κτηματική Εταιρεία Δημοσίου.

-Λύση (Δράση) :

Οι κάτοικοι δημιούργησαν μια επιτροπή και μέσα από τις συνελεύσεις τους οργανώνουν δράσεις, ομιλίες και εκδηλώσεις με τις οποίες διεκδικούν να αποτελάσει ο Ασύρματος ταυτόχρονα άλσος με δέντρα και φυτά, χώρο περιπάτου, ανοιχτό σημείο συνεύρεσης των ανθρώπων, έναν χώρο όπου το παιχνίδι, η καλλιέργεια λαχανικών, ο περίπατος, η συζήτηση και μια νέου τύπου πολιτιστική δραστηριότητα να μπορούν να βρουν ελεύθερα έδαφος σε μια ενιαία χωρική ενότητα.

Η συνέλευση των κατοίκων Πετρούπολης επιδιώκει να γίνει αποδεκτή η πρόταση των κατοίκων της Πετρούπολης για την λειτουργική, περιβαλλοντική & αισθητική αναβάθμιση του χώρου, ώστε να αποδοθεί ο «απαξιωμένος» δημόσιος χώρος και πάλι στους κατοίκους. Το πάρκο βρίσκεται μεταξύ των οδών Χρυσοστόμου Σμύρνης, Έλλης και Βαλτετσίου και οι κάτοικοι θέλουν να το διαμορφώσουν οι ίδιοι ώστε να οικειοποιηθεί και πάλι.

Βασικές πληροφορίες

-**Κατηγορία:** Πρωτοβουλία πολιτών

-**Τοποθεσία:** Άνω Πετρούπολη

Συλλογικότητα/δίκτυο

-**ανοιχτή/κλειστή:** ανοιχτή

-**αριθμός συμμετεχόντων (περίπου):** 50

Οργάνωση/Διαχείριση

-**οργάνωση τυπική/άτυπη:** τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-**διαδικασία λήψης αποφάσεων:** συνέλευση κατοίκων

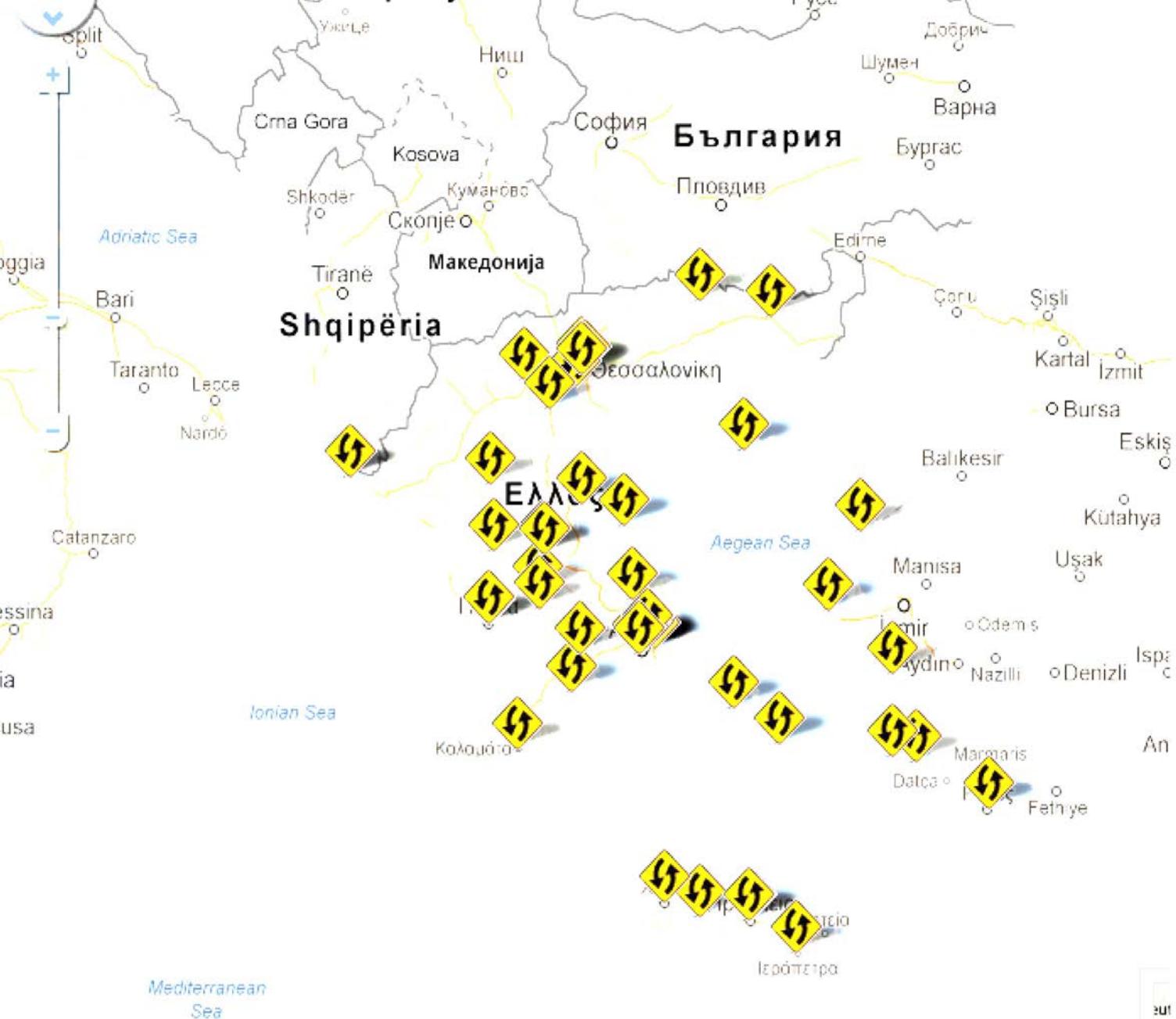
Πρακτικές

-**Πρόβλημα (Θέμα σύγκρουσης/διαμάχης/αντίθεσης):**

Πριν από τρια χρόνια οι δημοτικές αρχές αποφάσισαν να αναπλάσουν το πάρκο, εφαρμόζοντας μια μελέτη που προέβλεπε ουσιαστικά το ξήλωμα όλων των διαμορφώσεων (δρομάκια, πλατώματα, καθιστικά κλπ) και οι κάτοικοι αντέδρασαν δυνομικά.

-**Λύση (Δράση):**

Οι κάτοικοι οργανώθηκαν και πραγματοποίησαν δύο Λαϊκές Συνελεύσεις στον χώρο, έκαναν κάποιο καθάρισμα και κλάδεμα, και ζωντάνεψαν το πάρκο με μια «συλλογική κουζίνα» που προηγήθηκε της πρώτης συνέλευσης η οποία έγινε μια Κυριακή πριν από τις εκλογές. Η δεύτερη συνέλευση έγινε μετά τις εκλογές παρουσία και του νέου δημάρχου. Σκοπός τους είναι η διαμόρφωση του Πάρκου, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες των κατοίκων.

Οι τράπεζες χρόνου επιδιώκουν εκτός από τη δημιουργία ενός εικονικού/ηλεκτρονικού δικτύου λόγω του ότι οι συναλλαγές είναι αχρήματες και πραγματοποιούνται μέσω υπολογιστή, και την διαπροσωπική επαφή με τα μέλη τους για γνωριμία, επικοινωνία, αλληλεγγύη και αλληλούποστήριξη. Για το λόγο αυτό οργανώνονται συγκεντρώσεις, ημερίδες, εκδηλώσεις, πάρτυ κα. «Σκοπός μας να γνωριστούμε καλύτερα, να ανταλλάξουμε ιδέες, να λύσουμε απορίες σχετικά με τα δίκτυα μας και να γλεντήσουμε παρέα!»

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Αλληλέγγυα οικονομία/τράπεζα χρόνου

-Τοποθεσία: Αθήνα

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 1500-2000

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: οργανωτική επιτροπή για διαχείριση και έλεγχο του ιστότοπου, η οποία πραγματοποιεί και συνελεύσεις

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η δημιουργία μιας δομής που τα μέλη της συλλογικότητας να μπορούν να ανταλλάσσουν υπηρεσίες.

-Λύση (Δράση):

Το κάθε μέλος του δικτύου προσφέρει στους άλλους υπηρεσίες. Η πληρωμή του γίνεται σε μονάδες/ώρες που η χρήση του περιορίζεται μέσα στο δίκτυο. Συνήθως ως βάση ανταλλαγής ορίζεται ο χρόνος και η μια μονάδα αντιστοιχεί σε μια ώρα. Με βάση αυτό οι διαφορετικές προσφερόμενες υπηρεσίες εξισώνονται και ανταλλάσσονται σε μια σχέση χρόνου. Όλο αυτό το εγχείρημα, προϋποθέτει ένα «μητρώο», όπου θα καταγράφονται όλες οι συναλλαγές, καθώς και το διαθέσιμο των μονάδων, όλων των μελών του Δικτύου, ανά πάσα στιγμή. Όλες οι συναλλαγές καθώς και οι διηπότε γίνεται μέσα στο Δίκτυο, δημοσιοποιούνται σε όλα τα μέλη.

Ο Σπόρος είναι η οργάνωση σε μια αλυσίδα με τρεις μόνο κρίκους: τον παραγωγό, την οργάνωση και τον καταναλωτή. Η οργάνωση παίρνει απευθείας από τον παραγωγό το προϊόν και το διαθέτει σε διάφορα σημεία πώλησης. Εγγύαται στον καταναλωτή την προέλευση, ότι οι συνθήκες παραγωγής του προϊόντος ήταν αξιοπρεπείς, ότι ο παραγωγός επέδειξε σεβασμό στο περιβάλλον, ότι αγοράστηκε σε τιμή «δίκαιη» για τον παραγωγό και ότι τα κέρδη από την πώληση θα επιστραφούν σε αυτόν. Ανάμεσα στους ανθρώπους στον Σπόρο και τους ανθρώπους της παραγωγής άρχισαν να χτίζονται σχέσεις αλληλεγγύης.

Βασικές πληροφορίες

-**Κατηγορία:** Αλληλέγγυα οικονομία

-**Τοποθεσία:** Αθήνα

Συλλογικότητα/δίκτυο

-**ανοιχτή/κλειστή:** ανοιχτή

-**αριθμός συμμετεχόντων (περίπου):** 1000

Οργάνωση/Διαχείριση

-**οργάνωση τυπική/άτυπη:** τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-**διαδικασία λήψης αποφάσεων:** οργανωτική επιτροπή Σπόρου

Πρακτικές

-**Πρόβλημα / Στόχος:**

Η δημιουργία μιας δομής που τα μέλη της συλλογικότητας να μπορούν να επικοινωνούν, να συναντιούνται και να ανταλλάσουν προϊόντα.

-**Λύση (Δράση):** Η λειτουργία ενός χώρου ως κέντρο διακίνησης αλλά και κοινωνικής επαφής. Ο Σποροχώρος δημιουργήθηκε το 2009 και τα προϊόντα διακινούνται στην Αθήνα αλλά και μέσω ενός διευρυνόμενου δικτύου ανθρώπων, συλλογικοτήτων και μικρών καταστημάτων σε όλη τη χώρα.

Ο Ελεύθερος Κοινωνικός Χώρος Nosotros ξεκίνησε ως αποτέλεσμα μιας σειράς προβλημάτισμάς και αναζητήσεων, προς την κατεύθυνση δημιουργίας ενός μόνιμου χώρου συνάντησης, όπου ο καθένας να μπορεί να δημιουργήσει ελέυθερα. Το Nosotros είναι χώρος αυτοδιαχειριζόμενος και λειτουργεί με διαδικασίες άμεσης δημοκρατίας. Για τα μέλη της συλλογικότητας είναι η βάση, για να συνδέσουν τον λόγο, τις επαφές και τις δράσεις τους και ο τρόπος, για την ανάδυση του ελεύθερου και δημιουργικού ατόμου.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηνοούμενοι: Κοινωνικοί / Αυτοονομωμένοι χώροι

-Τοποθεσία: Εξάρχεια

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 200

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: γενική συνέλευση συλλογικότητας κάθε Δευτέρα

-Πρόβλημα / Στόχος: Η δημιουργία ενός χώρου στα Εξάρχεια που τα μέλη του θα μπορούν να συνδιαλέγονται και να τον συνδιαμορφώνουν.

-Λύση (Δράση):

Λειτουργεί καθημερινά ο χώρος συνάντησης, με συναυλίες, κινηματογραφικές προβολές, θεατρικές παραστάσεις, ποικίλες εκδηλώσεις λόγου και με λειτουργία βιβλιοθήκης-αναγνωστηρίου. Το καλοκαίρι ο χώρος συνάντησης, οι εκδηλώσεις και το Cine Nosotros «ανεβαίνουν» στην ταράτσα του κτηρίου. Επιπλέον παρέχονται ελεύθερα μαθήματα γλωσσών, σεμινάρια παγκόσμιας λογοτεχνίας, σεμινάρια θεάτρου, ζωγραφικής, φωτογραφίας κα.

Ο Ελεύθερος Κοινωνικός Χώρος Nosotros ξεκίνησε ως αποτέλεσμα μιας σειράς προβλημάτισμάς και αναζητήσεων, προς την κατεύθυνση δημιουργίας ενός μόνιμου χώρου συνάντησης, όπου ο καθένας να μπορεί να δημιουργήσει ελέυθερα. Το Nosotros είναι χώρος αυτοδιαχειριζόμενος και λειτουργεί με διαδικασίες άμεσης δημοκρατίας. Για τα μέλη της συλλογικότητας είναι η βάση, για να συνδέσουν τον λόγο, τις επαφές και τις δράσεις τους και ο τρόπος, για την ανάδυση του ελεύθερου και δημιουργικού ατόμου.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Κοινωνικοί / Αυτοογρανωμένοι χώροι

-Τοποθεσία: Εξάρχεια

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 200

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: γενική συνέλευση συλλογικότητας κάθε Δευτέρα

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος: Η δημιουργία ενός χώρου στα Εξάρχεια που τα μέλη του θα μπορούν να συνδιαλέγονται και να τον συνδιαμορφώνουν.

-Λύση (Δράση):

Λειτουργεί καθημερινά ο χώρος συνάντησης, με συναυλίες, κινηματογραφικές προβολές, θεατρικές παραστάσεις, ποικίλες εκδηλώσεις λόγου και με λειτουργία βιβλιοθήκης-αναγνωστηρίου. Το καλοκαίρι ο χώρος συνάντησης, οι εκδηλώσεις και το Cine Nosotros «ανεβαίνουν» στην ταράτσα του κτηρίου. Επιπλέον παρέχονται ελεύθερα μαθήματα γλωσσών, σεμινάρια παιγκόσμιας λογοτεχνίας, σεμινάρια θεάτρου, ζωγραφικής, φωτογραφίας κα.

Το 2009 μια ομάδα ανθρώπων αποφάσισε μετά από μια ανοιχτή γιορτή στο πάρκο της Ακαδημίας Πλάτωνα να λειτουργήσει συνεργατικά έναν χώρο κοινωνικοποίησης που θα αποτελούσε ένα πείραμα κοινωνικής οικονομίας και ένα βήμα για δρώμενα και συζητήσεις. Ο χώρος ξεκίνησε να λειτουργεί από τον Μάϊο του 2010. Το συνεργατικό καφενείο της Ακαδημίας Πλάτωνα προσπαθεί με τη λειτουργία και τις δράσεις του να αποτελέσει ένα «αστικό εργαστήριο» μετάβασης από το οικονομικό μοντέλο που βιώνουμε σε ένα εναλλακτικό οικονομικό μοντέλο, προωθώντας τη κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία μέσα από την συνεργασία, τον διάλογο, την συναίνεση.

Βασικές πληροφορίες

-**Κατηγορία:** Κοινωνικοί/ Αυτοογρανωμένοι χώροι

-**Τοποθεσία:** Κολωνός

Συλλογικότητα/δίκτυο

-**ανοιχτή/κλειστή:** ανοιχτή

-**αριθμός συμμετεχόντων (περίπου):** 200

Οργάνωση/Διαχείριση

-**οργάνωση τυπική/άτυπη:** τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-**διαδικασία λήψης αποφάσεων:** γενική συνέλευση συλλογικότητας

Πρακτικές

-**Πρόβλημα / Στόχος:** Η δημιουργία ενός χώρου ανοιχτού και κοινωνικού που θα λειτουργεί ως ένα βήμα για δρώμενα και συζήτηση.

-Λύση (Δράση):

Το καφενείο φιλοξενεί και οργανώνει εκδηλώσεις, συζητήσεις, παιχνίδια, προβολές, κουκλοθέατρο, βιωματικά και πρακτικά εργαστήρια, μουσικές βραδιές κα στο χώρο του άλλα και στο πάρκο απέναντι. Στόχος είναι να ενταχθεί στα ζητήματα της γειτονιάς του Κολωνού (και όχι μόνο) άλλα και οι κάτοικοι να συμμετέχουν σε αυτό. Παράλληλα είναι ανοιχτό σε προτάσεις και δράσεις από άλλες συλλογικότητες και ομάδες.

ΕΚΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ

Ο Ελεύθερος Κοινωνικός Χώρος Ηλιούπολης, το "Συνεργείο" αποτελεί πρόταση για την δημιουργία ενός Δημόσιου, Κοινωνικού τόπου συνάντησης για ανθρώπους που θέλουν να διαμορφώσουν και να συμμετάσχουν σε εναλλακτικές, ελεύθερες μορφές κοινωνικής ζωής. Στο Συνεργείο φιλοξενείται ένας χώρος δημιουργίας και διαμόρφωσης διαφορετικών όρων της καθημερινής ζωής στην πόλη μας.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Κοινωνικοί / Αυτοογρανωμένοι χώροι

-Τοποθεσία: Ηλιούπολη

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 200

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: ανοιχτή συνέλευση συλλογικότητας κάθε Κυριακή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος: Η δημιουργία ενός χώρου που τα μέλη του θα μπορούν να συνδιαλέγονται και να τον συνδιαμορφώνουν.

-Λύση (Δράση):

Η πρότασή της συλλογικότητας του Συνεργείου αποσκοπεί στην δημιουργία και λειτουργία μιας «στέγης» που υποστηρίζει έμπρακτα την ανάπτυξη μορφών κοινωνικής αλληλεγγύης και προωθεί και θα υποστηρίζει πρακτικές κοινωνικής οικονομίας, αλληλέγγυου εμπορίου, συνεργατισμού και ελεύθερης ανταλλαγής χρόνου εργασίας. Στον κοινωνικό αυτό χώρο έχουμε την ελεύθερη ομαδοποίηση ατόμων με αντικείμενο κάθε πτυχή της καθημερινής κοινωνικής ζωής και του πολιτισμού.

εκμάθηση καλλιέργειας σπόρων

Τα μέλη της συλλογικότητας του Βοτανικού κήπου αποφάσισαν να καταλάβουν το χώρο του κήπου και τα δύο εγκαταλειμμένα κτήρια για να τους δώσουν ξανά ζωή και να τα μετατρέψουν σε ένα χώρο πολιτισμικής δημιουργίας, οικολογικών και κοινωνικών δράσεων. Στόχος τους είναι να δημιουργήσουν έναν ανοιχτό σε όλη την κοινωνία, δημόσιο και κοινωνικό Χώρο. Για το λόγο αυτό προτείνουν σαν τρόπο λειτουργίας την άμεση δημοκρατία μέσα από ανοιχτές συνελεύσεις στο πλαίσιο της αυτοοργάνωσης και της αυτοδιαχείρισης.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Αυτιδιαχείριση/ Αυτοδιαχειριζόμενος κοινωνικός χώρος

-Τοποθεσία: Αθήνα/ Πετρούπολη

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 300

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

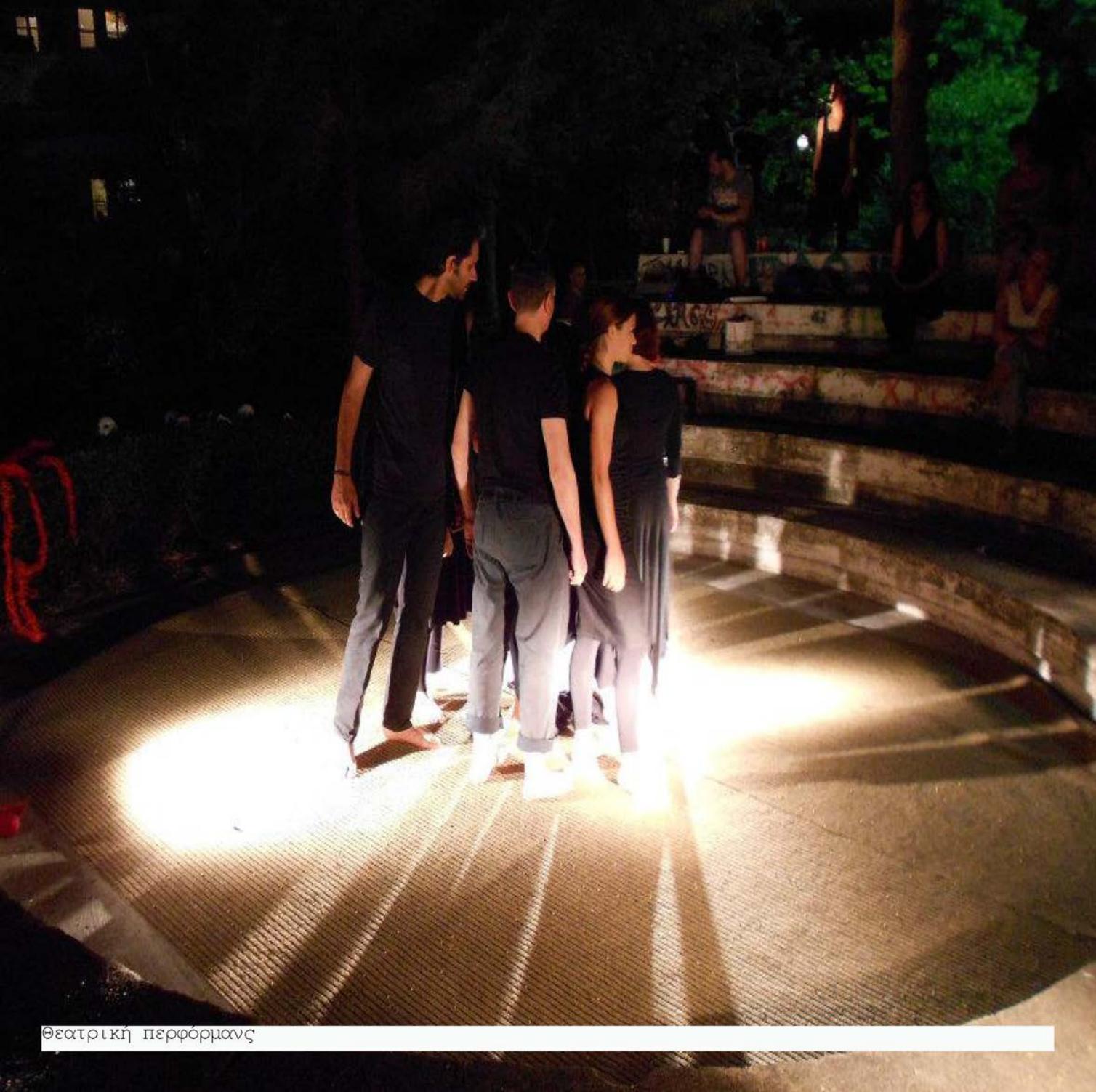
-διαδικασία λήψης αποφάσεων: γενική συνέλευση κάθε Κυριακή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος: Η επανάκτηση και η δημιουργία ενός ανοιχτού και δημόσιου χώρου όπου όποιος θελήσει θα μπορεί να συμμετέχει και να τον συνδιαμορφώνει.

-Λύση (Δράση):

Ο Βοτανικός κήπος λειτουργεί ως ανοιχτός δημόσιος χώρος καθημερινής συνάντησης, πολιτικής αναζήτησης και πολιτισμικής έκφρασης μέσα από εκδηλώσεις, κινηματογραφικές προβολές, θεατρικές και μουσικές παραστάσεις, εικαστικές εκθέσεις κα.

Θεατρική περφόρμανς

Εργαστήριο για την αυτοδιαχείριση της δόμησης- φυσική δόμηση με αχυρώμπαλες

Σαν βασικός στόχος της συλλογικότητας τίθεται η αναζήτηση, η οικειοποίηση και η ανάπτυξη της απαραίτητης τεχνογνωσίας, με σκοπό την αυτάρκεια στις καθημερινές ανάγκες των ατόμων που συμμετέχουν, στο επίπεδο που αυτό είναι εφικτό στην πόλη της Αθήνας. Με αυτό τον στόχο προσπαθούν μέσω μιας σειράς εργαστηρίων να αποδεσμευτούν από την εξάρτηση μας από το κυρίαρχο σύστημα παραγωγής, συμβάλλοντας στην δημιουργία αλληλέγγυων εναλλακτικών δομών για την επανοικειοποίηση της ζωής μας.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Αυτιδιαχείριση/ Αυτοδιαχειριζόμενη συλλογικότητα

-Τοποθεσία: Αθήνα

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική με καταστατικό λειτουργίας

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συνέλευση

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος: Η ανάκτηση του ελέγχου πάνω στα απαραίτητα για την διαβίωση, και την αυτοδιαχείριση των βασικών μας αναγκών (σε τροφή, ενέργεια, υγεία, δόμηση, ένδυση κτλ), αλλά και τη διάχυση της απαραίτητης γνώσης ώστε αυτές οι πρακτικές να καταφέρουν να αναπαραχθούν όπου και όπως χρειάζεται.

-Λύση (Δράση): Στο χώρο της "Νέας Γουινέας" λειτουργούν εργαστήρια, μέσα στα οποία μεταδίδονται οι γνώσεις (θεωρητικές και πρακτικές) και εξελίσσονται συλλογικά, με σκοπό να εξασφαλίσουν στα άτομα που τις αξιοποιούν τη δυνατότητα να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Κάθε άτομο που συμμετέχει στα εργαστήρια έχει τη δυνατότητα να εξοικειωθεί με την ιδέα της αυτοδιαχείρισης και να εμπλακεί ενεργά στη διαδικασία παραγωγής, αναπτύσσοντας τις κατάλληλες δεξιότητες.

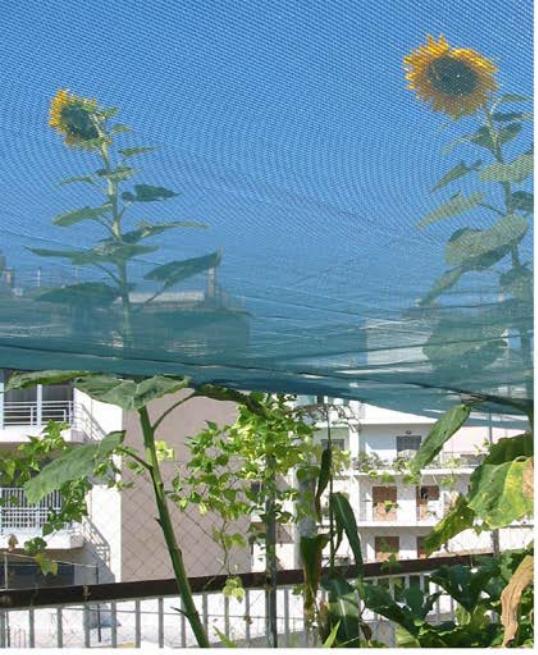

Θεματική της υγείας

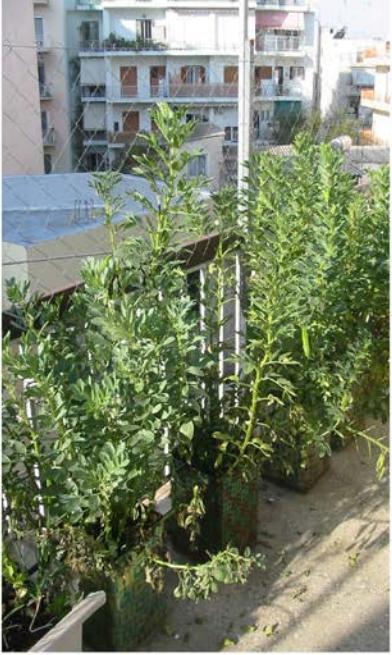

Δράσεις με σχολεία

Ηλίανθοι, κουκιά και δίχτυ για σκίαση 50%

Μαρούλια, σπιανάκι, παντζάρια

ΤΟΜΑΤΕΣ ΑΜΟΡΤΟΥ, ΜΙΑΜΙΕΣ, ΜΕΛΙΤΖΑΝΕΣ ΑΣΠΡΕΣ

Εδαφοκάλυψη με ξερά φύλλα.

Εργαστήριο για την αυτοδιαχείριση τωρασόκηπος

Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ

Το Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου και Ζωοδόχου Πηγής γεννήθηκε στις 7 Μαρτίου 2009, όταν εκατοντάδες κάτοικοι της περιοχής των Εξαρχείων και άλλων γειτονιών αποφάσισαν να καταλάβουν το πρώην πάρκινγκ ιδιοκτησίας ΤΕΕ, μετατρέποντάς το σε χώρο πρασίνου, παιχνιδιού και συνάντησης. Από την αρχή δημιουργήθηκε η ανοιχτή συνέλευση του πάρκου, όπου όλοι οι συμμετέχοντες θα συναποφάσιζαν τόσο για τη μορφή και τη λειτουργία του εγχειρήματος.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Αυτιδιαχείριση/ Αυτοδιαχειριζόμενο πάρκο

-Τοποθεσία: Αθήνα/ Εξάρχεια

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 200

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: γενική συνέλευση

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Να μετατραπεί ο κατειλλημένος ιδιωτικός χώρος σε συλλογικό δημόσιο χώρο μέσω της αυτοοργανωμένης και αυθόρυμης δράσης των «από κάτω».

-Λύση (Δράση):

Μέσα από τη διαδικασία της σταδιακής διαμόρφωσής του το πάρκο προσπάθησε να αναδείξει και να συνδυάσει ευρύτερες ανάγκες και επιθυμίες της τοπικής κοινωνίας και όχι μόνο, καθώς αποτελεί κήπο της γειτονιάς αλλά και χώρο συζήτησης και διεξαγωγής εκδηλώσεων για όλους όσους ενδιαφέρονται. Αυτό πάντα με όρους συλλογικής διαχείρισης και αντιεμπορευματικότητας.

Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΥΖΙΝΑ

Εργαστήρια Masanobu Fukuoka

Το Κέντρο Φυσικής Καλλιέργειας, στα πλαίσια της προσπάθειας για την προώθηση της αυτάρκειας σε διατροφικό επίπεδο, διοργανώνει μαζί με άλλους ανθρώπους στην Ελλάδα και το εξωτερικό, δωρεάν πρακτικά εργαστήρια για τη δημιουργία λαχανόκηπων και φυσικών αγροκτημάτων με τη μέθοδο της φυσικής (αειφόρου) καλλιέργειας. Η συλλογικότητα πιστεύει πώς ο αληθινός πλούτος είναι ο πλούτος της φύσης και των ανθρώπινων σχέσεων.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηνορία: Φύση

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: οργανωτική επιτροπή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η παγκόσμια οικονομική κρίση αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για να αλλάξουμε τρόπο ζωής και να κτίσουμε ένα καινούργιο πολιτισμό, το φυσικό πολιτισμό όπου κάθε τι που θα κάνει ο άνθρωπος θα είναι στην υπηρεσία της φύσης, άρα και κατ' επέκταση και της ανθρωπότητας.

-Λύση (Δράση):

Τα εργαστήρια δεν είναι απλά μια ευκαιρία για να αποκτηθούν πρακτικές γνώσεις για την καλλιέργεια λαχανικών, σιτηρών ή οπωροφόρων δέντρων. Πάνω απ' όλα είναι μια ευκαιρία να βρεθούν άνθρωποι μαζί, να μάθουν να επικοινωνούν, να συνεργάζονται, να κτίσουν όμορφες ανθρώπινες σχέσεις κάνοντας πράγματα που αγαπούν.

Το ιστολόγιο Going Green ασχολείται με την περμακουλτούρα ή μόνιμη καλλιέργεια (permaculture: permanent+agriculture κι επίσης permanent+culture). Αποτελεί μία δικτυακή προσπάθεια να εξοικειώσει το ελληνικό κοινό με αυτή την εφαρμοσμένη επιστήμη περιβαλλοντικής διαχείρισης και σχεδιασμού.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Φύση

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 50

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: οργανωτική επιτροπή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η ύπαρξη μιας πλατφόρμας επικοινωνίας για ανθρώπους που διαμένουν στην Ελλάδα, ενδιαφέρονται για την αειφορία και θέλουν να την κάνουν πράξη στη ζωή τους.

-Λύση (Δράση):

Τα εργαστήρια επικεντρώνεται στους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να προστατέψουμε αποτελεσματικά τον πλανήτη και τους ανθρώπους του, στον βαθύ σεβασμό και την προστασία των εύθραυστων οικοσυστημάτων της χώρας. Ταυτόχρονα είναι και μια προσπάθεια σύνδεσης και προσέγγισης των ανθρώπων.

Κατασκευή με cob στο Πάρκο Αντώνης Τρίτσης

Κατασκευή με cob στο χωράφι της συλλογικότητας

Η συλλογικότητα φυσικής δόμησης cob.gr ασχολείται με τη φυσική δόμηση και τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική, δύο πρακτικές που έχουν σαν αποτέλεσμα την εξοικονόμηση πόρων και ενέργειας. Η πρώτη στην φάση της κατασκευής μιας κατοικίας ενώ η δεύτερη στην διατήρηση σταθερών συνθηκών διαβίωσης σε αυτήν. Και οι δύο καταλήγουν σε τεράστιο περιβαλλοντολογικό αλλά και οικονομικό όφελος.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Φυσική δόμηση

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: οργανωτική επιτροπή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η ευρεία χρήση επεξεργασμάτων δομικών υλικών συνεισφέρει στην σπατάληση των ορυκτών πόρων, την μόλυνση και εξαρτάται από βιομηχανικά υλικά και βαριά μηχανήματα.

Σ' αυτή την εποχή της περιβαλλοντολογικής υποβάθμισης και της έλλειψης φυσικών πόρων πρέπει να επιστρέψουμε σε πιο φθηνά και υγιεινά οικοδομικά υλικά.

-Λύση (Δράση):

Η συλλογικότητα πραγματοποιεί βιωματικά εργαστήρια όπου διδάσκεται η δόμηση με υλικά όπως τα δένδρα και το όχυρο πο είναι ανανεώσιμα αλλά τη πέτρα και το χώμα, που υπάρχουν αφθονία και είναι πρακτικά ανεξάντλητα.

Φούρνος στο κτήμα Δρακοπούλου

Ο "σαλιγκαρος" στο Πάρκο Ναυαρίνου

Η συλλογικότητα “σαλιγκάρι”

Το σαλιγκάρι είναι μια ομάδα ανθρώπων που δημιουργήθηκε στην Αθήνα το Μάρτη του 2009 από την ανάγκη συλλογικής διερεύνησης των δυνατοτήτων και των τεχνικών της δόμησης με φυσικά υλικά. Επεινώντας από το cob (δομικό υλικό που αποτελείται από πηλό, άμμο και άχυρο) διερεύνα τις παραδοσιακές τεχνικές μέσω της παρατήρησης και συνάντησης με αυτούς που τις γνωρίζουν. Είναι αντίθετοι στην εμπορευματοποίηση οποιουδήποτε εργαλείου συλλογικής αυτάρκειας και ως άτομα που αυτοδιαχειρίζονται την εργασία τους, θεωρούν ότι οι γνώσεις θα πρέπει να μεταδίδονται ελεύθερα.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Φυσική δόμηση

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: οργανωτική επιτροπή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Σήμερα που η καπιταλιστική κρίση γιγαντώνεται και ο κόσμος όπως τον γνωρίζαμε σιγά σιγά καταρρέει, η ανάγκη να ξεθάψουμε και να επαναοικιοποιηθούμε τα υλικά που μας δίνει απλόχερα η γη είναι και πάλι επίκαιρη.

-Λύση (Δράση):

Με τη χρήση πρώτων υλών από την γύρω περιοχή (πέτρες, ξύλα, αργιλόχωμα) και την συλλογική εργασία των χρηστών - χτιστών της, δυο ρόλοι που ιδανικά ταυτίζονται. Υπό αυτούς τους όρους μειώνεται η επέμβαση στο περιβάλλον καθώς και το κόστος. Επιπλέον η σωματική επαφή με τα ίδια τα υλικά και η βιωματική σχέση που αναπτύσσεται απεγκλωβίζουν τη φαντασία.

Αστικός αγρός Χαλανδρίου

Ο Αστικός αγρός Χαλανδρίου αποτελεί ένα κοινοτικό εγχειρήμα όπου οι δημιουργοί-καλλιεργητές του εκτός από την καλλιέργεια της γης, τις σπορές και τις φυτεύσεις, συναντιούνται και μοιράζονται σκέψεις, φωτογραφίες, ιδέες, προβληματισμούς και προτείνουν δράσεις.

“Η καλλιέργεια της γης για τροφή καλλιεργεί και τη σκέψη, η ενασχόληση με τη γη δίνει τροφή και στη σκέψη και στην ψυχή μας.”

Βασικές πληροφορίες

-Κατηνοοία: Αστικές καλλιέργειες

-Τοποθεσία: Χαλάνδρι

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 20

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: άτυπη

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συνάντηση μελών-αγροτών κάθε Πέμπτη

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η ανάγκη να δημιουργηθεί συμμετοχικά κάτι μέσα στη πόλη από το μηδέν προκειμένου να έρθει ο κάτοικος της πόλης πιο κοντά στη φύση (του), σεβόμενος τη φύση και τους διπλανούς του.

-Λύση (Δράση):

Ο σχεδιασμός και η καλλιέργεια του αστικού αγρού με συλλογικές διαδικασίες. Η καθημερινή παρουσία, η φροντίδα, ο αλληλοσεβασμός και η αλληλοβοήθεια είναι τα χαρακτηριστικά της δράσης των αστικών “αγροτών”. Με τις εβδομαδιαίες συναντήσεις (Ημέρα συλλογικής δράσης) της παρέας πλέον καταφέρνουν να διατηρούν τη προσπάθειά τους ενεργή.

Σάββατο, 16 Μαρτίου 2013: Ημέρα συλλογικής δράσης

Άλλη μια απαρτία σήμερα, όλη μέρα, σχεδόν, 7 άνθρωποι (άλλοι λιγότερο και άλλοι περισσότερο) έφτιαξαν και νούργια κομπόδια, ξεχορτάριασαν παρτέρια, έκοψαν τσουκνίδες για εδαφοκάλυψη, έσκαψαν για πατάτες, φύτεψαν μια κληματαριά, μεταφέψαν αγκινάρες (σε καλύτερο σημείο ανάλογα), πότισαν...

23 Σεπτεμβρίου 2012: ανοιχτή γιορτή για την φθηνοπωρινή ισημερία

Ηρθον φίλοι παιδιοί και νέοι, παιδιά από κοινωνικές συλλογικότητες (λαϊκές συνελεύσεις όμορων δήμων), μαζέψαμε αμύγδαλα, φάγαμε λιχουδιές από υλικά του αγρού και τραγούδησαμε.

Το μπολι-αστικός αγρός στην άκρη της πόλης

Το “μπόλι” ξεκίνησε ως μια προσπάθεια διεξόδου των μελών του από την ανεργία και τα οικονομικά βάρη της καθημερινότητας. Ένας φίλος έβαλε το χωράφι, ένας άλλος τη φρέζα, ένας τρίτος τις ρίζες και όλοι μαζί τη προσπάθειά τους. Για τη συλλογικότητα δεν είναι μόνο η ανάγκη να εξασφαλίσει τα ζαρζαβατικά μας που την ώθησε στη δημιουργία του αγρού αλλά κυρίως η αγνοιά τους σαν παιδιά της πόλης για το πώς ο σπόρος γίνεται φυτό και αυτό με την απαραίτητη φροντίδα σε ανταμείβει με τον καρπό του.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Αστικές καλλιέργειες

-Τοποθεσία: κοντά στην Πεντέλη

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 20

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων:

συνέλευση μελών-αγροτών κάθε Κυριακή για να μοιραστούν τις εργασίες.

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η ανάγκη να δημιουργηθεί συμμετοχικά κάτι μέσα στη πόλη και να “μπολιάσουμε” τις σχέσεις μας με συντροφικότητα και αλληλεγγύη.

-Λύση (Δράση):

Φίλοι και κάτοικοι σχεδίασαν και καλλιέργησαν το “Μπόλι”, έναν αστικό αγρό που διανείει ακόμα τα πρώτα του βήματα και έχει κάνει τις πρώτες του συγκομιδές.

Έκθεση Ecophenomena TAF (21/06/12-02/09/12)

Το εγχείρημα Τελαίθριον έχει ως στόχο την δημιουργία της πρώτης οίκο-κοινότητας στην Ελλάδα η οποία θα λειτουργήσει ως πρότυπο αυτάρκειας, υγιών και αρμονικών συνθηκών ζωής με σεβασμό στις ανθρώπινες αξίες και στο οικοσύστημα, ανανεώσιμες πηγές για ενέργεια, καθαρά και αποτελεσματικά μέσα μεταφοράς, συνεχής έρευνα και εκπαίδευση σε όλα τα σχετικά θέματα και τεχνολογίες, τα οποία θα είναι διαθέσιμα προς όλους. Το πρώτο της βήμα θα είναι η κατασκευή του κεντρικού Γεωδαιτικού Θόλου ο οποίος θα λειτουργεί σαν την καρδιά της κοινότητας.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Οικοκοινότητες

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: κλειστή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 30

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συνέλευση μελών

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η ανάγκη να δημιουργηθεί συμμετοχικά κάτι μέσα στη πόλη και να "μπολιάσουμε" τις σχέσεις μας με συντροφικότητα και αλληλεγγύη.

-Λύση (Δράση):

Η οικοκοινότητα δραστηριοποιείται με τη διοργάνωση πρακτικών σεμιναρίων, φεστιβάλ ανταλλαγής ικανοτήτων, φόρουμ ευαισθητοποίησης και οικολογικά εργαστήρια. Με το «Εγχείρημα Τελαίθριον» ευελπιστεί να δείξει ότι μία αυτάρκης κοινωνία αληθινών κινήτρων και ανιδιοτελούς προσφοράς, μπορεί να υπάρξει.

Δράση: ανοιχτά Σαββατοκύριακα

Δράση: Εργαστήριο Φυσικής Δόμησης – Πάρκο Τρίτση

Δράση: Food Foraging

Δράση: Bow Dome Greenhouse

ΔΡΑΣΗ: CENTRAL GEODESIC DOME

Διάφορες οικο-κατασκευές

Στιγμιότυπα από το πρώτο Σαββατοκύριακο όπου δημιουργήσαν την αρχή του μεγάλου στεγασμένου κοινωνικού χώρου της 2ης Οικογιορτής Μαραθώνα με μεταχειρισμένα πανιά ιστιοπλοϊκών, όπως επίσης και το καλούπι

Το ΔΕΝΤΡΟ επιδιώκει μέσα από τα προγράμματα που θα ξεκινήσει να ενεργοποιήσει ταυτόχρονα το μυαλό, την καρδιά και τα χέρια. Το ΔΕΝΤΡΟ έχει σαν αντικείμενο τόσο το ανθρωπογενές (κτισμένο ή διαμορφωμένο από τον άνθρωπο) περιβάλλον όσο και το φυσικό όπως και την δραστηριοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής.

Η έννοια της ελευθερίας σε σχέση με την έννοια του τόπου είναι ένα από τα αντικείμενα που διερευνά μέσα από τα εργαστήριά του. Οι ελεύθεροι νέοι τόποι είναι ενδεχομένως ομάδες πολιτών, συλλογικότητες, γειτονιές, πόλεις ή περιοχές που προστατεύονται από συνειδητοποιημένους πολίτες.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Οικοκοινότητες

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: κλειστή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 20

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συντονιστική επιτροπή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η έρευνα και η πρώθηση εναλλακτικών τρόπων συμπεριφορών και διαβίωσης, που αντιμετωπίζουν αφ' ενός τα προβλήματα μίας κρίσης τόσο επίκαιρης όπως η οικονομική και πολιτικο-κοινωνική, όσο και μακρόπνοης όπως η ενεργειακή κρίση και η κλιματική αλλαγή.

-Λύση (Δράση):

Μέσα από τις δράσεις-κατρασκευές ενθαρρύνει την επαφή των μελών του με τη φύση, την ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά ζητήματα, τη γνωριμία με οικολογικές πρακτικές και συνήθειες ζωής επιχειρώντας μία συμφιλίωση με το εδώ και το τώρα.

Αθήνα - Εξάρχεια - Στουρνάρη

καρμένο παρτέρι καταστήματος

Θησείο

Αντάρτες κηπουροί

Φορώντας κουκούλες και «οπλισμένοι» με κασμάδες, φτυάρια και σπόρους, ξεχύνονται στους δρόμους σε αναζήτηση στόχων: παρατημένων κοινόχρηστων χώρων, παρτεριών, εγκαταλελειμμένων πάρκων, «κούφιων» ζαρντινιέρων, όπου εν τέλει συνήθως «φυτρώνουν» σκουπίδια, ξερόχορτα ή μπάζα. Οταν εντοπιστεί το «θύμα», ξεκινάει η ρίψη των... βομβών σπόρων! Η ομάδα χρησιμοποιεί ως μεθοδολογία τον συμμετοχικό σχεδιασμό και την αυτοδιαχείριση. «Σας καλούμε να ανακαλύψουμε και να φυτέψουμε τα αστικά κενά του κέντρου της πόλης. Σας καλούμε να ξανακάνουμε την πόλη δική μας.»

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία:

Συλλογικότητες/ Ακτιβισμός τοπικών συλλογικοτήτων σε δημόσιους χώρους

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: κλειστή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συντονιστική επιτροπή (διαδικτυακά)

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Οι στόχοι τους αποτελούνται από παρατημένους κοινόχρηστους χώρους, παρτερια, εγκαταλελειμμένα πάρκα, και όσοι έχουν εγκαταλειφθεί στα σκουπίδια, τα ξερόχορτα και τα μπάζα.

-Λύση (Δράση):

Φύτευση καλλωπιστικών φυτών εντός αστικών κέντρων. Συνήθως η δράση των μελών είναι μεταμεσονύκτια και με ύφος μυστικότητας. Τα μέσα είναι τους είναι οι «βόμβες σπόρων». Δεδομένου ότι η δράση τους ενδέχεται να χαρακτηριστεί φθορά δημόσιας περιουσίας, φροντίζουν ώστε οι επεμβάσεις τους να διαρκούν ελάχιστα λεπτά της ώρας. Φεύγοντας, οι χώροι που «βομβάρδισαν» παραμένουν φαινομενικά άθικτοι.

Πρακτικές

Δράση: Συμμετοχικοί κήποι στο Μεταξουργείο

-Πρόβλημα / Στόχος:

Διαθεσιμά κενά οικόπεδα που ανήκουν στο δημοσιό. Τα οικόπεδα αυτά ήταν εγκαταλειμμένα, χωρίς περίφραξη με αγριόχορτα και ακαθαρσίες.

-Λύση (Δράση):

Η δράση πήρε τη μορφή γιρτής όπου τα οικόπεδα καθαρίστηκαν από τα αγριόχορτα και φυτεύτηκαν. Οι Αντάρτες κηπουροί συνεργάζονται με όλλες συλλογικότητες στην Αθήνα για τη δημιουργία αυτοδιαχειριζόμενων κήπων στο κέντρο της πόλης που είναι ενάντια στο φόβο που εχει εξαπλώθει στο κεντρό της πόλης. Ειναι χειρονομίες για την συγκατοίκηση και την φρέσκια τροφή στην

Δράσεις για τις διαβάσεις πεζών

Ένωση για τα δικαιώματα των Πεζών

Η "Ένωση για τα δικαιώματα των πεζών" είναι μια συλλογικότητα που δραστηριοποιείται για την προβολή και προάσπιση των δικαιωμάτων που έχουν οι πεζοί, η μελέτη και η πρόταση συγκεκριμένων δράσεων για τα δικαιώματα αυτά καθώς και για τη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των πεζών στην πόλη. Είμαστε κάτοικοι αυτής της πόλης. Διεκδικούμε την ανατροπή της κυριαρχίας και της απόλυτης προτεραιότητας του Ι.Χ. αυτοκινήτου έναντι πεζών και ποδηλάτων. τη δημιουργία δικτύου ασφαλών διαδρομών πεζοπορίας μέσα στον αστικό ιστό την απελευθέρωση πεζοδρομίων από σταθμευμένα αυτοκίνητα και άλλα εμπόδια.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία:

Συλλογικότητες/ Ακτιβισμός τοπικών συλλογικοτήτων σε

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: κλειστή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συντονιστική επιτροπή/ διαδίκτυο

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η κυριαρχία και η απόλυτη προτεραιότητα του Ι.Χ. αυτοκινήτου έναντι πεζών και ποδηλάτων

-Λύση (Δράση):

Με συμβολικές δράσεις τις συλλογικότητας προωθούν τη πεζή κυκλοφορία ως θεμιτού, σύγχρονου και φιλικού προς το περιβάλλον τρόπου κυκλοφορίας.

Αντιρατσιστική ποδηλατοπορεία:

Διαφορετικά χρώματα μια βόλτα, 2.03.13

4ο Ποδηλατικό Κυνήγι Θησαυρού, σταθμός Θησείου, 23.10.11

Οι Πεζόδρομοι Μας Ανήκουν, Αιόλου & Σταδίου
4.02.12 (κοινή δράση με άλλες συλλογικότητες)

Οι ΠΟΔΗΛΑΤΙΣΣΕΣ μια ανοικτή συνέλευση ποδηλατών και ποδηλατισσών στην Αθήνα που προσπαθεί με ακτιβίστικους και όχι μόνο τρόπους να προωθήσει τη χρήση του ποδηλάτου στην πόλη μας. Τα πιο σημαντικά αιτήματα της συλλογικότητας είναι να επιτραπεί η μεταφορά των ποδηλάτων από το Μετρό, να υλοποιηθεί δίκτυο ποδηλατόδρομων και να να αλλάξει ο αναχρονιστικός ΚΟΚ.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία:

Συλλογικότητες/ Ακτιβισμός τοπικών συλλογικοτήτων

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: κλειστή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 300

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συντονιστική συνέλευση κάθε πρώτη Τετάρτη του μήνα στις 20:00

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Το ποδήλατο να κερδίσει έδαφος τόσο στην καθημερινότητά μας όσο και στη συνείδηση των κατοίκων.

-Λύση (Δράση):

Δράση με εκδηλώσεις, ποδηλατοπορείες, συμβολικές διαδηλώσεις των ΠΟΔΗΛΑΤΙΣΣΩΝ στην Αθήνα για το ποδήλατο ή οι ιδήποτε άλλο σημαντικό γίνεται. Τα μέλη επικοινωνούν και ενημερώνονται μέσω mailing list και του ιστοχώρου που είναι συλλογική προσπάθεια. Χαρακτηριστική δράση αποτελούν οι δεκάδες ομαδικές βόλτες (τουλάχιστον 30) που γίνονται σε εβδομαδιαία βάση σε όλη την πόλη.

Ποδηλατοπορεία Μνήμης και Διεκδίκησης-Ημέρα Μνήμης Θυμάτων Τροχαίων, Σύνταγμα, 18.11.12

Ποδηλατοπορεία - Ημέρα Χωρίς Αυτοκίνητο, πλατεία Συντάγματος, 22.09.10

Ποδηλατοπορεία για τον Ελαιώνα, 22.02.09

Ποδηλατοπορεία Συντάγματος, 17.01.10

2η Πανελλαδική Ποδηλατοπορεία, Πεδίον του Αρεως, 10.05.09

Κατασκευή Δεστρών στο Πάρκο Ναυαρίνου, 19.06.09
Διαμαρτυρία στο σταθμό Σύνταγμα του Μετρό, 25.04.09

Ride: Πέμπτη 5 Σεπτεμβρίου 2013: Σύνταγμα - Λαζαρωναγορά Αθηνών - Καλλιμάρμαρο Στάδιο

Λόκαλ / Athens (reclaim public space)

Η ομάδα λόκαλ/athens (reclaim public space) ξεκίνησε το 2006 συνδυάζοντας οικολογία, street culture, τέχνη δρόμου, άμεση δημοκρατία, ελευθεριακές ιδέες και ποδηλασία, ενώ αντλεί έμπνευση από την παραδοσιακή πολεοδομία/αρχιτεκτονική και τρόπο ζωής, τοποθετώντας στο επίκεντρο της δράσης της την επανοικειοποίηση του δημόσιου χώρου. Η επιλογή του ποδηλάτου ως μέσου είχε τόσο πρακτικό όσο και συμβολικό χαρακτήρα, καθώς δεν είναι μόνο ένας γρήγορος, οικονομικός και ήπιος τρόπος μετακίνησης. Είναι μια δήλωση κι εφαρμογή στην πράξη της απαίτησης για επανάκτηση και επανοικειοποίηση του δημόσιου χώρου.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία:

Συλλογικότητες/ Ακτιβισμός τοπικών συλλογικοτήτων σε δημόσιους χώρους

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συντονιστική επιτροπή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος: Το φυσικό τοπίο της Αθήνας και εν γένει της Αττικής βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή. Ο δρόμος είναι κατεξοχήν δημόσιος χώρος. Στην περίπτωση των αθηναϊκών δρόμων όμως το «δημόσιος» ταυτίζεται με το «αυτοκινητικός».

-Λύση (Δράση):

Η συλλογικότητα με τη δημιουργία conceptual δράσεων και ανοιχτά καλέσματα σε συλλογικές δράσεις, ποδηλατικές ή μη, απευθύνεται σε ανθρώπους που ζουν και κινούνται στην πόλη τους άλλιώς, επαναχαρτογραφώντας την στην πράξη στην ουσία της. Τέτοιους είδους πρακτικές αφορούν τόσο τη σημερινή εμπειρία της πόλης και τη βιωματική επανεξέταση και επανοικειοποίηση του πολεοδομικού ιστού αλλά πάντα με κατεύθυνση ομιγώς συμμετοχική.

EMERGENCY EXIT ATHENS

-POIKILO OROS ATHENS EMERGENCY EXIT, 31.10.10

-«NAUTICA» EMERGENCY EXIT, 4.07.10

-PLATO'S ACADEMY ATHENS EMERGENCY EXIT, 11.10.09

ALLEYCAT RACES: ATHENS IS A PLAYGROUND

-SELF-ORGANIZED XMAS PARTY,- «AKOTEET» ALLEYCAT RACE, ΘΕΑΤΡΟ ΕΜΠΡΟΣ 25.12.12

-«CARNAVALINTINE» ALLEYCAT RACE, ΜΕΤΑΞΟΥΡΓΕΙΟ, 19.2.12

-ATHENS CARNIVAL ALLEYCAT RACE, ΩΔΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, 27.02.11

-«NAUTICA» ALLEYCAT RACE, ΚΑΛΙΜΑΡΜΑΡΟ ΣΤΑΔΙΟ, 4.07.10

-Γιορτή Διαμαρτυρίας, οδός Κωνσταντινουπόλεως Κεραμεικός (Γκάζι), 16.10.13

Lunch Street Party

“Πάρτε φαγητά, πάρτε ποτά, πάρτε παιχνίδια και ελάτε να μας κάνουμε το τραπέζι! Φανταστείτε να πάρουμε τα ποδήλατα (τα πατίνια, τα πόδια, το λεωφορείο), να βγούμε στις πλατείες, να στήσουμε τραπέζια, να φέρουμε τα ταψιά μας, τα ποτά μας, να επιστρατεύσουμε τους μουσικούς μας και επιτέλους... να αξιοποιήσουμε αλλιώς αυτά τα ελάχιστα τετραγωνικά που μας αναλογούν!”. Οι δράσεις της συλλογικότητας Lunch Street Party στοχεύουν το να υπενθυμίσουν την ανάγκη αξιοποίησης των δημόσιων χώρων των γειτονιών μας (προκειμένου να μην συντηρούμε την εγκατάλειψη και την απαξίωσή τους) αλλά και την ευχαρίστηση που λαμβάνουμε από την συναναστροφή μεταξύ μας.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία:

Συλλογικότητες / Ακτιβισμός τοπικών συλλογικοτ

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: ανοιχτή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 100

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συντονιστική επιτροπή μέσω διαδικτύου

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η μοναξιά, ο εγκλεισμός στο διαμέρισμα, η αποστασιοποίηση, η περιθωριοποίηση, η οικονομική κρίση, η ανεργεία και η καταστολή που βιώνουμε την περίοδο αυτή στη χώρα.

-Λύση (Δράση):

“Let's Party στον δημόσιο χώρο της πόλης που μας ανήκει με φαγητό, μουσική, χορό, κοινωνικοποίηση, συζήτηση.” Η συλλογικότητα κάνει ανοιχτό κάλεσμα στους φίλους και σε όποιον επιθυμεί να συμμετάσχει στις δράσεις της και να οικειοποιηθεί με αυτόν τον τρόπο έστω και για λίγο χρόνο το δημόσιο χώρο της πόλης.

-ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΟΜΑΓΙΑ, ΑΚ. ΠΛΑΤΩΝΑ ΚΟΛΥΝΘΟΣ, 1.05.11

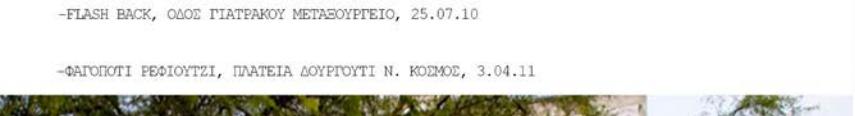
-ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΝΤΙΟ, ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, 6.11.11

-ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΝΤΙΟ, ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, 6.11.11

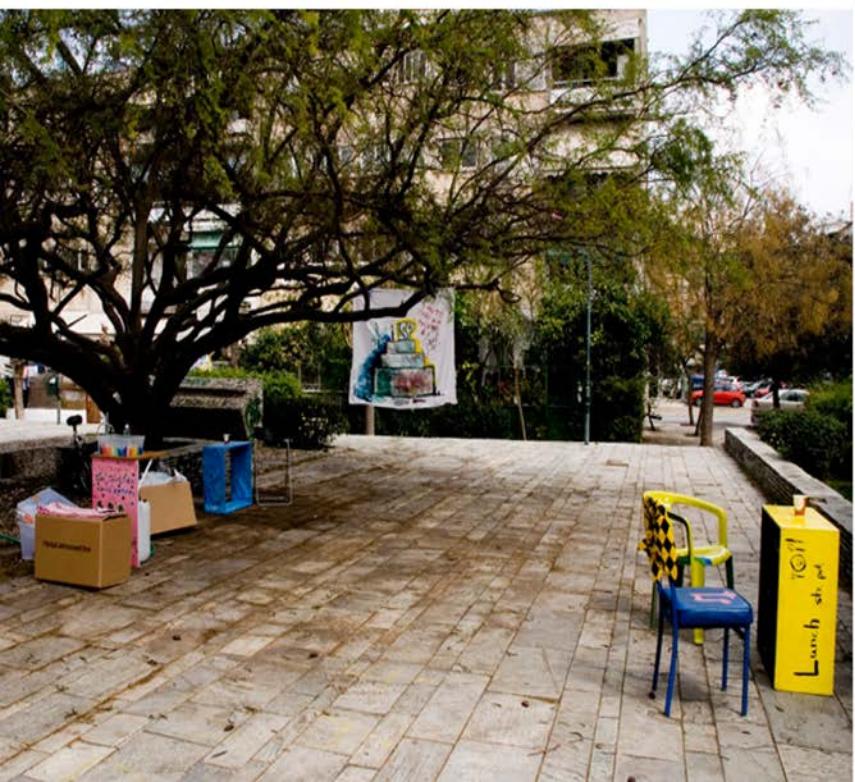
-ΠΑΡΤΥ ΡΕΦΕΝΗ, ΟΔΟΣ ΜΕΧΟΛΟΙΤΙΟΥ ΕΞΑΡΧΕΙΑ, 27.02.11

-FLASH BACK, ΟΔΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ ΜΕΤΑΒΟΥΡΤΕΙΟ, 25.07.10

-ΦΑΓΟΠΟΤΙ ΡΕΦΙΟΥΤΖΙ, ΠΛΑΤΕΙΑ ΔΟΥΡΓΟΥΤΙ Ν. ΚΟΙΜΟΣ, 3.04.11

ΔΡΑΣΗ: "IL CAMMINO COMUNE" (31/03/13).

Η ΝΟΜΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ:

ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΠΕΡΙΠΑΤΗΜΑ ΜΙΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΕΙΜΕΝΑ, ΠΟΙΗΜΑΤΑ, ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ. ΣΑΣ ΚΑΛΕΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΤΕ.

Δίκτυο Νομαδική Αρχιτεκτονική

Το δίκτυο Νομαδικής Αρχιτεκτονικής είναι ένα ανοικτό ερευνητικό εργαστήριο το οποίο διερευνά θέματα τα οποία αφορούν το αστικό έδαφος, τη μετανάστευση, τις περιοχές σε κρίση, τον εκτοπισμό, το κοινωνικό φύλο, την σχέση του με τις κοινότητες. Η διαδικασία πραγματοποείται μέσα από το σώμα, από τη συνεργασία διαφορετικών υποκειμένων, την εμπλοκή μεταξύ τους και την εμπλοκή με τις κοινότητες των κατοίκων. Έχει νομαδικό χαρακτήρα καθώς επεμβαίνει με δράσεις σε διαφορετικές χωρικές καταστάσεις τις οποίες μετασχηματίζει.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Αυτοδιαχειριζόμενη τέχνη/ πολιτιστικός ακτιβισμός

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: κλειστή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 30

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: συντονιστική επιτροπή

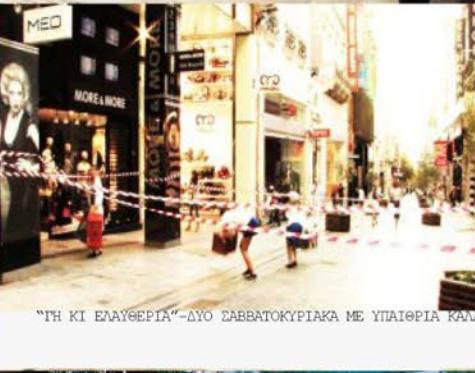
Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η έρευνα και η προώθηση εναλλακτικών τρόπων έκφρασης στο δημόσιο χώρο.

-Λύση (Δράση):

Δραστηριοποιείται στο σώμα της πόλης. Δημιουργεί χαρτογραφήσεις-δράσεις μέσα από τη μετακίνηση διερευνώντας τα όρια ανάμεσα στην αρχιτεκτονική και την τέχνη. Ασχολείται με την διεκδίκηση αστικών ζητημάτων και την κατασκευή χωρικών καταστάσεων και δρώμενων.

"Η ΚΙ ΕΛΑΥΘΕΡΙΑ"-ΔΥΟ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΑ ΜΕ ΥΠΑΙΘΡΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ ΣΕ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ (10/2012)

Η BelleVille είναι μια ιδέα | κολεκτίβα που δημιουργήθηκε τον Μάρτιο του 2011. Σκοπός της BelleVille είναι να δημιουργεί αφορμές συνευρέσεων μεταξύ ανθρώπων με ποικίλα ενδιαφέροντα και να δίνει ελευθερία για πειραματισμό επάνω σε ιδέες με καλλιτεχνικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Έχει ως δεδομένο και αφετηρία κάθε εγχειρήματος την ενεργή συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων και τη γόνιμη αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Βασικές πληροφορίες

-Κατηγορία: Αυτοδιαχειριζόμενη τέχνη / πολιτιστικός ακτιβισμός

Συλλογικότητα/δίκτυο

-ανοιχτή/κλειστή: κλειστή

-αριθμός συμμετεχόντων (περίπου): 20

Οργάνωση/Διαχείριση

-οργάνωση τυπική/άτυπη: τυπική

-διαδικασία λήψης αποφάσεων: επιτροπή

Πρακτικές

-Πρόβλημα / Στόχος:

Η έρευνα και η προώθηση εναλλακτικών τρόπων έκφρασης στο δημόσιο χώρο.

-Λύση (Δράση):

Η BelleVille πραγματοποιεί δράσεις με τη μορφή περιφόρμων σε διάφορους δημόσιους χώρους "αναπνέει μέσα στον χρόνο, φιλοξενείται μέσα σε διαφορετικούς τόπους και αναπτύσσεται με ποικίλους τρόπους."

///"Nothing can match the treasure of common memories,
of trials endured together, of quarrels
and reconciliations and generous emotions.

It is idle, having planted an acorn in the morning,
to expect that afternoon to sit in the shade of the oak."

-Antoine de Saint-Exupéry, Wind, Sand, and Stars//